

CSÁSZÁR LEVENTE

Legendás út

Pócsik Olga illusztrációival

CSÁSZÁR LEVENTE

Legendás út

Pócsik Olga illusztrációival

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

A legendákat írta és a könyvet szerkesztette:
Császár Levente

Korrektor: Mezei Klára és Radnai Éva

Szakértő:
Hajagos Csaba
történész

Illusztráció: Pócsik Olga

Grafikai terv: Mészáros Viktória

Nyomdai munkák:
Pátria Nyomda Zrt.

ISBN 978-963-7192-58-6

Felelős kiadó:
Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat
6000 Kecskemét, Deák Ferenc tér 3.
Képviseli: Rideg László elnök

Telefon/fax: +36 76 513 800; +36 76 513 801
E-mail: info@bacskiskun.hu
Honlap: www.bacskiskun.hu

A kiadvány a „MEGYEI IDENTITÁS ERŐSÍTÉSE
AZ ÉRTÉK-ÉLMÉNY-EGÉSZSÉG MEGJELÉNÍTÉSE
KÖZÖSSÉGI PROGRAMOKBAN” CÍMŰ,
TOP-5.3.2-17-BK1-2018-00001 KÓDSZÁMÚ PROJEKT
támogatásával készült.

Kecskemét – 2022

TARTALOMJEGYZÉK

Boldog kenyér.....	9	Isák bég.....	125
A Tisza tündérei.....	13	A beszélő kaftán.....	131
Babák Ferkó és Zöldág Gyurka.....	17	A három úrfi.....	135
Hogyan lett a teknősbéka?.....	23	A mély kút.....	141
Magos tornyú Szentkirály.....	27	Az izsáki juhász.....	145
A Bogár-banda.....	31	Imre herceg.....	149
Kócpöngé.....	37	Parasztvármegye.....	155
Harminc tó.....	41	A molnár és a szélbanya.....	159
Sári, Mári!.....	45	Gyulai vitézek.....	165
A gyógyító domb.....	51	A két garabonciás.....	169
Szelek szárnyán.....	55	Bács apó és Kun pajti.....	173
Rác halmi kísértetek.....	59	Tóbiás.....	179
A magától felépült templom.....	65	A kürt.....	185
A megrepedt harang.....	69	Fajsز fejedelem.....	189
A betyárkirály.....	73	Dögvész.....	193
Ordasok.....	79	Kaszap táltos kútja.....	199
Álkísértetek.....	83	Kutyafejű tatárok.....	203
Sándor bácsi meséi.....	87	Sárkányszív.....	207
Kossuth toborzója.....	93	Sárkánytűz.....	213
Görög Jani nótája.....	97	A fejetlen barát.....	219
Csodálatos források.....	101	Víz alatt.....	223
A szemmel vert gyermek.....	107	Kötöny.....	227
Déllő-tó szúnyogjai.....	111	Az istenségek.....	231
Tollfosztáskor.....	115	A tűz.....	237
Az erőszakos mészáros.....	121	Mayossa.....	243

KEDVES BARÁTOM!

„Indulj el egy úton, s én is egy másikon...” – szól az ének, s mi megfogadtuk a tanácsát. Ki erre indult, ki arra, s keresztül-kasul bejártuk Bács-Kiskun egyenes és girbegurba útjait. Virágos réteken mentünk keresztül, madárzajos tavakat kerültünk meg. Ha patak keresztezte utunk, levettük csizmánkat, mezítláb gázoltunk át a hús vízen. Homok folyt a cipőnkbe, megálltunk egy pillanatra, megtöröltük izzadt homlokunk, s folytattuk utunkat. Mentünk, csak mentünk... Hol egy tarka pillangó, hol egy vijjogó madár mutatta az utat.

Bekiáltottunk udvarokon, bezörgettünk ajtókon. Közben pedig figyelmesen hallgattuk a helyi emberek szavát, amely a múltról mesélt. S ahogy szólt – mint egy lágy szélfuvallat –, elfújta régvolt idők porát. Könnyfakasztó históriák, nevetésre készítő regék kerültek elő a felejtés homályából.

Hallgasd hát te is, Barátom! Indulj el az Idő ösvényén. Nevezz velünk, vagy morzsolj el néhány könnycseppet! A sorok közül a múltad köszönt rád.

Császár Levente

Mesemíves

A legenda forrása

**„Boldog
lisztből”
sütötték
Bács-Kiskun
kenyerét**

A Bács-Kiskun megye kenyege megsütéséhez szinte a megye valamennyi településéről érkezett búzafelajánlás, amit a megyei önkormányzat hagyományos módon, kövön öröltetett meg. A települések örömmel vettek részt ebben a szép kezdeményezésben, hiszen a közös alapanyag, a nemzeti színű szalaggal átkötött kenyér kifejezi, hogy az élet és a haza összekapcsolódik. Ezért is kaphatta a liszt a „boldog” jelzőt.

Forrás: Megyeháza c. lapban megjelent újságcikk.

Ezt a történetet is meghallgathatja Györgyi Anna színművésznő előadásában. Ehhez okostelefon vagy tablet kamerájával olvassa le a kódot, majd indítsa el a megjelenő linket.

Boldog kenyér

A kislány mosolyogva lépdelt a szántóföldön a frissen kihajtott búza között, és halkán dúdolt valamit. Meztelen lába vizes lett a hajnali harmattól, fejét ibolyacsokor díszítette, szeme a virág kékjével vetekedett. A látóhatár peremén feltűnt a nap, és lágy sugaraival megcirógatta a pusztát.

– Hát ennek nem fázik a lába? – károgott méltatlankodva a vetési varjú.

– Hogy fázna, te oktondi – cserregte az útszéli eperfáról a szarka –, hát nem tudod, ki ő? Nem ismered fel?

A varjúnak torkán akadt a károgás:

– Cs... csak... nem..., cs... csak... nem... Ó...? – s azzal felreppent a levegőbe.

A szarka is felszállt a fáról, és farkát billegetve tett egy kört a leányka felett.

– Köszöntünk, kisasszonykám! – cserregte boldogan.

A leányka nevetve intett, majd lehajolt és végigsimított a sarjadó búzán.

– Nagyra nőj! – mondta kedvesen, és tovasétált a tündöklő reggeli napfényben.

A búzatábla szélén díszes hintó várakozott. A kislány fellépett a kocsira, és biztos kézzel megmarkolta a gyeplőt. A négy fényes szőrű paripa elindult, és a fogat hamarosan belevesztett a reggeli napsütésbe.

Boldog kenyér

A szarka vidáman repült a hintó nyomában, s nagy hangon adta tudtára a puszta népének:

– Itt van, megérkezett Tavaszgyermek! – cserregte boldogan. A varjú is károgott néhányat, ő sem akart kimaradni az örömteli mulatságból. A búza napról napra nőtt. Szára vastagodott, kalászt bontott, a felkelő nap kedvére gyönyörködött aransárga színében.

Egy hajnalon szárnyzuhogás verte fel a puszta nyugalmát. Tenyérnyi árny suhant el a sík vidék fölött. Aztán sorra minden irányból megsokasodtak az árnyak.

Alig pirkadt, s tündérek bújtak elő a fák törzsének odvaiból, a lombkorona közül, a bokrokból, erdős ligetektől, virágos rétekről, a patakok medréből, a tavak vizéből. A tündérsereg felszállt a magasba, szárnyuk suhogott. Aztán énekelni kezdtek, s dalolva repültek. A madarak füttyszóval köszöntötték őket. Trilláztak, pittyegtek, vijjogtak, és sebes szárnycsapásokkal követték őket a puszta fölött.

A varjú is lelkesen fújta a maga szólamát, de a többi madár leintette:

– Hallgass, oktondi! Elrontod az éneket!

– Hagyjátok, hadd daloljon – keltek védelmére a tündérek, s a varjú lelkesen károgott tovább.

A vidám hangokra a búzakarászok felkapták a fejüket, hallgatták a tündérdalt, a madáréneket. A csodálatos összhangzat boldogsággal töltötte el őket, szinte megdagadtak.

De nem csak a kalászok kapták fel a fejüket. Bács apó és Kun pajti is az ég felé fordult. Tóbiás, a híros kecske mekegve válaszolt az énekszóra. Peti cigány fütytyentett egyet, és feljebb tolt a

Boldog kenyér

lyukas kalapiját. A Bogár fivéreknek – Imrének és Jakabnak – megenyhült a tekintetük, Tokju szülének mosolyra húzódott foghíjas szája. A puszta garabonciása mindentudóan bólogatott.

Közben a nap egyre feljebb hágott. A búzatábla mellett díszes hintó állt meg, négy fényes szőrű paripa húzta. Gyönyörű asszony lépett le a fogatról, fejét búzavirágból font koszorú ékesítette, kezében lenvászonból szőtt hófehér zsákot tartott. Naptól barnára sült kezével végigsimított az aranyló kalászon, azok beleremegtek az érintésébe. A kék szemű asszony végigpásztázta tekintetével a kövér sorokat, s elmosolyodott.

– Engem válassz! Engem! Engem! – kiáltották nyújtózkodva a búzaszálak, hullámozott az egész tábla.

Az asszony leszakított egy kalászt. Kezével szétmorzsolta, majd nagyot szippantott a friss búzaszemek illatából. A magokat aztán belecsurgatta a zsákba.

A négy paripa rázta a sörényét, a szerszámok csilingelő hangját messze vitte a nyári szél. Alig várták már, hogy nekilóduljanak.

Az asszony egyenként simogatta meg a paripák fejét. Mindegyikükhöz volt pár szava:

– Jól van, Csobogó – lépett a szürkéhez. – Gyere, Pattogó – simította meg a pej fejét. – Nyugalom, Morajló – veregette meg a fekete hátát –, mindjárt indulunk. S te, Zúgó – lépett a dereshez –, te is mennél már?

Fellépett a kocsira, megmarkolta a gyeplőt.

– Gyí, paripáim! – rántott egyet a szíjon, mire a négy ló nekiindult. Felszökkentek a magasba, s meg sem álltak a következő búzatábláig, ahol az asszony egy marék búzaszemet megint a zsákjába tett.

A varjú és a szarka csendesen figyelte az asszony minden mozdulatát. Miután a fogat eltűnt a szemük elől, farkát billegetve megszólalt a szarka:

– Aztán megismerted-e? – cserregte gúnyosan.

– Hogyne ismertem volna meg – károgta sértődötten a varjú. – Nyárasszony jött a szokásos zsák búzáért.

– Na – cserregte a szarka –, nem is vagy te olyan oktondi madár, mint hittem –, s azzal felröppent a fáról.

Késő este lett, mire megtelt a vászonzsák, a telihold sárgán derengett. A fogat a körtemplom mellett ereszkedett a földre. Az asszony leemelte a zsákot, és a templom falának támasztotta. Még egyszer beleszippantott a zsákba, majd újra felszállt a fogatra. A hintót és a négy paripát hamarosan elnyelte a Tejút ragyogó fénye.

Reggel a madarak örült csivitelést csaptak a falu felett. Mindegyik egyszerre mondta a saját nyelvén:

– Itt a búza, itt a búza!

A hangzavarra az emberek előjöttek a házukból. Előjött a molnár is, hogy megőrölje a szemeket, aztán a pék, hogy kemencéjében jó ropogós kenyeret süssön a lisztből.

Egy legény megfújta a jászkürtöt, hangját a szél messze vitte. Az öblös hangra jöttek a népek mindenfelől. Északról, délről, keletről, nyugatról. Mindenkinek jutott egy karéj a frissen sült, ropogós kenyérből. Egy boldog karéj.

Mert boldog kalászból boldog liszt készül. S ebből a lisztből csak boldog kenyér sülni lehet. Hát persze, hogy boldog lesz az is, aki eszik belőle...

A legenda forrása

Boszorkányok bálja

A 2. világháború idejéről emlékeznek erre a történetre a régi öregek. A karai határ felől hatalmas zenebona, muzsikaszó hallatszott az egyik éjjel. Voltak, akik a közelébe merészkedtek, de nem láttak senkit ott, ahonnan a hangok eredtek. Másnap reggel újra elmentek arra a helyre, ahonnan a mulatás hallatszott, s akkor látták, hogy a dudva széles területen teljesen le volt taposva.

Aki átsétált a Tiszán

Kécske-szerte ismert volt András bácsi, aki azzal múlatta az idejét, hogy járt a Tisza vizén. Nagyon sokan csodájára jártak Kécskén és Bögön, amint az öreg átkel a szőke folyón úgy, hogy a térdénél jobban nem süllyedt el a vízben. Voltak, akik megpróbálták utána csinálni, de legtöbbször csak nagy móka és kacagás kerekedett, mert mindenki csuromvizes lett. Egyedül András bácsi rendelkezett ezzel a képességgel...

Lóvá változott boszorkányok

Bögön többen ismerték azt a boszorkányt, aki sokszor lóvá változott, úgy járta a határt. A bögi parasztyerek rájöttek, hogy ezt a lovat csak úgy lehet elkapni, hogy gatyamadzagot dobnak a nyakába. El is kapták, és elvitték megpatkoltatni. Másnap reggelre a ló visszaváltozott boszorkánnyá, de a lábain és a kezein ott maradtak a patkók.

Forrás: Lovas Zoltán: Tiszakécskei hiedelemmondák elemzése – szakdolgozat, készült a Bajai Tanítóképző Főiskolán 1984-ben, az összegyűjtött mondákat az 1990-es Kécskei Kalendáriumban közölték.

Ezt a történetet is meghallgathatja Györgyi Anna színművésznő előadásában. Ehhez okostelefon vagy tablet kamerájával olvassa le a kódot, majd indítsa el a megjelenő linket.

A Tisza tündérei

Már éjfél is elmúlt. A szomszéd tanyáról Kécske iparkodott hazafelé a karai határban. Bát-
ran lépdelt a sötétben, jól ismerte a járást. Egyszer csak vidám énekszóra lett figyelmes.
Vajon kik mulatnak? – hegyezte a fülét, és a hangok irányába indult. Azonban ahogy kö-
zelebb ért, a hangok hirtelen elhallgattak. Senkit nem látott. Egy pillanatra elbizonytalanodott,
nem csak képzelődött-e. Másnap reggel aztán visszatért, hogy megnézzé a helyet világosban is,
és látta, hogy a füvet letaposták. Hát mégis igaz! Nem csak a képzelete játszott vele.

Fülébe csengett a legenda, amit még nagyanja mesélt régen:

„Hét tündér él a Tiszában. Teliholdkor kijönnek a vízből, és hajnalig mulatják az időt. Aki
meghallja az éneküket, rabjává válik. Bűvös hangjuk megbolondítja a férfiakat, még a vízbe is
utánuk mennek. Már sok legény veszett a Tiszába a csalóka tündérének miatt.”

Kécskének ezután nem volt nyugta. Alig várta, hogy ismét kikerekedjék a Hold. Munka köz-
ben, a szántón másra sem gondolt, mint a bűvös énekszóra. Akárhányszor felidézte magában,
megremegett, és arcát elöntötte a tűz.

A telihold alatt megcsillantak a hullámok, a Tisza csendesen folydogált. Ám hirtelen csob-
bant a víz, s egy árny suhant a part felé, majd öt másik követte. A telihold sugara rájuk vetődött:
hat gyönyörű tündér lépdesett a harmatos fűben.

– Itt jó lesz – állt meg Hullám, aki elsőként jött ki a habok közül.

– A múltkoriban nem itt voltunk? – nézett körül Sodrás.

– Nem – válaszolta Csillám. – Jóval odébb.

– Akkor jó lesz itt – bólintottak a többiek, és letelepedtek a harmatos fűbe.

Hamarosan felcsendült az ének. Szomorú dallam szállt az éjszakai pusztában.

Aztán vidámabb következett, majd még vidámabb. A hat tündér táncra perdült, úgy énekelt.

A Tisza tündérei

Azon az éjszakán Kécske a határt járta, és egyre csak fülelt. Mikor meghallotta az éneket, megborzongott, lába megremegett. Aztán összeszedte minden bátorságát, és elindult a hangok irányába. Most sokkal óvatosabban lépdelt, mint a múltkor. Ügyelt arra, nehogy a tündérek észrevegyék. Egy bokor mögé húzódott, onnan figyelte táncukat.

A tündérek pörögtek, mint az orsó, oly sebesen, mint a forgósél. Néha felemelkedtek a levegőbe, majd visszahuppantak a földre, s táncoltak tovább. Kécske megbűvölten nézte őket, különösen az egyiket. Annyira magával ragadta a tündér tánca, hogy önkéntelenül felszisszent. Hirtelen abbamaradt az ének és a tánc. A tündérek tekintete a bozóra szegeződött, s a telihold fényében meglátták a leskelődőt. Hirtelen azt sem tudták, mit tegyenek. Eddig még soha senki nem leste ki a titkukat.

Ahogy Csillám a legényre nézett, tekintetük egy pillanatra összefonódott. Aztán Hullám csettintett egyet, s a következő pillanatban már csak a letaposott fű mutatta, hogy táncoltak ott.

Kécskének ettől kezdve még kevésbé volt nyugovása. A munkát hanyagolta, naphosszat a folyó partján ücsörgött, a víz sodrását leste. Néha mintha elúszott volna valami sötét árny a víz alatt, de soha nem tudta eldönteni, hogy tündér volt-e, vagy hal.

Tündérek voltak, bizony, és a víz alól aggódva figyeltek. Mi lesz, ha a legény neki-megy a Tiszának?

Következő teliholdkor nemcsak Kécske leste ki a tündérek táncát, hanem még valaki. Őt azonban nem a vágy, hanem az irigység hajtotta. Ő volt a hetedik tündér, Örvény, akit társai kitaszítottak maguk közül.

Igaz, hogy a tündérek megbabonázták énekükkel a férfinépet, de elcsábítani, elveszejteni egyáltalán nem akarták őket, csupán a maguk öröme mulatoztak. Azért kerestek minden teliholdkor másik helyet a táncukhoz, hogy még véletlenül se bűvöljenek meg senkit. Azonban Örvény akkor érezte magát elemében, ha valaki a hatása alá került. Sokszor egyedül is kiszökött a vízből, és akit megbűvölt, becsalta a hullámok közé, ahol a szerencsétlent lehúzta a víz örvénye. Miatta terjedt el a tündérekről a gonosz legenda. Társai kiközösítették, és azóta egymagában leste áldozatait. Ezután kapott szárnyra a hír: boszorkány járja a pusztát!

Amikor megleste tündértársait, Örvény szíve irigységgel telt meg. Addig nem nyugodott, amíg valakin valami rontást nem tett a tündértudományával. A vágyakozva leselkedő Kécske éppen kapóra jött neki. A legény megérezte, hogy rajta kívül van még valaki a parton, és körbekémlelt. Ahogy megrezsent, a tündérek észrevették és egy pillanat alatt szétrebbentek. Mire a legény feleszmélt, a parton már csak a letaposott fűvet látta. Elindult a folyó felé, illetve, csak indult volna, de lábai nem engedelmeskedtek.

– Hová, háová, ily sietve? – kérdezte valaki gúnyosan a háta mögött.

A legény próbált hátranézni, de nem tudott megfordulni.

– Hogy hívnak? – kérdezte a hang.

– Kécske... – válaszolta öntudatlanul a mozdulatlanra dermedt legény.

– Kécske, Kécske... – ismételte a hang. – Lássuk csak.

A legény lenézett a lábára, és döbbsen látta, hogy az patákban végződő kecskelábbá változott. A fejéhez nyúlt: szarva nőtt, az állához kapott: kecskeszakáll serkent ki rajta. A gonosz tündér-boszorkány kecskévé változtatta!

– No, most már mehetsz – röhögött fel Örvény, s gúnyosan nézte a szerencsétlen, két lábon ugráló legényt, aki bánatosan mekegett.

A tündérek a víz alól figyeltek döbbsen a folyó felé ugráló kecskét.

– Ez csak Örvény műve lehet – szólt vészjóslóan Hullám.

A Tisza tündérei

– Szegény pára! – sajnálkozott Sodrás.

– A kecskék pedig nem tudnak úszni – szisszent fel Csillám.

Ahogy Kécske a parthoz ért, belecsúszott a vízbe. Csodálatos módon azonban nem kapta el a sodrás, az örvény nem húzta le a mélybe, mert valami megfogta a víz alatt. A tündérek a tenyerüket tartották, így nem süllyedt el, ahogy lépdelt.

Közben Örvény is a parthoz ért. Bosszúsan nézte, ahogy Kécske térdig a vízben gázol, és nem nyelik el a habok. Sőt, átért a túlsó partra, majd kilépett a vízből. Közben a tündérek is kiemelkedtek a hullámok közül.

– A tudományodat gonoszságra fordítottad! – mondta vádlón Hullám Örvénynek.

– Miért? Én csak hoztam nektek egy vendéget – röhögött fel gúnyosan a másik. – Hisz alig várta, hogy megfürödhessen.

A tündérek összenéztek, majd Örvény felé fordultak, aki a szikrázó tekinteteket keresztüztében egy pillanat alatt lóvá változott. Felnyerített, megrázta sörényét, majd vad vágtaiba kezdett.

Kécske újra a vizet leste megbabonázva, még kecskeként sem tudott szabadulni a vágtyól, ami a tündér felé hajtotta.

– Kimegyek hozzá, nehogy még egyszer a hullámok közé vesse magát – mondta eltökélten Csillám.

– Ha egyedül kilépsz a vízből, elveszted tündéréletedet, tudod jól – figyelmeztette Hullám.

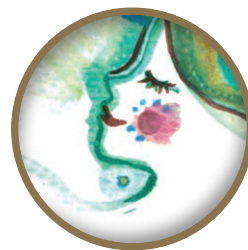
– Nem számít – felelte elszántan Csillám, és kilépett a partra.

A kecskévé változtatott legény éppen beugrani készült a folyóba, amikor megjelent előtte a tündérlány. Tekintetük ismét egybeforrt. Ebben a pillanatban a kecske visszaváltozott legény-nyé, az átok egyszeriben szertefoszlott. Kécske boldogan rohant, hogy karjába vegye a lányt, és szaladt vele, mígnem eltűntek a láthatáron. Azóta bizonyosan boldogan élnek, még ha Csillám néha titkon siratja is elhagyott nővéreit.

A határban száguldozó, lóvá változott boszorkányt attól kezdve sokan be akarták fogni, de senkinek sem sikerült. A

bögi parasztgyerekek hamarosan rájöttek, hogy csak úgy lehet elkapni, ha gatyamadzagot dobnak a nyakába. Be is fogták, és elvitték megpatkoltatni.

Másnap reggelre a ló visszaváltozott boszorkánnyá, de lábán és kezén ott maradtak a patkók. Ezután nem tudott senkit sem megrontani, így közel s távol a Tisza partján már nem kellett félnie senkinek attól, hogy megbabonázzák.

A legenda forrása

A fejezetben több eredeti forrásból származó szöveget használtam fel nagyobbbrészt szó szerint, néhol kiegészítve, kiszínezve.

Forrás:

Forczek Zoltán: A szanki pusztához kötődő betyártörténetek

Ezt a történetet is meghallgathatja Györgyi Anna színművésznő előadásában. Ehhez okostelefon vagy tablet kamerájával olvassa le a kódot, majd indítsa el a megjelenő linket.

Babák Ferkó és Zöldág Gyurka

BABÁK FERKÓ

Szank és a környező puszták lápos rétségeit, bozótos erdeit a betyárok bújóhelynek használták. A kisebb-nagyobb bandák innen indultak zsákmányszerző portyájukra a környező tanyavilágba.

Babák Ferkó Szankon született. Apja becsületes gulyás volt, fiát is bojtárnak szánta. Ferkónak azonban nem fűlött a foga a felelős munkához. A hatalmas termetű, bivalyerős legény a betyárkodást lovak elkötésével kezdte.

Ónodi János lovai a bodoglári tanya mögötti réten legeltek, nem őrizte őket senki. Ferkó már egy órája lesben állt. Életnek semmi jele nem mutatkozott, a lovak a böglyöket legyezték a farkukkal, és békésen legelték a fűvet. Ferkó kinézte a legszebbet. Óvatosan közelített felé, végül egy gyors mozdulattal a nyakába dobta a kötélhámot. Aztán felpattant a pej hátára, sarkát az oldalába nyomta, s már vágatott is a végtelen pusztára felé. Amikor kellő távolságra ért, a legény lépésre fogta.

Félegyháza határában több orgazda is élt, akik jóval áron alul vették meg az elkötött lovakat. Volt köztük egy, akinek a tanyáját csak „bitang lovak istállójának” hívta a betyárvilág. Babák oda tartott.

– Mit hoztál? – kérdezte az orgazda.

– Harmadfű csikónak nézem – válaszolta Babák, és leugrott a lóról. Az istállóban egy ideges csődör felnyerített.

– Mit kérsz érte?

– Szállást, neki – mosolyodott el Ferkó. – Pár nap múlva itt leszek érte. Addig meg adhatna egy másik csikót kölcsönbe – mondta, mire a gazda az istálló felé intett:

– Azt viheted, de vigyázz rá, mint a szemed fényére.

– Tudhatja, én... – kezdte Ferkó, de a férfi csak legyintett.

– Na, menj már, nem szeretném, ha meglátnának.

Babák egyenesen Bodoglásra ügetett.

– Mi járatban vagy, Ferkó? – kérdezte Óvári János, amikor a legény belovagolt az udvarra. Jól ismerte, hisz néhány éve a bérese volt.

– Csak erre jártam, János bátyám, gondoltam, benézek, mi újság maguknál.

– Ne is kérdezd! – mordult a gazda. – Tegnap valaki elkötötte a Csillagot. A szemem fénye volt.

– Azt a betyár mindenit! – kiáltott fel Babák. – Ki lehetett?

– A fene se tudja. Talán a Bogár fivérek közül valamelyik. Annyi itt a lókötő, hogy megszámolni sem lehet.

– Tudja, mit, János bátyám? – tolta feljebb kalapját Ferkó. – Felkutatom én, és visszahozom, akármelyik hírösség kötötte is el.

– Azért csak vigyázz – intette a gazda –, veszélyes népség mindegyik! De ha visszahozod, nem marad el a jutalmad. Busásan megfizetem.

Ebben maradtak. Harmadnap Babák visszahozta Óvári János harmadfű csikóját, és felvette érte a pénzt. Egy részét leadta az orgazdának a „szállás” fejében, a többit elverte egy csárdában.

Babák Ferkó és Zöldág Gyurka

Ferkó aztán más bevételi forrásra is szert tett. Igen kedvelte a „bugaci adó” behajtását. Amikor már kellő ismeretsége volt, felbérelt néhány embert. Ezek többnyire munka nélküli pásztorok, katonaszökevények vagy a bevonulás elől bujdosó katonák voltak. Két-három fős csoportokban, lovas kocsival járták Félegyháza, Majsa, Szank határát, és tanyás gazdákhöz tértek be. Panaszkodtak, hogy nincs munkájuk, és adományért esedeztek – elsősorban pénzért, de elfogadták a gabonát, takarmányt, füstölt húst, kenyeret is. Évenként kétszer-háromszor visszatértek a kiszemelt gazdákhöz, akik bizony nem örültek túlságosan a hivatlan vendégeknek. Jól tudták, hogy a pusztában bujdokló betyároknak koldulnak.

Ha egy gazda túlságosan szűkmarkú volt, vagy ne adj’ isten, elzavarta a kéregető koldust, jött a „bugaci adó” behajtása. Az „adószedők” megadták Babáknak és embereinek a szűkmarkú gazda nevét, és legközelebb már maguk a betyárok jelentek meg. A cselédek megkötözték, a gazdát fegyverrel kényszerítették, hogy rendesen pakolja meg a lovas szekereket. Ha valamelyik kocsin maradt még hely, a kisebb állatokat – tyúkot, kacsát, kecskét, birkát – is felrakták, a marhát meg utánakötötték. Az is előfordult, hogy a gazdasszonnyal ebédet főzettek maguknak. Mielőtt továbbálltak, fizetség gyanánt Babák adott még egy jó tanácsot:

– Gazduram, ha legközelebb jönnek a „bugaci adóért”, ne legyen olyan fösvény...

Babák Ferkónak később saját, állandó bandája lett a szanki puszták bujdosóiból. Legjobb embere két kenyeres pajtása, Szőcs Gyura és Bogáncs János volt. A kötönyi pusztából a Dér testvérek, Móricgátról pedig Kiss Imre tartozott még a bandához.

Egyszer a Fakilincses csárdába tértek be. Néhány paraszt üldögélt a durván ácsolt asztaloknál, de mikor meglátták a szigorú tekintetű legényeket, fogták kalapjukat, és odébbálltak, még a borukat sem itták meg.

Babák Ferkó és Zöldág Gyurka

A betyárok alig kérték ki az italt, mikor meghallották, hogy az úton birkanyáj közeleg.

– Oda nézzetek! – intett ki az ablakon Szócs Gyura. – Ezt maga a Jóisten küldte nekünk!

Mire odaért a nyáj, a legények már az ajtóban álltak.

– Hova, hova, bátyám? – kérdezte a széles karima alól Babák.

A megtermett juhász nem volt ijedős.

– Aztán miért akarjátok tudni?

– Ha egyezik az utunk, tán elkísérhetjük egy darabon, nehogy baj érje a nyáját – vigyorgott Bogács János.

– Nincs szükségem kíséretre – válaszolta a juhász –, bírok velük magam is. Talán jobban is, mint ti – s azzal köpött egyet.

Babák felugrott. Fokosával úgy fejbe vágta a juhászt, hogy menten kiszállt belőle a lélek.

– Hová tereljük a jószágot? – kérdezte Kiss Imre.

– Bugacra. Berta László jó pénzt ad értük.

– S ezzel mi legyen? – intett a juhász felé az egyik Dér fiú.

– Jó helyen van itt – válaszolt Babák, és felpattant a lovára. Még a nyeregből bekiáltott a csárdába. – Ha eljár a szátok, visszajövök!

A csárda tulajdonosának nem járt el a szája. Nagyon jól tudta, ha sügna a zsandároknak, hamar elbúcsúzhatnak a földi világtól.

Babák Ferkó az évek során több hasonló gaztettet is elkövetett. Egyszer aztán a szerencse elpártolt tőle, mert az egyik gyilkosságnál tetten érték. 12 év fogságra ítélték. Ferkó a börtönben kitanulta a kosárfonást, s miután kiszabadult, visszatért Szankra, s abból élt. Soha nem házasodott meg, gyermeke sem született. Élete utolsó éveiben állandó szorongás gyötörte, és kis híján 100 esztendőskorában önkezével vetett véget életének.

ZÖLDÁG GYURKA

Zöldág Gyurka nem Szankon született, de gyakorta megfordult a szanki pusztában. Ő is pásztorként kezdte, aztán az 1848/49-es szabadságharc leverése után megtagadta az osztrák császár szolgálatát, bujdosó lett belőle. Lopott és rabolt, abból élt.

Legtöbbször a Fakilincses csárda körül bukkant fel. Nem véletlenül: a kocsmárosné a szeretője volt. Hamar híre kelt a románcnak, s a zsandárok állandó megfigyelés alatt tartották a fogadót. Gyurkát azonban nem kellett féltetni, jó szimata volt, mindig megérezte a veszélyt. A csárda hátsó udvarán álló szénaboglyában biztonságos búvóhelyet alakított ki magának, ahol akár egy napig is ki tudta húzni baj esetén.

Egy alkalommal azonban a zsandárok olyan gyorsan csaptak le a csárdára, hogy Gyurka nem tudott kimenekülni a hátsó ablakon. Annyi ideje maradt, hogy berontson a kocsmárosné szobájába, beugorjon a vetetlen ágyba úgy, ahogy volt: ruhástul, csizmástul.

A zsandárok körbevették az épületet, három közülük belépett a fogadóba. Az asztalok mellett néhány pásztor iddógált. A zsandárok nem siettek, biztosak voltak abban, hogy Gyurka ott bujkál valahol. Italt kértek. Szegény kocsmárosné halálra váltan szolgálta ki őket. Tudta, ha elkapják Gyurkát, kötel jár neki, de ő sem úszhatja meg a börtönt.

– Aranyom – szólott az egyikük –, inkább ott innánk meg a bort – s azzal a hálószoa felé biccentett.

Babák Ferkó és Zöldág Gyurka

– Jaj, hová gondolnak az urak – sopánkodott a kocsmárosné, s az izzadság patakokban folyt a homlokán. – Az az én hálóm, oda nem illendő férfiembernek a bejárás. Egyébként is szegény húgom fekszik bent, tegnap nagyon meghűlt.

– A húga... – nézett keményen a zsandár az asszony szemébe. – Meghűlt. Ebbe' a rekkentő melegbe'...

– No, aranyom – szólt keményen a másik zsandár –, nyissa csak ki!

– Nem lehet, uraim, nem lehet – sopánkodott kétségbeesetten az asszony –, szegény nagyon szégyenlős.

A zsandárok megelégték a szócséplést. Egyikük elkapta a kocsmárosné karját, és odébb penderítette, hiába sikítozott a fehérnép.

Ahogy résnyire nyitották az ajtót, meglátták a dunyha alól kilógó sáros csizmát, de az asszony az ajtó elé perdült, és testével védte a bejáratot. A hangoskodásra a többi zsandár is bejött a csárdába. Végül a parancsnok ellentmondást nem tűrő hangon utasította az asszonyt:

Babák Ferkó és Zöldág Gyurka

– Mondd meg a húgodnak, hogy adja meg magát! Itt már nincs menekvés.

Félrelökte az asszonyt, berontott a szobába, a többiek pedig követték. Alig akartak hinni a szemüknek: a csizma eltűnt, az ágy üres volt!

Gyurka kihasználta a felfordulást, és egy pillanat alatt kiugrott az ablakon, egyenesen az udvar hátuljába menekült a szénaboglyához.

A zsandárok – kint és bent – mindent felforgattak. Szitkozódtak, fenyegetőztek, de a betyár nem került elő. Már éppen távozni készültek, amikor egyikük dühösen a szénakazalba dőfte szuronyos puskáját.

A dőfést követően mély hörgés hallatszott. Zöldág Gyurka lovas betyár a szanki Fakilincses csárda hátsó udvarán, egy szénaboglyában lelte halálát.

HOGYAN LETT A TEKNŐSBÉKA?

A legenda forrása

Amikor Jézus a földön járt Szent Péterrel, bekopogtattak egy házhoz, ahol az asszony kenyeret dagasztott. Mint két szegény vándor kenyeret kértek. Az asszony azt válaszolta, hogy jöjjenek vissza később, majd ha megsültek a kenyerek, kapnak egy cipót. A cipó túl nagyra és szépre sikerült, ezért az asszony sajnálta odaadni. Amikor jöttek, elbújt a dagasztóteknő alá, még a lapát is alatta maradt. Hiába hívogatta a két éhes 'vándor', nem bújt elő. Ezért Jézus azt mondta: „Maradj ott, ahol vagy örökre”, így lett az irigy asszonyból teknősbéka.

Forrás: Kecskeméti Katona József Múzeum Néprajzi adattára

Ezt a történetet is meghallgathatja Györgyi Anna színművésznő előadásában. Ehhez okostelefon vagy tablet kamerájával olvassa le a kódot, majd indítsa el a megjelenő linket.

Hogyan lett a teknősbéka?

Két vándor járta a vidéket. Az egyik fiatal, fehér ruhás, hosszú hajú, hosszú szakállú. A másik idősebb, testesebb, és kopaszodó fejét göndör szakáll keretezte. Kopott csizmájuk arról tanúskodott, hogy már jó ideje úton vannak. A fiatal a tarisznyába nyúlt, de aztán üresen húzta ki a kezét.

- Semmi? – kérdezte az idős.
- Semmi.
- Akkor keressünk egy jószívű gazdasszonyt, aki megvendégel minket.
- Keressünk – bólintotta a másik.

Hogyan lett a tekősbéka?

Hamarosan feltűnt egy tanya.

– Adjon isten! – köszöntek be a kapun.

Egy testes asszonyság jelent meg az ajtóban, lisztes kezét egy ruhába dörgölte.

– Mi járatban az urak? – kérdezte gyanakvóan.

– Megéheztünk, megszomjajztunk – válaszolta alázatos hangon a fiatal.

– Jöjjenek vissza jó óra múltán, addig kisül a cipó. Most dagasztom.

Az idősnek felderült az ábrázata, mintha már a frissen sült kenyeret ropogtatta volna.

– Az bizony jó lesz! Isten áldja meg a jóságát!

Kerestek egy terebélyes fát a tanya mellett, és megpihentek az árnyékában. Éhség ide, szomjúság oda, hamarosan elszenderedtek.

Közben az asszony a kemence körül serénykedett.

– Vajon honnan szalajtották őket? – forgatta magában, miközben a púpos kelt tészta tetejét bevagdosta. – Az a fiatal olyan garabonciásféle lehet, jó lesz résen lenni. Még a végén jégesőt küld a házra, ha nem kínálom meg őket!

A tésztát betette a kemencébe, s megnézte a tüzet, ki ne aludjék. A környéken senki nem tudott olyan ropogós cipót sütni, mint amilyet ő.

Hamarosan elkészült a kenyér. Óvatosan kivette a hosszú nyelű lapáttal. Amikor meglátta a gyönyörű, kerekre sült cipót, már sajnálta, hogy ígért belőle a két idegennek.

– No de, mi van, ha a fiatalabb mégiscsak garabonciás? Hisz éppúgy csillog a szeme, mint a vándor-deákoké – morfondírozott. – A, ahhoz túl fiatal – győzködte magát az asszony. – Meg aztán a garabonciások egyedül járkák a vidéket. Ki hallott már olyanról, hogy ketten kopogtatnak be egy házhoz?

Ezzel aztán végleg meggyőzte magát, és úgy döntött, nem osztja meg velük a cipót!

Megnyikordult a kertkapu, s az asszony felkapta a fejét.

– Jesszusom, visszajöttek! Most mit csináljak?

Körülnézett, s mikor meglátta a lisztes dagasztóteknőt, felcsillant a szeme. Magához szorította a friss kenyeret, lefeküdt a földre, összehúzta a lábát, és a fateknőt magára fordította.

– Hahó, halihó! – jött kintről a kiáltás. – Kisült-e már a cipó?

Hogy nem jött semmi felelet, a két férfi belépett a konyhába.

– Jóasszony, merre van?

Értetlenül néztek körbe. Sehol senki. A konyhában tisztán lehetett érezni a frissen sült kenyér illatát, mire még a gyomruk is megkordult.

– Hát ez szőren-szálán eltűnt! Még ilyet!

Hogyan lett a teknősbéka?

A fiatalnak megakadt a szeme a lefordított dagasztóteknőn, de nem szólt semmit, csak bólintott. Ahogy kiléptek a házból, a bodzabokorról egy bóbis röppent fel. A fejük felett szálldosott, közben be nem állt a csőre:

„Bújik, bújik!” – ismételte egyre.

A fiatal mosolyogva hallgatta, mert jól értett a madarak nyelvén. Aztán lehervadt arcáról a mosoly, s összevonta szemöldökét.

– Vajon hol lehet? – forgatta fejét az idősebb, de a kert is üres volt.

A fiatal erre felemelte jobb kezét, és szigorú tekintettel szólt:

– Maradj ott, ahol vagy, örökre!

Az idősebb vándor nem értette a szavak értelmét, meg is állt, ahogy elgondolkodott.

– Te meg gyere, Péter – szólt társára, mire az készségesen bólogatni kezdett:

– Megyek, uram, megyek. Keressünk egy másik helyet, mert mindjárt éhen veszek.

Úgy is tettek. Már messze jártak, mikor lassan kinyílt a konyhaajtó, és egy teknősbéka jelent meg a küszöbön.

Jézus urunk, akárha garabonciás lenne, teknősbékává változtatta a zsugori asszonyságot.

A legenda forrása

A fejezetben több eredeti forrásból származó szöveget használtam fel nagyobbbrészt szó szerint, néhol kiegészítve, kiszínezve.

Forrás:

Pánya István–Rosta Szabolcs DUNAPATAJ-SZENTKIRÁLY PALÁNKVÁRA 2016–17. ÉVI KUTATÁSAINAK ÖSSZEFOGLALÁSA. In: CASTRUM. A Castrum Bene Egyesület folyóirata 22. szám, Budapest, 2019

Ezt a történetet is meghallgathatja Györgyi Anna színművésznő előadásában. Ehhez okostelefon vagy tablet kamerájával olvassa le a kódot, majd indítsa el a megjelenő linket.

Magos tornyú Szentkirály

A Szelidi-tótól keletre, Szentkirály pusztán az öregek szerint egykor vár állott. Az arra kanyargó vízfolyást is Vár-foknak nevezik a helyiek. Itt állt egykor a Szent István királynk tiszteletére épített kicsiny, kerek templom s körülötte egy tucat házikó.

Bár kis falucska volt, mégis jelentős, mert az Akasztó felől érkező szekeresek, kereskedők és marhakereskedők az Örjeg mocsáron átkelve Szentkirályon állhattak ismét szilárd talajon. Veszélyes hely az Örjeg. Aki nekivágott az ingoványnak, annak egyik irányban a szentkirályi templom tornya, a másikban Akasztó dombra épült temploma mutatta a helyes irányt. A helyi-eken kívül azonban senki nem merészkedett ide, vagy ha mégis, szekerstül elnyelte a láp.

A mocsáron túl a táj változatos képet mutatott a homokbuckákkal. Demeter határában a két nagyobb homokbuckát Tevehalomnak nevezte el a nép. S hogy hol láttak a derék emberek tevét a magyar pusztán? Hát biz', a törökkel együtt ez a furcsa állat is beköltözött a vidékre, s a lakosságnak a „púpos lovakkal” is meg kellett barátkoznia.

Később, ha valaki megkérdezte, hol van Demeter falu határa, a válasz az volt:
– Hát a Tevehalomnál!

A gyászos mohácsi csata után, amelyben az ifjú Lajos király is odaveszett, a török elfoglalta Kalocsa és Pataj környékét, Szentkirályt is. A bíró házába költözött egy aga, és elkezdődött a török bázis kiépítése. A parasztokat kihajtották a demeteri erdőbe, ahová a keceliek, csengődiek, akasztóiak is jártak fáért. Jókorá tölgyeket vágtak ki, és bekerítették velük a templom körül kimért négyzetforma helyet. A cölöpöket mélyen leásták, közéjük fűzfavesszőt és tüskés gallyakat fontak, majd betapasztották sárral. A négy sarokba négy tornyot húztak, kívül a falak köré mély árkot ástak, s belevezették a templom mellett folydogáló patak vizét. Elkészült a palánkvár, vagyis – ahogy a török hívta – a „párkán”.

A palánkvárban alig hetven ember lakott a magyarok házánál rútabb, földbe ásott, sátorszerű, nyirkos lyukakban. Többségük nem is török, hanem bosnyák és szerb martalóc, fegyverforgató katoná volt. Kivéve a pap, vagyis az imám, aki a kis kerek templomba költözött.

Magos tornyú Szentkirály

A környéket sokszor látogatták a végváriak, hogy a törököket megregulázzák. Főleg Egerből jöttek vitézek, s egy alkalommal Kamuthy Farkas vezette a kis csapatot. A huszárok bálványozták fiatal parancsnokukat, aki izsáki születésű volt, és a Kolon-tó partján egy párviadalban levágta Buka-Turk basa fejét, utána három éjjel, három nap párviadalozott Isák béggel, a szultán testőrparancsnokával, akivel hajdanán pajtások voltak.

Ahogy a lovasok elérték a lápvilágot, óvatosan haladtak. Egyszer csak egy öreg fűzfa lombkoronájából valaki halkán odaszólt nekik:

– Vitéz urak, vitéz urak. ...

Az élen lovagoló Kamuthy felkapta fejét, majd megrántotta a gyeplőt.

– Ki van ott? – kérdezte éles hangon, s keze a kard markolatára vándorolt.

– Csak én, a Lackó, vitéz urak – s azzal leugrott a fáról egy suhancformájú legényke, éppen eléjük.

– Tán varjú vagy, komám, hogy fán fészkelysz? – kérdezte egy huszár, mire a többiek felnevettek.

A legényke azonban bátran nézett rájuk:

– Inkább sas! – mondta összehúzott szemmel.

Kamuthy rögtön értette:

– No, sas komám – szólt neki –, aztán mit láttál onnan fentről?

Lackó szemében huncut szikra gyúlt:

– Láttam a járást a mocsárban, ahol a pogány háta mögé lehet kerülni.

Magos tornyú Szentkirály

A vigyorgó vitézek erre elcsöndesedtek. Kamuthy röviden tanácskozott két hadnagyával, majd a csapat kettévált. Néhányan ellovagoltak a palánkvár irányába, a többiek kipányválták lovukat.

– Vezess, komám! – szólt Kamuthy.

Lackó belépett a nádasba, a huszárok követték.

– Csak óvatosan, vitéz urak. Az ingovány igen kedveli az idegent: lehúzza a mélybe, és többé nem eresztí.

Ezután több szó nem esett. Minél beljebb értek, annál nehezebb volt a járás. Ráadásul a szűnyogok rajokban támadtak rájuk. Lackó azonban mindig mutatta a zsombékos helyeket, ahová nyugodtan léphettek.

Mikor a palánkvár közelébe kerültek, a törökök észrevették a toronyból a csapat másik felét, a vár felé tartó lovasokat, s megfűjták a kürtöt. Szélesre tárult a palánkvár kapuja, kitódult rajta egy tucat pogány. A huszárok vágára fogták, a törökök vad kiáltások közepette utánuk iramodtak. Csak akkor csöndesedtek el, amikor a többi huszár előlépett a mocsárból. Az egri vitézek kétszer annyian voltak, mint a törökök, játszva elbántak velük.

– Tényleg sas vagy, komám – dicsérte Kamuthy a legénykét, akinek büszkeségtől dagadt a mellkasa. – Ha felnősz, és majd szolgálatot keresel, engem keress! – mondta még, s azzal elvágatott csapatával és az elejtett a foglyokkal.

A budai basa tajtékozott, amikor hírért vette a csetepaténak. Az egriektől követelte a foglyokat, és hogy hagyjanak békét a katonáinak. Kamuthy persze nem vette komolyan a parancsot. Csapata nem sokkal később a Dunánál vetett cset, és több török sajkát elsüllyesztettek. Harc közben Kamuthy megpillantotta a szentkirályi palánkvár parancsnokának magas turbánját, félrelökte a rátörő pogányokat, s kivont szablyával az aga előtt termett.

– Ennek hagyd meg a fejét, Farkas! – kiáltotta egyik tisztársa. – Jó pénzt fizet érte a budai basa.

Kamuthy vigyorogva bólintott, és kiütötte az aga kezéből a görbe kardot.

A budai basa haragjában majd' esztét vesztette. Iszonyatos mérgében nem akarta kiváltani a foglyokat.

– Nem baj – mondta erre Kamuthy az embereinek. – Most meglephetjük a palánkvárat, nincs parancsnokuk.

Így is tettek. A török katonák a párkán melletti réten kaszáltak, lovukat kikötözték. A lesből rájuk támadó végváriak a kaszáló törököket foglyul ejtették, és elvittek 41 lovat.

Hanem aztán a vár hamarosan tönkrement, a török elhagyta, a magyarok pedig beköltöztek Patajra. Ők tartották meg a vár legendáját, és mesélték tovább gyermekeiknek és unokáiknak. A

vár helye még sokáig látszott benne a kis kerek templommal, amely a pusztában messziről kimagaslott. Ha megkérdezték a juhászokat, merre viszik a nyáját, mindig mondták:

– Magos tornyú Szentkirály felé, Ömer székéhez, meg a Pírka rétre, ahol a törökök 41 lovát megugraszották az egri vitézek.

A BOGÁR-BANDA

A legenda forrása

A fejezetben több eredeti forrásból származó szöveget használtam fel naggyobbbrészt szó szerint, néhol kiegészítve, kiszínezve.

Forrás:

Bogár Imre, a betyár; Bogár Imre Izsákon; Fuccs a kelengyének; Az álbetyárok; Egérutat nyerve; Kegyetlen határozat; Bogár Imrét elfogják a Szamárvárosban (Elmondta Izsák Imre, 76 éves nyugalmazott tanító – 1975).

Héjjas Pál: Az a híres Bogár Imre... (A Bogár-betyárbanda története) – Pest Megyei Levéltári Füzetek 19., Pest Megyei Levéltár

Ezt a történetet is meghallgathatja Györgyi Anna színművésznő előadásában. Ehhez okostelefon vagy tablet kamerájával olvassa le a kódot, majd indítsa el a megjelenő linket.

A Bogár-banda

AXVII. és XVIII. században sok betyár élt hazánkban. Ilyen volt Sobri Jóska, Rózsa Sándor, Zöld Marci, Savanyú Jóska. A Kiskunság leghíresebb betyárjai pedig a bócsai Bogár fivérek voltak, főként a vezér, Bogár Imre. Persze senki nem jószántából megy betyárnak, hanem a nyomor kényszeríti rá. Tetteikről aztán sokat beszéltek az emberek.

Ami Bogár Imrét illeti, a véletlen hozta, hogy haramiaságra adta a fejét.

Kora reggel volt, épphogy csak felkelt a nap. Imre fáradtan, álmosan ült a nyeregben. A pataji vásárba hajtottak marhákat Bugacról, s ő volt a legfiatalabb gulyásbojtár. A gazda számára jó vásár ígérkezett, de Imre bizony megjárta. Mire Patajra értek, szőrin-szálán eltűnt három göböl. Útközben semmi gyanúsat nem észleltek a hajtók, búvóhelyet sem láttak, ahonnan kileshették volna őket. Éjszaka a kuvaszok morogtak ugyan, de nem fogtak senkit. Nem lehetett másra gondolni, mint hogy valamelyik bojtár a tettes, akit a kutyák jól ismertek, legalábbis a számadó ezt gondolhatta, s Imrét vette célba, aki leghátul lovagolt. Amikor a vásárba értek, rögtön a zsandárokhoz sietett. Azok meg messziről alaposan szemügyre vették a legényt. Nem telt bele sok idő, és Imre látta, hogy feléje közelednek. Az egyik rögtön kérdőre vonta:

– No, te legény, aztán mondd csak, ki vót a cimborád, aki ellopta a marhákat, hacsak nem te magad voltál.

– Már hogy lettem volna, amikor nem mentem sehova az éjszaka – válaszolt Imre felháborodva. – Ha én lettem volna, most nem állnék itt.

– No, majd a tömlöcben mást mondasz – felelte erre a zsandár, és már indult, hogy ráverje a vasat Imre kezére. Ő azonban nem várta meg, hogy kattanjon a bilincs. Szempillantás alatt föl pattant lovára, csizmasarkát a vékonyába nyomta, a vásári sokaság csak úgy ugrált széjjel, amerre elvágtatott.

A zsandárok nem mertek rálőni a tömegben, így Imre egérutat nyert, s a Duna felé vette az irányt. Mire üldözői észbe kaptak, már az öntésekben, a füzek és rekettyebokrok takarásában léptetett Kalocsa felé. A város templomának tornya mutatta az irányt, de jó nagy karéjban kikerülte. Inkább keletnek tartott, a Tisza felé. Ott kedvese, Duli Marcsa, a révész lánya várta.

– Nála megbújok egy kis időre, aztán majd csak kiderül az igazság – gondolta.

Igyekezett a forgalmas utakat kikerülni. Reménykedett, hogy útjába esik egy csárda, ahol nem ismerik, s ahol akad számára valami kis ennivaló meg egy kancsó bor.

Ahogy így poroszkált, föltűnt egy útszéli kis fogadó. Körbekémlelt, de lovat nem látott sehol. Gyalogzsandár meg nem jár a határban. Lovát, a Sárgát, úgy kötötte ki, hogy ha meghúzza a szíjat, magától kibomolják a csomó.

Óvakodva benyitott a csárdába. Csak egy árva paraszt búslakodott magában a hosszú pad végén. Imre, miután tisztességgel köszönt, leült a másik oldalra.

A kutyaugatásra meg az ajtócsikorgásra előbújt a csaplárosné. Piszkos rongyot tartott a kezében, azzal törölte le az asztalt az új vendég előtt, s közben dűnnyögve megkérdezte:

– Mi kellene az ifiúrnak?

– Ha van egy kis szalonnája, kenyerre meg egy kupa bora, megfizetném.

Közben az asszony alaposan megnézte a vendéget. A fiára gondolt, aki pont ilyen szép szál legény volt. Elment a gyerek a Kossuth táborába, és soha többé nem jött vissza.

Hozta az asszony az enni-, innivalót. Imre előkapta a csizmaszárból a bicskát, lekanyarított egy darab szikkadt kenyeret, és szelt hozzá az avas szalonnából. Mohón esett neki az ételnek, nyelte hozzá a bort, de közben fél szemmel az ajtót leste. A csaplárosné meg leült mellé és elveszett fiáról kezdett mesélni.

Egyszer csak felugattak a kutyák. Az asszony a legényhez hajolt:

A Bogár-banda

– Édes lelkem, menekülj! Akkor ugatnak így a kutyák, mikor zsandárok közelednek. Gyere, a pincéből van egy alagútféle az út menti kőszentig, arra kereket tudsz oldani.

– Köszönöm, jóasszony – mondta a legény hálás szívvel. – Sajnos a fiát nem adhatom vissza, de itt ez a bugyelláris, még jól jöhet az, ami benne van – azzal átnyújtotta az erszényt, és bebújt a nagy hordó mögötti lyukba. Éppen idejében, mert már hallatszott odafentről a kiabálás:

– Hé, kocsmáros! Kié az a ló odakinn?

– Hát az enyém – szólalt meg a bús paraszt.

– Más nincs itt a csárdában?

– Csak én – bújt elő a csaplárosné a pincéből.

Ekkor éles füttyszó hallatszott az út menti kőkereszt felől. Megugrott erre a Sárga. Mire a zsandárok észbe kaptak, Imre, mint a szélvész, már röpült a ló hátán az örjegi nádas felé.

Hát így kezdődött a fiatal gulyásbojtár betyárélete. Aztán telt-múlt az idő, és a pusztai nép hamar megtanulta Bogár Imre nevét...

A Bogár-banda

Bandájának oszlopos tagja volt még két fivére, Miska és Jakab mellett Dönti Peti. Egy jó módú izsáki gazda lánya lett Imre kedvese. Nemcsak a lány, hanem az apa is pártolta a betyárokat, Gáspár István szívesen megvásárolta szerzeményeiket. Birtoka, az egykori Rankasz-tanya lett a betyárok legfőbb menedékhelye. A virágos udvarú, takaros kis házban a konyha homokkal volt felszórva, s az asztal alatt titkos lejáró vezetett a pincébe. Az udvaron egy magas gémeskút állt. Nappal, ha az ostorfa fel volt engedve, a betyárok tudták, hogy szabad az út, de ha a vödör merítve volt, messze elkerülték a tanyát.

A faluban hamarosan híre ment, hogy Gáspár István orgazda, emiatt a pandúrok is szemmel tartották a tanyáját. Igaz, inkább csak messziről, mert három mérges komondor őrizte a portát. A betyárokkal viszont jó barátságban voltak a kutyák, sokszor kaptak tőlük finom falatokat. Ha éjjel őrjárat közelgett, veszett ugatásba kezdtek. Gáspárné ilyenkor lámpával a kezében kiment az udvarra, s a kutyákat hátraterelte:

– Erre, erre, vitéz urak! – mondogatta jó hangosan, s egyáltalán nem volt neki sietős, hogy a kutyákat hátraterelje. Közben a betyárok, akik a csűrben húzták meg magukat, úgy eltűntek a tanyáról, mint a kámfor.

S hogy mivel töltötték napjaikat ezek a legények? Számontartották a módosabb emberek ügyes-bajos dolgait, és készenlétben álltak. Imre megneszelte, hogy Uzovics uraság neje és leánya Pestre készül, hogy a kisasszony kelengyéjét megvásárolják. Több se kellett, a banda a hintó nyomába eredt, és Kun-Szent-Miklós környékén utolérték. Körülvették a fogatot. A kocsis úgy remegett, mint a kocsonya, és az utasok sem kevésbé.

Imre udvariasan, de ellentmondást nem tűrő hangon szólt:

– Hölgyeim, szálljanak ki a hintóból!

Mit volt mit tenni, kiszálltak. A kelengyére szánt pénzt az utolsó krajcárig le kellett számolniuk, és az ékszereiknek is búcsút mondhattak. Teljesen kifosztva fordultak vissza. Imre megbízta öccsét, Jakabot, hogy a hintót kísérje el Izsák határáig, a banda meg az ellenkező irányban elporoszkált a fényes zsákmánnyal.

Imre a nyeregből még visszakiáltott Jakabnak:

– Aztán bántódásuk ne essék!

Akadtak aztán olyanok, akik Bogár Imre nevében jártak rabolni. Ilyen volt D. Pál is, egy kisebb gazda, aki három társával szövetkezve az egyik major jószágállományát akarta megritkítani.

Az éj leple alatt felnyergeltek, s éppen akkor érkeztek a majorba, amikor az egyik napszámos hazakeveredett valami mulatságból. Felfigyelt a kutyák ugatására meg a furcsa zajokra. Felverte álmukból a majorbélieket, és csakhamar mindenki talpon volt. A háziak nekiestek a betolakodóknak, akik épp az állatokat akarták elkötni. Csattogtak a fokosok, koppantak a botok. Mindenki üvöltött, nagy láрма kerekedett. Végül a tolvajok lóra kaptak, és elmenekültek.

D. Pál annyira megzavarodott, hogy egyik társára azt hitte, üldöző. Megfordult, és fokosával úgy vágta fejbe, hogy az menten leesett lováról, és kilehelte lelkét. A pandúrok pedig nem sokára elfogták. Nem volt szerencséje. Mikor D. Pál szembesült azzal, hogy kebelbarátját ütötte le, bánatosan annyit mondott:

– Így van ez. Csak egyszer húzza ki az ember a lábát a tanyájából, mindjárt baj van!

Bogár Imréék egyik alkalommal a Gyallai-tanyát akarták kifosztani, de a pandúrok rajtuk ütöttek. Körbevették a tanyát, és csakhamar kitört a riadalom: lett nagy kiáltozás, lövöldözés. A betyárok menekülőre fogták, lóra pattantak, és elvágattak a Sashegy irányába.

A Bogár-banda

Jakab lovának megrándult a csüdje, és fájdalmasan felnyerített. A legény leugrott a nyeregből, a sérült lóval egy bokor alá húzódott. Üldözőik a sötétben nem vették észre, elvágtattak mellette. Egy pandúr azonban kissé lemaradt, ami pont kapóra jött Jakabnak. Utánaeresztett egy golyót, mire a sebesült pandúr ájultan esett le a nyeregből. Jakab óvatosan megközelítette a lovat, felpattant rá, és így sikerült megmenekülnie.

Egy másik alkalommal a banda Steiner Izidor Bőszér pusztai haszonbérloót látogatta meg. Elkobozták a fegyvereit, a pénzét, az ékszereit és az ezüstholmit. A kocsissal befogattak a szerbe négy lovat, felpakolták a zsákmányt, és elhajtottak. A bőszéri tó mellett a lovakat kipró-

A Bogár-banda

bálták, de kettő nem felelt meg az igényeiknek, azokat visszaküldték, de a gazda kára így is 1500 forintra rúgott.

A nyár folyamán a vadkerti származású Zsibrita Sándor is csatlakozott a bandához, de betyárkodása nem volt hosszú életű. Egy rablást követően Kalocsa közelében elkapták, és a rögtönítélő bíróság Kiskőrösön felakasztatta.

Nem sokkal ez után történt, hogy egy rablás során az új bandatagot a pandúrok meglőtték, és súlyosan megsebesült. Társai nem merték orvoshoz vinni, a babföldön egy szárkúpba rejtették. Állapota egyre rosszabbodott, határozniuk kellett a sorsa felől.

– Nincs mese. El kell tenni láb alól! – hozták meg a döntést.

A következő éjjel szamárhátra kötözve kivitték a pusztába. Egyikük a fokosával fejbe verte a már eszméletlen legényt, holttestét pedig elhantolták. Hej, aki betyárkodásra adja a fejét, tudnia kell: neki nem jár koszorú, nem jár pap, nem jár megváltás...

Hiába volt keményszívű útonálló Imre, fiatal társa halála miatt annyira elbúsult, hogy három napig Gáspár István kisebbik lányával mulatta az időt a tanyán.

Legényei üzentek érte, hogy jöjjön, mert akadna egy jó fogás. Imre indult is, de előtte még betért a Szamárváros kocsmájába, hogy egy kicsit megnedvesítse a szerelemben kiszáradt torkát.

Az egy kupa borból kettő lett, majd három, négy. Amíg a legény gyanútlanul iszogatózott, az egyik parasztnak gyanús lett, és beárulta. Ráday Gedeon királyi tanácsos emberei rajtaütöttek. Bogár Imre nem adta meg magát egykönnyen. Többet közülük leütött, néhányat megsebesített, de végül leteperték. Előbb a szegedi fegyházba vitték, onnan Pestre, ahol kötelet akasztottak a nyakába.

Ma is szól a nóta:

„Harangoznak délre,
Fél tízenkettőre,
Most viszik a Bogár Imrét
a vesztőhelyre.
Kiapadt a Tisza,
Csak az iszap maradt.
Meghalt szegény Bogár Imre,
Csak a híre maradt.”

KÓCPÖNGE

A legenda forrása

Kócpöngé, avagy hogy jártak túl a szabadszállási legények eszén a fülöpszállásiak?

A fülöpszállási legények rendre lóháton, sarkantyús csizmában mentek át a szomszédos szabadszállási bálókra, hogy lányokkal ismerkedjenek. Ezt a helyi fiúk nem nézték tétlenül. Amikor a lovasok közeledtével meghallották a sarkantyúk pengését, már várták őket, jól megverték, s elkergették a konkurens legényeket. Ezért a fülöpszállásiak kóccal tekerték be a sarkantyúikat, hogy legközelebb ne lehessen meghallani a pengésüket. Így ragadt rájuk a gúnynév: 'kócpöngé'.

Református birkapörkölt

A fülöpszállásiak nagyon összetartóak, sokszor tartanak jótékonysági rendezvényt, ahol leginkább a református egyház a fő szervező. Ilyenkor mindig készül jókora adag fülöpszállási birkapörkölt, mely vetekszik a karcagival. A református név ezért ragadt rá a birkapörköltre.

Az íze valószínű utánozhatatlan, mert a húsa különleges. A környező szikes, sós területeken növény a birka hújának ízét egyedivé teszi.

Forrás: Fülöpszállás szokások gyűjteménye

Ezt a történetet is meghallgathatja Györgyi Anna színművésznő előadásában. Ehhez okostelefon vagy tablet kamerájával olvassa le a kódot, majd indítsa el a megjelenő linket.

Kócpöngé

Anti egész délután tollázkodott. Édesanyja meg is jegyezte:

– Egy menyasszony hamarabb elkészül!

De a legény ügyet sem vetett rá. Miután kint a kútnál friss vízzel megmosdott, magára öltötte ünnepi gúnyját: bőgatyáját, vászoningét, hímzett mellényét. Csizmáját legalább fél óráig suvickolta.

– Még a légy is elcsúszik rajta – ugratta a nagyapja.

Mondhatott az öreg bármit, a sarkantyú fényesítését a fiú még komolyabban vette.

– Ezt nevezem! – cukkolta a húga is. – Ha ezt meglátják a szabadszállási lányok, rögtön elalélnak!

– Nem hallgatsz mindjárt?! – ugrott a legény, de a lány kitért előle.

Anti a sarkantyút felerősítette a csizmára, és toppantott egyet. Szépen pengett. Ezután a vak-si tükör előtt megpödörte bajszát, s jól bekente zsírral, hogy kackiásan álljon. Kalapjába friss virágot tűzött, s kilépett a házból. Öccse már felnyergelte a lovat.

A két fiatalabb testvér kissé irigykedve nézte a bátyót, mert ők is a szabadszállási bálról ábrándoztak.

Antihoz csatlakozott két kenyeres pajtása, Tamás és Laci. Együtt ügettek át a szomszédos településre. A legények a nyeregből méregették egymást, persze csak titokban. Mindig versengtek, melyikük a „daliásabb”.

A szabadszállási legények is a bálra készültek, igaz, kicsit másképp.

Márton vitte a prímet, neki volt a legnagyobb hangja:

– Ezek itt – s állával Fülöpszállás irányába bökött – megint elhalásszák előlünk a legszebb lányokat.

– Úgy ám – kontrázott rá egyik társa –, és mi ismét hoppon maradunk.

– Azt már nem! – szívtá meg széles mellkasát Márton. – Már ki is találtam, mit tegyünk. Szóljatok a többieknek is, készüljenek!

Közben a három fülöpszállási legény ráérősen poroszkált az úton, nem akartak a bál elejére érkezni, csak amikorra mindenki ott lesz. Akkor viszik táncba a legszebb lányokat.

A szabadszállásiak egy dombhát mögé húzódtak, és onnan füleltek. Amikor meghallották a sarkantyúk pengését, előugrottak.

– Hová, hová, pajtások? – nézett rájuk keményen Márton.

A három legény habozott. Látták, hogy Mártonék túlerőben vannak, de nem akartak gyávának tűnni. Anti kihúzta magát és válaszolt:

– Bálba.

– Bálba? – húzta fel szemöldökét Márton. – Aztán milyen bálba?

– Hát... oda – biccentett Szabadszállás felé Anti.

– Ott ma elmarad a multság – gyúlt huncut szikra Márton szemében –, úgyhogy fordulhatok vissza.

– Mi azért mégiscsak továbbmennénk – mondta óvatosan Laci.

– Erre bizony nem, komám – lépett egyet előre Márton.

Társai követték a példáját. Kis idő múlva még az édesanyjuk sem ismert volna rá a fülöpszállási legényekre, a szabadszállásiak úgy helybenhagyták őket. Poros lett a csizmájuk, foltos a bőgatyájuk, elszakadt az ingük, elgurult a kalapjuk. Oda a díszes öltözet, s vele a multság!

– Aztán többet meg ne lássunk errefelé benneteket! – engedték őket útjukra a helyi legények. Azok meg mi mást tehettek volna, szégyenszemre hazaporoszkáltak.

Eltelt egy esztendő, és közeledett megint a bál ideje. A megcsúfolt fülöpszállásiakban forrt az indulat.

Kócpöngé

– A hétvégén multság lesz odaát – hozta elő Laci.
– Nélkülünk – mondta erre keserű dühvel Tamás.
– Azt már nem! – villant Anti szeme. – Mi is ott leszünk!
– Majd jól elpáholnak, mint a múltkor.
– Csak a bálteremig kell eljutnunk, ott már nem mernek nekünk esni. Ott a bíró, ott a csendőr – erősködött Anti.

– Igaz, igaz – bólogatott a másik kettő.
– Figyeljete... – kezdte Anti, közelebb intette őket és a fülükbe sugdosott.

Mikor hazaért, egyenesen a nagyapjához ment.

– Van kócod, öreg? – kérdezte.

– Aztán mire kell az neked, te gyerek? – faggatta nagyapja, de hiába, unokája nem árulta el.

Az öreg hozott egy marék kócot, a legény pedig elvonult, és betekerte vele a sarkantyúját. Két pajtása ugyanezt tette otthon. Most már bátran indultak el a szomszéd falu irányába. Így, kóccal betekerve nem hallatszott menet közben a sarkantyú pengése. Ezt találta ki Anti. Mert az biztos, hogy sarkantyú nélkül el nem mennek semmilyen bálba! Hát mik ők, kódisok?!

A szabadszállásiak megint várták őket, de hiába füleltek a rejtekhelyen. Mire a hosszas, fölösleges várakozás után odaértek a bálba, a három szomszéd legény már vígan forgatta a legszebb lányokat. Most aztán pengett a sarkantyújuk!

Mártont odament, hogy lekérje a lányt, akivel Anti ropta. Ő azonban csak forgatta tovább táncpartnerét. Márton majd' megpukkadt dühében:

– Ha a kezem közé kerülsz, úgy elbánok veled – sziszegte –, hogy még a legügyesebb drótos tót sem tud majd összeeszkábálni.

Anti sem volt rest, kontrázott:

– Legfeljebb úgy jársz, mint a cilinderes nagyurak a Peti cigánnyal – válaszolta huncutul. – Csak a lyukas kalap marad a kezében...

Peti cigány drótos volt, és egy kőkecskében bukkant a törökök eldugott kincsére, amit aztán elhappolt a nagy tudású, cilinderes urak elől, s csak az ócska kalapját hagyta nekik. Ezt a történetet Márton is jól ismerte. Tehetetlen dühében a fogát csikorgatta.

Anti ezen a bálon ismerte meg későbbi feleségét. Sok gyermekük és még több unokájuk született. Mikor valamelyik sarja a szomszéd falu báljába készült, mindig rákérdezett:

– Aztán a kócpöngé rendben van-e?

A fülöpszállásiaknak nem csak a szomszédokkal akadt nézeteltérésük. A településen a református egyház gyakran tartott jótékonyági rendezvényt, s ilyenkor általában jó adag birkapörkölt készült. Sokan úgy tartották, hogy a „református birkapörkölt” vetekszik a híres karcagi pörkölttel. S lehet valami a dologban, hiszen a környező szikes-sós területeken sarjadó fű a birkahúsnak különleges ízt adott.

Kócpöngé

A karcagiaknak is fülükbe jutott a szóbeszéd, és versenyre hívták a fülöpszállásiakat. Győzőn, aki jobbat főz!

Mindkét településen hosszasan készültek a megmérettetésre. Kiválasztották a legszebb birkát, megélezték a késeket, összekészítették a szükséges hozzávalókat, a fűszereket.

Végre elérkezett a verseny napja. A helyszínt kisorsolták, a szerencse Fülöpszállásnak kedvezett.

Mindkét csapat beleadott apait, anyait. Megnyalta mind a tíz ujját mindenki, aki evett valamelyik csapat bográcsából. Nem volt ember, aki eldönthette volna, melyik a finomabb pörkölt.

Aztán valaki előállt egy ötlettel:

– Tudjátok, mit? Ha a bírák nem tudnak döntení, döntsének a birkák!

– Ezt meg hogy érted? – kérdezték.

– Engedjük össze a legerősebb karcagi és fülöpszállási kost. Majd azok eldöntik a versenyt.

– Ez az! – kiáltották az emberek. – Döntsének a birkák!

Ezt a versenyt már Karcagon rendezték. Mindkét település kiállította a legerősebb kosát. A két állat egy ideig bámulta egymást, majd összeugrottak. Akkorát csattant a két pár szarv, hogy még a város túlvégén is hallani lehetett.

– Mi ez? – kapták fel a fejüket az emberek. – Összedőlt egy ház?

Ház nem dőlt össze, a két kost azonban úgy kellett feléleszteni. Döntés így sem született. Azóta is nagy a vita, hogy melyik birkapörkölt a finomabb: a karcagi, vagy pedig a fülöpszállási.

HARMINC TÓ

A legenda forrása

Harminc tó

Valamelyik harc során menekülniük kellett a huszároknak a fülöpjakabi vidéken, ahol a csata volt. De hogy a falu lakosait mégis megvédjék, belovagoltak a láposba, maguk után csalva az ellenséget. Így a 30 huszár és az üldözők is odavesztek. Innen a harminc tó elnevezés, amely őrzi a 30 huszár emlékét.

Szultánfa

A fa alatt pihent meg a török szultán. Sajnos a legutóbbi erdőtűz elpusztította.

Elsüllyedt templom

Az elsüllyedt templom harangjának sokáig hallották a hangját. A még meglévő köveket elhordták az építkezésekhez.

*Forrás: Fülöpjakabi történetek
gyűjteménye (Kovács Márta)*

*Ezt a történetet is meghallgathatja Györgyi Anna színművésznő előadásában.
Ehhez okostelefon vagy tablet kamerájával olvassa le a kódot, majd indítsa el
a megjelenő linket.*

Harminc tó

A huszárok csendesen heverték a parázsló tűz körül. Néha dobtak rá egy-egy száraz ágat, hogy ne aludjon ki végleg. A tavasz lassan nyárba fordult, de az éjszakák még hűvösek voltak. A távolban bagoly kuvikolt, egyéb zaj nem törte meg a csendet.

Korán volt még az alváshoz. A harminc huszár aznap nem bukkant törökre, akivel összemérhette volna a szablyáját, így el sem fáradtak nagyon. Különösen Fülöp és Jakab volt izgatott, mert a parancsnok megengedte, hogy másnap, az itatás idejében, hazalátogassanak a szülőfalujukba, amely itt volt a környéken.

Egyszer csak megszólalt a kapitány:

– Ádám, azt meséld el, amikor magától elsüllyedt a templom.

Ádám is a környékről származott. Ereiben kun vér csörgedezett, le sem tudta volna tagadni: barna bőre, mandulavágású szeme rögtön elárulta. A legény egy ideig kérette magát, aztán mégis belekezdett:

Harminc tó

– Még az öregapám mesé’te, annak meg az ő nagyapja. Hogy hol történt a dolog, arra már nem emlékeztek. De valahol errefelé volt egy falu, templomos. Merthogy akkoriban, amikor jöttek a kutyafejű tatárok, nem minden falunak volt ám temploma. Úgy volt, hogy a veszedelem elől, ahol tudtak, mocsárba, ingoványba bújtak a népek, ahol meg nem, ott a templomba. Ennek a falunak a környékén volt egy lápos rész, az emberek oda menekültek, amikor hírért vették, hogy közeleg a tatár. Az asszonyok sírtak-ríttak, hogy mi lesz a házakkal, a szép templomukkal, mind felperzselik a kutyafejűek. A férfiak csitították őket, hogy örüljenek, legalább az életük megmarad. De a tatár csak nem jött, a nádasból nem láttak füstöt, nem hallották a szalmatetők ropogását. Nem győztek tovább tétlenül ücsörögni, egy legényt elugrasztottak, hogy nézzen körül. El is ment, de hamar visszatért.

– Na, mondj már valamit! – biztatták az emberek.

– Tatárnak nyoma sincs, de a templomnak sincs!

Mikor visszatértek a faluba, eltátották a szájukat. A házak sértetlenül álltak, a templom azonban szőrén-szálán eltűnt. Mintha soha nem is létezett volna. Az emberek hányták magukra a keresztet, néhányan imádkozni kezdtek. Aztán a legidősebb megszólalt:

– Tudjátok, mi történt? A templom magától elsüllyedt. Elsüllyedt, hogy ne mutassa az irányt a falu felé a kutyafejűeknek. Így védtek meg minket az égiek!

S mintha csak az öreg szavait akarná igazolni, egyszer csak megszólalt a harang – a föld alól...

Ádám elhallgatott, s néhányan azon töprengtek, vajon igaz-e a történet. Aztán a parancsnok kijelölte az őrséget, a többiek pedig nyugovóra tértek. Szükség is lesz az erejükre, másnap megütköznek a pogánnyal.

Hamar reggel lett. A huszárok fázósan dörgölték elgémberedett tagjaikat, aztán felnyergelték a lovakat, és nyeregbe szálltak.

Harminc tó

Nem sokat haladtak, mikor a távolban feltűnt Fülöp és Jakab szülőfalujának templomtornya. Felcsillant a két legény szeme.

Ekkor az egyik felderítő vágta a közelített a kis csapat felé, s már messziről kiabálta:

– Pogányok! – s mutatta az irányt.

S a távolban már valóban lehetett látni, ahogy a török lovak patái felverték a port.

– Hányan? – kérdezte izgatottan a kapitány.

– Pontosan nem tudtam kivenni, de biztos, hogy többen, mint mi.

– Nem számít – döntött rövid habozás után a parancsnok. – Készüljetek, megütközünk velük! – adta ki a parancsot. Napok óta hiába kóboroltak, ellenségnek még a nyomát sem látták, s hamarosan vissza kell térniük Egerbe. Itt a jó alkalom, hogy bizonyítsanak.

A pogányok valóban többen voltak, de hogy ennyivel, azt a legmerészebb álmukban sem gondolták volna. Erre vonult ugyanis a törökök egyik hadteste. S pont az, amelyikkel a szultán is utazott.

A török nagyúr egy fa alatt ült díszes szőnyegén. Éppen végzett a reggeli imával, és a szokásos kávéját iszogatta, amikor jelentették neki:

– Felséges padisah – kezdte a török basa, miután a szultán megadta az engedélyt a szólásra.

– A távolban egy csapat hitetlent láttak felderítőink. Mi legyen velük?

– Mind egy szálra vágjátok le őket! De gyorsan! Nem szerezhettek tudomást arról, hogy én is itt vagyok – s azzal elbocsátotta alattvalóját.

Közben a kis magyar csapat kivont szablyákkal elszántan vágta a törökök felé. Amikor közelebb értek, döbbenet látták az ellenség létszámát. Egy egész hadsereg vonult a szemük előtt. Lehetetlen volt már észrevétlenül visszafordulniuk. A kapitány azt is látta, hogy egy nagyobb létszámú csapat kivált a vonulók közül, és sebes vágtaival közeledik feléjük.

– Vissza, vissza! – kiáltotta teli torokból.

A husároknak nem kellett kétszer mondani. Megfordították lovukat, és eszeveszett vágtaiba kezdtek. Hamarosan feltűnt előttük Fülöp és Jakab szülőfalujának templomtornya.

– Kapitány úr – próbálta túlkiabálni a vágta lovak zaját Fülöp –, ez nem jó irány!

– Akkor merre?

– Arra, ni – s a legény másik irányba biccentett.

Jakab értetlenül nézett pajtására.

– Arra az ingovány van, hisz te is tudod. Elnyel mindannyiunkat...

Aztán belenézett társa szemébe, és mindent megértett. Csak ennyit szólt:

– Az elsüllyedt templom... – aztán a hangját elnyelte az őrült vágta.

Fülöp tudta jól, hogy a pusztában nincs hová bújni, s a tengernyi pogány így is, úgy is végez velük. De legalább a falujukat megmentheti.

Ahogy az ingoványos talajra értek, már csak lépésben tudtak haladni. A kapitány rájött, hogy nincs menekvés. Előttük a mocsár, mögöttük a török. Kiadta a parancsot:

– Szóródjatok szét, és annyi pogányt csapjatok magatok után, amennyit csak tudtok! Vesszen belőlük minél több!

Akkor már mindannyian tudták, hogy számukra sincs menekvés.

A harminc huszár így csalta maga után a török csapatot, hogy azok ne szerezhessenek tudomást Fülöp és Jakab falujáról. Úgy süllyedtek el az ingoványban, mint Ádám meséjében a templom: önszántukból.

Beszélik, hogy később harminc tó lett azon a helyen. S még azt is mondják: az égiek így emlékeznek a harminc bátor huszárra.

A legenda forrása

Majsa főleg női lakosai a rabló törökök elől a Nagyrét hullámzó, zúgó nádrengetegében rejtőztek el egy szigeten. Hiába keresték a martalócok a bejáratot, csak nem találták meg. Néhány hét után újból megjelentek és kiabálták: „Sári-Mári gyertek elő, elmentek már a törökök”. Aztán a mit sem sejtő kimerészkedőket rabszíjra fűzték.

Még a török háborúk idejében történt, hogy Majsa népe a pusztító, rabló török elől a falujuk legértékesebb két harangját a Nagyrét szélében lévő csordakútba rejtették el. De az is lehet, hogy csak egy kopolya kútba a rét szélén, és azt jelölték két fűzfavesszővel, hogy megtalálják, ha visszajönnek. Szülőfalunkban a két fűzfa még ma is jelöli a rejtekhelyet.

A Csődörhegy meg onnan kapta a nevét, hogy még a törökjáráskor az erre legeltető pásztorok a Csődörhegy tetején nőtt rezgőnyárfához kötötték a legjobb csődört, hogy a fa tetején figyelő állandó őrség minél gyorsabban megvihesse a hírt, ha portyázó török csapat közeledett.

A török kivonulása után a gyéren lakott Ágasegyházán történt, hogy egy szép napon a szántogató gazdához odaállít három idegen, hogy nem látott-e egy kőkecskét ezen a vidéken. A

mit sem sejtő gazda büszkén mutatta a borona nehezékeként használt, a föld végén fekvő kecskét. Az idegenek egy csavarintással lecsavarták a kecske srófra járó fejét. Belőle egy tarisznya

aranyat öntöttek ki, és szélsébesen ellovagoltak a pusztából. Azt beszéltek, hogy valami török nagyúr leszármazottjai lehettek az idegenek.

Apám mesélte, hogy háborús időben sok kincs került a földbe. Egy részét kiást a tulajdonos, nagy része ottmaradt, ahol elásták. A nagyapám juhász volt Kígyósbán.

Egy éjszaka, mikor legeltetett, fellobbant egy sziporkázó kékes fény. A legenda úgy tartotta, hogy az arany hétesztendőnként tisztítja magát, s ilyenkor fénylik. Odarohantak, hátha meglátják. Hiába volt a nagy rohanás, nem találták meg.

Az Aranyhegy nevű határrész sem volt valaha ilyen lapos, hanem a dűlő közepén nagy domb állott. Az arra utazó Erzsébet királyné azon pihent meg, és ott vesztette el az aranygyűrűjét. Hiába keresték, nem találták meg, elnyelte a homok. Ezért nevezik Aranyhegynek.

Ezt a történetet is meghallgathatja Györgyi Anna színművésznő előadásában. Ehhez okostelefon vagy tablet kamerájával olvassa le a kódot, majd indítsa el a megjelenő linket.

Sári, Mári!

Itt a török! Tudta ezt már mindenki a Duna–Tisza közén. Majsán is csak egyre várták, mikor bukkan fel a portyázó pogány. Az emberek a legfontosabb tárgyaikat összekészítették; ha menekülniük kell, egy percet se késlekedjenek.

A férfiak összedugták a fejüket:

– Tudjátok, mit? Fogjuk a két harangot, és rejtjük el, ne jusson a pogány kezére.

– Aztán hová dugjuk? – kérdezték többen.

– A Nagyrét szélén a csordakútba – válaszolta valaki.

– Áh, az nem jó. Ott rögtön megtalálják.

– Miért nem visszük a nádasba? – tanácsolta valaki. – Igaz, hogy izzasztó munka lesz, de ott aztán nem talál rá senki.

– Igaz – néztek össze –, ott biztos nem találják meg...

Nagy kínlódás árán leemelték a két harangot – a kicsit meg a nagyot –, és elvonszolták a Nagyrétre, ahol elásták az ingoványba. Hogy később biztosan megleljék, két fűzfavesszőt böktek le a földbe.

A falu körül legeltető juhászok dolga volt, hogy jelt adjanak, ha közeleg a turbános veszedelem. Az egyik kis halmon állt egy rezgő nyárfa, annak a tetejébe másztak fel a fiatal bojtárok, hogy kémleljék a határt. A fához mindig a leggyorsabb csődört kötötték ki.

Aznap Ferkón volt a sor. Fentről jól lehetett látni a falut, az országutat, odébb a Nagyrét hullámzó nádtengerét, körben a végtelen pusztát. A fiú egyszer csak távoli porfellegre lett figyelmes. Rögtön tudta, hogy csak a pogányok lehetnek.

Villámgyorsan lemászott a nyárfáról, egy ugrással a lovon termett, s csak úgy szőrén megülve, egyenesen a faluba vágta.

Hiába készültek az emberek a pogány érkezésére, most, mikor a fiú bevágatott a főtérré a hírrel, mindenki lemerevedett. Az emberek segélykérően néztek egymásra. Végül összeszedték magukat, és elindultak a Nagyrét irányába. Ferkó is velük tartott. Lovát, a vidék leggyorsabb csődörét kantárszáron vezette.

A Nagyrét hullámzó nádrengetegének védelmében kissé megnyugodtak az emberek. Itt biztos nem találják rájuk a pogányok, meghúzzhatják magukat, míg elvonul a veszedelem.

Hamarosan zajokat hozott magával a szél. A pogányok a faluhoz értek, és rögtön tudták, hogy a népek csak a nádas ingoványába bújhattak. Oda viszont nem tudtak utánuk menni, az menthetetlenül elnyeli, aki nem ismeri benne a járást.

Az emberek félve lapultak a mocsárban.

– Ránk fogják gyűjtani... – szipogta egy asszony.

– Hallgass! – intette le a férje.

– Imádkozzunk! – tanácsolta a pap, és úgy is tettek, hisz mi mást is tehettek volna.

Félelmük nem volt alaptalan, mert eljutott hozzájuk a hír, hogy Kőkút lakói a templomban kerestek menedéket a pogány elől. A törökök rájuk gyűjtötták a szentélyt, szerencsétlen falusiak ottvesztek mind egy szálig.

A nádat azonban nem gyűjtotta fel a pogány, mert parancsba kapták, hogy a lányokat, asszonyokat élve kell összefogdosni, mennek a háremekbe. A bég, a csapat parancsnoka más fondorlatot talált ki. Összehívta tisztjeit, röviden tanácskozott velük, s hamarosan odébálltak.

Leszállt az éj, és a nádasban reszketők egyre várták, mikor hallják ropogni a nádat, mikor csapja meg orruk a füst szaga. Aztán nagy sokára eljött a reggel, de sem a nád nem ropogott, sem a füst nem szállt fel. Sőt, semmi nesz nem árulkodott arról, hogy a törökök még a közelben lennének.

Sári, Mária!

Amikor ismét beesteledett, Ferkó kiosont, hogy körülnézzen. Hamarosan előkerült:

– Elmentek – mondta fülig érő szájjal.

A népeknek azonban nem akaródzott kimozdulniuk a nádas biztos védelméből.

– Várjunk azzal még – mondták a bölcsebbek.

Így is tettek. A lelkük örült, hogy a házaknak nem esett bajuk, s ennivalójuk is volt még egy-két napra elegendő. Ha nem lenne a rengeteg szúnyog, még élveznék is, hisz dolgozni sem kell.

Harmadnap neszezésre figyeltek fel.

– Valaki jár kint – súgtak össze.

Hamarosan hangokat hozott a szél:

– Sári, Mária! Gyertek elő, elmentek a törökök!

Az emberek összenéztek. Sára és Mária nevezetű asszony is volt közöttük. Vajon ki hívja őket? Furcsa ez a hang, olyan idegenül cseng... Némán ültek tovább, s ismét felhangzott a hívó szó:

– Sári, Mária! Gyertek elő, elmentek a törökök!

Ferkó újra kimerészkedett, hogy meglesse, ki szól. Elég messze állt ugyan tőle, de alaposan szemügyre vette. Magyarnak nézett ki, a ruhája is magyarra vallott. Ahogy azonban jobban megnézte, észrevette, hogy a bő gatyá alól felkunkorodott orrú török csizma kandikál ki.

Ferkó rögtön átlátott a szitán.

Sári, Mári!

– Szóval török vagy, magyar ruhában – suttogta maga elé. – Pogány disznaja! Még beszélni sem tanultál meg rendesen!

Közben azt is észrevette, hogy a házak mögött többen is lapulnak. De azok már nem voltak álruhában. Jól lehetett látni a török kaftánokat, a színes turbánokat, és azt is, hogy mindegyikük fel van fegyverkezve.

Ferkó óvatosan hátrált, és mindenről beszámolt a többieknek.

– Ej, a bitangjai – morgolódtak a férfiak –, majdnem rászedtek minket.

Néhányszor még bekiabált az álruhás török, de aztán látva, hogy hasztalan az igyekezete, odébbállt az egész csapat. Nem sikerült a nőket rabszíjra fűzni.

Sok homokot elfújt azóta a pusztai szél. A dombocskát, ahonnan Ferkó annak idején megpillantotta a törököket, még ma is Csödörhegynek hívják. S a két fűzfa, amelyek már terebélyesre nőttek, még ma is mutatják a harangok rejtekhelyét.

Százötven esztendő múltán takarodtak el a törökök, sok nyomorúságot hagyva maguk után. Kifosztották az egész országot, és ami fénylett, mind magukkal vitték, mint a szarkák. A rablott kincseket igen féltették a kóborló magyar vitézektól, különösen Kamuthy Farkas vitéztől és egri huszáraitól, ezért a portékát sokszor elásták vagy más fondorlatos helyre rejtették. Az aranytallérokat, misekelyheket, gyémántos ékszereket leginkább kőből faragott kecskék üreges belsejébe dugták.

Sári, Mári!

Ágasegyházán egy gazda épp a felszántott földjét boronálta, amikor beállított három, díszes ruhába öltözött alak. A kuvasz morogva tápázkodott fel az árnyékból. Az öreg egy intéssel elhallgattatta a kutyát, majd szemügyre vette az idegeneket. Nem sok bizodalma volt a sötét bőrű, kampós orrú alakokhoz.

– Adjon magának Isten, gazduram – köszönt az egyikük furcsa kiejtéssel, s félősen vizslatta a morgó kuvaszt.

– Maguknak is – válaszolt az öreg gyanakvón. – Mi járatban errefelé?

– Azt beszélük, hogy szántás közben eke kiforgatni kőkecskét – mondta az idegen, s szeme mohón megvillant. – Igaz lenni ez?

– Igaz – bólintott az öreg, s gyanakvása egyre nőtt.

– Mutatni meg, bátyámuram!

Az öreg kicsit tétozódott, aztán az eke felé biccentett.

– Itt van, ni... – s valóban, a boronán ott feküdt nehezekeként a súlyos kőkecske.

Az idegenek szeme felcsillant. Egyikük se szó, se beszéd, odalépett a boronához, és mielőtt még az öreg feleszmélhetett volna, egy mozdulattal lecsavarta a kőkecske fejét. Erre a társai is odaugrottak, és együtt felemelték. A kecske torkából sok-sok aranytallér folyt ki csilingelve.

Az öreg még mindig nem tért magához, azok hárman pedig pusztá kézzel egy tarisznnyába kezdték lapátolni a földre hullt aranypénzt. Az sem érdekelte őket, hogy föld is kerül a batyuba. Ahogy végeztek, sietős léptekkel elindultak a teli tarisznnyával a friss szántáson át.

Végre az öregnek is megjött a szava:

– Álljon meg a menet! – kiáltott utánuk, de azok ügyet sem vetettek rá, egyre csak szaporázták.

Az öreg erre fütttyentett egyet, mire a kuvasz nekilódult. A tarisznnyások a vicsorgó kutyát látva olyan vigyázzállásba vágták magukat, mintha díszőrséget állnának.

– No, szóval – ért oda hozzájuk az öreg –, akkor honnan szalajtottak benneteket? – fordult a közelebb állóhoz, de az mintha megkukult volna.

– Nem beszélsz? – kérdezte az öreg, s intett a kuvasznak.

– Állni meg! Állni meg! – kiáltotta erre a kampós orrú. – Ő nem tudni beszél magyarul.

– Nem tudni magyarul? – ismételte lassan az öreg. – Akkor hogyan tud?

– Csak törökök nyelvén beszélni – válaszolta a másik.

Kiderült, hogy a három idegen valami török nagyúr leszármazottja, akik tudták, hogy hajdanán kőkecskébe rejtették a rabolt kincseket, és most ilyen „lelőhelyeket” kerestek.

– No – mondta az öreg –, ez a kincs itt felejtődött, és most már itt is marad!

A három hívatlan vendéget a kuvasz a tanya határáig kísérte, gondosan ügyelve arra, hogy ne legyen kedvük egy újabb látogatáshoz. A díszes nadrágokat kicsit kicsipkázte, de se baj, majd otthon vesznek másikat, bugyogókat. Az jobban passzol az ábrázatukhoz.

Furcsa vidék ez. Máshol tán nem terem ennyi arany a földben. Sok évvel később egy fiatal juhász a bárányait legeltette. Egyik éjjel sziporkázó kékes fény lobbant fel a láthatáron. A juhász emlékezett a legendára, amit még a nagyapja mesélt neki, aki szintén pásztor volt. Az öregek úgy tartották, hogy az elásott arany hétesztendőnként megtisztul a föld alatt, s ilyenkor felfénylik.

A juhász felkelt subájáról, megmarkolta fokosát, és óvatosan elindult a fény felé. Néha megtorpant, de aztán újra nekiindult. Kíváncsisága győzött a félelme felett. Ahogy közelebb ért, már látta, hogy a kékes fény nem a levegőben ragyog, hanem egy dombocská tetején. Összeszedte minden bátorságát, és felhágott a halomra. S láss csodát, a kékes lángok tövében egy aranygyűrű hevert.

Sári, Mári!

A juhász óvatosan nyúlt a láng felé, de az nem égetett, csak világított. Felvette a gyűrűt, mire a láng kialudt.

Másnap reggel hazament és megmutatta a nagyapjának. Az öreg hátrtolta sipkáját, úgy nézte a ragyogó ékszer.

– Tudod, ki lehetett a gazdája? – kérdezte huncut mosollyal, miközben megtömte a pipáját. – Erzsébet királyné. Öregapám mesé’te, hogy egyszer erre járt őfelsége, és azon a dombon pihent meg. Lehet, hogy akkor veszejtette el.

– Mindegy, kié vót – vont a meg vállát az ifjú juhász. – Most már a miénk.

– Igaz... – bólintott az öreg, s bölcs ábrázattal kifújta a pipafüstöt.

A dombocskát azóta is Aranyhegynek hívják. A gyerekek gyakorta mentek ki oda ásókkal, lapátokkal, hogy feltúrják a dombtetőt, hátha más kincs is előkerül a föld alól.

Homokon kívül azonban egyebet nem ástak ki soha...

A GYÓGYÍTÓ DOMB

A legenda forrása

A településre és a környék tanyáira több ezoterikus kötődésű ember telepszik be. Van itt angyallátó médium Hollandiából, magyar származású indiai főpap, aki egy ashramot épített itt. Nemes Mátyás kutató szerint gyógyító erővonalak húzódnak meg. Megfigyelték, hogy a darvak itt kanyarodnak repülésük útján.

Forrás: Fülöpjakabi történetek gyűjteménye (Kovács Márta)

Ezt a történetet is meghallgathatja Györgyi Anna színművésznő előadásában. Ehhez okostelefon vagy tablet kamerájával olvassa le a kódot, majd indítsa el a megjelenő linket.

A gyógyító domb

Zsuzska a homlokát törölgette. Erősen tűzött a nap, és ő nagyon elfáradt. Kora reggeltől a földeken kapált. Régebben sokkal jobban bírta a munkát, de aztán elintézte magában annyival, hogy öregszik.

A földekről hazafelé megszorozta lépteit, hisz ebédet is kell még főznie. A domb mellett azonban önkéntelenül lassított. Mintha valami láthatatlan erő húzta volna vissza. Megremegett. Gyomra tájékán, ahol mostanában tompa fájdalmat érzett, jóleső melegség futott végig, mint gyerekkorában, amikor a karácsonyt várta. Le kellett, hogy üljön a domb tövébe. Ahogy teste a földdel érintkezett, a kellemes érzés még jobban átjárta. Hanyatt dőlt, fejét a dombhátnak vetette. Szeme lassan lecsukódott. Arra gondolt, ha valaki erre vetődne, biztosan megszólná, hogy dologidőben csak henyél itt a földön.

A domb vonzását nemcsak Zsuzska érezte, hanem mindenki, sőt még az állatok is. Nem volt olyan vonuló madársereg, amely ne kanyarodott volna erre, s úgy folytatták útjukat távoli otthonuk felé. Egyszer egy egész darucsapat szállt le, teljesen belepték a halmot.

Volt, aki nyíltan beszélt a domb mágikus erejéről, de sokan még maguknak sem vallották be, hogy a közelében furcsa érzés keríti őket hatalmába. Nemcsak a szomszédos tanyákról, de még messzebből is kezdtek idejárni az emberek. Sokan viszont rosszállóan figyelték a gyanús „boszorkányságot”.

A gyógyító domb

Aznap, amikor Zsuzska a domb tövében megpihent, felhős volt az ég. Éjjel a telihold is csak egy-egy pillanatra bukkant elő a sűrű, fekete felhők mögül. A távolban bagoly kuvikolt, s hamarosan leszállt a dombra. Egyszer csak szélroham söpört végig a pusztán, és nemcsak a füvet döntötte meg, hanem a felhőket is odébb terelte. A telihold immáron teljes pompájában ragyogott, s ahogy fényét a földre vetette, látni lehetett, hogy a dombtetőn egy csodaszép tündéri alak áll áttetsző selyemruhában.

– Köszöntelek, barátom – szólt a bagolynak. – Már egy hónapja nem találkoztunk.

– Üdvözöllek, Holdsugár – kuvikolta a madár, majd felröppent.

– Vezess! – szólt neki a tündér, és serényen elindult a nyomában. A bagoly egy aprócska, nádfedeles ház tetejére szállt le.

Holdsugár benyitott a házba, az ajtó szélesre tárult. A látogatónak nem kellett gyertyát gyújtania, a sötétben a szeme, mint egy mécses, világított. A sarokban két gyermek aludt. A dupla ágyban a dunyha alatt férfi horkolt, mellette az asszony, aki délután megpihent a domb tövében. Holdsugár óvatosan rátette kezét Zsuzska hasára. Érintésére az asszony felébredt és összererezgett, de a tündér bátorítólag rámosolygott.

A gyógyító domb

– Ne félj – mondta neki hang nélkül, Zsuzska mégis megértette.

Kezével aztán elkezdte simogatni az asszony hasát. Előbb lágyan, majd egyre erősebben.

– Minden rendben lesz – szólt hozzá gyengéden, s kezével megtörölgette Zsuzska homlokát, akinek a kínlódás után lassan újra álom jött a szemére. Holdsugár pedig, amilyen némán jött, úgy távozott.

– Micsoda dolgokat álmodtam – mondta az asszony ébredező férjének reggel.

– Aztán mit? – kérdezte az ember, s lassan kikászálódott az ágyból.

– Azt, hogy itt járt egy gyönyörűséges angyal áttetsző ruhában.

– No – kacsintott huncutul az ura –, ezt inkább én álmodtam volna.

– Menjen már valahova! – pörölt Zsuzska tettetett haraggal, de közben majd' kicsattant, olyan könnyűnek érezte magát.

Nem tudhatta, hogy az utóbbi időben fáradságát a hasában csírázó betegség okozza, amit egyetlen érintésével messze űzött Holdsugár.

Nyár végén történt, hogy a falu bírója a vasárnapi ebéd után elszundikált a kertben. A nap-sugár azonban egy viperát is előcsalogatott, és ahogy ott tekergőzött a fűben, belemart a bíró lábába. A fájdalomtól nemcsak felébredt, hanem fel is ordított. A kiáltásra összecsozdult a nép, s gyorsan orvosért küldtek. Egy bőszt paraszt közben a viperát a villájával agyoncsapta.

Mire a doktor megérkezett, a bíró már szinte eszméletlen volt, feldagadt bokája ellilult. Elég volt egy pillantást vetnie rá, s az orvos tudta, itt már nem segíthet a tudomány.

– Imádkozzanak – szólt lemondóan az emberekhez, azzal elhajtatott.

A magatehetetlen bírót bevitték a szobába, az asszonyok körbeülték az ágyát, és buzgón nekifogtak a rózsafüzérnek.

Amilyen szép idő volt délután, estére úgy elváltozott. Mire lebukott a nap, az eget fekete felhők takarták, és a szél is feltámadt. A dombon hullámot vetett a fű, s Holdsugár ismét megjelent. A bagoly már várta, kuvikolva mutatta az utat.

A bíró szobájának ajtaja megnyikordult, mire az asszonyok odakapták tekintetüket. A tündérszép jövevény odalépett az ágyhoz, és kezét a bíró felduzzadt bokájára tette. Az érintésre a bíró megmozdult, majd felült. Az asszonyok meglepetésükben felugrottak, majd egymás szavába vágva sipítoztak.

– Maguk meg mi a csudát keresnek itt? – nézett körbe csodálkozva a bíró.

Az asszonyok a jövevényt keresték, de az már nem volt sehol. Egymás szavába vágva magyaráztak, szegény bíró a felét sem értette karattyolásuknak. Csak annyit tudott kivenni, hogy egy tündérszép alak érintésétől gyógyult meg.

Miután az asszonyok elmentek, a bíró egy darabig még simogatta fájós bokáját, de aztán lassan elszenderedett. Álmában egy gyönyörű, selyemruhás látomás jelent meg, szeme ragyogott, mint a csillagok fénye.

– Köszönöm – motyogta a bíró derűs arccal.

A legenda forrása

Egy tanyasi iskolába járó kisfiú lekészte a vonatot, amellyel az osztálya Budapestre ment osztálykirándulásra. Ez annyira kivételes alkalom volt, hogy szegény gyerek a sínek között futva tette meg az utat a pesti vasútállomásig. Megtalálta az osztályát. Később tüdőbajban halt meg, gyerekként, de a tettét megőrizte a legenda.

Forrás: Fülöpjakabi történetek gyűjteménye (Kovács Márta)

Ezt a történetet is meghallgathatja Györgyi Anna színművésznő előadásában. Ehhez okostelefon vagy tablet kamerájával olvassa le a kódot, majd indítsa el a megjelenő linket.

Szelek szárnyán

Andris a Szentkirály közelében fekvő tanya végében ücsörgött. A nagy hársfa alatt egy dalt dudorászott, közben egy marék fűvet babrált. A pusztai szél megcirógatta fejét. Nagyon a szívébe zárta a jószívű, vézna gyermeket. Vigyázott, nehogy túl erősen fújjon rá, hisz jól tudta, a fiúnak így is elég a baja.

A tüdőbeteg fiú nem nagyon tudott a többi gyerekkel együtt játszani. Ha beállt közéjük fogócskázni, biztos, hogy őt fogták meg legelőször, ő viszont senkit nem tudott elkapni. A fára mászás sem ment neki, így inkább csak alatta ücsörgött. Nagyon szeretett viszont „bütykölni”. Kézügyességét édesanyjától örökölte, ügyesebben font, mint a lányok. Munka közben énekelt, a dalokat is édesanyjától tanulta.

Legjobb barátai az állatok lettek. A nyúl, az őzike és a madarak szívesen hallgatták énekét. Nem véletlenül. Egyik évben törött szárnyú madárfiókán segített, a másik alkalommal pedig sérült nyuszin.

– Andris, Andriska, hol bujkálsz?

A ház ajtajában egy asszony állt. Aggódó szemmel kereste fiát. Az éles hangra a madarak felreppentek az ágról.

– Felöltöztél rendesen? – kérdezte, amikor megpillantotta a fiút a fa alatt. – Feltámadt a szél, nehogy meghűlj! – Azzal visszament a házba, és egy kötött pulóverrel jött ki. – Már egy hete nem voltál iskolában – s ráadta a meleg holmit a gyerekekre.

Szelek szárnyán

Andris elköhintette magát.

– Látod! – fedtte meg édesanyja.

Andris a betegsége miatt sokszor kimaradt az iskolából. Most viszont minél hamarabb szeretett volna meggyógyulni, mert hétvégén az egész iskola a fővárosba megy kirándulni. Ráadásul vonattal! Egész héten másról sem ábrándozott, mint hogy végre megpillanthatja az Országházat, az Erzsébet hidat... Másról sem beszélt, mint a magas házakról, a rengeteg emberről, a csilingelő sárga villamosokról. Eddig csak képekben látta a főváros csodáit.

A könyvek adták Andrisnak a legtöbb örömet. Amikor olvasott, hősnek képzelte magát: farkasokkal harcoló Toldi Miklósnak, a francia ellenséget miszlikbe aprító János vitéznek.

Legjobban a vonatos könyvét szerette, sokat nézegette benne a füstölő gőzmozdonyokat. Egyszer élőben is látott egy fekete vasmonstrumot, amikor a városban jártak orvosnál, és utána napokig másról sem beszélt. Váltig állította: ha felnőtt, mozdonyvezető lesz. Vagy fűtő. Lapátolja majd a szenet a lángoló kazánba, és ha állomáshoz érkeznek, meghúzza a mozdony sípját...

Édesanyja elfordult, hogy a gyerek ne lássa feltörő könnyeit.

– Lapátolni... – gondolta az asszony nehéz szívvel, hisz nagyon jól tudta, hogy ennél sokkal könnyebb munkát sem tud majd végezni az ő kicsi fia.

A kirándulás előtti éjjel Andris az izgalomtól nem tudott aludni. Állapota rosszra fordult, hajnalját már folyamatosan köhögött, vért is köpött. Édesanyjának majdnem megszakadt a szíve érte. Amint pirkadni kezdett, magára tekerte a kendőjét és indult a városba, hogy gyógyszerert hozzon az orvostól.

– Nagyon sietek vissza – szólt fiának. – Fel ne kelj, idekészítettem a vizet, igyál sokat! – mondta még az ajtóból.

Andrisnak lázálma volt, nyugtalanul hánykolódott az ágyban átizzadt takarója alatt. A nyitott ablakon szellő szökött be, és végigsimított a gyerek nedves homlokán. Érintésére a fiú mintha újjáéledt volna: erőre kapott, a szédülése is elmúlt. Felkelt az ágyból, s csak úgy hálóingben kilépett az udvarra. A szél ismét megcirógatta. Andris az érintésre olyan erősnek érezte magát, mint még soha. Lábai maguktól elindultak. Játszi könnyedséggel átugrott a léckerítésen. Aztán átszökött a szénaboglyán, a gémeskúton, mintha a szél röpítette volna. Felemelkedett a levegőbe, és nézte lent az elszórt tanyákat, átrepült a város felett, a templom tornyát szinte meg tudta volna érinteni.

Majd madárraj jött vele szembe, a barátai köszöntötték. Lelkesen integetett nekik, de olyan sebesen repítette a szél, hogy hamarosan elmaradt mögötte a szárnyas had. Lenn, a földön lemaradt a nyúl és az őz is, akik szintén vele futottak.

Egyszer csak valami füstölő dolog tűnt fel előtte.

– A mozdony... – suttogta örömeiben, aztán a vonat kígyózó alakja is elmaradt mögötte.

Hamarosan olyasmit látott, amitől elállt a lélegzete. Ott kanyargott a lába előtt a Duna, partján pompázott az Országház, a magas házak, a tengernyi ember, a Margitsziget, a csilingelő sárga villamosok...

– Budapeest! – kiáltotta teli torokból örömtől kipirult arccal, de hangját elnyelte a szél zúgása.

Szelek szárnyán

A legenda forrása

A régi világban az utazók és a térképészek számára is a legjobb tájékozódási pontok a földből kiemelkedő, úgynevezett halmok voltak. Kiskőrös határában több (ma már inkább csak maradvány) is található, azonban az egyik legérdekesebb az ún. Rác halom. A kalocsai vasút mellett található Kecel irányába. Nevét a szájhagyomány szerint az 1763. évi rác lázadás kapcsán kaphatta, ugyanis a környéken ütköztek meg a magyarokkal a délszláv csapatok, az elesetteket pedig ide temették el, tömegsírba. A halomból a csontok mellett fegyvermaradványok is előkerültek, így a feltételezés talán nem alaptalan.

Forrás: Rác halom Kiskőrös határában: Dr. Meskó Sándor – Helynevek Kiskőrös határában, magánkiadás, Kiskőrös, 1971

Ezt a történetet is meghallgathatja Györgyi Anna színművésznő előadásában. Ehhez okostelefon vagy tablet kamerájával olvassa le a kódot, majd indítsa el a megjelenő linket.

Rác halmi kísértetek

Julcsi hazafelé indult a tanyasi iskolából. A májusi szellő a hajába kapott, táguló tüdővel lélegezte be a tavasz illatát. A frissen kinyílt virágok között méhek százai szálldostak, a zombékos részeken békák kuruttyoltak kórusban. A fákon ezernyi madár csiripelt, fészkeiket rendezgették. A május mindenkit megbolondított kicsit.

Julcsi útja a kis domb mellett vitt el. „Rác halom” – tanulta az iskolában.

A dombocska mellett lelassultak a léptei. Maga mögé tekintett. Olyan érzése támadt, mintha figyelne valaki. Gyomrán remegés futott végig, mint mikor a pajtásaival ijesztgetőst játszottak. Aztán valami meglegyintette haját, de érezte, hogy ez nem a tavaszi szellő simogatása. Ijedten felkiáltott, majd kezét a szája elé kapta, körbenézett. Senkit nem látott, de aztán halk, idétlen röhögést hallott. Megborzongott. Majd ismét felhangzott a hahota most már hangosabban, és a nevetéshez csontzörgés is társult. Julcsi rettenetesen megrémült, s mintha tűt böktek volna belé, úgy kezdett szaladni. Hazáig meg sem állt. A gúnyos kacaj azonban még otthon is a fülében csengett.

A tanító bácsi még év elején mesélt nekik a halomról:

– Száz esztendeje nagy csata volt ezen a vidéken. A magyarok a rácokkal viaskodtak. A szerb martalócok különösen kegyetlen katonák hírében álltak, kegyetlenebbek voltak még a pogány törököknél is. A csata rettentő öldöklésbe fordult. Ameddig a szem ellátott, halott katonák feküdtek mindenütt, magyarok, rácok vegyesen. Az itteni emberek közös sírba temették őket, s egy dombocskát is húztak föléjük. Annak a neve a Rác halom.

Julcsi a nagyanyjától egyebet is megtudott:

– Ezek a vad rácok – kezdte az idős asszony –, akik ott fekszenek a sírban, még holtukban sem tudnak megnyugodni. Minden évben, a csata napján kikelnek a föld alól, s szegény parasztembert ijesztgetik. De másra nem képesek, úgyhogy nem kell félned tőlük – bátorította végül a nagyanyja.

De a kísértetek nem válogattak, hogy ki gazdag, ki szegény. Másnap a bíróné járt arra hintón, s kontyba csavart haját valaki megcibálta. Mivel sem ő, sem a kocsis nem látott senkit, halálra rémülve úgy érezte, hogy nemcsak a frizurája ment tönkre, hanem az idegei is.

A bíró rögvést intézkedett, hamarosan két zsandár érkezett lovas szekérrel a vármegye házáról. Majd ők bilincset tesznek a szemtelen ijesztgetőre! Hanem mikor kimentek a halomhoz, nagyon rossz érzésük támadt. Nem értették. Volt már dolguk mindenféle rablóval, zsvánnyal, itt meg nincs senki, mégis borsózik a hátuk. Aztán mikor lejjebb bukott a nap, már a foguk is vacogott. Furcsa hangokat hallottak: huhogást, pisszegést, sziszegést, csontzörgést...

A két zsandárnak több se kellett, futásnak eredtek. Szuronyos puskájuk ülepüket verte, még a bilincseket is elhagyták a nagy iszkolásban.

– Még ilyet! – hüledezett a nép. – Most már biztos, hogy ezt a szörnyűséget csak a halott rácok művelik!

A vasárnapi misén a plébános úr is szóba hozta a dolgot:

– Mise után odamegyek. Akiben van mersz, velem tart! – dörögte a szószékről.

Amint véget ért a mise, a bátrabb hívők nagy elszántan felkerekedtek. Az atya ment elől, egyik kezében a füstölőt lóbálta, a másikkal a szentelt vizet hintette. Egy halálra vált ministráns lépdelte mellette a szentelt vizes vödörrel.

Rác halmi kísértetek

Ahogy közeledtek a halom felé, úgy csökkent az elszántságuk. Plébános úr homlokán gyöngyözött az izzadság. Ahogy léptei lassultak, annál buzgóbban szórta a szentelt vizet. Mire a halom közelébe értek, üres lett a vödör. Fegyvernek már csak a tömjén füstje maradt.

Mire megérkeztek, mindenkinek reszketett a lába. Pisszegés, huhogás, sziszegés hangját hozta a szél. S mintha töméntelen csont zörgött volna.

A plébános úr kezében megállt a füstölő. Félelmében képtelen volt megmozdítani karját. Egy férfi odaugrott, elvette tőle, és bőszén megforgatta, így felizzott a parázs. A tömjén erős szaga mindent beborított. Aztán a füstölő kirepült a férfi kezéből, és gúnyos kacaj kíséretében messze szállt. A repülő füstölő nem esett le a földre. Mintha valaki elkapta volna, s úgy lóbálná a levegőben. Aztán fennakadt egy magas fa ágán, majd kialudt.

De ezt a népek már nem látták. Amint a füstölő magától a levegőbe emelkedett, fejvesztve rohantak hazáig, és magukra zárták az ajtót. Nem csoda, ha ezek után senki nem próbálkozott semmivel – se pap, se zsandár. Kihalt lett a halom környéke, s láthatatlan erők vették birtokukba. Éjszakánként messzire hallatszott a hátborzongató ricsaj, pisszegés, huhogás, sziszegés, csontzörgés...

Néhány nap telt így el, amikor egyik délután egy cífraszűrös idegen jelent meg. Amikor meglátta a kihalt vidéket, megcsóválta fejét. Elsétált a halomig, levetette szűrét, leterítette a földre, és leheveredett. Hogy a nap ne süssön a szemébe, kalapját mélyen a homlokába húzta. Átaludta a délutánt és az estét. Lassan feljött a telihold, és bevilágította a pusztát.

Ha valaki arra járt volna, csak a leterített ruháján békésen szundikáló idegent látja. Ő azonban mást is látott, hisz garabonciás volt, akiknek a szeme észreveszi azt is, amit a közönséges halandóé nem.

Jól látta, hogy amint lebukott a nap, csontvázak keltek ki a halom mélyéből, és megindultak felé. Mindenféle rémisztő hangot adtak ki, de ez a garabonciást nem különösebben izgatta. Felült, nyújtózott egy nagyot, és átható tekintetét a csontvázakra emelte.

– Mára véget ért a multság! – mondta határozottan, és csettintett egyet.

A csettintésre szél kerekedett, megjelentek a garabonciás viharcsikói. A mindent elsöprő szél úgy lecsapott a csontvázakra, hogy azok zörögve rebbentek szét. A garabonciás csettintett még egyet, mire a szél visszafújta őket oda, ahonnan kibújtak: a föld alá.

– No, ezzel megvólnánk – csapta össze tenyerét elégedetten. – Aztán ott maradjatok! – fenyegette meg őket.

Rác halmi kísértetek

Másnap éjjel visszatért, ám nem akart hinni a szemének: a csontvázak megint a halom körül járták kísértettáncukat.

– Ilyet még az öregisten se pipált – méltatlankodott. – Azt a kopasz fejeteke, hát nem tudtok nyugodtan megmaradni?! – és azzal újra csettintett egyet.

A viharcsikók ismét elfújták a vigadalmat, de harmadnap újra megjelentek, és folytatták a mulatozást.

– No, ezek a rácok jól kifogtak rajtam – mérgelődött a garabonciás, de aztán mást gondolt. Odahívta viharcsikóit, felült az egyikük hátára, és már hasították is az éjszakai égboltot.

Tokju szüle még ébren volt az erdőszéli kunyhóban, gyógyfőzetet készített. Épp a tűzre rakott, mikor kopogtattak.

– Gyere be – szólt, s jól megpakolta a kemencét.

– Tudtad, hogy én jövök? – kérdezte a cifraszűrös alak.

– Egy jósnő ne tudná? – húzta mosolyra fogatlan száját a néne. – Mit akarsz, ami nem várhat holnapig?

– Egy jó erős hálóra lenne szükségem!

– Hálóra?

– Arra – bólintott a garabonciás, s előadta a történetet.

Beszámolt a rácok ellen vívott réges-régi csatáról, s hogy közös sírba temették a magyar és a rác katonákat. Csakhogy ezek a szerb martalócok nem tudnak nyugton megmaradni idegen földben az idegen ellenség mellett. Minden esztendőben, a csata napjának éjjelén kikelnek a sírból, és randalíroznak. Ebben az évben van az ütközet századik évfordulója, most különösen izgágák. Már hetekkel előtte nem bírtak magukkal, s már nemcsak éjjel, hanem nappal is garázdálkodnak. És mindennek a tetejébe a magyarok is ott rakoncátlankodnak velük. Félő, hogy később se nyugodnak meg. Valamit tenni kell!

Az asszony figyelmesen hallgatta.

– Egy éjszaka alatt nem tudom megcsinálni, amit kérsz – csóválta a fejét a szüle. – A hálót még meg is kell fonnom.

– Nem kell – derült fel a garabonciás ábrázata, s a szülét az ajtóhoz vezette. Az udvaron egy hatalmas háló volt kiterítve. – Egy dunai halásztól vettem kölcsön. Később megfizetem neki, ne aggódj!

A szüle alaposan megvizsgálta, elég erősen tart-e.

– Jó lesz – mondta. – Hozd ide a nagy üstöt!

A garabonciás belegyömöszkölte a hálót, feltöltötte vízzel, a néne pedig a kotyvalékhoz szükséges hozzávalókat válogatta össze.

– Ez az – motyogta, miközben hunyorogva kereste a megfelelő ibriket. – Lássuk csak: cicka-farkfű, macskagyökér, békaháj, kutyakarom...

Amikor megtalált mindent, apránként a gőzölgő edénybe morzsolgatta. Alaposan megkeverte a fortyogó levet, s közben érthetetlen szavakat motyogott.

A garabonciás leült a sarokba, úgy nézte a szülét. Jól ismerték egymást. A néne számtalan alkalommal segített már neki. Közben a fekete kandúr is lemászott a tartógerendáról, és a legény ölébe fészkelte magát. Ők is jó barátok voltak. Az éjszakai látogató elszenderedett a dorombolásra.

Tokju szüle hangja ébresztette fel:

– Készen van.

Rác halmi kísértetek

A nap már fent járt az égen, mikor a garabonciás odaért a kiszemelt tanyára. A komondor felmordult, ahogy az idegen belépett a kapun, de egy szemvillanásától meghunyászkodott, és viassomfordált az árnyékba.

– Adjon Isten! – köszönt be a házba, mire megjelent a gazda.

– Mi járatban? – kérdezte gyanakvóan.

– A kocsijára lenne szükségem.

– A kocsimra?

– Arra. Meg a két csikójára.

A gazda ellenkezett volna, de az idegen tekintete valahogy nem hagyta szóhoz jutni. Ellenkezés nélkül elővezette az istállóból, majd befogta a két pej csikót a kocsiba.

A jövevény fellépett a bakra, és biztos kézzel megmarkolta a gyeplőt.

– Hogy hívják ezt a két paripát? – kérdezte.

– Baba és Szellő – válaszolt a gazda gépiesen.

– Szellő? – mosolyodott el az idegen. – Nem rossz név. Gyí, Szellő! – csettintett egyet, mire a fogat elindult. A gazda csak bámult utánuk.

Rác halmi kísértetek

A csontvázak már délelőtt mulatozni kezdtek. Ez még csak hagyján, de a két tábor – a rácok és a magyarok – is egymásnak esett éppúgy, mint szász esztendővel ezelőtt.

Fülsértő huhogás, pisszegés, sziszegés verte fel a puszta nyugalma. A csontok fülsértően zörögtek.

Ekkor hatalmasat dörrent az ég, villám szelte át az égboltot, majd olyan erős szél söpört végig a halom környékén, mint még soha. A száguldó szél felkapta a csontvázakat, amelyek még fent a levegőben is lóbálták kezüket, rázták lábukat.

A garabonciás a viharcsikók segítségével kifeszítette a varázsfőzetbe áztatott hálót, és abba a csontvázak jól belegabalyodtak. Egyesével kiválogatta és a szekérre dobta a rácokat, a szél az atyafiakat pedig visszafújta a föld alá.

A lovas kocsi úgy meg volt púpozva csontokkal, mint szénával még soha.

– Gyí, Szellő, gyí, Baba! – biztatta a lovakat a garabonciás, mire nagy nehezen megmozdult a szekér.

A fogat még az éjjel átkelt a határon. A határőrök nem akadékoskodtak, a garabonciás tekintetétől csak szelíden intettek. Később nem emlékeztek semmire, de napokig rázta őket a hideg, többen beteget jelentettek.

Ahogy szerb földre értek, a garabonciás lekászálódott a bakról. Levetette cifraszűrét, beleköpött markába és nekifogott az ásásnak. Három nap és három éjjel folyamatosan dolgozott, mire végzett a hatalmas gödörrel. Ami a szekéren volt, mind belehordta.

– De most már aztán itt maradjatok! – fenyegette meg őket, és befödte a sírt.

A tanyasi gazda nem akart hinni a szemének, amikor negyednap reggelén a két csikót meg a kocsit ott találta az udvaron. Ezután a két pejnek már meg se kottyant, ha a trágyával alaposan megpakolt szekeret vontatta. Úgy húzták, mintha üres lett volna.

A halász is nagy szemeket meresztett, amikor a megkerült hálóját másnap megmerítette a Dunában. Hetekig akkora volt a fogás, mint előtte még soha.

Mindenki azt kapta, amit megérdemelt. Az atyafiak végre békében nyugodhattak a halom alatt, nem zavarta őket a rác virtus. Julcsi nyugodtan mehetett az iskolába, többé nem ijesztgette senki. És a bíróné haját sem kócolták össze.

S azok ott túl, a határ másik oldalán?

Nos, velük nem foglalkozott a garabonciás. Csináljanak, amit akarnak, de soha többé ne tegyék a lábukat magyar földre!

A legenda forrása

**„Ellésen” magára maradt plébános históriája, aki a hívei után jött,
magával hozva a fatemplomot, amely Félegyháza első temploma lett**

Egyszer régen, nagyon régen az üllésiek úgy döntöttek, hogy az akkor lakatlan félegyházi pusztára rakják át székhelyüket. Fogták hát feleségeiket, gyerekeiket és minden ingóságukat (edényeiket, bútoraikat), és áttelepültek Félegyházára. Nem is maradt Üllésen más, csak a pap meg a templom.

Ej, vakarta a fejét Krizsanótz János plébános úr: „De én biza itt nem maradok szégyenszemre, egyedül. Ha elszéled a nyáj, a jó pásthor addig megy, míg meg nem találja báránykait!” – gondolta magában. Elhatározta, hogy áttelepszik ő is a közeli Üllésről Félegyházára. No, de mit ér egy pap templom nélkül? Nem sokat. Szétbontotta hát az üllési fatemplomot, és szépen elfuvarozta Félegyházára, ahol fel is építették.

Az bizonyos, hogy Krizsanótz János az 'elhagyott' Ülés község és parókia plébánosa volt, és ugyanolyan minőségben nyilvánosan beiktatták az újonnan alapított kiskunsági Félegyháza plébánosává. A kis kápolna nyolc évig állt. Krizsanótz János plébános előrelátó munkálkodásának eredményeként ekkor már épült az általa megálmodott kőtemplom, amelynek befejezését és felszentelését ő már nem érte meg.

Forrás: Szerellemhegyi Tivadar: Kiskunfélegyháza monográfiája 1882.

Ezt a történetet is meghallgathatja Györgyi Anna színművésznő előadásában. Ehhez okostelefon vagy tablet kamerájával olvassa le a kódot, majd indítsa el a megjelenő linket.

A magától felépült templom

Egyszer régen az üllésiek elhatározták, hogy a közeli félegyházi pusztára költöznek át. Napokon át tartott a készülődés, a falu plébánosa hiába próbálta őket lebeszélni. Őszeszedték cókókjukat – edényeket, szerszámokat, tulipános ládákat, lócákat, padokat –, és egyik reggel felkerekedtek. Ki lovas szekéren kelt útra, ki kordén, ki gyalog, férfiak, asszonyok és gyerekek. Nyomukban kutyák csaholtak.

A faluban nem maradt más, csak a pap. Vakarta fejét az elárvult templom előtt.

– Mi végre az Isten háza, ha egyetlen hívő sem tér be vasárnaponként? – sópáncodott.

Istennek e jámbor szolgálója azonban nem csüggedt el egykönnyen.

– Én biz’a itt nem maradok szégyenszemre, egyedül! – biztatta magát. – Ha elszéled a nyáj, a jó pásztor addig megy, mígnem megtalálja eltévelyedett báránykait! S viszem utánuk a templomot is... – derült fel az ábrázata.

Levetette csuháját, fogott egy fejszét, beleköpött a tenyerébe és nekiállt a templom lebontásának. Csattogott a deszka, recsegték a lécek. A plébános úr a liturgiához valószínűleg jobban értett, mint az ácsmunkához, mert estére a templomnak csak az egyik sarkát sikerült szétszednie. Holtfáradtan dőlt ágyba, dereka hasogatott, tenyere sajgott, de így is elnyomta az álmot.

Halk kopácsolásra ébredt. Már sötét volt, csak a hold fénye világított. Ijedten ugrott talpra. A templom körül fehér ruhás kis lények serénykedtek. Néhány közülük a bejáratot bontotta, néhányan a tetőn dolgoztak, néhány pedig a torony előtt... lebegett. Igen, úgy szedték le a faszindelyt, s közelebből már az is látszott, ahogy szárnyaikkal verdesnek.

A plébános úr azt hitte, álmodik. Jól belecsípett a karjába, s hangosan felszisszent. „Szóval mégsem álom...” – gondolta.

Szisszenésére odakapták fejüket a fehér ruhások.

– Segíteni jöttünk, atya – szólt csengő hangon az egyik.

– Kik vagytok? – kapkodott levegő után a pap.

– Nem ismer sz meg minket? – derült jót az egyik fehér ruhás. – Az Úr szolgálatában állunk, aki most ide vezért minket – mondta, majd társaival együtt tovább szorgoskodott.

A magától felépült templom

A plébános úr még mindig alig hitte, hogy angyalokat lát. Szinte hanyatt esett. Közben égi segítői buzgón serénykedve bontották a templomot. Nem sokkal éjfél előtt végeztek a munkával. A lécek, deszkák, gerendák egy szekéren feküdtek szépen összerakva, a halom legtetejére a harang került. A szekér előtt hófehér paripa toporgott. Azon már meg sem lepődött a pap, vajon hogyan került oda a szekér és ló.

Az egyik angyal jelt adott, mire a paripa elrugaszkodott a földtől, és a szekeret maga után húzva felszökkent a magasba. Az angyalok puha szárnycsapásokkal követték a levegőben úszó fogatot.

– Nem jössz, atya? – kiabált vissza egyikük.

– Magasságos ég! – fohászkodott a plébános, és szedte a lábát, nehogy lemaradjon.

Mire megizzadva Félegyházára ért, az angyalok már félig összeácsolták a kis szentélyt. Közben a falu népe békésen szunnyadt, még a kutyák sem ugattak.

Mire a láthatáron felragyogott az első napsugár, az angyalok végeztek a munkával. Mielőtt elszálltak volna, egyikük még odaszólt a papnak:

– Jó misézést! – s azzal eltűnt a szárnyas sereg.

Közben a harang is megkondult, az emberek felébredtek, kitódultak a térre, és csodálkozva bámulták a frissen ácsolt templomot, ami még le is volt meszelve!

A plébános úr nem várt vasárnapig, azon nyomban megtartotta a szentmisét. Miközben az oltár előtt állva a liturgia szövegét mondta, azon töprengett, vajon az angyalok a kőművesmesterséghez is ilyen jól értenek-e. Hátha legközelebb egy kőtemplomot kell odébb tenni...

A magától felépült templom

Hamar híre kelt a „vándorló templomnak”, messzi földről jártak a csodájára. De a plébánosnak is, aki egyedül lebontotta, átvitte, majd fel is építette – s mindezt egy éjszaka leforgása alatt. Sokszor annyi hívő látogatott oda, hogy be sem fértek, és a kis faszentély előtt hallgatták a misét.

Plébános úrnak egyre többször motoszkált a fejében a kőtemplom építésének gondolata. Ahogy röpültek az évek, egészsége kissé megromlott, de titkos terve nem hagyta nyugodni.

Egyik éjjel kopácsolásra ébredt. Kinézett az ablakon, s ahogy annak idején, most is az volt az első gondolata, hogy álmodik.

Az angysereg a fatemplomot bontotta. Mire az atya odaért, már szétszedték a tornyot, s nekiálltak a tető elbontásának.

– Már megint ti...? – kérdezte a pap.

– De hiszen ez a vágyad, nem?

– Dehogy – mérgelődött a pap. – Még csak az hiányozna, hogy újra útra keljen a népem új otthont keresni!

– Nyugodj meg – derült fel az angyal ábrázata. – Nem mennek ők sehová, és te sem.

– Akkor meg mi végre bontjátok el?

– Hát nem kőtemplomról álmodoztál?

No, erre az atyának is leesett végre.

– Ti most azért jöttetek? – kérdezte csodálkozva.

– De azért ám! – válaszolt az angyal és folytatta a zsindeletet szétszedését.

Hamarosan megérkezett a hófehér paripa, kövekkel megpúpozott kocsit húzott. Miután az angyalok másodszor is elbontották a templomot, nekiálltak a falakat kövekből felhúzni. S nem csak az ácsmesterségben jeleskedtek, a kőművesmunka is égett a kezük alatt. A plébános leült a fűbe s megbabonázva nézte a templom építését.

– Vigyázz, még megfázol! – figyelmeztette az angyal, de a pap csak legyintett rá. Egyetlen mozzanatról sem akart lemaradni. Nézte, ahogy faragják a követ, majd összeillesztik, mint a legügyesebb mesterek. Volt akkora kő, hogy csak többen tudták megemelni, szárnyaikkal serényen verdestek.

Ez a munka kicsit hosszabb időt vett igénybe, mint a fatemplom felépítése. Lassan pirkadni kezdett, a kakasok megszólaltak. Hamarosan feltűnt egy atyafi, aki legalább olyan bamba arcot vágott, mint az atya legelőször. Aztán egyre többen gyülekeztek.

– Ti meg mit tájtátok a szátokat? – fordult feléjük a plébános. – Segítsetek nekik!

Az emberek az angyalok segítségére siettek, s egyesült erővel egykettőre befejezték az egyébként óriási munkát.

Plébános úr, ahogy a fatemplom felépítésekor, most is azonnal nekiállt misézni, az embereket sem engedte haza, hogy megtisztálkodjanak.

Az angyalok indultak volna, de az atya őket sem hagyta:

– Nem maradnátok a kedvemért?

Így hát az angyalok a falusiakkal együtt hallgatták az újonnan felhúzott falak között a liturgiát. Abban mindenki egyetértett, hogy ilyen szép misét még soha sem hallottak.

Krizsanótzty János atya a szentély hivatalos felszentelését már nem érthette meg, de az általa megálmodott kőtemplom még ma is áll. S noha azóta csaknem 300 esztendő telt el, a hívek váltig állítják: a vasárnapi szentmiséket még mindig látogatják az angyalok...

A MEGREPEDT HARANG

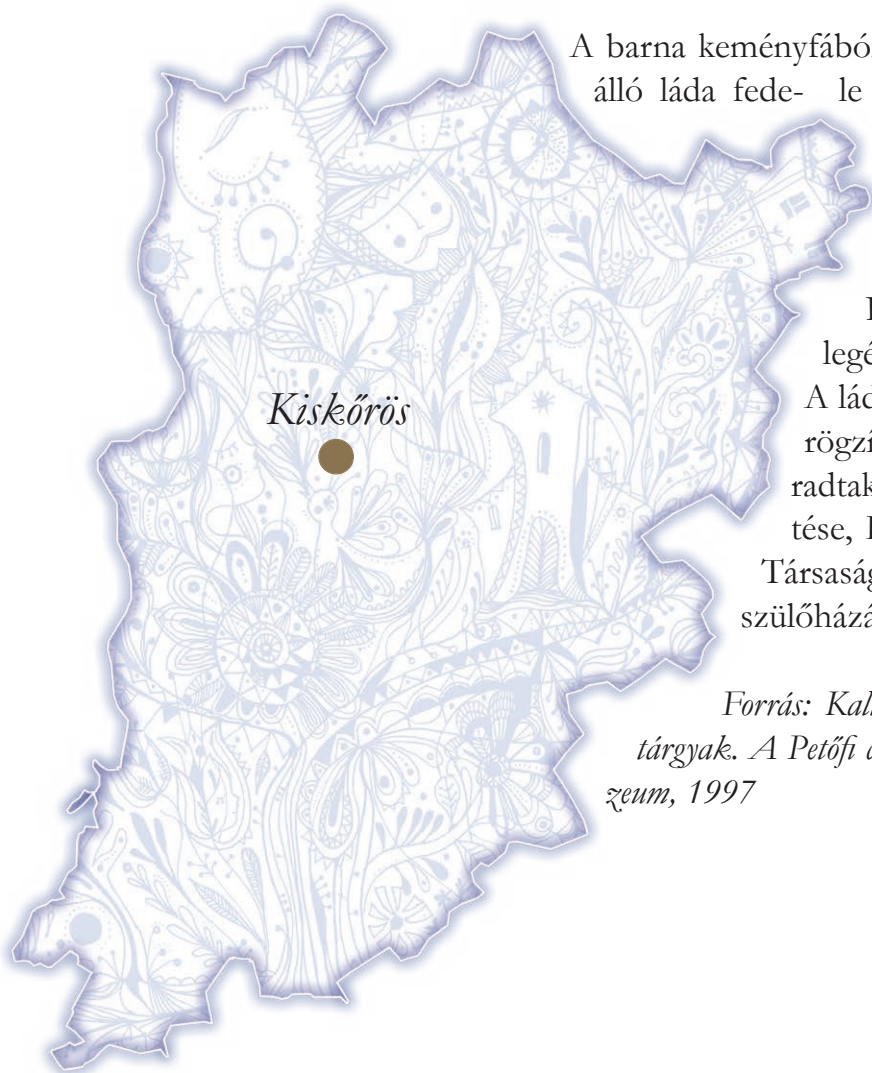
A legenda forrása

Petőfi harangja

A kiskőrösi evangélikus templom kisebbik harangjához kapcsolódó régi legenda alapján a lelkészek feljegyezték, hogy a népnyelv szerint ez a harang megkondult Petőfi Sándor születésének éjjelén. A harangot 1831-ben átöntötték, ami jelentheti azt is, hogy a harangot valami sérülés következtében kijavították.

Forrás: Az evangélikus templom „Petőfi-harangja”: A kiskőrösi evangélikus igazgató lelkész jelentése a déli evangélikus egyházkerület püspökéhez. Forrás: Kiskőrösi Evangélikus Irrattár

Petrovics István ládája

A barna keményfából készült, négy négyzetes lábon álló láda fedele két vaspánttal rögzített, túlér a peremen, elöl egyszerű címkéjű öntöttvas zár látszik. A láda belső felén sötétpiros színű felirat olvasható: „Stephanus. Petrovits. Domonyi. Szék. álló: legény. Die. 77. Sept. Anno. 1815.” A láda belsejében egy kisebb rekeszt rögzítettek, ennek csak nyomai maradtak meg. A láda Kéry Gyula gyűjtése, Hrúz Ádám adománya a Petőfi Társaságnak, 1953 óta Petőfi Sándor szülőházában található Kiskőrösön.

Forrás: Kalla Zsuzsa – Ratzky Rita: Beszélő tárgyak. A Petőfi család relikviái. Petőfi Irodalmi Múzeum, 1997

Ezt a történetet is meghallgathatja Györgyi Anna színművésznő előadásában. Ehhez okostelefon vagy tablet kamerájával olvassa le a kódot, majd indítsa el a megjelenő linket.

A megrepedt harang

Hó borította a tájat. Csak az evangélikus templom tornya látszott ki a szikrázó fehérségből, s a hófödte kupacokból felszálló füstgomolyok jelezték: nem állt meg az élet. Az Úr 1822. esztendejének utolsó napját írták.

Az egyik hóbucka alatt Petrovics István háza lapult. Módos ember volt a gazda, néhány esztendeje ő bérelte a kiskőrösi mészárszékét, és nem sok idő múltán kocsmát is nyitott. Családját még Lipót király idejében Nyitrán nemesi rangra emelték, s mint szeme fényét, úgy őrizte a „kutyabőr”. Mikor megnősült, apósa egy falárával ajándékozta meg. Míves mestermű volt ez a javából: négy lábon állt, barna keményfából készült, fedelét két vaspánttal rögzítették. Belső felére sötétpirossal az apósa festette: „*Stephanus. Petrovits. Domonyi. Sept. Anno. 1815.*” A ládát egyszerű címkéjű öntöttvas zárral lehetett lelakatolni. István ettől kezdve minden összegyűjtött vagyonkáját és családi iratát ebben a ládában őrizte. A nemesi oklevelet is, amely összetekerve egy titkos rekeszben lapult.

A ház ura a segédekkel még hajnalban ellapátolta a mészárszék előtt a havat, s ő is beállt dolgozni. Úgy talán gyorsabban telik az idő, de a gondolatai máshol jártak, nem tudott a munkára figyelni. Hol egy fél disznót ejtett le, hol a marhabelsőséggel teli tálat lökte fel. Izgalmában még az ujját is elvágta. A segédek noszogatták, hogy menjen inkább haza. Felesége reggel óta vajúdott.

Mire hazaért, az asszony fájásai felerősödtek. Gyorsan befogta a lovakat a szánba, és maga hajtott el a bábaasszonyért. A cseléd vizet forralt, izgatott volt, azt sem tudta, hová kapjon.

A megrepedt harang

Aztán a bábával együtt serénykedett az asszony körül, István pedig a ház előtt egyik szivarról a másikra gyújtott, és így ment ez estig. A református templom harangja elütötte már a nyolc órát, s a falu lassan elcsendesedett. Kialudtak az olajlámpások, sötétség borult a hófödte házakra. Csak a Petrovicsék ablakán szűrődött ki fény, a vajúdó asszony mellett virrasztottak.

Egyszer aztán gereksírás szűrődött ki. István berontott a fülledt szobába:

– Széna, vagy szalma?

Mindenképpen fiút szeretett volna. De hát melyik apa az, aki elsőszülöttjének nem fiút vár?

– Kisfiú – mondta a bába kissé bizonytalanul.

– Csak nincs valami baj?

– Nagyon gyengécskének nézem – mondta óvatosan a bába. – Van itthon szpiritusz?

– Itthon nincs, de a kocsmában igen.

– Akkor hozzon gyorsan, amennyit csak bír!

Istvánnak nem kellett kétszer mondani, már rohant is. Nemsokára egy kisebb hordót hozott lihegve. A szpirituszt egy fateknőbe öntötték, felmelegítették, majd a bábaasszony óvatosan belefektette a síró csecsemőt.

– Mit csinál?! – kerekedett el Mária szeme.

– Ne féljenek, ez segíteni fog.

A bába bölcsen hallgatott arról, hogy a gyenge csöppség nagy veszélyben van, és ez az egyetlen esély, hogy megmaradjon. A javasasszony értette a dolgát, mert hamarosan megszűnt a sírás.

Mindannyian árgus szemmel figyelték a gyereket. A szpiritusz fojtogató szaga miatt a bába résnyire kinyitotta az ablakot. A hideggel együtt halk harangszó kúszott be a fülledt szobába.

– Mi a csoda? – kapta fel a fejét István.

– Én már az előbb is hallottam – szólalt meg bátortalanul a kis cseléd –, csak nem mertem mondani. Akkor szólalt meg, amikor éppen kibújt – és a szpirituszban fürdőző csecsemő felé biccentett.

A megrepedt harang

István szélesre tárta az ablakot, s most már tisztán hallották: a református templom kisharangja egyre erősebben kongott.

Több háznál is világosság gyúlt, mások is meghallották a harangzúgást. A férfiak felöltöztek, a templomhoz siettek, azt hitték, tűz ütött ki. Addigra már a tiszteletes úr és a harangozó is megjelent.

– Mi ez? – néztek össze az emberek. – Hisz senki nem húzza.

S valóban, a kötél magától rángott. Jobban mondva a harang rángatta.

– Hallgattassa már el! – szólt erélyesen a pap a harangozónak, mire az belekapaszkodott a kötélbe, de aztán ő is csak himbálózott azzal együtt.

Mások is próbáltak belekapaszkodni a kötélbe, de mindhiába: a harangot nem lehetett elhallgattatni.

Ami a falubelieknek nem sikerült, az az első napsugárnak igen. Ahogy pirkadni kezdett, a harang is egyre halkabban szólt. Mikor aztán a nap felbukkant az égen, elhallgatott. Miután a harangozó közelebből szemügyre vette, látta ám, hogy az örült kolompolásban megrepedt.

– Újra kell önteni – állapította meg fanyar ábrázattal a tiszteletes.

Az emberek találgatták, de sehogy sem tudtak rájönni, mitől kezdett el magától kongani a harang. Azóta persze már mindenki tudja. Hiszen nem pusztán egy gyermek született akkor éjjelkor, hanem a magyar irodalom egyik legnagyobb alakja.

Petrovics Sanyikából aztán Petőfi Sándor lett, aki évek múltán édesapjától megörökölte a nagybecsű ládát. A költő rendre bele is szőtte verseibe. Ezt a néhány sort talán mindenki ismeri:

*„Itt szaladgál föl és alá,
Még a ládára is föl száll,
Eszébe jut, kotkodákol,
S nem verik ki a szobából.”*

Nem is verték ki, hiszen Hrúz Mária tyúkját – a mives ládához hasonlóan – nagy becsben tartotta mindenki, még a Morzsa kutya is.

Az ország viszont magát Petőfit tartotta nagy becsben, és emlékére Segesváron, ahol a szabadságharc idején nyoma veszett, egész alakos ércszobrot állítottak a főtéren. Az első világháború idején Budapestre szállították, hogy a pusztulástól megóvják. Egy ércöntődében tárolták, várva az alkalmas időt, hogy visszakerülhessen eredeti helyére. A gyászos trianoni békediktátum azonban a szobor sorsába is beleszólt. A „gazdátlan” vált műalkotásra több anyaországi település – köztük Kiskunfélegyháza – is bejelentette igényét. Félegyházán már az 1900-as évek elején elindult egy nagyszabású gyűjtőakció, így határtalan volt a város öröme, amikor a Petőfi Társaság nekik ítélte meg a szobrot.

A műalkotást 1922 februárjában lovas kocsival szállították Félegyházára. A város határától hat fehér ló húzta a kocsit, amelyen Petőfi Sándor szobra feküdt nemzeti színű zászlóval letakarva.

Az avatón melyik vers is hangozhatott volna el elsőnek, ha nem az *Anyám tyúkjá*?

A legenda forrása

A Kiserdőn túl volt a Rózsa Sándor tanyája. Hajkálták (*hajkurászták*). Ellopta a lovat a Sándor, nem mert begyünni a városba. Egyszer volt bent, még a kocsmá emitt volt a főutcán. Bement a kocsmába lóháton. A lova sarkán volt ilyen hegyes vas, mind fölívta a kocsmá padlóját. Nagyon megharagudtak rá, oszt nem mert utána begyünni. Meg a járdára fölment a lóval. Itt akart ő maradni, de nem maradt, félt a Sándor. Szép tanyája volt neki, de nem is laknak benne, magányosan áll. Fölkötötték, vagy mi. Ide akarták adni nekünk a házat, hogy lakjunk benne, de nem kellett. Vót benne a szobába, dísz, lovak meg tehenek, szépség, nyergek, én is vettem tüle egyet, ez volt 46–47-be’. Volt neki egy embere, vót olyan hetvenéves, arra hagyta rá.

Forrás: Személyes adatközlés: Elmondta Tóth Béla 50 éves guhyás

Ezt a történetet is meghallgathatja Györgyi Anna színművésznő előadásában. Ehhez okostelefon vagy tablet kamerájával olvassa le a kódot, majd indítsa el a megjelenő linket.

A betyárkirály

A majsai gulyás meg-megállt, és alaposan körbenézett. „Valahol itt kell lennie – forgatta a fejét. – A sógor azt mondta, hogy a Kiserdőn túl meglátom.”

S valóban, ahogy elfogytak az akácfák, feltűnt a tanya. Mindössze egy házacskából és egy istállóból állt.

„No, ez pont jó lesz nekem” – derült fel a gulyás ábrázata.

– Adjon Isten! – kiáltott be az udvarra. – Van itthon valaki?

– Mit kajabál, jóembör! Nincs jobb dóga?

A szóra a gulyás összerezgett, pedig nem volt félős természetű. Nem hallotta, a másik mikor került a háta mögé. Megfordult, s alaposan szemügyre vette. Szikár, tömött bajszerű, kemény tekintetű férfi állt előtte, fején széles karimájú kalap. Noha nem volt nagy termetű, a gulyásnak mégis az volt az érzése, hogy a gazda egy mozdulatával össze tudná roppantani. Köszönésképpen megbiccentette a kalapját:

– A ház miatt jöttem.

– Az más – enyhült meg a marcona férfi tekintete, és kezét nyújtotta.

A gulyás jól gondolta. A gazda úgy megszorította a markát, hogy hallani lehetett ujjainak a ropogását.

– Aztán mennyit kér érte? – kérdezte, miközben fájós kezét a háta mögé rejtette.

– Mönnyit adna?

Szó szót követett, ahogy az már alkudozáskor lenni szokott, de végül megkötötték a boltot.

– Maga nem idevalósi – mondta a gulyás, miután megitták az áldomást.

– Röszkén születtem, de sokfelé jártam.

– Aztán miért adja el? Megunta Majsát?

– Mög – húzta össze szemöldökét a másik, s a gulyásnak elment a kedve a további kérdezősködéstől. Vette a kalapját, és távozott.

Nem akármilyen volt a tanya. Ha a pandúrok megneszelték volna, ki bújik meg a falai között, két vármegye zsandárja csődült volna oda.

Rózsa Sándor volt az, személyesen! Amióta kiszabadult a kufsteini várbörtönből, ez a tanya lett a menedéke.

Az 55 éves betyár borzongva gondolt vissza az osztrák „vendégeskedésre”. Csaknem 10 év nehéz vasban. De hogy ne legyen olyan egyhangú a fogolyélet, a börtön parancsnoka vasárnaponként szigorú őrizet alatt kivitette a piactérre, ahol pénzért mutogatták. Rózsa Sándor látványosságnak számított a városkában. Jöttek díszes hintón a város előkelő dámái, hogy szemügyre vegyék az „ungarische” haramiát. Pipiskedve figyelték legyezőjük takarásából. De jöttek cselédlányok is, akik szemérmetlenül megbámulták. Ő meg csak ült a piactér kövén, lábán a nehéz vas, a napsugár kellemesen simogatta borostás ábrázatát, s ha valaki megbámulta, viszszanézett rá, de úgy, hogy attól mindjárt lehervadt a mosoly az arcáról.

„Olyan vagyok, akár egy vásári komédiás” – gondolta ilyenkor.

Lassan megszokta a bámészkodók sokaságát, s igazából mégiscsak jólesett neki, hogy hetente egyszer kiszabadulhatott a tömlőc nyirkos magányából.

Különben is, örülhetett, hogy a hóhér nem tekerte nyakára a kötelet. Elkövetett lopásaiért, gyilkosságaiért halálra ítélték, de aztán a nagyurak úgy gondolták, nem csinálnak belőle mártírt, rohadjon csak meg valamelyik pincebörtönben. Ferenc József aláírta a kegyelmi kérvényét, és a kufsteini vár tömlőcébe zárták. Jó messzire a magyar pusztától, hogy társai még csak véletlenül se próbálkozzanak meg kiszabadítani.

A betyárkirály

A betyárkirály

Amikor amnesztiával szabadult, nem tudta, mihez fogjon. Ajánlkozott pandúrnak, de elutasították, pedig volt olyan, aki megfontolandónak tartotta az ötletet, mondván, rablóból lesz a legjobb pandúr...

Vonattal szállították haza. A bécsi állomáson megbámulta a hatalmas vasszekeret, miközben felrakták az egyik teherszállító vagonra. Pesten aztán mehetett, amerre látott. Nézte a nyüzsgő várost, a rengeteg úri népet, és már nagyon kíváncszott vissza a pusztára.

Csalódnia kellett. Szomorúan tapasztalta, hogy otthon minden megváltozott. Még a fű színe is más lett. Régi társai közül senkit sem talált. Vagy tömlőben ültek, vagy a föld alatt porladtak.

Csonka Ferenc bandájához csapódott, és néhány kisebb lólopásban részt vett velük. A fiatal legények bizalmatlanul méregették az idősödő hírességet, és ő sem találta a helyét közöttük. Egy régi orgazdája révén jutott a majsai tanyához. Sokszor napokon át csak ücsörgött a házikó előtt, és élvezte a napsugár simogatását.

Amerikáról a börtönben hallott az egyik rabtársától. Állítólag ott akkora a pusztaság, hogy tíz Hortobágy is elférne rajta, s úgy hívják, hogy préri. Ott aztán nem talál a zsandár a szegénylegény nyomára. A hegyekben meg annyi az arany, hogy kézzel lehet bányászni. És az a Newjork, vagy hogy is hívják! Annyi ember él abban az egy városban, mint egész Magyarországon együttvéve.

– Egyszer bizony mögnézném azt a Newjorkot – merengett az öreg. – Köllene egy jó fogás, aztán jó napot! Hajóra szállnék, s köd előttem, köd utánam, itt hagynék mindönt isten hírével. Sönkim sincs itt...

Egy napon Csonka egyik embere állt meg lovával a tanya előtt.

– Mi köll? – mordult rá az öreg, mint egy harapós kutya.

– A főnök üzeni, jöjjön, mert lenne egy nagy fogás.

Felcsillant erre az öreg Sándor szeme, s felnyergelte a Sárgát. Nemrégiben kötötte el egy bugaci tanyáról.

„No – gondolta poroszkálás közben –, tán az égiek meghallgattak, még ha nem tartjuk is a komaságot.”

A banda búvóhelyén Csonka előadta a nagy tervet:

– Kiraboljuk a vonatot!

A bandafőnök hallotta az egyik városi orgazdától, hogy a postavagonban rengeteg pénzt is szállítanak.

– S hogy tervezöd? – kérdezte az öreg.

– Megállítjuk, aztán visszük a zsákmányt.

– S hogy állítjuk mög? Én már láttam ilyen vasszörnyetegöt, nem lösz az olyan egyszerű.

– Lelőjük a masinistát, és már miénk is a vonat.

– Nöm jó... – rázta meg a fejét rövid gondolkodás után az öreg. – Ahol pénz van, ott zsandár is van. Vagy rosszabb esetben katonák. Amíg mi lövöldözve vágtaunk a sínök mellett, ők mit csinálnak?

Csonka belátta, hogy igaza van.

– Akkor mit tanácsol? – kérdezte.

Az öreg Sándor kifundálta, majd előadta tervét:

Kistelek csak egy köpésnyire van a tanyájától, s ott megy el a vasút. Majsán gyülekeznek, és az éjszaka Kistelek környékén felfeszegetik a síneket. A mozdony kisiklik, ők meg kihasználják a meglepetést. Lefegyverezik az őrköt, s már vihetik is a zsákmányt.

A betyárkirály

A többiek figyelmesen hallgatták, és bólogatni kezdtek.

– Jó – bólintott a főnök is. – Csináljuk így.

Ahogy megbeszélték, a tanyán gyülekeztek. Az éj leple alatt Kistelek határában négyen felfeszítették a sín párt. Az egyik betyár régebben dolgozott egy ideig a szegedi vasútállomáson, ő vezette a különítményt.

Már hajnal óta lesben álltak. Izzadt mindenkinek a tenyere, ekkora fogást még soha nem csináltak. A szegedi betyár néha lehajolt az egyik sín párra, állította, hogy így már kilométerekről hallható, ha jön a vonat. Egyszer aztán intett a kezével.

Hamarosan sípolás hallatszott, majd nemsokára a mozdony zakatoló hangját is meghallották. Rengett a töltés, ahogy a vonat közeledett. A masiniszta azt hitte, rosszul lát, amikor a távolban észrevette a felszaggatott sín párt. Megrántotta a féket, a hatalmas vasmonstrum kerekei csikorogva hányták a szikrát. Megállítani azonban már nem lehetett, a súlyos tömeg hatalmas robajjal lefutott a sínekről. A pálya menti fákat mind letarolta, a töltés köveit felszántotta, és nagy porfelhőt kavarva, az oldalára dőlve megállt.

A betyárok már készenlétben álltak, arcukat kendő takarta. Elővették a megtöltött pisztolyokat és mindenre elszántan megrohamozták a kisiklott szerelvényt. Fejvesztve keresték a pénzt szállító vagon. Hiába szaladgáltak azonban le s fel, ilyen kocsit aznap nem csatoltak a szerelvényhez.

Közben a vonatot kísérő katonák is felocsúdtak. Kidugták a puskacsöveket a kitört ablakokon, és golyózáport zúdítottak a banditákra. Mivel azoknak nem volt semmi fedezékük, jó néhányat le is szedtek közülük. A többi futásra kényszerült. Felkaptak lovukra, s eliszkolt, ki merre látott.

Az öregnek szerencséje volt, az egyik golyó csak súrolta a karját, ő pedig örült módra ösztökélte lovát, hogy a tanya biztonságába érjen. Öröme azonban nem tartott soká.

Ezzel az utolsó rablással végleg betelt a pohár.

– Most már elég! – csaptak az asztalra a vár-megyeházán. – Végleg fel kell számolni ezt a betyárbandát!

Ráday Gedeon királyi biztos minden segítséget megkapott, hogy kézre kerítse a haramiákat. Vérdíjat tűztek ki a fejükre, s hamarosan Rózsa Sándor kezén is kattant a bilincs, egy régi haragosa adta fel. A Kúria életfogytiglani fegyházra ítélte.

A szamosújvári tömlöcbe került, ahol az 1267. törzskönyvi számon tartották fogva. A börtönben

A betyárkirály

eleinte harisnyakötés volt a munkája. Míg kötötte a gyapjúharisnyákat, gyakran elmerengett, elképzelte a híres-neves Nevjorkot. Tudta, a valóságban már nem fogja látni...

Betegeskedni kezdett, egészsége rohamosan romlott, mígnem 1878. november 22-én gümőkórban meghalt a fegyházban.

Még életében legendák születtek róla, halála után azonban annyi mendemonda kelt szárnyra, hogy felsorolni is nehéz: „nem fogta a golyó..., burokban született”.

A pásztortüzek mellett pedig gyakran felhangzott a nóta. A nép megénekelte a betyárkirályt:
„Esik eső, szép csöndesen csöpörög...”

A legenda forrása

A néphit szerint Ordason sok farkas tanyázott.

Ordas történetét illetően a legkorábbi írásos anyag 1239-ből való. Ezen oklevél IV. Béla király 13 főt lovas csősz (hírvivői) szolgálatra rendelt, hogy a szekszárdi monostornak szolgáljanak. A hírvivők neveit is pontosan ismerjük: Hoya, Nyna, Bonchoy, Mocou, Guta, Tonka, Zotor, Endre, Ludwen, Ipos, Buta, Mika, Miclous.

A temető mellett áll egy hatalmas tölgyfa. A legenda szerint II. Rákóczi Ferenc is megpihent alatta. Magassága 20 m, kora a hagyomány szerint 700 év. A fa szinte eggyé vált a temető fogalmával. Sokszor mondják az öregek: „Majd kivisznek már engöm is a tölgyfa alá.”

Forrás:

Ordas helytörténete

www.ordas.hu

Ezt a történetet is meghallgathatja Györgyi Anna színművésznő előadásában. Ehhez okostelefon vagy tablet kamerájával olvassa le a kódot, majd indítsa el a megjelenő linket.

Ordasok

Az emberek békésen éltek a faluban, amelytől nem messze a Duna kanyargott. Hallani lehetett néha a nád susogását, a folyó zúgását. A halászat és a vadászat jó megélhetést biztosított a falu népének, csak a nádasban tanyázó ordasok jelentettek veszélyt, mert néha még az emberre is rátámadtak.

Aztán rosszabb idők következtek, amikor már nemcsak a toportyánoktól kellett tartani, hanem a kutyafejű tatároktól is! Rémisztő hírek kaptak szárnyra: közeleg a rettenetes mongol had, hogy romlásba döntse az országot.

Várak építésére már nem volt idő. Biztos erődítmények hiányában pedig csak az emberekben lehetett bízni. A király elrendelte, hogy a Duna menti faluból is ki kell jelölni 13 lovas csősz, akik a szekszárdi monostor szolgálatában hozzák-viszik majd a híreket.

A faluban Mika volt a legügyesebb lovas, és nagy vadász hírében állt. Háza farkasirhákkal volt tele, az ordasok agyarait pedig bőrszíjra fűzve hordta a nyakában. Több férfinak volt hasonló talizmánja, de egyikén sem volt annyi agyar, mint Mikáén. Az ő feladata lett a többi csősz kijelölése.

– Emberek – állt ki a templom elé –, hallottátok, hogy Béla királytól milyen megtisztelő feladatot kapott a falu férfinépe. Tizenhárom emberre lesz szükség, aki nem ijed meg a saját árnyékától. Ki jelentkezik a feladatra?

– Én, én...! – visszhangzott az egész egybegyűlt sereglet. – Mit gondolsz, miért állunk itt? Tán misére jöttünk?

Szavait hangos nevetés kísérte, Mika is elmosolyodott.

– Ezt már szeretem – mondta –, de csak tizenhárom emberre van szükség.

– Hogy válasszuk ki? – kérdezte egy Hoya nevezetű nagydarab legény. – Lovagolni mind-egyikünk tud.

– Én azt mondom – vette át a szót Ipos –, az álljon közénk, aki már ejtett el ordast – mondta, s közben megsimogatta az agyarakból fűzött nyakláncát.

– Úgy van! – lépett ki Tonka, az ő nyakában is ott volt a lánc. – Döntsön a vadászérdem!

– Helyes, helyes...! – kiáltotta a többség.

Ordasok

Számba vették a láncokat. Tizenkét férfiember nyakát díszítette. Volt, aki annyi fogat fűzött fel, hogy megszámolni sem lehetett, s volt, akién csak egy árválkodott.

– Még egy csőszre szükség van – fordult Mika a többiekhez. – Aki a leggyorsabban hoz egy fogat, az lesz a tizenharmadik.

A férfiak erre szétszéledtek, ki ijért ment, ki csak kést vitt magával. Nyna, egy fiatal legényke ért vissza legelőszőr.

– Ez jó lesz? – kérdezte lihegve, s ledobott a válláról egy hatalmas farkastetemet.

– Jó bizony! De ez szép példány, öcsém! – mondta elismerően Mika. – Te vagy a tizenharmadik!

Ezzel aztán össze is állt a hírvívők csapata, és elkezdtek a szolgálátot.

A tatárok már a nyugati országrészt dúlták. Várható volt, hogy hamarosan elérik a Duna vonalát. A csőszök állandóan nyeregben ültek, s árgus szemekkel figyelték a vidéket. Ha volt valami jelentősebb esemény, vágatva vitték a híreket.

– Holnapután ideérnek – lihegte Ipos a nyeregből. – Portyázva fosztogatnak. Néhány felderítőjük meglátott és üldözőbe vett, de sikerült egérutat nyernem. Ha szerencsénk lesz, azok jönnek, akik Kalocsát is felégették. Nincsenek túl sokan, tán lehet esélyünk ellenük.

Az emberek már korábban összekészítették a motyójukat, reggel pedig az asszonyok és a gyerekek elvonultak a nádas biztonságába a jószággal együtt. Az ingovány védelmében már csak a házukért aggódtak. A halászkok és a csőszök nekiálltak szervezkedni.

Késő délután tűnt fel az első csúcsos süvegű lovas. Óvatosan lépdelt, s alaposan körbenézett. Aztán jelt adott, s hamarosan a többiek is csatlakoztak hozzá. Miután meglátták az üres falut, a parancsnokok tanácskozni kezdtek. Az egyik katona fáklyákat gyűjtött, hogy felélessék a szalmatető viskókat.

Ekkor azonban morgó, vicsorgó hangokat hozott magával a szél. A tatárok ledermedtek, s árgus szemekkel figyelték a nádast. Hamarosan megjelent az első ordas, majd több is követte. Egy egész falka. Majdnem bekerítették a falut.

A csattogó agyarak láttán a tatárok bátorsága az inukba szállt, nyeregbe pattantak, és fejvesztve elvágattak.

A legelől lépegető farkas lassan két lábra állt. Mika volt az. Hátára farkasbőrt terített, arcát is az takarta. A többiek is sorban felálltak: Hoya, Nyna, Bonchoy, Mocou, Guta, Tonka, Zotor, Endre, Ludwen, Buta, Miclous és Ipos. Majd felállt a többi farkas is, vagyis a halászkok.

Ordasok

Örömükben, amiért megmaradtak a házak, a férfiak egy tölgyfát ültettek, hogy örökké emlékezzenek a csalafinta ordaskalandra.

A kis tölgy lassan növekedett. Törzse egyre vastagabb lett, ágai is szépen terebélyesedtek. Túlélte a törököket, majd a rácdúlást is. Sőt, ha hinni lehet a szóbeszédnek, még II. Rákóczi Ferenc is megpihent a 20 méteres faóriás alatt, amikor arra vitt az útja. Érdeklődve hallgatta a helyiek meséjét a fáról, s közben megsimogatta farkasbőr kacagányát.

A falusiak a tölgy köré temették halottaikat, hisz ennél szebb fejfát nem kaphatott volna senki. Az öregek gyakran mondogatták:

– Majd kivisznek engömet is a tölgyfa alá...

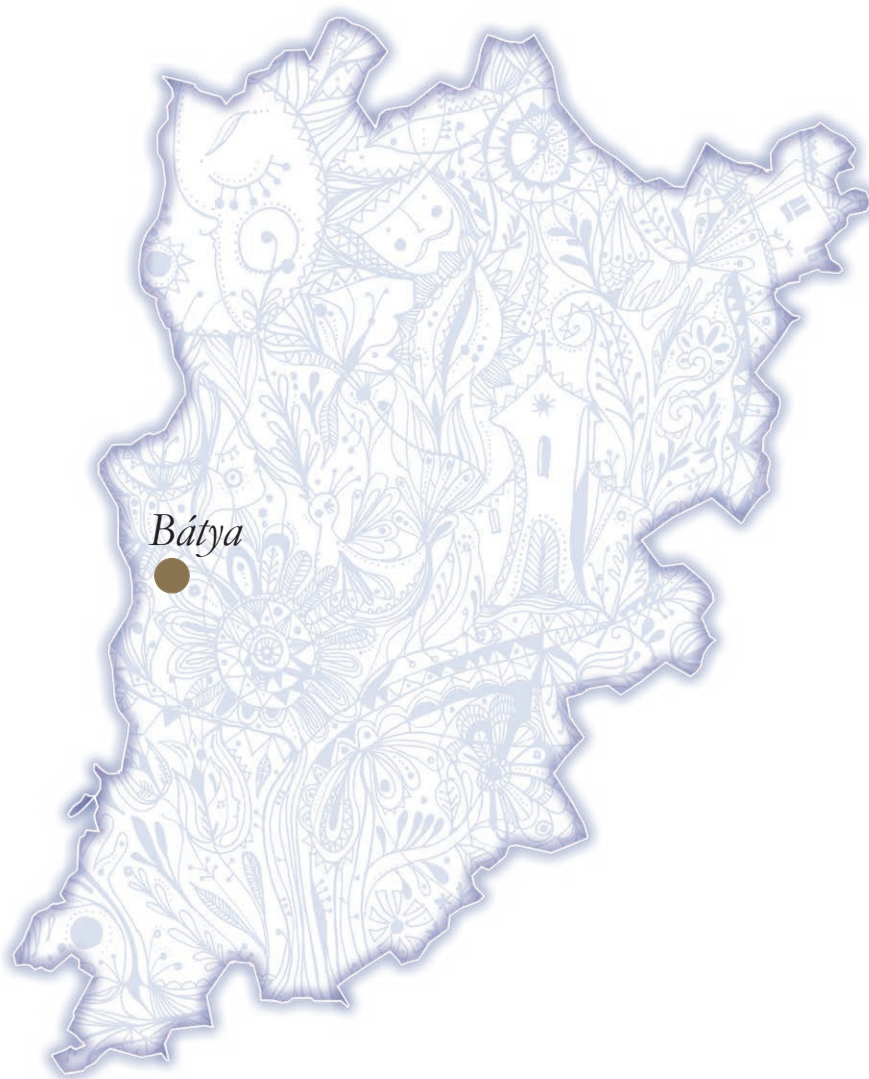

A legenda forrása

A fejezetben több eredeti forrásból származó szöveget használtam fel nagyobbrészt szó szerint.

Forrás: Alsópofa nélküli ló; Sárga kutya; Üllős lúd; Csengettyűs bárány.

Forrás: Kecskeméti Katona József Múzeum Néprajzi adattára

Ezt a történetet is meghallgathatja Györgyi Anna színművésznő előadásában. Ehhez okostelefon vagy tablet kamerájával olvassa le a kódot, majd indítsa el a megjelenő linket.

Álkísértetek

A fiatalok Takácséknál gyűltek össze. Ott fosztották a kukoricát, s közben be nem állt a szájuk. A petróleumlámpa barátságos fénybe vonta a konyhát. Beszélgetés közben néhány tekintet összevillant, s néha-néha a jegyespárok kiszöktek az udvarra csókolózni. De szerelem ide, szerelem oda, kint igencsak hideg volt, s hamarosan vissza is telepedtek a jó meleg kemence köré.

Nyikordult az ajtó, mire a kukoricafosztók odakapták a fejüket. Kunsüveges öregember állt a küszöbön.

– Sándor bácsi! – kiáltott fel Kis Mari. – De jó, hogy eljött, legalább nem unatkozunk!

A lógó bajszerű kun nagy mesélő hírében állt. Számtalan történet volt a tarsolyában. S ahogy előadta! Ha vidám volt a mese, vele kacagott mindenki. Ha szomorú, szem nem maradt szárazon. S az öreg velük kacagott, velük sírt.

Ahogy a konyhába lépett, levette subáját, komótosan megtömte pipáját, s a kemencéből – csak úgy szabad kézzel – kiemelt egy parázsdarabot. A pipafüst illata hamarosan betöltötte a konyhát.

– Nohát, miről meséljek ma nektek? – kérdezte, s megigazította a süvegét, amit idegen helyen soha nem vett le.

– Valami szerelmeset – kérte álmodozó tekintettel Kis Mari, s lopva a sarokban ülő Jóskára pillantott.

– Inkább valami lidérceset, hadd borzongjunk – mondta nagy hangon Piri, egy kövér lány.

– Jó – bólintott az öreg –, ha borzongani akartok, legyen. De közben járjon a kezetek! – mondta, s nagyot szippantott a pipából.

A fiatalok elcsendesedtek, minden szem a mesélőre szegeződött.

– Régen más világ volt – kezdte az öreg. – Amikor én még gyerek voltam, mindenki ismerte az efféle történeteket. Tudták, hogy a meghóttak lelkei különféle állatokban hazajárnak, és megkísértik az élőket. Voltak jó, és voltak rossz szándékú állatok. A viharban viaskodó bikákról talán már hallottatok. No, de a forgószelelben megjelenő lóról biztos nem.

Álkísértetek

„Meleg Péter öregapámat az alkony ott érte a kigyósi határban. Rettenetes forgószél közeledett. Beállt a fák alá, nyakán szorosabbra húzta a szűr gallérját. Zúgtak, hajladoztak a fák, ágak röpködtek a levegőben, tépett kukoricalevelek keringtek a magasban örvénylő porban. Öregapám nem volt félős természetű, mégis vacogott a foga. Jobb kezével már a bicskáját tapogatta, azt a hajlított tüllökenyelűt, hogy pengéjét belevágja a forgószél közepébe, amikor valami megérintette hátulról. Megfordult. Hát, egy ló állt mögötte, amelyiknek hiányzott az alsó pófája. Az öreg pillanatok alatt elöntötte a verejték, a félelemtől összeszorult a torka, alig tudta elrebegni, amit ilyenkor mondani kell:

– Minden lélek az Urat dicséri!

– Szerencséd – mondta erre a ló –, mert elvittelek volna a másvilágra. – S azzal úgy eltűnt, mint a forgószél.”

Az öreg elhallgatott, és hunyorogva figyelte a hatást.

– Meséljen még egy ilyet! – kiáltott az egyik legény, mire az öreg megsimította a bajuszát.

„Amikor a másik nagyapám, a Hajas Illés meghalt, szülénk sokáig siratta. Kereste a pénzt, amit nagyapa rejtett el, de senki sem tudta, hová. Titkát magával vitte a sírba. Egy napon ismeretlen sárga kutya sompolygott be az udvarba. Hiába kergették, nem ment ki. Mindig az istálló körül ólalkodott, végül be is ment. Szülém belesett utána, s látta, hogy a kutya erősen nézi a mestergerendát. Szülém utánament, felállt a fejszékre, benyúlt a gerenda alá, s hát ott volt egy zacskó pénz. Majd' leesett örömében. Mire lekászálódott és körülnézett, a sárga kutya már nem volt sehol, és nem is látták soha többé.”

Álkísértetek

– No – szólalt meg Piri –, holnap megnézem az istállóban a gerendát, hátha az én öregapám is odadugta a pénzt.

– Nem volt annak egy lyukas garasa sem – mondta erre az egyik legény, mire az egész társaság felnevetett. – Meséljen még, Sándor bá’!

– Nemcsak ilyen komoly történetek keringtek a piaci és kocsmai nép között, hanem olyan is, amelyiken az egész falu derült. Mint például ez:

„A Bárány vendéglő ivójában iszogatott két csikós. Megütötte a fülüket, amit a szomszéd asztalnál puskogtak: az alsó temetőben éjszakánként csengettyűs kísértet jár.

– No, ezt már mi is megnézzük! – kacintottak össze.

Megvárták az estét. Olyan bujkáló holdvilág volt, megkötötték a lovakat a temető sarkában egy akácfához, ők maguk meg fültek. Tényleg halk csengettyűszó hallatszott a sírhalmok közül. Megmarkolták fókusukat, s elindultak a hang irányába. De nem volt ott más, csak egy békésen legelésző fehér bárány.

Elkapták, leütötték, feldobták a lóra, s már vitték is a kocsmába. Finom paprikást főztek belőle. Másnap a sírásó hiába kereste a fehér csengős bárányát...”

Nagyot derültek a fiatalok.

– Hány óra lehet? – kérdezte az öreg. – Lassan szedelőzködni kell.

– Még egy utolsót!

– Jó – bólintott az idős kun –, de ez az utolsó!

„Csendes éjszaka volt. Félálomban szendergett a néném, egyszer csak csoszogásra riadt fel. A csoszogás a szoba felől hallatszott, s egyre erősödött. Bökölte az urát:

– Ébredj, szellem jár a szobában!

Az ember felkelt, és gyufát keresett. Alig lobbant a láng, éktelen gágogás hallatszott, s valami a szárnyát csapkodta.

A gyufa pislákoló fényében egy fekete lidércet láttak. Felsikoltott az asszony:

– Ez értünk jött, hogy magával vigyen a túlvilágra...

Aztán, ahogy jobban megnézték, már látták, hogy nem lidérc. A fekete ülős lúd állt diadalmasan a küszöbön. Lemászott a padka alatti fészkeről. Biztos nagyon unatkozott magában.”

Szedelőzködtek a fiatalok. Felvették bekecsüket, sapkájukat.

– Aztán holnap is eljőjön, Sándor bácsi! – engedték útjára az öreg kunt.

Kis Mari borzongva kémlelte a sötétet, ő a falu végén lakott.

– Nem merek hazamenni – mondta félősen.

– Elkísérjelek? – lépett mellé a Jóska.

Együtt indultak meg az alvág felé. Nem sokat beszéltek, félve forgatták a fejüket, s egyre csak a sötét éjt kutatták. A szitáló ködben hol egy alsó pofa nélküli lovat, hol egy sárga kutyát, hol meg egy fekete ludat láttak. A legény a biztonság kedvéért a bekecs zsebében megmarkolta bugylibicskáját.

Egyszerre torpantak meg mindketten. A fülüket hegyezték.

– Hallottad? – kérdezte vacogó foggal Mari.

– Ja – bólintott Jóska és belekarolt a lányba. – Csengő szól a temető felől...

A legenda forrása

A fejezetben több eredeti forrásból származó szöveget használtam fel nagyjából szó szerint.

Forrás: Miért ugat az asszony úgy, mint a kutya; Bács-Kiskun megyei házaspárok születése; Éjjeli mise és a hajadon lány (Rozmán Ferenc); Daruhát keletkezése (Harangozó Péter); A Szűz Mária napja (Schön Mária); Uszodi haluskások (Boross M.); Egy városi tanácsnok szégyenletes tette; Mátyás király kapott egy pofont; A dusnokiak kutat csinálnak.

Forrás: Kecskeméti Katona József Múzeum Néprajzi adattára

Ezt a történetet is meghallgathatja Györgyi Anna színművésznő előadásában. Ehhez okostelefon vagy tablet kamerájával olvassa le a kódot, majd indítsa el a megjelenő linket.

Sándor bácsi meséi

A hogy ígérte, másnap este Sándor bácsi újra megjelent. A fiatalok már nagyon várták. Az öreg a konyha melegében nekivetkőzött, csak elmaradhatatlan kunsüvegét hagyta a fején.

– Ma ne ijesztőt meséljen – mondta gúnyosan Piros, a kövér lány. – A Kis Mari tegnap nem mert egyedül hazamenni.

– Kísérő kellett neki – kontrázott rá az egyik legény.

Mari elpirult, s titokban a Jóskára pillantott.

– Hát, legyen, ma este másféléket mondok – hagyta rá az öreg.

Komótosan megtömte pipáját, és a kemence paraszáról meggyújtotta. Jó erősen megszívta, majd nagy élvezettel kiengedte a füstöt.

– Azt tudjátok-e – kérdezte huncutul –, hogy miért ugat az asszony úgy, mint a kutya?

Nem tudta senki, s az öreg belekezdett a mesébe:

„A Biblia szerint, mikor az Isten megteremtette Ádámot, látta, hogy egyedül megöli az unalom. Ezért mély álmot bocsátott rá, és kivette az oldalbordáját, hogy megteremtse belőle Évát, az asszonyt. Csakhogy, arra jött épp egy kutya, és kikapta a kezéből az oldalbordát. Az Isten utánakapott, de már csak a kutya farkát érte el. A kutya megugrott, elfutott az oldalbordával, de a farka az Isten kezében maradt. Így esett, hogy a Teremtő végül a kutya farkából formálta meg Évát. Ezért ugat az asszony úgy, mint a kutya...”

– Hallod, Piros? – szólalt meg a sarokból a Jóska. – Ez neked szól. Te is csak ugatsz folyton. Lett erre nagy nevetés, ám a kövér lány sem maradt adós:

– De vigyázz, harapok is!

– Folytassa, Sándor bácsi, folytassa – kérték a többiek.

„Az Úr egyszer Szent Péterrel a dűlőúton járva meglátott egy embert a körtefa alatt. Ott feküdt hanyatt, tátott szájjal, s várta, hogy a körte beleessen.

Azt mondja Szent Péter:

– Uram, teremtem, micsoda lusta koma ez!

Mennek tovább, egyszer csak találnak egy lányt, aki egymaga arat. Szakadásig dolgozik, folyik róla a verejték.

Azt mondja Szent Péter:

– Hát, Uram, ebben aztán jó vér van!

– Látod, Péter – feleli az Úr –, ez a lány lesz annak a lusta embernek a felesége.

– Jaj, ne add, Uram! Ne rontsd meg ezt a lányt azzal a lusta emberrel!

– De bizony így lesz – mondja az Úr –, majd így megélnék ketten.

Hát így teremtette az Isten a házaspárokat. Az egyik lustább, a másik pedig kiségití.”

– Ez így nem igazság – mondta Jóska. – S ha az ember nem lusta? Akkor mi van?

– Annak a felesége a lusta – somolygott az öreg. – Ne aggódjatok, ügyesen kitalálta ezt a Jóisten! Ő jól elrendezi a dolgokat. Az emberek, vagyis inkább a némberek, mindig próbálkoztak, hogy kifürkésszék az ő akaratát, de hát abból nem sok jó származik. Ezt hallgassátok:

„Az volt a szokás, hogy a lányok, az éjjeli miséről hazatérvén, fognak egy darab kenyeret, és kimennek az udvarra. A kenyeret sütőlapátra tették, s odaadták annak a kutyának, aki először megjelent. Ha a kutya elfogadta a kenyeret, a lány örülhetett, mert azt jelentette, hogy a következő évben férjhez megy. S amerre a

Sándor bácsi meséi

kutya vitte a kenyeret, megmutatta, merre lakik a jövődöbelije. Viszont, ha a kutya nem fogadta el a kenyeret, a lány készülhetett, hogy pártában marad.

Így tartották a régi öregek. Volt olyan lány, aki annyira a szívére vette, hogy a kenyeret nem kellett a kutyának, hogy belepusztult a bánatba.”

– Én kennék a kenyérre zsírt, azt biztos elfogadná a kutya – mondta Piros.

– Aztán olyan gyorsan elszaladna vele, hogy nem is látnád, melyik utcába vitte – cukkolta Kis Mari, mire a többiek felnevettek.

– Meséljen valami törökösöt is, Sándor bá’ – kérte az egyik legény.

– Azt ismeritek-e, hogy a Daruhát hogy’ keletkezett?

– Nem – rázták a fejüket a fiatalok.

– No, akkor elmondom:

„Amikor a törökök itt tanyáztak, 150 esztendeig nagyon nehéz élete volt a népnek. A pogányok raboltak, fosztogattak, a magyar urak pedig az osztrák császárhoz folyamodtak segítségért. Azt ígérték neki, hogy ha segít, övé lehet az ország trónja. A császár küldte is a sógorokat, akik elkezdtek verni a törököket északról. A magyarok így biztatták őket:

– Rajta, legények, rajta!

Azok meg úgy elverték a törököt, hogy mind egy szálalig ottvesztek. Úgy temették el őket, hogy minden katonára vitt egy sapka földet, s rájuk szórta. Ebből lett a Daruhát. Ott van a miskei úton, Hajós felé, a hídon túl. Ha arra jártok, láthatjátok.”

Sándor bácsi meséi

– Én láttam – mondta az egyik legény. – Nagypám mutatta, amikor Bajára mentünk.
– Ha már Hajósnál tartunk, tudok róluk egy másik történetet is – mondta az öreg, s rögtön bele is kezdett:

„A gazda szombaton is kihajtotta a szolgálát a határba aratni. Már délután volt, mikor megszólalt az egyik szolgálólány, hogy ő bizony abbahagyja a munkát, szombat van, három óra, kezdődik a Szűz Mária napja. Meg kell gyújtani a lámpácskákat, s azután már nem szabad dolgozni.

A gazda persze más véleményen volt, s így szólt:

– Még nincs három, és te dolgozni fogsz, itt én diktálok!

– Márpedig én tovább nem dolgozom, mert három van. Tegyük fogadást! Hozom a sarlómat, feldobom, és ha leesik, csináljuk tovább. De ha nem, akkor abbahagyjuk a munkát.

A gazda beleegyezett.

– Nosza, dobd fel!

A lány fogta a sarlót, feldobta, de bizony az megállt a levegőben! A gazda eltátotta a száját:

– No, hát akkor itt a vége!

Onnantól kezdve ennél a gazdánál szombaton három után nem kellett a szolgálóknak dolgozniuk. És ahol az eset történt, szép kápolnát építettek, s benne egy képen meg is örökítették a nevezetes eseményt.”

Sándor bácsi meséi

– Nekünk is ilyen gazda kellene – bólogattak többen.

– Sajnos – szívtá meg pipáját az öreg –, a másfajta emberekből van a több. Ezt hallgassátok:

„Egyszer a kecskeméti tanácsnokok között azelőtt soha nem hallott dolog történt. Az egyikük tolvajkulccsal behatolt a titkos tanácsterembe, ahol a mezőváros összegyűjtött kincseit őrizték, és onnan a nagyobb tárgyakat – ékszer, kelyhet – naponként a ruhája alá rejtve kihordta.

A dologra az örök kezdtek felfigyelni, ezért ez a jóember az ezüstpénzeket már a cipőjébe rejtette. Hanem ez a tanácsnok nemcsak tolvaj volt, hanem fősvény is, s örökké lyukas cipőben járt. Ahogy ment kifelé, a cipője lyukán a pénz kipotyogott. Így derült fény alávaló tette.”

– S mi lett a büntetése? – kérdezte az egyik lány.

– A többi tanácsnok annyira szégyellte az ügyet, hogy rögtön törvényt ültek felette. 45 font súlyú béklyóba rakták, s a bakó a fejét vette. Az ör meg, aki észrevette, megkapta a kipotyogott ezüstpénzt.

– Igazságos ítélet született. Mindenki, amit megérdemelt – helyeselt az egyik legény. – Sándor bácsi, Mátyás királyost nem tud?

– De tudok – bólintott az öreg, és már mondta is:

Sándor bácsi meséi

„Elment Mátyás király szétnézni, hogy’ él a népe az országban. Eljött Félegyházára is, persze, álruhában. Ezúttal bognárinasnak öltözött. Kért valahonnan egy kocsikereket, s azt gurította, közben pedig nézelődött, hallgatózott szokása szerint.

Gurította Mátyás király a kereket, de elég ügyetlenül tette, s a kerék nekigurult egy parasztnak, az épphogy csak meg tudta fogni. Mikor Mátyás odaért, a paraszt lekasztott neki egy jókora pofont.

– Nem tudsz vigyázni? – förmedt rá. – De hiszen neked akkora orrod van, mint Mátyás királynak! De akkor már elcsattant a pofon.”

– Még egy ilyen vicceset! – kérték nevetve, az öreg meg mondta:

„Dusnok felé, ha megyünk, van egy kút az út mellett. Amikor ásták, meg akarták mérni, hogy elég mély-e, de nem volt méterük.

Jött a bíró, a másodbíró, a jegyző, a pap, a sekrestyés és az öreg kanász. Nézték ők is, de nem tudták megállapítani.

– Pedig nincs mese, le kell mérni! – mondta a bíró, s azonnal odaintette a beosztottját.

A másodbíró megfogta a bíró két lábát és belógatta a kútba. Az ő lábát a jegyző fogta, és így sorban, rangsor szerint.

Szóval, fogták egymás lábát, úgy lógtak a kútba. A sor végén, vagyis a kút pereménél az öreg kanász egyszer csak elkurjantotta magát:

– Köpjünk a markunkba, emberek, hogy erősebben tudjuk tartani – s azonnal elengedte a sekrestyés lábát és beleköpött a tenyerébe. A többiek meg mind lezuhantak a kút aljára.

– Akkor most már látják, hogy milyen mély? – kérdezte az öreg kanász, és otthagyta őket.”

– Ez fárasztó volt, Sándor bácsi – méltatlankodott Piros.

– Akkor el is mehetünk haza – mondta az öreg

– Csak még egy legutolsót! – kérték.

– Jó – adta meg magát az öreg. – De ez tényleg az utolsó. Tudjátok-e, honnan kapták az uszódi haluskások a nevüket?

„Egyszer egy uszódi batyus egy német faluban bement a kocsmába. A vendéglős haluskát hozott neki, más nem volt.

Az uszódi ember nem nagyon szerette a haluskát. Körülnézett, hogy a többi asztaloknál mit kérnek. A szomszéd asztalnál egy fiatalember is azt evett, s éppen odakiáltott a vendéglősnek, hogy repeta!

Erre az uszódi is odakiáltotta a kocsmárosnak, hogy repeta! Azt hitte, hogy az egy másik étel. Rettentő csalódott volt, amikor a vendéglős újra kihozott neki egy tányér haluskát...

Szegény hazament, s a felesége mivel várta? Hát persze, hogy haluskával!”

Lett erre nagy hahota.

– Egész megéheztem – mondta Jóska. – Remélem, van otthon haluska.

Lassan szedelőzködtek, aztán a ház előtt elbúcsúztak egymástól. Ki jobbra tartott, ki balra.

– Te, Mari – fordult Piros elmenőben a barátnőjéhez –, aztán ma haza mersz-e menni egyedül?

A legenda forrása

Kossuth toborzó szavai Félegyházán

1848 őszén Kossuth Lajos több toborzót tett, hogy az Alföld lakóit harcba szólítsa a forradalom és szabadságharc oldalán. Egyik ilyen útja során 1848. október 6-án Szegedről utazott Kecskemétre (ez akkoriban egynapos út volt, másnap onnan indult Pestre). Gyorsan utazni ekkor csak lóháton, lovas kocsin lehetett, célszerűen a postaúton (Szeged, Kistelek, Félegyháza, Kecskemét útvonalon), váltott lovakkal mivel, itt még nem volt vasút.

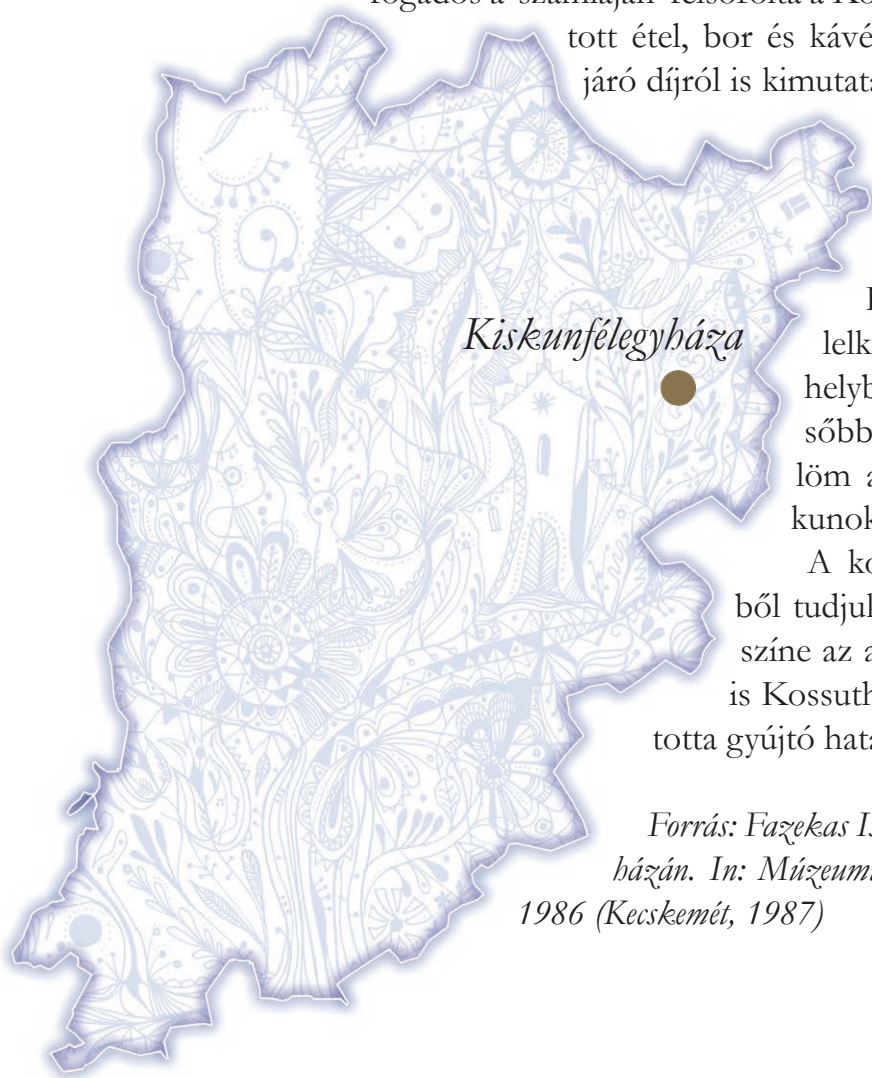
Kossuth és kísérete megállt Félegyházán is, ahonnan a város lovai vitték őket tovább Kecskemétre. Kossuth itt is ebédelt, az akkori Nagyvendégfogadóban. A fogadás részére a nevesebb vendégek étkezési költségét a város megtérítette – ehhez pontos elszámolást kellett vezetni. A

fogadás a 'számláján' felsorolta a Kossuth és kísérete által elfogyasztott étel, bor és kávé árát, valamint a fogatosoknak járó díjról is kimutatást vezetett. Ez a két dokumen-

tum bizonyítja, hogy Kossuth valóban járt Félegyházán. Azt viszont már csupán a szájhagyomány őrizte meg, hogy Kossuth itt tartózkodása alatt lelkesítő szavakkal hívta harcba a helybélieket, ekkor mondta el a később elhíresült mondatát: „Üdvözlöm a csatában megbarnult haragos kunokat...!”

A korabeli szemtanúk elbeszéléseiből tudjuk, hogy a toborzó beszéd helyszíne az akkori Nagyvendégfogadó, ahol is Kossuth egy kocsmasztal tetejéről tartotta gyújtó hatású szónoklatát.

Forrás: Fazekas István: Kossuth-kultusz Kiskunfélegyházán. In: Múzeumi kutatások Bács-Kiskun megyében, 1986 (Kecskemét, 1987)

Ezt a történetet is meghallgathatja Györgyi Anna színművésznő előadásában. Ehhez okostelefon vagy tablet kamerájával olvassa le a kódot, majd indítsa el a megjelenő linket.

Kossuth toborzója

Órült sürgés-forgás volt a Nagyvendégfogadóban. Edények csörömpöltek, a szakácsné megállás nélkül osztogatta utasításait, s a konyha kéménye már hajnal óta ontotta a füstöt. Az udvarban ökröt sütöttek nyárson, a pincében egy segéd csapra verte a fogadás legjobb borát. Soha nem látott nevezetes vendég látogatását várták: Kossuth Lajosét!

A hírre felzúgott Félegyháza, a készülődésben nyüzsgő hangyabolyra hasonlított a város.

1848 őszén Kossuth Lajos több toborzóútján szólította az Alföld lakóit fegyverbe a szabadságharc oldalán. Október 6-án Szegedről Kecskemétre utazott, hogy onnan folytassa útját a fővárosba. Abban az időben még nem volt vasút, hintóval az utazás váltott lovakkal egy napig tartott a postaúton.

Napfényes, meleg idő volt, de a fák levelei már sárgállottak. Már elmúlt dél, amikor por verte fel a szegedi utat.

Kossuth toborzója

– Itt vannak, itt vannak! – jött futva egy suhanc.

Kossuth és kísérete megállt a fogadó előtt. A nevezetes vendég három társával a hintón utazott, többi kísérője lóháton követte. A paripák csatakosak voltak, két lovászegény rögtön kezelésbe is vette őket.

A vendéglő előtt ott hajbókolt a város vezetősége élükön Szabó János főbíróval. Kossuth kezet rázott mindenkivel, majd a vendéglő ajtaja felé sandított.

– Ha nem haragszanak meg az urak, előbb rendbe szednénk magunkat, s utána jöhet a többi. Hosszú volt az út.

Kossuth toborzója

Bent terített asztal várta őket, melyet – ahogy kell – rendesen le is takarítottak. Az ökörsült az utolsó falatig elfogyott.

Közben a nép kint gyülekezett. Jöttek az emberek a környező falvakból, tanyákról, hogy saját szemükkel lássák Kossuth Lajost.

Kossuth, miután jóllakott, és kicsit erőre kapott, körülnézett, honnan szólhatna az egybegyűltekhöz.

– Méltóztassék felállni az asztalra – mondta a főbíró –, úgy mindenki hallja.

Kossuth fel is állt, s kezdte volna beszédét, de a kintről jövő láрма egyre hangosabb lett.

– Tudják, mit, urak? – nézett az összegyűltekre. – Vigyék ki nekem az asztalt, talán a kintieket is érdekelné, amit mondani akarok.

Úgy is lett. Két pandúr megfogta, kivitték a fogadó elé. Kint már óriási volt a hangzavar, de amikor megjelent Kossuth, az emberek elcsendesedtek, csak innen-onnan lehetett hallani a suttogást:

– Ez tényleg ő...

Kossuth, miután felsegítették az asztalra, végignézett az egybegyűlteken. Már nem suttogott senki, még a fecskék is elhallgattak.

– Üdvözlöm a csatában megbarnult haragos kunokat! – szólt érces hangon, mire felhördült a nép. – Az országnak most nagy szüksége lenne erre a kun haragra – Nem tudta tovább folytatni, a lelkes éljenzés túlharsogta.

Amikor végre elcsendesedett a hallgatóság, hátulról valaki bekiáltott:

– És a bácsok? Azoknak a haragjával nem számol a nagy tekintetű elnök úr!?

Lett erre nagy kacagás, még Kossuth is elmosolyodott.

– De – bólintott. – A bácsok haragjára is szükségünk lesz. És minden magyar ember haragjára – folytatta toborzóját. Lelkesedése mindenkit meggyőzött.

Miután a vendégek felszedelőzködtek, váltott lovakkal folytatták az útjukat Kecskemétre. A vármegye toborzóbiztosai pedig rögtön elkezdték a munkát, és ott helyben lajstromba vették a jelentkezőket.

– Neve? – kérdezték a következő sorban állót, egy idősebb, megtermett, csikósforma férfit.

– Nem mindegy az? – válaszolta hetykén az öreg a széles karimájú kalap alól.

– Ej, a parasztját! – lépett közelebb a pandúr, mire az öreg feljebb tolta a kalapját, s úgy nézett rá.

– Dejszen ez... – suttogta valaki, mire az öreg egyetlen pillantásával azt is elhallgattatta.

Most már a zsandár is felismerte. Észrevette azt is, hogy a csikós subája alól pisztoly kandikál ki. Ettől aztán izzadni kezdett a tenyere.

– Nem mindegy az, hogy ki vagyok? – ismételte az öreg. – Kossuth Lajos az elébb nem azt mondta, hogy minden dühös magyar emberre szükség lesz? Na – köpött egyet –, én magyar vagyok, és elég dühös.

Erre már sem a sorozóbiztos, sem a zsandár nem tudott mit mondani. Lajstromba vették az öreg betyárt.

Hogy így történt-e valójában, nem tudhatjuk. S ha valaki kételkedne, hogy a neves vendég valóban ott járt-e, nézze csak meg a Nagyvendégfogadó számláját, amely pontosan tartalmazza a Kossuth és kísérete által elfogyasztott étel, bor és kávé árát, és amelyen még a fogadósnek járó díj is ott szerepel. A számla még ma is megvan...

A legenda forrása

Haubner Károly (1863–1931) karnagy, dalköltő, zenetanár Kiskunfélegyháza város környékén több dalt is gyűjtött. Ezek szövegét és dallamát saját kezűleg feljegyezte, néhány mellé díszes illusztrációt is készíttetett. A levéltár őrizetében fennmaradt 'nótás könyv' egyik énekének keletkezéstörténete:

„Szarvas András háza vége, de sárga, Ott történt a Görög Jani halála, Piros vére úgy folyik, mint a patak, A rózsája siratná, de nem szabad...” – így kezdődik az a háromstrófás dal, mely egy igen szomorú eseménynek állít emléket.

Forrás: Kőfalviné Ónodi Márta gyűjtése

Ezt a történetet is meghallgathatja Györgyi Anna színművésznő előadásában. Ehhez okostelefon vagy tablet kamerájával olvassa le a kódot, majd indítsa el a megjelenő linket.

Görög Jani nótája

A Szarvas-ház a nevét építtetője, Szarvas András módos csizmadiamester után kapta. Félegyháza szívében az impozáns épület sokáig „A visszatérő csángókhoz” címzett vendéglőnek adott otthont.

Gyakran mulatozott itt a környék minden lakója. A kocsis legények egy hét óta másról sem beszéltek, mint a vasárnapi bálról, amelyet ők rendeztek minden év májusában. Különösen Görög Jani várta nagyon, aki fülig szerelmes volt a Takácsék nagyobbik lányába, a tűzrőlpattant Verusba. Gondolatban már táncoltatta, ölelgette, sőt a kezét is megkérte, s közös gyermekeik nevén morfondírozott. Ilyen a fiatalság! Ábrándos.

A többi kocsis persze gúnyolta Janit, de irigykedtek is rá. Verus szőke haja, huncut szeme nem egy legényt megbűvölt már. Az a hír járta róla, hogy igen szereti, ha udvarolgatnak neki, de hát Jani a szerelemtől elbódultan csak az édes lánykát látta.

Végre elérkezett a várva várt este. A legények feldíszítették a vendéglőt, és ünnepi ruhát öltöttek. Megnézték, van-e elég bor, sör a kocsmában, s hamarosan a három muzsikusz is megérkezett.

Amint beesteledett, elkezdett szállingózni a nép. Jöttek az idős kocsisok is, hozták a feleségüket, lányukat, komájukat, sógorokat. Nyolc órára már meglehetősen emelkedett volt a hangulat.

Görög Jani nótája

Az épülettel szemben állt a honvédkaszárnya. A hangos zeneszóra több baka is kilesett az ablakon. Egyikük fogta magát, átment a vendéglőbe, társai hiába próbálták visszatartani, hogy oda csak meghívóval engedik be a népet.

A tizedes a hátsó bejárón osont be. Senki nem törődött vele, folyt a bor, folyt a sör, kopogtak a táncparketten a csizmák és a félcipők. Ahogy a baka belépett, rögtön megakadt a szeme a szőke lányon. A pultnál kért egy deci szilvát, hogy bátorságot gyűjtsön. Egy mozdulattal lehajtotta, megtörölte bajszát, majd a táncoló lány felé indult.

Verus is észrevette a katonaruhás ismeretlent.

– Milyen jóképű! – gondolta.

Először még elkapta tekintetét, de aztán mélyen a tizedes szemébe nézett, aki ettől végképp felbátorodott.

– Szabad? – lépett oda Janihoz, aki a Verust forgatta.

Jani borgőzös állapotban, rosszálló tekintettel méregette a hívatlan vendéget.

– Te meg ki a csoda vagy? – kérdezte akadozó nyelvvel.

– Az ne érdekeljen téged – válaszolt a baka foghegyről, majd Verushoz fordult.

– Szabad, kisasszony? – s választ sem várva megfogta a lány vállát, hogy maga felé fordítsa.

Jani nem tűrhetett ekkora sértést. Gyeplőhöz szokott kérés tenyerével akkora pofont adott a szemtelen bakának, hogy a táncolók azt hitték, mennykő csapott az épületbe. Egyből vége szakadt a mulatságnak. Lett nagy felfordulás, néhány legény Jani segítségére sietett. A tizedes látta, hogy túlerővel áll szemben. Félrelökte a körülötte állókat, és kisurrant az ajtón.

– Hadd menjen! – kiáltotta Jani a társainak, akik utána akartak szaladni.

A tizedes vérző orrát törölgetve futott vissza a kaszárnyába. Felháborodott katonatársai rögtön fegyverért nyúltak, s csak úgy, ingujjban indultak a vendéglő felé.

Előreszegezett szuronnal törtek a mulatozókra. Nagy csepetaté kerekedett. Hangos üvöltés, trágár szitkozódás hallatszott ki az épületből. A kocsisokat hamarosan sarokba szorították. Már mindegyikük jócskán felöntött a garatra, s a puskákkal szemben tehetetlenek voltak.

A legények közül 46-an megsebesültek, az egyikük olyan súlyosan, hogy hiába élesztgették, nem mozdult többet. Görög Jani volt az, a szívét járta át a szurony. Verus sírva ölelgette, csókjaival próbált életet lehelni belé, de hiába.

A nagy kavarodásban senki nem látta, melyik katona szúrhatta meg, csak sejteni lehetett...

Görög Jani nótája

A szomorú eseménynek a városi közgyűlés jegyzőkönyvében is nyoma maradt. A „halálos vérengzéssel lefolyt dulakodás” nyomán vizsgálat indult, de a tettesre soha nem derült fény. A tanács pedig, hogy valami ítéletet azért hozzon, betiltotta Szent György-nap és Szent Mihály-nap között a cselédmulatságokat.

Szegény Görög Janit, a kocsis legényt megénekelték a tábortüzek mellett, mint a betyárok tetteit:

*„Szarvas András háza vége, de sárga,
Ott történt a Görög Jani halála,
Piros vére úgy folyik, mint a patak,
A rózsája siratná, de nem szabad.”*

A legenda eredete

Szűz Mária csodái / Pálósszentkút

Az ellenség közeledtekor a falu papja a betörő török csapatok elől a templom előtti forráskútba rejtette legfőbb kincsét, az Oltáriszentséget, nehogy a törökök megszenteltetlenséget. A harangot is elrejtették, egy kopolyakútban kerestek rejtékhelyet, de az elsüllyedt. Egyszer később, amikor felbukkant a harang, kötelet dobta rá, és hat ökörral megpróbálták kihúzni, de nem sikerült, és az ismét elsüllyedt.

1791-et írtak, amikor egy idegen pásztor nyáját éjjel a ferencszállási pusztán Majsa felé terelgette. Egy ismeretlen forrásra bukkant, melynek vize felett egyre erősödő fényességben megjelent a Boldogságos Szűz alakja. Azon a helyen történt, ahová egykor a falu lakossága az Oltáriszentséget rejtette. A csodás hír gyorsan terjedt a környéken. Sokan jöttek a forráskúthoz, hogy igyanak a vízből. Korsóikat megmerítve otthon maradt betegeknek is vittek a csodás kút forrásvizéből.

Az 1700-as évek végén egy másik csodás történet zajlott itt le. Egy békés koldus jött a Szentkúthoz. Ivott a vízből, megmosakodott, és meggyógyult. Lába visszanyerte erejét. Mankóit a forrás mellett földbe szúrta, ezek kihajtottak és nagy fává terebélyesedtek. A fákat később a búcsúsok szilánkonként széthordták.

Forrás: www.palosszentkut.hu

Fülpő Péterné: Emlékező szentkúti búcsú. Gyűjtötte: Kőfalviné Ónodi Márta

Mária-jelenés

Történt egyszer, hogy az egyik imádságos életet élő juhászlegény elment a közeli kútra vizet merni. Mikor belenézett a kútba, annak vize hirtelen erősen elkezdett hullámozni, majd fényesség keletkezett benne és a legény Szűz Máriára és a kisdied Jézusra hasonlító képet látott meg a víz felszínén. Ezután a kép hirtelen megváltozott. Egy asszony jelent meg, ölben egy leánygyermekkel. A legény azonnal visszainalt a többiekhez és elmesélte a történeteket. Mindannyian a kúthoz mentek, ám a többiek nem láttak semmit. Nagyon zavarba jött ettől a legény. Otthon a falujában is elújságolta a dolgot, de nem sokan vették komolyan. Másnap megint elment a kúthoz és ismét belenézett. Ugyanaz a látvány fogadta, mint előző nap. Ekkor jött rá, hogy mivel az elkövetkezendő napon Kisboldogasszony ünnepe lesz, ezért akit a kútban látott nem lehet más, mint Szent Anna a gyermek Máriával. Ez a jelenés összesen három alkalommal ismétlődött meg. Ezt követően fűzfát ültettek ezen a helyen és a kútat is bekerítették Mária tiszteletére.

Később is történt csodálatos esemény, mert egy paraszt észrevette, hogy szántás közben ökrei a fa előtt letérdepelnek, és fejüket hajtanak, míg a fűzfa felől a nagy fényesség sugarában megjelent Szűz Mária.

Ezt a történetet is meghallgathatja Györgyi Anna színművésznő előadásában. Ehhez okostelefon vagy tablet kamerájával olvassa le a kódot, majd indítsa el a megjelenő linket.

Csodálatos források

AZ ELREJTETT OLTÁRISZENTSÉG

A zavaró hangok miatt a plébános úr már a szentbeszéd alatt, de még az úrfelmutatáskor is dühösen ráncolta homlokát. Aztán a mise végén mérgesen indult az ajtó felé. A templom előtt forrás csordogált, benne két gyerek játszott. A két szutykos poronty először csak a lábát lógatta a vízbe, majd beleálltak térdig. Úgy gondolták, ha már benne vannak, meg is fürdenek. Levetették szakadt gönceiket, és önfeledten locsolták egymásra a hideg forrásvizet.

– Nem hallgattok el mindjárt?! – dörrent rájuk a pap. – Nem elég, hogy nem jártok misére, még itt ricsajoztok?!

A pap kemény szavára a két testvér megszeppent. Ők csak vízért jöttek, míg apjuk, egy kun pásztor a környéken legeltette a jószágot.

– A korsót... azért... megtölthetjük? – kérdezte bátortalanul az idősebb.

– Meg – bólintott az atya megenyhülve. – De többet aztán meg ne lássalak itt benneteket, főleg ne a mise alatt! – s azzal visszament a templomba, amelyet még István király idejében építettek, és az atya nagyon büszke volt rá. Sem betegség, sem a legcudarabb idő nem akadályozta meg, hogy vasárnap megtartsa a misét.

Lassan tovaszállt a nyár, és nemcsak az ősz közelgett, hanem a fenyegető veszedelem is. Egyre rémisztőbb hírek terjedtek a pusztában: jön a török! Az emberek a fejüket fogták és jajgattak, mi lesz. Hová bújjanak, ha ideérnek a turbánosok?

– Hová, hová?! – méltatlankodtak az öregek. – Hát a templomba! Ott talán biztonságban leszünk.

Egy késő őszi napon szutykos gyerek futott a falu felé, a nyúlónál is gyorsabban szedte meztelen lábát. Amikor a templomhoz ért, annyira zihált, hogy alig tudott megszólalni. A pap megismerte a kun pásztor nagyobbik fiát.

– Nocsak, megint fürdőzni jöttél?

– Nem – lihegte a gyerek. – Itt a pogány! – nyögte ki végül.

A pap hirtelen meg sem tudott szólalni. Bezzeg a bolond Tera, aki éppen arra járt! Rikácsolva futkosott a házak között:

– Jaj, jaj! Mi lesz velünk, mi lesz velünk? Itt a török, itt a török!

Az emberek először azt hitték, megint összevissza beszél, de aztán meglátták a pap elszűrült ábrázatát, és rögtön tudták, hogy baj van.

Pillanatok alatt összegyűlt a falu népe. Az atya szélesre tárta a templom ajtaját, s már tódultak is be az emberek.

– Imádkozzunk! – mondta, amikor mindenki bent volt.

Az egyik öregasszony rákezdett, majd sorra mindenki. A pap pillantása az oltáriszentségre tévedt.

– Állj! – kiáltotta. – Legalább ezt dugjuk el, hogy ne kerüljön azoknak a pogányoknak a kezére!

– No de hová? – kérdezte egy atyafi. – Mindjárt itt lesznek!

Erre előállt a kis kun legény:

– Atyám – nézett a papra –, adja ide, én tudok egy jó helyet. Ott biztos nem találja meg a pogány!

A pap kételkedve tekintett rá, de közben a távolból már hallani lehetett a lódobogást.

– Adja neki, atyám – biztatta egy asszony.

Csodálatos források

A pap még akkor sem mozdult, mire a kis kun legény kikapta kezéből a kelyhet, és kiszaladt vele az ajtón. Az atya még fel sem ocsúdott, mire a legényke már visszatért. Ekkorra már feltűnt az első turbános katona a templom előtt.

– Hová dugtad? – suttogta a pap.

– Jó helyre – kacsintott a legényke. – Soha nem találják meg.

A pap ettől egy kicsit megnyugodott, és megenyhülve kérdezte:

– S hogy hívnak, fiam?

– Ferencnek – válaszolta a gyerek.

A falu nem élte túl a törökdúlást. A házakat és a templomot lerombolták, az embereket rabszíjra fűzték. Ami mozdítható volt, magukkal vitték. Egy valami azonban ott maradt. Az oltáriszentség, amit a kun legényke a forrás oldalába dugott. Emlékezett rá még nyárról, hogy az kiváló rejtékhely lehet. Bár misére nem járt, a kelyhet megmentette.

A pogányok sok pusztítást vittek végbe százötven év alatt, amíg a magyarokat sanyargatták. Mikor végre eltakarodtak, számtalan romos templomot hagytak maguk után...

Sok-sok év múltán egy idegen pástor legeltetett azon a környéken. Majsa felé terelgette a jószágot, a nap már lebukóban volt, amikor a távolban megpillantotta a romot.

– Ez pont jó lesz éjszakára – gondolta.

Mire odaért, már besötétedett. Egy alkalmas helyet keresett, ahol álomra hajthatja fejét. Ahogy megkerülte a romot, világosságot látott.

A hajdani templom bejárata előtt megcsillant a víz, és felette fényesség táncolt.

– Ez meg mi? – meresztette a szemét. – Csak nem lidérc?

Nem volt félős ember, egész életét a pusztában töltötte egyedül, most mégis megborzongott. Aztán megemberelte magát. Megmarkolta a fokosát, és elindult a fény felé. Ahogy egyre közeledett, félelme fokról fokra csökkent. Mire a vízhez ért, olyan boldogságot érzett, mint előtte még soha.

Térdre rogyott, és mohón inni kezdte a vizet, miközben a könnyei csorogtak.

A csodás hír szélvészfényként terjedt a pusztában. Bárki jött azután, örömeiben kicsordult a könnye. Aztán szárnyra kapott az a hír, hogy aki iszik a vízből, csodás módon meggyógyul. Annak a forrásnak a vizétől, amelyikbe egykoron a kis Ferenc az oltáriszentséget rejtette.

Egyre többen jöttek, még messzi tájakról is, hogy igyanak a fényességes vízből. Korsóikat megmerítették, hogy az otthon maradt betegeknek is vigyenek belőle. S ahogy vitték a korsókat, az edények szája világított.

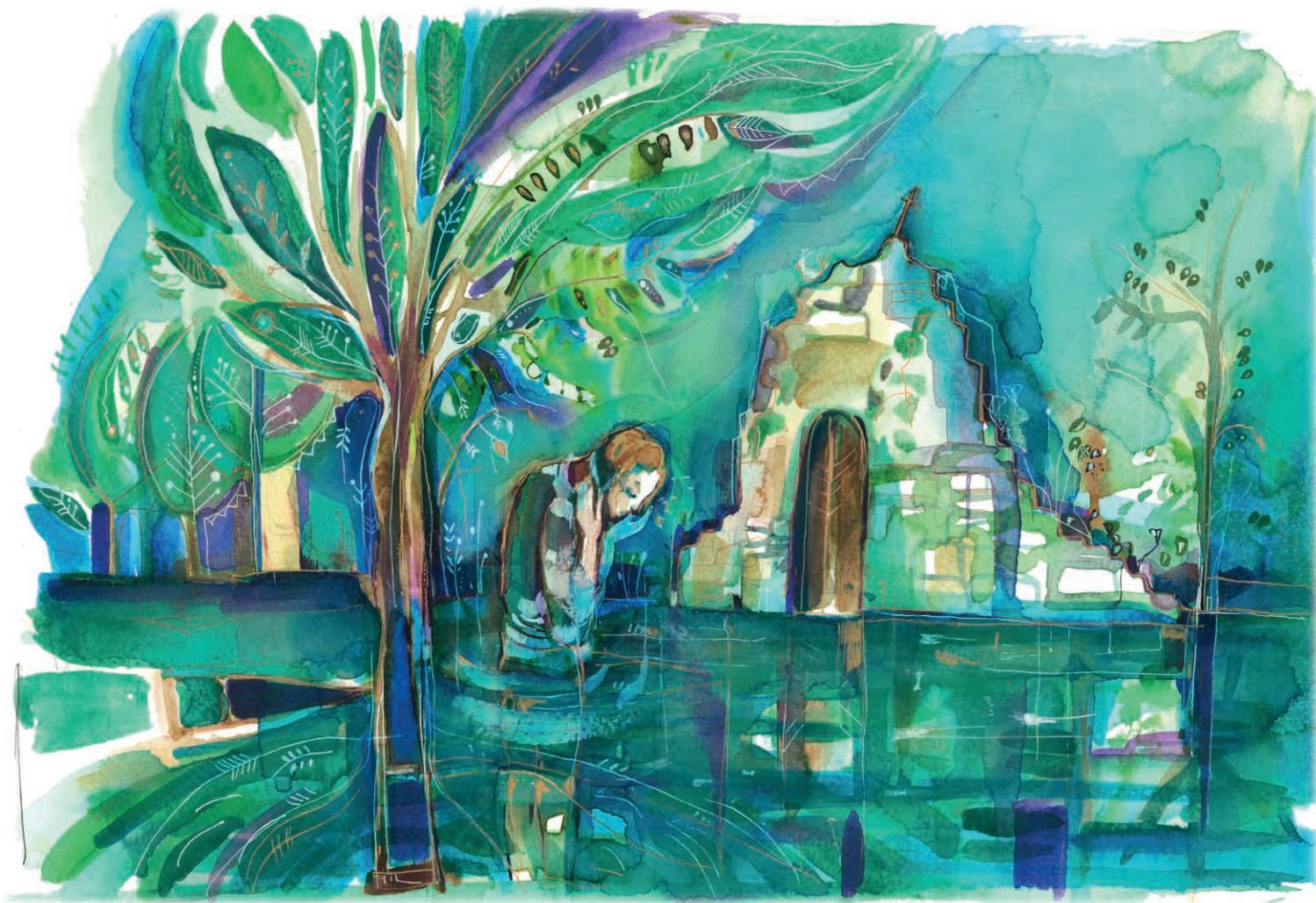
Egyszer egy béna koldus is útnak indult. Már három napja bicegett, amikor egy jószívű paraszt megkönyörült rajta, s felvette a szekérére.

Még oda sem értek, de a koldusnak már potyogtak a könnyei, mint a záporosó, alig győzte őket törölgetni. Ahogy megállt a szekér, a segítséget meg sem várva leszállt, odabicegett a vízhez, majd ruhástól belelépett a forrásba. Pont olyan önfeledten fröcskölte magára a vizet, mint annak idején a kis Ferenc és az öccse.

A szekeres paraszt nem akart hinni a szemének! A koldus biztos lábbal lépett ki a mederből. Mankóit a földbe szúrta, s nagy léptekkel megindult. Hiába kiáltottak utána, hátra sem nézett, csak ment előre, a pusztába.

Nemsokára a mankói kihajtottak, s néhány év múlva lombos fává terebélyesedtek. A két fát később a búcsújárók szilánkonként széthordták.

Csodálatos források

TÉRDET HAJTÓ ÖKRÖK

Pe nemcsak itt, hanem a megyében máshol is akadt még csodálatos forrás, mint például Hercegszántó környékén.

Egy sokác juhászlegény egy fa alatt szundikálva legeltette birkáit. Hűséges kutyája is mellé telepedett, az árnyékból éberen ügyelte a jószágot. Sütött a nap, méhek dongtak a virágok között, lepkék táncoltak a lágy szellőben. Boskó biztosan arról álmodott, hogy milyen szép az élet. Juhai szépen híznak, s vasárnap újra láthatja kedvesét.

Amikor a legény felébredt, nyúlt az iszákja felé, de az üres volt. Felült hát a szamár hátára, s elügetett a közeli, jó vizű kúthoz. Ahogy a vízre hajolt, látta, hogy a kútban halvány fényesség gyúl, s a folydogáló vízen egy kép tűnt elő: egy asszony kisded leánnyal a karján.

A legény keresztet vetett, majd sietve felült a szamár hátára, és a szomszéd juhászhoz sietett. A jószág szaporán szedte lábát, mintha érezné, hogy különleges dolog történt. Boskó nagy hévvel mesélte a szomszédnak, amit látott, s együtt mentek vissza a kúthoz. Hiába volt azonban a sietség, semmit nem láttak a vízben. Sem fényességet, sem az asszonyt a gyermekkel. A szomszéd furcsán nézett Boskóra, amitől ő kissé zavarba jött.

Megnyugodni azonban nem tudott, egyre a jelenés járt a fejében. Újra felült a szamár hátára, és hazament Hercegszántóra. Ott is elújságolta a dolgot, de még a mátkája sem vette komolyan:

– Asszony a kútban? Egy lánygyermekkel? – kérdezte hitetlenkedve.

Csodálatos források

– Láttam, amit láttam – hajtogatta a legény, s másnap ismét elzarándokolt a kúthoz.

Belenézett, s ugyanaz a fényességes látvány fogadta, mint legelőször: anya a gyermekével.

A látványtól lehuppant a földre. Ekkor jött rá, hogy másnap Kisboldogasszony ünnepe lesz, ezért az asszony megjelenése nem lehet más, mint Szent Anna a gyermek Máriával.

Boskó megint felült a szamár hátára, s egyenesen a paphoz ment.

– Jöjjön, atyám – szólt izgatottan –, olyat mutatok, hogy ámulni fog!

A jelenés háromszor ismétlődött meg, s amikor a pap megpillantotta, tudta, hogy csodát lát. A nép, amikor hírül vette a csodás eseményt, elkezdett a kúthoz zarándokolni. A kutat bekerítették, és egy fűzfát ültettek mellé.

Boskónak dagadt a melle a büszkeségtől, hogy a jelenés neki mutatta meg magát először. Hamarosan feleségül vette mátkáját. Ha a házasságuk alatt az asszonyka valamiben kételkedett, Boskónak elég volt csak a kútra utalnia, felesége rögtön hitt neki...

Sok-sok év múltán, amikor egy paraszt szántott a környéken, a terebélyesre nőtt fa előtt megálltak az ökrei. A paraszt nem értette a dolgot. Megrántotta a kantárt, de az állatok nem mozdultak. Az ostorral is odacsapott, de hasztalan.

Aztán a két ökör mégiscsak megmozdult: letérdepeltek a fűzfa előtt, és meghajtották fejüket. A paraszt éppen úgy nézett, mint annak idején Boskó.

A fa lombkoronájában nagy fényességgel Szűz Mária jelent meg.

Csodálatos források

A legenda forrása

Szücs nénit, amikor megszületett, a szentkirályi – a mai lászlófalvi – templomba vitték keresztelni. Nagyon szép volt, és a harangozó megverte szemmel. Attól kezdve állandóan sírt. Az egyik asszony azt ajánlotta az anyjának, hogy egy befőtt üvegbe öntsön szentelt vizet és abba annyi faszenet tegyen, ahány személy jelen volt a keresztelőn. A faszenet, ahogy az üvegbe teszi, nevezze meg. És amelyik leül az üveg aljára, az a személy rontotta meg a gyereket. A vízzel a kicsinek meg kell mosni az arcát és három cseppet a szájába kell csöpögtetni. Ettől meggyógyul.

Forrás: Kecskeméti Katona József Múzeum Néprajzi adattára

Ezt a történetet is meghallgathatja Györgyi Anna színművésznő előadásában. Ehhez okostelefon vagy tablet kamerájával olvassa le a kódot, majd indítsa el a megjelenő linket.

A szemmel vert gyermek

Szentkirályon gyermek született. Nagy szó volt ez egy ilyen pici faluban! A kis Panni olyan tünemény volt, hogy mindenki a csodájára járt. Bár nem volt ebben semmi csoda. Apját a vidék legdaliásabb legényének, anyját a falu szépének tartották.

A kis Panni gömbölyű arcocskájával, csillogó szemével, cseresznyeszájacskájával csak gügyögött naphosszat. Akire ránevetett, annak kivirágzott a lelke.

De nem csak az emberekre volt ilyen hatással. A macska nem mozdult mellőle, dorombolva feküdt egész nap a bölcső alatt. Az ablakba galambok szálltak, úgy kellett őket elhessegetni, olyan hangosan turbékoltak.

A két szülőnek dagadt a melle a büszkeségtől. Alig várták már, hogy megkeresztelhessék a csöppséget. A plébános úr a vasárnapi szentmise után jelölte ki az időpontot, addigra már csak a rokonok maradtak.

Az atya elkezdte a szertartást. Panni fejére öntötte a szentelt vizet, mire a kislány hangosan felnevetett.

– Még ilyet – gondolta az atya –, a hideg víztől minden gyerek sírni szokott.

A kis Panni azonban jókedvűen nézte a rokonságot, és azok visszamosolyogtak rá. Néhányuknak a könnye is kicsordult a meghatottságtól.

Aztán egyszer csak lehervadt a mosoly a gyerek rózsás arcáról. Rémülten szüleire nézett, és hangosan felsírt.

– No, kicsim, mi a baj? – kérdezte aggódva Kati. Átvette a keresztapától, s gyengéden ringatni kezdte.

Hasztalan volt azonban minden babusgatás. A keresztelőt alig lehetett befejezni.

A szemmel vert gyermek

A kis Panni ettől kezdve folyton sírt. Néha olyan hangosan, hogy a szomszéd szobában sem lehetett megmaradni tőle. A macska a padlásra menekült, a galambok messze elkerülték még a házat is.

Harmadnap, amikor az egész család kialvatlanul ült a konyhában, átbicegett a szomszéd öregasszony.

– Te, Kati! – szólt a fiatalasszonynak. – Ezzel a gyerekkel valami boszorkányság történt! S ha így van, akkor azon csak boszorkányos dolog segíthet. Ezt a szerencsétlen csöppséget valaki szemmel verte.

– De hát ki lehet ennyire szívtelen? – zokogott föl Kati.

– A sírás most nem segít – folytatta kemény hangon az öregasszony. – Menjetek el az uradal Homokmégybe. Ismerek ott egy vajákos asszonyt. Ha valaki, ő biztosan tud segíteni.

Este aztán megvitatták a szomszéd tanácsát. Mivel okosabb nem jutott eszükbe, Miklós reggel befogott a szekérbe. A síró Pannit kendőbe bugyolálták, és nekiindultak a hosszú útnak.

Szerencséjükre jó idő ígérkezett egész nap. Kecskeméten még épphogy csak ébredtek az emberek, amikor áthajtottak a városon. Panni az út egy részét átaludta, de mikor felébredt, megint bömbölni kezdett. Apja a saját fülébe kócot tömött, mert nem bírta már hallgatni gyermeke fájdalmas sírását.

Majdnem rájuk esteledett, mire beértek a faluba. Egy járókelő útba igazította őket.

– Szerencsétlenek nagy bajban lehetnek – gondolta.

Tokju szüle a falu szélén lakott. Viskójának kéményéből füst szállt föl.

– Szerencsénk van – lélegzett fel Kati –, itthon van.

Az idegen hangokra a szüle kidugta fejét az ajtón.

– Maguk meg mi járatban? – köszönt rájuk.

Kati belenézett a vajákos asszony szemébe, és három nap után először nyugodott meg egy kisé.

– Szentkirályról jöttünk. A Szűcs néni ajánlotta magát.

– Áh, az Annus – derült fel a szüle arca. – Hát még él?

– Él bizony, és azt mondta, maga talán tud segíteni.

A hangokra Panni kinyitotta szemét, és azonnal sírni kezdett.

– Hozza be! – tárta szélesre a néne az ajtaját.

A gyermeket lefektették az asztalra, s kicsomagolták a kendőből. A szüle megfogta a csöppség kezét. Az ránézett, és mintha megnyugodott volna, sírása lassan abbamaradt.

Kati örömében a szívéhez kapott.

– Mi történt vele? – kérdezte reménykedve.

– Valaki szemmel verte – mondta a szüle.

– Mit tehetünk? – kérdezte az asszonyka.

– Egy befőttesüvegbe szentelt vizet kell önteni, s abba annyi faszenet rakni, ahányan ott voltak a keresztelőn. Mielőtt beteszik az üvegbe a faszenet, meg kell nevezni mindegyik darabot.

A szemmel vert gyermek

S amelyik leül az üveg aljára, az rontotta meg a gyereket. A vízzel meg kell mosni a kicsi arcát, és három cseppet a szájába kell csepegtetni. Ettől meggyógyul!

Kati magában ismételte az útmutatást.

– Megjegyzett mindent? – kérdezte a szüle.

– Meg – bólintott az asszonyka. – Mivel tartozunk?

– Ahogy elnézem magukat – mondta a szüle –, már így is keményen megfizettek. Az Annust ölelem – bocsátotta őket útjukra.

A szekérről Kati még visszaszólt:

– Az Isten fizesse meg – s azzal hazaindultak.

Otthon aztán Kati mindent számba vett, amit a szüle mondott. Először is kimosta a legnagyobb befőttesüvegét. Addig a szomszéd Annus szentelt vizet hozott a paptól, Miklós pedig faszenet kerített.

– Vegyük sorba, kik voltak ott. A sógorék, a koma és a komaasszony, a nászék, a húgomék, a bátyád...

Amikor végzett a felsorolással, az öregasszony csak úgy félvállról megjegyezte:

– A pap és a harangozó is ott volt, nem?

– Jóságos isten – szisszent fel Kati –, csak nem gondolja, hogy...?

– Sose lehet tudni.

– Igaz – bólogattak a szülők. A pap és a harangozó is kapott egy-egy széndarabot.

Kati ezután a befőttesüvegbe öntötte a szentelt vizet, majd óvatosan belerakta a megjelölt széndarabkákat. Izgatottan nézték, ahogy az üvegben úszkáltak, s lassan feketére festették a vizet. Aztán az egyik széndarab leült az üveg aljára.

– Megvagy! – kiáltott fel Kati, és ügyesen kihalásztta.

A keresztelőn mindenki mosolygott, csak egy valaki nem. A harangozó. Az ő szívében irigység lakott.

Két unokája született, akik még csecsemőkorukban meghaltak. Szerencsétlen attól fogva minden kisgyerekre irigy volt, a szépséges Pannira meg különösen.

– Nem igazság – mormogta magában a keresztelőn, s közben az irigység a lelkében egyre gyűlt, s hályogot vont a szemére. Aztán ránézett a gyermekekre, s csak nézte, nézte erősen, amíg az fel nem sírt.

A többi már tudjuk.

Tokju szüleinek köszönhetően Panni meggyógyult. Kati annyira örült, hogy a harangozóval nem is foglalkozott. Miklós ugyan elkapta volna a grabancát, de felesége csitította:

– Hagyd! Akinek ennyi gonoszság lakik a szívében, annak épp elég a baja.

Egy hét múlva az öreg összeesett harangozás közben. A harang még kondult egyet, aztán elhallgatott. Végleg.

Mondják: az átok, a rontás, a szemmel verés mindig visszaszáll arra, aki küldi...

DÉLLŐ-TÓ SZÚNYOGJAI

A legenda forrása

A Déllő-tóról egykor legenda élt a kecskeméti nép ajkán. A helyiek szerint a lázadó főúr, Ajtony ellen hadba induló Szent István király serege a Déllő-tó mellékén üttötte föl pihenőtáborát. A nyugalomra vágyó harcosokat azonban légnyi kiéhezett szúnyog támadta meg. Egy darabig csak csapkodták a vére szomjazó apró, szárnyas ellenséget, de végül kezdték elveszíteni türelmüket.

„Uram – kérték királyukat –, vígy bennünket igazi csatába, hadd harcoljunk érted, ahogy vitézekhez illik, de ments meg bennünket ezektől a zümmögő vérszopóktól!”

A király nyugalomra intette embereit és visszahúzódott sátrába imádkozni. Hamarosan csoda történt: hatalmas forgószél kerekedett, és egy fuvallatra elsöpörte a szúnyogokat.

*Forrás: Hornyik János:
Kecskemét város története I.*

Ezt a történetet is meghallgathatja Györgyi Anna színművésznő előadásában. Ehhez okostelefon vagy tablet kamerájával olvassa le a kódot, majd indítsa el a megjelenő linket.

Déllő-tó szúnyogjai

István király megelégette a lázadó főúr, Ajtony uralmát, és megbízta Doboka ispán fiát, Csánádot, hogy teremtsen rendet Ajtony háza táján, Erdélyország földjén.

Nem hiába őt bízta meg. Mielőtt az ő pártjára állt volna, Ajtony vazallusa volt, tőle tanulta a hadviselés fortélyait, úgy ismerte a lázadó főurat, mint a tenyerét.

Elindult a had Ajtony ellen, a király egy darabig elkísérte vitézeit. Egynapi járóföldre egy kis tó mellett ütötték fel a pihenőtábor. Jó idő volt, még a sátrakat sem húzták fel, gondolták, a szabad ég alatt éjszakázni. Miután megitták a lovakat, ledőltek a fűbe. Meggyújtották a bográcsonk alatt a tüzet, főzték a vacsorát, innen is, onnan is énekszó hallatszott.

Ahogy lement a nap, előbújtak a szúnyogok. De mintha hadba gyülekeztek volna, egy idő után csapatostul támadtak. A katonák még a vacsorát sem tudták elkölteni, mert falat helyett szúnyogot nyeltek. Tehetetlenül csapkodtak, de hiába ütöttek le egyet, tíz jött helyette. Véresre vakarták arcukat, nyakukat, kézfejükét.

Déllő-tó szúnyogjai

Hogy legalább a királyt megkíméljék, felállították a sátrát, ahol az uralkodó végre nyugtot lelt a szúnyoghadtól. A katonák így könyörögtek hozzá:

– Felség – szólt a hadnagy –, vigyél bennünket igazi csatába, hadd harcoljunk érted, ahogy vitézekhez illik, és ments meg minket ezektől a zümmögő vérszívóktól!

A király nyugalomra intette embereit, és buzgón imádkozni kezdett.

Közben Csanád is hasonlóan tett. Csakhogy ő ekkor még nem volt megkeresztelkedve, s nagy titokban – nehogy István megneszelje – az Öregistenhez imádkozott. Éjfél tájt végképp megunt a szúnyogok csapkodását. Fogta magát, hátrament a csapatot kísérő szakácsok, fegyverjavítók és markotányosnők táborába.

– Hol vagy, öreg? – kiáltott a sötétben, miközben lecsapott egy kövér szúnyogot a füléről.

– Itt vagyok – jött elő egy öregember.

A hajlott hátú vénség a haját a régiek szerint varkocsba fonta. Szemmel láthatóan őt nem zavarták a szúnyogcsípések.

– Csinálj valamit – utasította az ifjú vezér –, de tüstént!

Az öreg a régi világ egyik utolsó képviselője volt, Géza fejedelem táltosa. Csanád minden-
hová magával vitte, persze csak titokban, hiszen gondolni sem mert arra, micsoda perpatvar kerekedne, ha a király megneszelné az öreg pogányt. A táltos félrevonult.

Hamarosan feltámadt a szél, felborzolta a puszta fűvét. Aztán mind erősebb lett, s megte-
kerte a fák ágait. Nemsokára olyan forgószállé erősödött, hogy mind elfújta a szúnyogokat. S
aztán amilyen gyorsan jött, úgy száguldott is tova.

Igaz, a hirtelen jött vihar a király sátrát is feldöntötte, a bográcsok is szanaszét gurultak, de
hát kit érdekelt! Végre levegőt lehetett venni.

Ahogy megpirkadt, a sereg szedelőzködni kezdett. A katonákra még az édesanyjuk sem is-
mert volna rá, úgy össze voltak csipkedve. Forrt bennük a méreg az éjszaka miatt. Talán ezért
sikerült Ajtony seregét legyőzniük a nagyőrszi síkon, ahol Csanád ismét bebizonyította ravasz-
ságát.

Menetközben csatlakozott a sereghöz Gyula vezér csapata is. A csatát követően Csanád dia-
dalmasan levágta Ajtony fejét, majd nyelvét is kimetszette, és a tarsolyába rejtette. Gyula, aki ezt
nem látta, ajánlkozott, hogy előremegy értesíteni a királyt a csata kimeneteléről, s magával vitte
Ajtony levágott fejét. A király előtt magának tulajdonította a hőstettet. Amikor napok múltán
megérkezett Csanád, a tarsolyból elővette Ajtony nyelvét. Így bizonyította be, hogy ő győzte le
a lázadó vezért.

Évekkel később úgy tiporta meg Konrád császár seregét, hogy egyszer sem állt ki ellenük.
Három részre osztotta a magyar csapatot. Az egyiket elküldte német földre, hogy fosztogassa-
nak a haderő nélkül maradt országban. A másikkal elvágta a császári csapatok utánpótlás-út-
vonalát, majd felperzselte a magyar falvakat, hogy ilyen úton se juthassanak utánpótláshoz. A
harmadikkal becsalta őket a Rába mocsaras vidékére, s ott veszett az egész nehézlovasság. Egy
szó, mint száz, fiatal kora ellenére nagyon ravasz vezér volt Doboka fia, Csanád.

Később a tó köré, ahol a szúnyogsereg megtámadta István király táborát, felépült Kecskemét
városa, a tavat Déllő-tónak nevezték el. A nyavalya sem érti ezt, hiszen nem dél, hanem éjfél
volt, amikor Csanád öreg táltosának viharos szellői szétfújták a vérszívókat.

Déllő-tó szúnyogjai

A legenda forrása

A fejezetben több eredeti forrásból származó szöveget használtam fel nagyobbbrészt szó szerint.

*Forrás: Miklós Julianna – Fekete Józsefné: Menekülés a vérszopó kutyafejű tatárok fogságából;
Dusnoki Sándor: A szabadságos katona; Jós Ferenc: Kecskeméti babonák*

*Ezt a történetet is meghallgathatja Györgyi Anna színművésznő előadásában.
Ehhez okostelefon vagy tablet kamerájával olvassa le a kódot, majd indítsa el
a megjelenő linket.*

Tollfosztáskor

A fehérnép tollat fosztott. Volt közöttük fiatal lány, menyecske, asszony és vénasszony egyaránt. Ügyesek voltak, járt a kezük, mint a motolla. A fiatal ludakat évente legalább háromszor jól megtépték, ilyenkor pedig a száráról letépdesték a puha tollat. Ezt aztán óvatosan – hogy fel ne röppenjen a levegőbe – összegyűjtötték, és beletöltötték egy párnahuzatba vagy egy dunyhába.

Juli néni, a legvénebb asszony keze ugyan már nem járt olyan gyorsan, de mesélni annál inkább tudott. Így szórakoztatta a többieket.

„A tatároktól mindenki rettegett. Szörnyű kegyetlenségeket követtek el a magyarok népén, nem csoda hát, hogy az emberek fejében mesebeli szörnyekké váltak. A mesemondók, ha borzongatni akarták a jónépet, efféle rémtörténeteket meséltek:

A kutyafejű tatárok a szép lányokra vadásztak. Az a hír is járta róluk, hogy kedvelik az emberhúst, s ki tudja, mi történt szegény zsenge fehérnéppel az erdőkben felvert sátrakban, ahová elhurcolták őket...

Egy bátyai lányt is megfogtak. Hiába visítózott szegény pára, már vitték is. Dióval és mogyoróval etették, hogy még édesebb legyen a vére. Egy öregasszony gondjaira bízta, hogy hizlalja fel.

A tatárok egyik nap elhatározták, hogy este a lány lesz a csemege!

Csak hogy az öregasszonynak megesett rajta a szíve, meg akarta menekíteni. Adott neki egy pár topánkát, s azt mondta, hogy fordítva húzza fel a lábára: a sarkát előre, az orrát meg hátra, hogy ne tudják követni a nyomát.

Adott neki még egy kendőt is, hogy ha vízhez ér, dobja bele, akkor a víz kettéválik, és ő átkelhet rajta. Aztán szaladjon, ahogy csak bír, és ne nézzon hátra.

A tatárokat a topánkanyom azonban nem csapta be, mert olyan szimatuk volt, mint a kutyáknak, és ott csaboltak a lány nyomában, aki kénytelen volt egy magas fára mászni, és a kendőt nem tudta már a vízbe dobni.

Tollfosztáskor

A tatárok a vízben észrevették a tükröképét, és mohón rávetették magukat. A lányt akarták felfalni, de csak vizet nyeltek. Nem bírták abbahagyni, mert az öregasszony megdelejezte őket. Annyi vizet ittak, hogy megpukkadtak, és ott pusztultak mindannyian.

A lány megmenekült. A kendőt a vízbe dobta, az út megnyílt előtte. Hazatérhetett szüleihez a túlsó partra.”

– Látjátok, lányok, asszonyok, ez a mese jól végződött – szólt Juli néne. – Tudok ám csodálatos megmenekülésről még másik történetet is!

„Egy katona a királytól szabadságot kért. Ahogy ment, mendegélt az úton, találkozott egy öregasszonnyal, és köszöntötte. Az meg így felelt neki:

– Szerencséd, fiam, hogy öreganyádnak szólítottál! Éppen jókor jöttél, tehetnél nekem egy szolgálatot, s meglásd, te sem jársz rosszul! Itt van egy odvas fűzfa. Az odúból alagút vezet. Abból három ajtó nyílik, nyiss be mindegyiken. Mindhárom szobában van egy-egy láda, s mindegyiken ül egy kutya. Az egyik kovácscsészemű, a másik toronyszemű, a harmadik világító szemű. De a ládákat ki ne nyisd! Az utolsó szobában találsz egy pisztolyt, azt hozd fel nekem.

Lement a katona az alagútba, s mindent úgy talált, ahogy az öregasszony mondta. A harmadik szobában felvette a pisztolyt, de nagyon furdalta az oldalát a kíváncsiság, hogy a ládát miért nem nyithatja ki. Óvatosan megemelte a fedelét, és belenyúlt, a kutya engedte. Temérdek arannyal és ezüsstel volt teli a láda, a zsebeit jól megtömte vele.

Amikor felért, a vénasszony kérte a pisztolyt, de nem adta neki oda. Erre így szólt a banya:

– Légy átkozott! Ne nőszül meg soha, és csúful végezd, bitófa alatt!

Alig mondta ki, hatalmas füstgomolyag csapott föl a földből, és elnyelte az öregasszonyt, mintha ott sem lett volna.

A katona folytatta útját, és elért egy városba. Megtudta, hogy a király városához érkezett, és a királynak van egy gyönyörű szép lánya. Nagyon kíváncsi lett, szerette volna látni, de az örök nem engedték be kapun.

Amíg azon spekulált, hogyan tudna csak egy pillantást vetni a királylányra, elővette a pisztolyt. Véletlenül odaütötte az asztal széléhez, s abban a pillanatban ott termett a három kutya. Erre szörnyen megijedt, de a kutyák biztatták, hogy kérjen bármit, ők teljesítik.

– Menjetelek, és hozzátok ide a királylányt! – parancsolta.

A kutyák hamarosan a királylánnyal tértek vissza. A katona jól szemügyre vette a lányt, majd a kutyák visszavitték.

A király észrevette, hogy lánya egy időre eltűnt, ezért strázsát állított a szobája elé. Másnap megint jöttek a kutyák és vitték magukkal a lányt a katona szállására, de a strázsa utánuk ment, és megjelölte a házat. Az egyik kutya ezt észrevette, és az összes házat megjelölte.

A király mégis rátalált a katonára, vakmerőségéért börtönbe záratta. Ítélete: halál!

Ahogy a katona a pincében várakozott, hogy nyakára kössék a kötelet, a kis ablakon egyszer csak befelé kandikált valaki. Egy suszter volt, aki az elvesztett papucsát kereste. Kiszólt neki a katona, szépen kérte, hozza el neki pisztolyát. A suszter teljesítette a kívánságát.

Mikor a strázsák az akasztófa alá hurcolták a rabot, elővette pisztolyát, s ráütött vele az asztal szélére, ahol a király ült.

Rögtön ott termett a három kutya.

– Szaggassátok darabokra! – parancsolta a kutyáknak, mire a király félelemtől reszketve így könyörgött:

– Kegyelmezz, jó katona! Ha meghagyod az életemet, neked adom a lányomat és a fele királyságomat.

A katona megkegyelmezett a királynak. A kutyákhoz fordult:

Tollfosztáskor

– Hozzátok ide a banyát!

A kutyák teljesítették a parancsot. A katona lecsapta kardjával a gonosz boszorkány fejét. Ezután hatalmas lakodalmat csaptak, s talán még ma is élnek, ha meg nem haltak.

– Juli néni – szólt az egyik menyecske –, beszéljen nekünk a babonákról. Ha maga már nem lesz, ezek a régi dolgok feledésbe merülnek.

Tollfosztáskor

– A babonákat mindet ismerem – mondta a néne, és ezer ránctól szabdalt arca felderült. – Nagyanyám, az Isten nyugosztalja, mindet megtanította, amikor még kisleány voltam.

Megvárta, amíg a fosztott tollat elvitték előle, s belekezdett:

Ha lidérctojust tojna a tyúkotok, vesd azt visszszakézből a háztetön keresztül, és abová a túloldalt leesett, ott ássátok el. Ezután rendes tojást fog tojni a tyúk.

A tyúk, ha kukorékol, kárt és veszedelmet jelent. Csapd le a fejét baltával a ház küszöbén.

A hasfájós lónak vagy tehénnek az orvoslása ez: egész karácsony éjjelén hagyj egy sapkát vagy kalapot az asztalon heverni. Visszakézből veregesd meg azzal az állat hasát, és meggyógyul.

Árpát ne vess üszkös napon, hogy az üszkösödést elkerüld. Vetésre jó napok a mérleg, iker, kos, bika napok. Rák, oroszlán, ollós, szűz, nyilas, bak, kanna, halak nem jó napok.

Tyúkot holdfogytakor ne ültess, mert a csirkék elhullnak.

Ha valahol pusztul az aprójószág vagy a disznó, a hullott állatokból néhányat ki kell vetni az út mellé, mindjárt megáll a döglés.

Pulykát, tyúkot nővé holdkor ültess, nehogy elhulljon a kikelő baromfi.

Ha pénteki napon fiadzik meg először a disznó, a malacai el fognak döglöni.

– Ez igaz...! – kiáltott az egyik menyecske. – A múlt pénteken fiadzott meg a göbénk, s hétfőre az összes malac megdöglött.

Juli néni bólogatva folytatta:

Addig nem szabad kölcsönadni a tojást, míg a gazdaasszony maga nem ültetett, mert különben abban az évben nem sikerül a költés.

Ha a kiscsirkék sipákolnak, kócosak, szemverés érte őket. Ez ellen három reggel egymás után nedves seprővel veregesd meg őket. Míg ezt teszed, megszólalnod nem szabad!

Az újholdkor vetett gabonát megeszi a féreg.

Jó termés lesz a kukoricából, ha a magnak hagyott csöveket hamvazószerdán morzsoljuk, és holdfogytával vetjük. Az ilyen kukoricát az ürge és a varjú se bántja.

Az újholdkor ölt sertés szalonnája, húsa elromlik, megférgesedik.

Tyúkköltéskor férfikalapba kell rakni a tojásokat, hogy sok kakas keljen ki belőlük. A kalapból egyszerre kell a fészekbe önteni mind a tojásokat, így egyszerre kelnek ki a csirkék.

Tollfosztáskor

*Nem ronthatják meg a tehenedet, ha a tejet a lajtorja tüsökén keresztül szűröd.
Karácsony éjszakáján tégy szénát az ünnepi asztal alá. Amelyik jószág eszik ebből a szentelt szénából, az egész évben egészséges lesz.
A holdfogytával kelt csirke mind elhullik.
Újholdkor kezdjen a gazda a szántáshoz, vetéshez, jobb szerencséje lesz a terméshez.
Ha a kakas bekukorékol a konyhába, vendég jön.*

– Úgy ám! – szólt közbe az egyik lány. – Tegnap a kakasunk, az a nagy kendermagos, bekukorékol az ablakon, estére megjött a bátyám, aki Kecskeméten lakik, s már vagy egy hónapja felénk se nézett...

Ketten-hárman is igazat adtak a lánynak, s elmesélték, náluk hogy történt a vendéglátogatás, Juli néni alig bírta folytatni:

Luca-napkor a tyúkokat piszkafával piszkáljátok meg, és mondjátok: tojós kotlós legyen! Akkor a jövő évben mind jó tojó lesz.

Luca-napkor nem szabad varrni, mert akkor nem tojnak a tyúkok.

Kenyeret tejbe vagy tejes kávéba nem szabad aprítani, mert akkor véres tejet ad a tehén, vagy kirepedezik a tőgye.

Luca-napkor árpát kell adni a tyúkoknak, hogy jobban tojjanak.

Az olyan tehenet, amelyiknek nincsen fia, és gyanús, hogy nem adja le a tejet, etessétek meg a farka végéből és köldökéről szedett szőrrel. Azután biztosan jó tejelő lesz.

Naplemente után nem szabad tejet adni, mert elapad a tehén.

Ha édes dinnyét akarsz termelni, korán reggel éhgyomorra vedd el a magját.

Ha a tyúkólban járván megtelik a ruhátok tetűvel, járjátok körül a kutat kilencszer, mind kitisztul a ruhátokból a féreg.

Az új macskát tükröbe kell nézetni, úgy megszokik a háznál.

Ha hamus pirítóst adtok a kutyának, nem vész az meg még akkor se, ha veszett kutya harapja meg.

Farkaskörmös kutyán nem fog a veszettség.

A rontást meg kell keresni, és a küszöb alá ásni, akkor megszűnik a hatása.

Luca napjától kezdve karácsonyig annyi nádat húzigáljátok apránként a tetőből, hogy azzal egy óra hosszat lehessen csendesen tüzelni. Karácsony éjszakáján, hogy semmi föl ne gyúlhasson, az istálló közepén ebből a nádból tüzet rakjátok, és azt egy óra hosszat tápláljátok. Mialatt a tűz ég, minden környékbeli boszorkány odajön, és fölajánlja a szolgálatát.

– Na, ide is jöhetne egy ügyes kezű, aztán segíthetne a tollfosztásban, nem igaz, asszonyok? – kurjantott az egyik menyecske.

– De bizony – válaszolt rá egy másik –, alig érzem a kezem. Szerintem mára elég volt.

Erre aztán a többiek is abbahagyták a munkát, és lassan szedelőzködni kezdtek.

– Holnap is eljön, Juli néni? – kérdezték az idős asszonyt.

– El bizony – válaszolta a néne. – Holnap a bájitalokról mesélek, jó lesz?

– De jó ám – kacintott össze a fehérnép, s azzal ki-ki hazaindult.

A legenda forrása

Egy szerelmes mészáros esete a Szentlőrinc napi vásárban

Az 1773. évi Szent Lőrinc-napi (augusztus 10.) vásáron – a szentmise alatt – egy bizonyos pesti mészáros kihasználta egy asszony buzgóságát, és őt a törökbúzába csalta, ahova viszont őket követték a gondos városi kerülők, akik ott megfogták és megkötözték az említett mészárost. A mészáros kérte a kerülőket, hogy engedjék el, és megkísérelte megvesztegetni őket. Először fél, majd egy egész rajnai forintot ígért, és ha annyira pénzéhesek, akkor 3 forintot is ad. Kérte tehát őket, hogy oldják el a kötelékét, hogy az ígért pénzt elhozza és leszámolja a kerülők kezébe. Ehelyett azt a kést, amelyet a mészárosok tokban szoktak hordani, kirántotta, és az egyik kerülő mellébe vágta, ami a tüdejéig hatolt. Utána balra sújtott és a kívánt asszony mellkasát és jobb mellét átszúrta (ahogy a vizsgáló orvos mondta). Ez a szúrás egyértelműen halálos lett

volna, de a mell nagysága miatt a kés nem tudott a testbe mélyebben behatolni. A kerülő a harmadik napon

belehalt a sebeibe, a bűnöst pedig letartóztatták és a bírói ítéletig bebörtönözték. November közepén az Úriszék halálra ítélte, 26-án lefejezték.

Forrás:

*A kecskeméti ferences rend
história domusa*

Ezt a történetet is meghallgathatja Györgyi Anna színművésznő előadásában. Ehhez okostelefon vagy tablet kamerájával olvassa le a kódot, majd indítsa el a megjelenő linket.

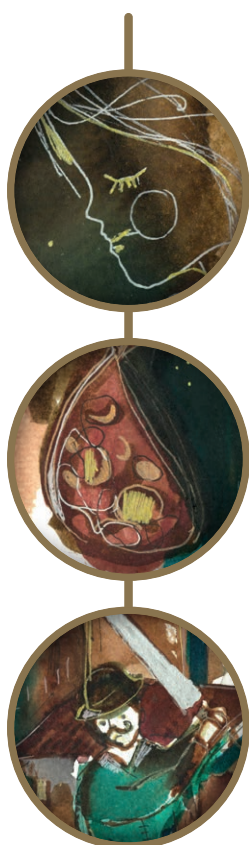

Az erőszakos mészáros

A szentlőrinci éves vásár nagy esemény volt a vármegye életében. Árusok és vevők egyaránt jöttek a környező falvakból, tanyákról s persze legtöbbször Kecskemétről. Az 1773. esztendei vásárra egy mészáros is érkezett Pestről, hogy saját maga válogasson marhahúst, amiket aztán majd felterelnek neki a fővárosba.

A tehetős ember vadul alkudozott minden egyes jószágra. Már vöröslött a feje a kiabálásban, nagy hévvel hadonászott, néha szinte már az övében lévő kést is kirántotta. Erőszakossága miatt jó üzletet kötött.

Örömeiben átkocsizott Kecskemétre. Először betért a templomba hálát adni, de éppen mise volt. Hamar elunta a szentbeszédet, s gondolta, inkább a kocsmában folytatja a hálaadást. Már indult kifelé, amikor felfigyelt egy dús keblű, fekete kendőt viselő, térdeplő asszonyra, aki buzgón imádkozott. Egész megtetszett neki, s kihívóan kezdte méregetni. Az asszony azonban nagyon belemerült az imába, nem figyelt fel rá. A mészáros megunt a hiábavaló nézelődést és átsétált a szemközti ivóba. Rögtön két kupa bort rendelt, aztán még egyet legurított a torkán, s egyre jobb kedve kerekedett.

Az erőszakos mészáros

Nagy vidáman kelt fel az asztaltól, s mikor a kocsmá elé kilépett, akkor jött ki a templomból is a nép. Meglátta a fekete kendős menyecskét, amint sietős léptekkel hazafelé indul, s rögtön a nyomába eredt.

Az asszony megállt egy kelmeárusnál, s a kendőket nézegette. Az egyik tarkát kezébe vette.

– Ezt mennyiért adja? – mutatta a portékát. Az árus válaszára azonban csak a fejét rázta.
– Nincs nekem annyi pénzem, szegény özvegyasszony vagyok – mondta lemondóan, s visszarakta a helyére.

Indult volna tovább, de a mészáros az útjába állt.

– Hová olyan sietősen, szépasszony?

A menyecske ijedten nézett fel a vörös képű, borgőzös emberre.

– Nem ismerem magát...

– Egy jótevője vagyok – duruzsolta a mészáros. – Engedje meg, hogy kisegítsem egy kis apróval – s az inge alatt lapuló erszényére ütött. – Pesti vagyok, s ma Szentlőrincen nagyon jó vásárt csináltam. A misén megfogadtam, hogy teszek valami jót cserébe, és nem is kínálkozhatna jobb alkalom, mint hogy egy szépasszony szíve vágját teljesítsem!

A menyecske gyanakvón nézett a férfit, de a kendő nagyon tetszett neki. Letelt a gyászév, szerette volna lecserélni a feketét...

A mészáros, látva az asszony habozását, tovább ütötte a vasat:

– Ugyan már, jóasszony, csak nem hagyja, hogy ne tudjam teljesíteni a fogadalmamat!

Addig-addig erősködött, míg végül engedett a menyecske. Igaz, még akkor is bizalmatlanul pillogott a mészárosra, mikor szégyenlősen felkötötte a vásárfiát.

– Milyen jól áll magának! – dicsérte a férfit, kifizette az árát, majd az erszényt visszacsúsztatta az inge alá.

– Köszönöm a jóságát. Most haza kell mennem... – mondta az asszony.

– Elkísérem – erősködött a mészáros.

Az asszony kissé vonakodva ugyan, de hagyta, hogy a férfi elinduljon vele.

Ahogy a menyecske mellett lépdelt, a mészárosnak egyre jobban forrt a vére. Izzadni kezdett a tenyere, hátára rátapadt az ing.

Az asszony a falu szélén lakott, túl egy búzatáblán.

– Az a házam, né – mutatta a kis házikót. – Innen már egyedül is hazatalálok.

A mészáros vöröslő fejjel, mintha csak a marhákra alkudozna, felhevülve fordult az asszony felé:

– Nem úgy van az, galambom! – mondta, s azzal a lendülettel durván elkapta az asszony karját. Berángatta a búzatáblába, és leteperzte.

Kecskeméten városi kerülők vigyázták a rendet. Már korábban szemet szúrt nekik a hangoskodó, marhákra alkudozó férfi, s mikor észrevették, hogy az egyik városbéli asszony mellé szegődik, feltűnés nélkül a nyomába eredtek. Miután meghallották az asszony kétségbeesett sikítozását, azonnal odarohantak.

A mészáros a nagy hevületben arra eszmélt fel, hogy a karját jó erősen megragadják, és kötelet tekernek rá. Egyből kijózanodott, s azon kezdett spekulálni, hogy tudna kiszabadulni a csávából.

– Figyeljenek ide – fogta sottogóra. – Ha szabadon engednek, egy egész rajnai forint üti a markukat.

A kerülők összenéztek, de nem mozdultak. A mészáros tovább susmutolt:

– Legyen három! Három egész rajnai forintot adok! Ott van a pénzem a többi cókómókommal együtt a megvásárolt marháknál.

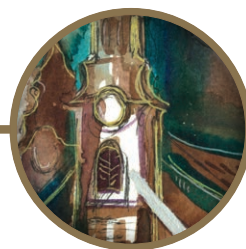
Az erőszakos mészáros

Na, erre már megmozdultak a kerülők. Eloldották a kötelet, hogy a mészáros el tudjon menni az ígért pénzért. Az meg, hogy szabad lett a keze, az övére csatolt tokhoz kapott, s kirántotta belőle a kését. Nem hiába bökött már le annyi jószágot, ügyesen forgatta. Az egyik kerülőt mellbe szúrta, aki a földre rogyva hörögni kezdett.

Szegény asszony ijedtében torka szakadtából újra segítségért kiáltott. A mészáros odaszúrt. Ez is halálos lett volna, de az asszonyt dús keble megvédte attól, hogy a penge mélyre hatoljon.

A dulakodásban a másik kerülő egérutat nyert, és el tudott szaladni, hogy segítséget hozzon. A bűnöst elfogták, és a bírói ítéletig bebörtönözték. A mészáros a nedves tömlőben nehéz vassal a lábán azon merengett, hogyan tudna kiszabadulni.

De hiába töprengett. November közepén az úriszék kimondta rá a halálos ítéletet, és a bakó hamarosan a fejét vette.

A legenda forrása

Isák bég

A török hódoltság ideje alatt sok magyar fiúgyereket vittek el a törökök magukkal, hogy aztán Törökországban janicsárnak neveljék. A magyar fiúkból kiváló harcosok lettek. Az egyik ilyen magyar fiúból lett janicsár, aki sok dicsőséget szerzett magának, a török szultántól elnyerte a bég címet.

A bégség mellett a szultán földet is adott, annyit,

amennyit egy nap alatt lóháton

be tud keríteni a Duna–Tisza

közt. Bekerítette a mai köz-

ség területét, de amikor Kis-

izsákra ért, váratlanul szívbénu-

lásban meghalt. Kisizsák határában

el is temették. Ma is három halom

őrzi emlékét. Az első alatt az Isák bég

nyugszik, a második alatt megölt lova

van, a harmadik alatt fegyverei van-

nak. Később Isák bég nevére neveztek

el a falut.

Forrás: Elmondta: id. Papp József 71 éves, Kisizsák, Gedeon dűlő 38. – 1950

Kolon-tó

Izsák mellett húzódik egy nagy kiterjedésű tó. Ez ma már inkább mocsár, mint tó. A tó nagy részét nád borítja, kevés a nyílt vízű rész. Több szigete is van, ahová menekülhetett Izsák lakossága a tatárok, a törökök és a labancok elől.

A nevét akkor kapta, amikor Kamuthy vitéz, izsáki lovag, a Bikatorokban székelő török pasával párbajozott, és annak fejét a testéről KOLONTÁ le. Ez mind a tó partján történt, el is nevezték a tavat Kolon-tónak. A tó sok halat, vadat, nádat és munkát adott az izsákiaknak évszázadokon keresztül.

Forrás: Elmondta: Szellei József 66 éves, Kossuth L. u. 74. – 1954

Ezt a történetet is meghallgathatja Györgyi Anna színművésznő előadásában. Ehhez okostelefon vagy tablet kamerájával olvassa le a kódot, majd indítsa el a megjelenő linket.

Isák bég

Ha nem fogták be őket munkára, a fiúk naphosszat törököt játszottak. Egyikük fejére rongyot tekertek, mintha turbán lenne, ő játszotta a török basát. Persze ezt a szerepet senki nem szívesen vállalta, úgymint kiszámolták:

– Ecc, pecc, kimehetsz, holnapután bejöhetsz! Cérnára, cinegére, ugorj, cica az egérre, fuss! Te vagy a török basa! – mutogattak Izsákra.

A fiúnak feltekerték a rongyot a fejére, s már indult is a játék. Hatalmas üvöltéssel összecsaptak a fakardok. Izsák sorra ütötte ki pajtásai kezéből a játék fegyvereket.

– Ez így nem ér! – kiáltotta az egyik. – A basának kell a vesztesnek lennie, add meg magad!

Izsák azonban nem adta meg magát egykönnyen. Tízen alig bírták lebirkózni, de még akkor is küzdött teljes erejéből.

– Ez így nem igazságos! – kiáltotta egy fiú, aki ekkor ért oda. – Tízen könnyen elbántok eggyel.

– Akkor bánj el vele te, Farkas – morogtak a többiek, s elengedték Izsákot.

A fiú feltápászkodott, megmarkolta kardját. A két gyerek egy darabig farkasszemet nézett, majd összeugrottak. A többiek kiabálva biztatták őket:

– Hajrá, Izsák! Hajrá, Farkas!

Százszor kardoztak már egymással, hiszen a legjobb pajtások voltak. S mint már megannyi alkalommal, most sem lehetett eldönteni, melyikük az ügyesebb. Rájuk esteledett, de ők ketten jó szokásuk szerint még mindig viaskodtak.

A többi gyerek nem győzte kívánni a viadal végét, és mindnyájan hazamentek. A két fiú végül leeresztette a fakardot.

– Na, ki a jobb? – kérdezte Izsák.

– Mi együtt – válaszolta rá szokás szerint Farkas, és megölelték egymást.

Amikor bevert fejjel, vérző szájjal hazaért Izsák, nagyapja a tehenüket etette.

– Ma te voltál a gaz pogány? – kérdezte az öreg, miközben szénát dobott a jóság elé.

– Én, de nem adtam egykönnyen.

– Ne is add soha! – bólintott az öreg. – Hozz a Bimbónak vizet!

A gyerek szakadt ruháját meglátva, édesanyja összecsapta a kezét:

– Édes istenem, már megint hogy nézel ki?! Egész este varrhatok... – dohogott az asszony.

Lefekvés előtt a gyerek sérüléseit bekente füves kencével, majd megölelte:

– Jaj, te rosszcson, mindig bajba kevered magad – szorította magához egy szem fiacskáját.

Izsák büntetése az lett, hogy másnap a kecskékre kellett vigyáznia.

– Ne menj velük messzire! – szolt édesanyja, amikor kihajtotta a jóságot. – A törökök a környéken ólálkodnak, jó lesz résen lenni.

A fiú a kardjával terelte a kecskéket. Amikor kiértek a legelőre, a szúrásokat, vágásokat gyakorolta. Volt a faluban egy katonaviselt férfi, ő mutatta meg a fiúknak a fogásokat. Most a bokrokat ütötte-vágta Izsák, azok voltak a törökök.

– Pusztulj, gaz pogány! – kiáltotta, azzal beleszúrt a kökénybokorba.

Annyira belemerült a játékba, hogy nem vette észre a három lovast. Amikor felfigyelt rájuk, már nem tudott elbújni.

Törökök voltak. Kopójukon lófarkat lengetett a szél, szablyájukon megcsillant a napfény. Egyik turbános leugrott a lováról, és a fiú felé indult. Izsáknak fülébe csengtek nagyapja szavai – ne add soha egykönnyen –, és előreszegezte fakardját.

A három török felnevetett. Látszott rajtuk, tetszik nekik a gyerek elszántsága. Az egyik lovas mondott valamit törökül, mire a másik kettő helyeslően bólintott. A fiú nem értette az idegen szót. A török azt mondta:

Isák bég

– Kiváló janicsár lesz belőle.

A turbános elkapta a gyereket, de előtte a fiú még jól fültövön vágta.

– A harcias magyarját – vigyorgott a török, s összekötözte a fiú kezét, bár ez sem ment simán. Izsák rugdosott, harapott.

Amikor a lábára is kötél került, a török feldobta a nyereg elé, majd ő is felszállt a lóra. Vágásban indultak haza. Izsák – ameddig látta – a templomtornyukat nézte, és folytak a könnyei.

A törökök más falvakból is raboltak gyerekeket. Egy ligetes erdőrészben volt a találkozójuk. A lovas kocsin már fél tucat fiú kuporgott, amikor Izsákot is feldobták a szekérre. Egy kövér fiú mellé került. A törökök parancsnoka jelt adott, erre elindult a kis csapat.

Jó ideje zötykölődtek, amikor Izsák a mellette fekvő fiúhoz fordult:

– Mi a neved? – kérdezte tőle suttogva.

– András.

– Hová visznek minket?

– Rabszolgának...

– Csönd legyen! – dörrent rájuk az őr, s korbácsával odasuhintott.

De nem rabszolgának adták, hanem Konstantinápolyba vitték őket, hogy pogány katonát faragjanak belőlük.

A hadjáratok alatt elrabolt fiúgyermekből rettenthetetlen harcosokat neveltek, akik csak a szultánnak tartoztak engedelmisséggel. Ők alkották a török haderő gerincét. Nem volt se apjuk, se anyjuk, kizárólag a harc éltette őket, ezért ahol megfordultak, rettegtek a nevüket:

„Janicsárok!”

Isák bég

Sok év eltelt azóta, hogy Izsák búcsút intett faluja templomtornyának. A török szultán újabb hadjáratot indított Magyarország meghódítására. A pogányok az ország nagy részét elfoglalták, Magyarországon a török parancsolt.

Buka-Türk basa a Kecskemét környéki falvak rettegett zsarnoka volt, a Bikatorok nevű helyen székel. Díszes sátra előtt ülve lajstromba vette az adót: dénárt, élelmet, takarmányt. De ez nem volt neki elég, mindig egy újabb magyar hajadont kéretett magához valami finom étellel, akivel aztán egy hétig múlatta az időt a sátrában.

Kiskőrösön járt egy portyázó egri szabadcsapat, amelyikben egy környékről származó, Kamuthy nevű vitéz is szolgált. Amikor a legény hazajött látogatóba, családját nagy bánatban találta faluszéli házukban. Szegény édesanyja úgy sütötte a kacsát, hogy közben potyogtak a könnyei.

– Édesapám, édesanyám, miért búsulnak, és itatják az egereket? – kérdezte idős szüleit.

– Jaj, fiam, ne is kérdezd – tördelte kezét az anyja. – Holnap a húgodnak kell elvinnie az elemózsiát a basa sátrába... – zokogta.

– No, húgom – állt a legény a testvére elé –, nem mész te sehová! – azzal felpattant a lovára, és elvágtatott.

A basa hiába várta napokig a kiszemelt leányzót az elemózsiás kosárral. Végül díszes kíséretével maga ment el a faluba, hogy utánajárjon, mi végre késlekednek. Itt már várta őket Kamuthy vitéz a falu elöljáróival.

A legény a kezét nyújtotta, de a basa csak nézett. Náluk nem volt szokás a kézfogás. A legény azonban olyan elszántan tartotta a markát, hogy a basa kénytelen volt belecsapni, ha nem akarta, hogy gyávának tartsák.

Kamuthy megfogta a basa gyémántgyűrűkkel ékesített kezét, és úgy megszorította, hogy még a vére is kiserkent.

A török éktelen haragra gerjedt. Hogy jön ehhez ez a senkiházi?!

– Gyaur kutya! Állj ki ellenem kopjatörésre, ha mersz! – sziszegte eltorzult arccal. – Leklontálom a fejedet.

Most a legény cselekedett török szokás szerint: mélyen meghajtotta magát, jelezvén, hogy elfogadja a kihívást.

– Mit akar a fejemmel csinálni? – kérdezte a vitéz az elöljáróktól, miután a török nagy durrrel távozott.

– Kólintja, kolontálja... – magyarázták neki az öregek. – Az ő nyelvükön azt jelenti: levágja.

„No, komám, inkább én kolontálom le a te fejedet” – gondolta magában a legény, és visszavágtatott a csapatához, Kiskőrösre.

A basa, miután lecsillapodott, megbánta az elhamarkodott hősködést. De a kihívást már nem lehetett visszavonni. Szégyen lett volna, ha eláll...

Másnap hajnalra tűzték ki a bajvívást. Mindkét fél népes táborral érkezett a tó partjára. A legényt katonatársai kísérték. Miközben a két küzdőt páncélruhába öltöztették, kijelölték a tisztánlátókat, akik a viadal tisztaságáért feleltek, s kicserélték a túszoikat. Ha valamelyik küzdő vagy tábor cselvetésre készülne, a túszo az életükkel fizetnek.

Hangos biztatások közepette indult egymás felé a két harci mén, csillogott a felkelő nap sugara a kopják hegyén. Kamuthy már az első csörténél kiütötte a basát a nyeregből. Lábon folytatták a küzdelmet. Szablyával viaskodtak tovább, de nem sokáig, mert a legény hamar leütötte a pogány fejét.

Isák bég

Isák bég

A szultán udvarába lovas hírnök hozta a hírt:

– Felséges padisah – hajlongott földig a futár –, Buka-Turk basának a fejét vette egy egri vitéz.

A szultán testőrei a janicsárok közül kerültek ki. Parancsnokuk Isák bég volt, a szultán legkedvesebb katonája. Nem volt nála vitézebb az egész török seregben. Számtalan hadjáratban, ütközetben szerzett magának dicsőséget.

A bég a kardjára csapott.

– Uram – fordult a szultán felé –, engedd, hogy megbosszuljam hű embered halálát.

Az idős uralkodó elgondolkodott:

– Nem szerettem Buka-Turk basát, túl mohó és túl kegyetlen volt. De nem maradhat megbosszszulatlan. Vágd le a fejét a gyilkosának!

Hamar híre kelt a párviadalnak. A magyarok legnagyobb vitéze és a szultán híres testőrpáncsnoka fog egymással megküzdeni!

Isákot leghűségesebb emberei kísérték el. Ahogy közeledett a bég a Bikatorok felé, egyre furcsábban pislogott. Ismerős volt a táj. Mintha már járt volna itt!

Aztán, amikor meglátta a templomtornyot, felismerés gyúlt benne. Gyerekként innen rabolták el!

A magyarok már szép számban ott voltak. Kamuthyt is elkísérték bajtársai. Isák megkérdezte az egyik törököt:

– Hogy végzett a basával?

– Gyalogosan, szablyával.

– Jó – bólintott a bég. – Így fogunk megküzdeni.

Szembe álltak egymással, kivonták kardjukat. S csak álltak ott, nem mozdultak. Farkasszemet néztek egymással, mintha régi, elfeledett ismerőst fürkésztek volna a másikban.

A szurkolótábor kezdett türelmetlenkedni.

– Mi lesz már, Farkas?! – kiáltották az egriek.

„Farkas – ismételte magában Isák az idegen szót –, honnan ismerem?”

Kamuthy ugyanúgy vizslatta a másikat. Fejükben szavak cikáztak:

„Ecc, pecc, kimehetsz...”

Egyszerre gyúlt felismerés bennük. Összevillant a két tekintet. Össze-csaptak a kardok.

Három nap, három éjjel viaskodtak megállás nélkül. De ahogy gyerekkorukban, most sem sikerült eldönteni, melyikük a vitézebb.

Negyedik nap hajnalán Isák bég leengedte a kardját, végtére is ő volt a ki-hívó.

– Na, ki a jobb? – kérdezte Kamuthy Farkas.

Isák nehezen találta meg a magyar szavakat:

– Mi... együtt – s azzal átölelték egymást.

A legenda forrása

„In anno 1596. Midőn az harmadik Mahumet fényes Török Császár Constantinápolyból nagy erővel és sok néppel kiindult volna, úgy hogy Eger várát megszállaná, és mikoron érkezett volna Szegeddé, az Kecskeméti polgárokat élében hivatván, Alpárhoz vittének száz ökröt, hatszáz juhot, tizennégy szekér kenyeret, melyet az Császár igen köszöne, advánnekijek Háromszáz aranyat, Csauzt *[török katonai vezetőt katonákkal]* is kérnek vala pedig az Polgárok, de az Császár nekiek nem ada, hanem egy Köntöst adott vala, meghagyá hogy ha valaki háborgatni akarná őket, az Köntöst mutatnák meg annak, az polgárok megköszönék, és haza jövének. Midőn valami sereget láttának volna jönni Szeged felől, az Biró az Köntöst reá vévén, az Tizenkét Tanácscsal együtt kiülvén, az sereget úgy várták. Midőn az Törökök elérkeztenek volna, látván az birón az Köntöst, lovaikról leugrándozva térden az biró eleibe menvén az Köntöst csókollyák, és ha az Biró megengette, ott háltak magok költségén, és ha penig meg nem engette, elébb állottak.”

Forrás: Hornyik János: Kecskemét város története II.

Ezt a történetet is meghallgathatja Györgyi Anna színművésznő előadásában. Ehhez okostelefon vagy tablet kamerájával olvassa le a kódot, majd indítsa el a megjelenő linket.

A beszélő kaftán

Pobó István hiába védte meg Eger várát a törököktől, negyven évvel később a pogányok újabb hadjáratot vezettek Magyarország ellen. Legfőbb céljuk a felvidéki várak megszerzése volt. A turbános sereg észak felé vonult, és a Duna–Tisza közén több helyen is tábort vert rövid időre. Alpár és környéke volt az egyik ilyen pihenő.

Az országban rengeteg útonálló kószált prédára lesve: császári zsoldosok, magyar hajdúk, rablók, zsiványok mind raboltak, fosztogattak, erőszakoskodtak. Egyetlen falu, de még város sem volt biztonságban tőlük.

Kecskeméten összeült a város tanácsa, és úgy döntöttek, hogy a szultántól kérnek védelmet. Azon tanakodtak, hogyan férkőzzenek a kegyeibe.

– Akkor megegyeztünk, urak? – nézett a 12 tanácsnokra a főbíró.

– Meg – bólintott mindegyik.

– Már csak az a kérdés, ki menjen követségbe a szultánhoz.

– Hát kegyelemed – mondta erre a csizmadiamester. – Nincs erre más senki alkalmasabb! Ne is késlekedjék, nehogy a pogányok odébbálljanak!

Noha a bírónak egyáltalán nem volt ínyére a küldetés, nem tehetett mást, a tanács megszavazta. Másnap reggel felvette ünnepi gúnyáját, pocakja köré csatolta kardját, úgy ment követségbe a törökök táborába. A kard persze csak díszként szolgált, hisz még soha életében sem használta.

Befogatott, és magához vette a 300 arannyal teli ládát. Ennyit szavazott meg a tanács, hogy elnyerjék a szultán kegyét. Ezenkívül száz ökröt, hatszáz juhot és tizennégy szekér kenyeret hagytak jóvá. A jószágot lábon hajtották a hintó nyomában.

Hamar Alpárra értek. Ahogy közeledtek a tábor felé, a főbíró csak tátotta száját. Amerre ellátott, fehér sátrak borították a vidéket, melyek között tengernyi turbános katona nyüzsgött. Olyan volt az egész, mint egy hangyaboly.

Nem olyan egyszerű dolog ám a szultán közelébe férkőzni még akkor sem, ha ajándékot visznek neki, ezt hamarosan bíró uram is tapasztalhatta. Amint megérkezett, egy janicsár rögtön elvette a kardját. A marcóna katona nem tudhatta, hogy Kecskemét főbírája nem jelent fenyegetést a szultánra. Igaz, amikor szemrevételezte a kurta lábú, pocakos, kopasz emberkét, tán sejtette... Két lófarkas janicsár közben leemelte a hintóról a súlyos ládát.

A beszélő kaftán

A főbíró estig várakoztatták, míg végre III. Mohamed császár színe elé járulhatott. Izgatottan lépdelt a trónus felé. Mélyen meghajolt, s így nem láthatta, hogy a törökök legfőbb urának arcán halvány mosoly suhan át. Tolmács fordította a szavait:

– Mit óhajtasz, Kecskemét első embere?

– Felséges padisah – kezdte a főbíró. – A város polgárainak szíves kérésével járulok eléd. Ha méltóztatnál részünkre egy általad küldött bírót adni, és Kecskeméten állandó helyőrséget állomásoztatni, akkor Szegedhez hasonlóan mi is nyugalomban élhetnénk, nem kellene attól félnünk, hogy bárki kifoszthatja a várost. Mint láthatod, nem vagyunk hálátlanok – s az arannyal teli ládára mutatott.

A szultán elgondolkodott, majd török nyelven mondott valamit a szolgájának, aki hamarosan egy díszes ruhadarabbal tért vissza.

– Jó kecskemétiék – szólt a szultán –, az ajándékot hálás szívvel elfogadjuk, de se bírót, se katonát nem tudunk a részetekre bocsátani. Cserébe fogadjátok jó szívvel az ajándékunkat. Ez is ér annyit, mint egy bíró vagy egy sereg katonal – s azzal átnyújtotta az összehajtogatott selyemruhát.

A főbíró csak a hinton merte kibontani az ajándékot. A selyemkaftán igazi mestermunka volt, de ez nem nagyon vigasztalta. Hazáig azon gondolkodott, miként adja elő a tanácsnak, hogy kudarcot vallott.

A szultán tovább vonult, s nem sokkal később egy törökökkel szövetséges tatár csapat jelent meg a város határában.

– Mi legyen? – vakarták fejüket a tanácsnokok.

– Ha főbíró uram kicsit ügyesebb, most nem lennénk kutyaszorítóban – mondta a csizmadia.

A város első emberének ekkor hirtelen ötlete támadt. Előkapta a fiókból a selyemköntöst, és magára húzta. Elég nevetséges látványt nyújtott, mivel a kaftánt jóval nagyobb termetű emberre szabták. Szorult helyzetük ellenére még a tanácsnokok is elmosolyodtak, de a főbíró nem zavartatta magát. A város kapujához sietett, a kaftán alját a földön húzta maga után.

A tatárok parancsnokának is fülig húzódott a szája, amikor meglátta a sietve közeledő apró termetű embert. Ahogy azonban közeledett, úgy hervadt le a mosoly az arcáról. Mire a főbíró odaért, már az egész tatár csapat a földön térdelt, a parancsnok pedig megcsókolta a köntös szegélyét.

Ők jól látták, hogy a kis ember a felséges padisah kaftánját viseli, s ez olyan volt számukra, mintha maga a török szultán állna előttük.

Igaza volt a császárnak: többet ért a kaftán bármilyen török bírónál, katonánál...

Amikor legközelebb a császári zsoldosok akarták megsarcolni a várost, Kecskemét első embere ismét magára öltötte a kaftánt. Ám a német zsoldosokkal szemben ez a fegyver hatástalan volt, így főbíró uram kénytelen volt végre a kardját is kipróbálni.

A kaftánra még a török után száz évvel is emlékeztek Kecskeméten. Literáti Nemes Sámuel régiséggyűjtőnek volt egy kopott, keleti mintájú ruhája, amit a nevezetes kaftánnak mondott.

Ami magát a ruhadarabot illeti, száz meg száz példa adódott arra, hogy a török szultán – sőt a kormányzó pasák is – a kegyelem és a megtiszteltetés különös jeléül a pártfogoltakat „felkaftánozták”. A szultáni kegylevél és a kaftán Kecskeméten többé nem került elő, sőt arról sincsenek adatok, miképpen és mikor enyészhettek el. Gyanítják – de hiteles adatok nélkül –, hogy a város ősei ezt a kaftánt a török pusztítások korszakában megóvták, s az esztergomi káptalanban helyezték el, ahol később a drága köntöst egyházi öltözékké alakították át. De nincs biztos adat erről.

A beszélő kaftán

Literáti 1837-ben felmutatott a városban egy jelentéktelen, színehagyott, ritka szövetű vászonbugyogót és egy kaftán alakú, de valószínűleg csak kaftánbélésnek gyanított sárgás vászonszövetű öltöndarabot, amelynek közepén halvány, régi vonású szögletes betűkkel ezeket a szavakat lehetett olvasni: „*Török jüvén határba, bíjlik bíró kaftánba.*”

Literáti felajánlotta a város számára, hogy ha a magával hozott régiségeket pénzért mutogathatja, a két ruhadarabot a városnak ajándékozza. Ezek azonban oly jelentéktelen foszlányok voltak, amelyekről senki sem hitte el, hogy *ez* a kaftán *az* a kaftán. Literátit ez annyira sértette, hogy Kecskemétről tüstént továbbállt, s a kaftánnak csak a legendája maradt...

A legenda forrása

Élt egyszer egy nemes ember, aki a Becse-Gergely nemzetség sarja volt. Úgy hívták Becsei Csata. Keresztnevét onnan kapta, hogy számos csatában hőiesen helytállt. Apja után fiát Csata fia Becsei Imrének nevezték. A tatárok elpusztították az Alföld híres városait és falvait. Imre ezek közül számos, néptelen helységet megszerzett. Köztük volt a Duna mentén fekvő Bátmonostor is, melynek tornyos monostora messze földön híres volt. Csata fia Imre célul tűzte ki az üres és lakatlan település felvirágoztatását. Teltek az évek és a nagyságos Károly Róbert királytól engedélyt kapott arra, hogy virágzó városában piacot és éves vásárt tarthassanak. Az ezt követő években messze földön híres vásárok zajlottak a városban, ahol az angol posztótól a magyar szarvasmarháig minden kapható volt.

Becsei Imrének három fia született: István, György és Tamás. Ők hárman kaptak a keresztnevük mellé „pogány” nevet is. István kapta a Töttös (a tő kifejezésből) nevet, György a Vesszőst (vesszőből) nevet, Tamás pedig a Tövises (a fa töviséből) nevet.

Forrás: www.batmonostor.hu

Ezt a történetet is meghallgathatja Györgyi Anna színművésznő előadásában. Ehhez okostelefon vagy tablet kamerájával olvassa le a kódot, majd indítsa el a megjelenő linket.

A három úrfi

Már több emberöltő eltelt azóta, hogy a kutyafejű tatárok pusztasággá tették az országot. Számos települése elnéptelenedett. A tatárok nem kímélték az Alföld híres városait, falvait sem. Becsei Imre, a Becse-Gergely nemzetség sarja többet is megszerzett, de számára a legkedvesebb mind közül Bátmonostor volt. A tatárok földig rombolták a templomát, a házakat porig égették. Imre, aki már nagyon fiatalon kiváló képességeket mutatott – nemcsak az esze vágott jól, de a kardot is kiválóan forgatta –, méltó utódja volt apjának, Csatának, akinek a keresztnéve mutatta, hogy számos csatában és ütközetben hősieen helytállt.

Imre nagy lendülettel vetette bele magát az újjáépítésbe, s Károly Róberttől ehhez minden segítséget megkapott. Felépítették újra a templomot, a házakat, s hamarosan kijárta a királynál a segítséget egy apátság építéséhez. Kelemen pápa engedélyével tizenkét Ágoston-rendi szerzetes vette birtokba a tornyos, kerengős építményt és a hozzá tartozó kertet, ahol kedvükre serénykedtek.

Imre időközben megnősült, három fiúgyermeke született. Mindhárom fiúnak választottak védőszentet, de a családban mindenkinek megvolt a maga sajátos neve. Minden bizonnyal azért, hogy a Becse-Gergely nemzetség családfáját megerősítsék, fiait a fa részeiről nevezte el.

István volt az elsőszülött, más néven a tő, vagyis Töttös. Róla korán kiderült, hogy apja jó eszét örökölte. Utána György következett a sorban, őt Vesszősnek hívták, s éppolyan jószívű volt, mint az édesanyja. A legfiatalabbat, Tamást pedig Tövisesnek nevezték. Mindhárom fiú kiváló kardforgató volt, mint az apjuk, de hamar megmutatkozott, hogy Tamás túltesz mindkét bátyján. Nem tudtak olyan tanítómestert hozni, akit egy idő után nem győzött volna le a viaskodásban.

Károly Róbert egyik bajnoka meg is jegyezte:

– Találó nevet kaptál, úrfi. Olyan a kardod, akár a tövis. Folyvást megbökök.

A három fivért mindenki kedvelte. A Bátmonostoron megforduló nemesek, az udvarház szolgálói, az apátság remetái, a falusiak, a jobbágyok, a mesteremberek egyaránt. Nem csoda, hisz három dolog is a birtokukban volt: az ész, a szív és az erő!

Fejlődött a város, a királytól megkapták az engedélyt, hogy piacot és éves vásárt tartsanak. S ahogy nőtt a település, úgy nőtt a vásár híre. A monostor védőszentje Szűz Mária volt, ezért a vásár napja május 25-ére esett.

Messze szállt a bátmonostori Segítő Szűz Mária-napi vásár híre, s jöttek az árusok az ország egész területéről, de még azon túlról is. Benépesült a piactér. Színes kelmék, lószerszámok, kapák, kaszák, bugylibicskák cseréltek gazdát. Zengett a forgatag az árusok kiáltásaitól:

– Ide, ide, asszonyok, angol posztót vegyenek! Itt a friss foszlós kalács, fehér, mint a patyolat! Marhát tessék, olcsón adom! Babakelengye, tessék csak, tessék!

A fogadó udvarán ökröt sütöttek nyárson, a kemencében szopós malacot. A pultnál folyt a bor és a sör. A hangszer is előkerült, szólt a dob és a pikula.

De nemcsak az árusok és a vevők készültek a vásárra, hanem a szekcsői Hercegh család is. Az idős Hercegh már korábban perben állt Imrével, emiatt a gyerekek sem rajongtak túlzottan egymásért. A Hercegh fiú nem hagyott ki egyetlen alkalmat sem, ha becsmérelni kellett a Becsei családot. Az öreg Hercegh szemét leginkább a vásár szúrta, s fejébe vette, hogy valahogy megfúrja. Miután kifundálta gonosz tervét, magához hívatta Béla fiát, és így szólt hozzá:

– Ha az egyik vásár alkalmával történne valami nagy csetepaté – kacsintott rá –, esetleg még vér is folyna, a vevők elgondolkodnának, hogy legközelebb is elmenjenek-e.

– Igaza van apámuramnak – csillant fel Béla szeme. – Aztán az sincs kizárva – folytatta apja gondolatmenetét –, hogy a nagy kavarodásban esetleg tüzet fogna a monostor...

A három úrfi

– Úgy ám – helyeselt az öreg –, okos vagy te, fiam, nem hiába neveltelek!

Mikor már közel volt a vásár napja, lovas futár érkezett, Károly Róbert üzenetét hozta: a király haladéktalanul látni kívánja Becse Imrét.

– Hogy az a... – tört ki a férfi. – Pont most?

De nem volt mese, a király szava szent.

– Menjen csak nyugodtan, édesapám – állt elé Töttös. – Évek óta segédkeztem magának a vásárban, a kisujjamban van minden.

Így is lett. Becse Imre útra kelt, s katonáit magával vitte, mert Töttös meggyőzte:

A három úrfi

– Édesapámnak nagyobb szüksége lesz rájuk az úton. Sok a rabló haramia.

Elérkezett a vásár napja. Töttös, ahogy megígérte, mindent kézben tartott. Szép május végi idő volt. Annyi árus és vevő gyűlt össze a piactéren, mint még soha.

Vesszős a bátyjának segített a dolgok intézésében, Tövises pedig – szokása szerint – a kis-asszonyokat leste a monostor melletti udvarház tornácán ücsörögve, amikor furcsa neszre lett figyelmes. Erősen fülelt, de a vásári zsibongás elnyomott minden más zajt. Aztán megint hallotta, immár tisztán: lópaták dübörögnek!

„Csak nem atyánk tért vissza?” – gondolta, s már-már mosolyra húzódott a szája, amikor a lovasok bevágtattak a városkapun.

Mindegyikőjükön álarc volt, és nem fogták vissza a lovakat. A csődületbe hajtottak.

Lett nagy felfordulás! Sátrak szakadtak szét, asztalok dőltek fel, szerteszét gurult a portéka.

Az asszonyok hangosan sikítottak, a férfiak torkuk szakadtából kiabáltak. A lovasok ütöték-vágták őket.

A három úrfi

Tövises látta, hogy nincs idő a fegyverért szaladni.

Leugrott a kerengő ablakából, és az egyik lovashoz lépett. Elkapta a lábát, és lovastól feldöntötte. Aztán odaugrott a földön heverő martalóhoz, és kicsavarta a kezéből a kardot.

– Így már mindjárt más – mondta elszántan, s indult a következő bitang felé.

Fivérei is hasonlóan cselekedtek.

Jól kifundálta a csetepatét a Hercegh család, csak épp azzal nem számoltak, hogy a Becse fivérek még katonák nélkül is felérnek egy egész hadsereggel. Tövises úgy aprította az álarcosokat, mint nagyapja Muhinál a kutyafejű tatárokat.

Közben a város férfiai is magukhoz tértek. Szerszámot ragadtak, villát, kaszát. Még a monostor szent életű remetéi is fegyverért szaladtak: fogták a cséphadarókat, amelyekkel napközben dolgoztak.

Hercegh Béla is a támadók között volt, kezében égő fáklyát szorongatott. Nézte, ahogy embereit sorra ártalmatlanná teszi a három fivér. Nem így képzelte el a támadást. Bár ha a terv második része sikerül, még jól is járhatnak. Leszállt a lováról, és elindult a monostor felé.

Éles füttyszó hasított át a csata zaján. Tövises felkapta a fejét.

– Öcsém! – kiáltotta Töttös, és állával a fáklyát vivő álarcos felé bökött, miközben két támadóval viaskodott.

Tövises rögtön tudta, mire készül a fáklyás. Elébe került, elállta az útját.

– Sötét van tán, hogy nem látsz? – kérdezte vészjóslóan.

Hercegh Bélának hirtelen melege lett. Rémülten tekintett a felé meredő kardra. Tisztában volt azzal, mire képes az a penge a legifjabb Becsei kezében.

Egy kislány szaladt rémülten a monostor ajtaja felé, gondolta, ott menedékre lel. Igen ám, de éppen rossz felé szaladt, mert Hercegh elkapta a derekát, és magához rántotta. A fáklyát a gyermek arca elé emelte.

Tövises lépett egyet, mire a fáklya közelebb került az archoz. A kislány felzokogott.

– Nem elég, hogy az arcodat álarcba bújtattad, most egy gyermek mögé bújsz? – szólt az ifjú Becsei. – Fedd fel magad, hadd látom, miféle bátor bajnokot takar a kendő!

A kislány talán felbátorodott Tövises kemény szavai hallatán, s hirtelen beleharapott az őt fogva tartó kézbe. A támadó felkiáltott a fájdalomtól, s elengedte a gyereket. Tövises szúrni akart, de aztán meggondolta magát.

– Előbb megnézem az ábrázatodat – s egy gyors mozdulattal kettéhasította a másik arcán a kendőt. Hercegh felsikoltott a vágástól, és a véres sebhez kapott.

Tövises döbbsen nézte az ismerős arcot, s dühében már vágásra emelte kardját, amikor felharsant egy éles hang:

– Állj, öcsém!

Vesszős volt az. Tövises keze ekkor lehanyatlott, Hercegh pedig megkönnyebbülten felsóhajtott.

– A bátyám jó szívének köszönd, ne nekem – mondta, és úgy állon vágta, hogy amaz rögtön elterült eszméletlenül.

Tövises nagy ívben kikerülte, s az orra alatt azt dünnyögte:

– Még egy gyerek is elbánt vele.

A három fivért eddig is szerette a nép, de a történetek után még jobban a szívükbe zárták őket:

– Olyanok ők, mint az a fa, amelyik a legnagyobb vihart is kiállja...

A három úrfi

A legenda forrása

A város eredetmondája szerint ezen a vidéken valamikor erdők voltak. Az erdőben szarvasok, őzek éltek. A vadászok a szarvasok nyomát követve jutottak el a mai város közepére, ahol egy mély, jó vizű kútra bukkantak. Az itt alapított települést a kútról nevezték el.

Forrás: Remete Farkas László: Aranyszarvas – Csodaszarvas; Kézirat. Budapest, 2009

Ezt a történetet is meghallgathatja Györgyi Anna színművésznő előadásában. Ehhez okostelefon vagy tablet kamerájával olvassa le a kódot, majd indítsa el a megjelenő linket.

A mély kút

A mai Mélykút területén réges-régen végeláthatatlan erdőség terült el. A sűrűben őzek, szarvasok, vaddisznók éltek békében, ahogy az egy erdőben lenni szokott. De azt is beszélik, hogy az erdő különös népeket is rejtett. Tündérek és boszorkányok lakták, s egy csodás szarvasbika, aki ha száguldott, lángolt az agancsa.

Egy nap vadász érkezett az erdőbe. Hallotta hírét a királyi szarvasbikának, és elhatározta, hogy mindenáron elejti. Azt is hallotta, hogy már sokan megpróbálták, de eddig még senkinek sem sikerült. Sőt, a próbatevők szőrén-szálán eltűntek az erdőben.

Különös hely... – gondolta.

Már három napja járta a rengeteget, de nem bukkant a vad nyomára. Lova is elfáradt, s a tömlőjéből is elfogyott víz az utolsó cseppig.

– No – simogatta meg paripája sörényét –, nemhogy vadat nem ejtünk, még a végén szomjan veszünk. Talán így járt a többi vadász is. Inkább vizet kéne keresnünk.

Ekkor ág reccsent, mire a ló és gazdája is felkapta a fejét. Az egyre hangosabban zörgő ágak közül egyszer csak feltűnt az áhított bika. Ekkora agancsot a vadász még soha nem látott, pedig nem egy vadat ejtett már el!

Óvatosan a hátán lévő íjért nyúlt, majd szinte észrevétlenül kihúzott egy vesszőt a tegeztartóból, és a húrra illesztette. Közben tekintetét egy pillanatra sem vette le a szarvasról.

A csodás vad – noha jól látta a vadászt és lovát – egyáltalán nem zavartatta magát. S mintha csak incselkedni akart volna, nekiállt falatozni a gyér fűből.

Még ilyet! – gondolta a legény, s azzal megfeszítette az íjat. Nem kellett messzire céloznia, és ekkora távolságból még soha nem hibázott.

Hanem a nyílvessző ezúttal célt tévesztett: egy fatörzsbe fúródott. A vadásznak nem sok ideje maradt a mérgeződésre, új vesszőért nyúlt, és azt is kilőtte. Most meg a másik oldalon lévő fába csapódott. Mindeközben a szarvas nyugodtan falatozott.

– Ej, a keservedet! – hördült fel a vadász, felpattant a nyeregbe, s csizmája sarkát a ló vékonyába nyomta. Hiába volt fáradt az állat, rögtön megugrott. Őt is zavarta a szemtelenség.

No, erre már a bika is felkapta a fejét, nekilódult, az üldözők meg utána. Ló és lovasa teljes önkívületben üldözte a menekülő vadat, amely lángcsóvát húzott az agancsa nyomán.

A vágóban egyszer csak szakadék tárult eléjük. A szarvas könnyedén átszökkent fe-

A mély kút

lette, és a ló is épphogy. A bika hátranézett, hogy üldözői a nyomában vannak-e még, de akkor megbotlott egy kidőlt fában, és elvágódott.

– Megvagy! – ujjongott a vadász, és nagy böszön szúrásra emelte a kopjáját.

De akkor, csodák csodája, a földön fekvő szarvas megszólalt:

– Ha megölsz, soha nem jutsz ki az erdőből, és szörnyű szomjhalál vár rád és a lovadra.

A vadász keze lehanyatlott. Körbenézett, kereste, vajon ki játszik vele, de nem látott senkit.

– Te beszélsz? – kérdezte ámulatlan a szarvast.

– Én – bólintott a vad. – Nem mindig éltem állat bőrében. Hajdanán én is vadász voltam. Egyszer aztán betévedtem ebbe az elátkozott erdőbe, a gonosz boszorkány pedig szarvassá változtatott. Azóta engem űz mindenki.

– Tudod, hol talállok vizet?

– Igen – mondta a szarvas. – Ha segítesz, megmutatom.

A vadász leszállt a lováról, és elindult a bika nyomában.

Hamarosan megérkeztek egy tisztásra, melynek közepén ott állt egy kút.

– Nem értem – nézett körbe a vadász –, többször is átmentünk ezen a réten, de soha nem vettem észre.

– Nélkülem nem is vehetted – mondta a szarvas –, a boszorkány bűvös ereje védi.

A vadász a kávéhoz lépett, és belenézett.

– Jó mély!

– Pedig le kell másznod, ha inni akarsz. Sok szerencsét! – mondta még a szarvas, s azzal eltűnt, mint a kámfor.

A vadász átmászott a káván, és kőről kőre kapaszkodva egyre lejjebb jutott. Már kezdte az hinni, hogy feneketlen a kút, aztán egyszer csak leért az aljára. Kezét megmerítette a vízben, és mohón ivott. Nekiállt megtölteni a tömlőjét, hogy vigyen a lovának is.

Egyszer csak csobbanás hallatszott, s a gyűrűző vízből egy tátogó hal nézett rá vágyakozón, majd így szólt:

– Segíts!

– Ki vagy? – kérdezte a juhász. A beszélő szarvasbika után már nem is csodálkozott.

– Az erdőben gombásztam egyszer – válaszolt a kis hal –, de a boszorkány megvert a szemével, és hal képében azóta itt élek, ennek a kútnak a mélyén.

– Hogyan tudnék segíteni?

– Csókolj meg, és megtörik az átok.

A vadász vett egy mély lélegzetet, ráhajolt a hal tátogó szájára és megcsókolta. A fodrozódó vízből abban a minutumban gyönyörű lány emelkedett ki. Igaz, csak derékig, mert attól lefelé még mindig halteste volt, és hatalmas uszonyával egyre csak csapkodott a víz alatt.

– Csókolj meg még egyszer – kérte a kút lakója, amit a vadász már könnyebb szívvel teljesített. Amikor elcsattant a második csók is, az uszony lábakká változott.

– Menj előre – mondta a vízilány –, követlek.

Együtt másztak ki a kútból. A lány, hogy viszonzza a legény jótettét, odalépett hozzá, és most ő csókolta meg.

A vadász addigra már hozzáedződött a csodákhoz, és mintha ez lenne a dolgok legtermészetesebb rendje, megkérdezte a lányt:

– És most mihez kezdünk?

– Sátrat verünk, és itt fogunk élni száz évig!

– Száz évig? – hitetlenkedett a vadász. – Sok idő az!

A mély kút

– Bizony rengeteg. Aki ivott a kút vizéből, hosszú életű lesz. De ne aggódj – mosolygott huncutul a lány –, nem fogunk unatkozni.

Ebben a pillanatban egy árny suhant el a lombok között.

– A boszorkány... – suttogta rémülten.

Erre a vadász odaugrott az íjához. Egyszerre két vesszőt helyezett a húrra, és biztos kézzel megfeszítette. Amint az összefont fűzfavesszőn lovagoló boszorkány feltűnt a fák között, elengedte a húrt. Sziszegve szállt a két vessző, s célba talált.

A boszorkány sipítozva repült tovább, de ettől fogva senkit nem vert meg a szemével.

A vadász és a vízilány valóban száz esztendeig élt. Számtalan gyermekük és unokájuk született, aztán mások is megtelepedtek a mély kút körül, amelyből soha nem fogyott ki a tiszta, jóízű víz, amely azóta is csillapítja minden állat és ember szomját.

AZ IZSÁKI JUHÁSZ

A legenda forrása

A fejezetben több eredeti forrásból származó szöveget használtam fel nagyobbbrészt szó szerint, néhol kiegészítve, kiszínezve.

Forrás: A Szamárváros (Elmondta: Tantó Sándorné 46 éves, Kálvin tér 3. – 1949); A Morgókút (Elmondta: Szelei József 66 éves, Kossuth L. u. 74. – 1954); Bőg a Damásdi bikája (Elmondta: Takács Lajos 94 éves, Kossuth L. u. 103. – 1983); A Bikatorok (Elmondta: Tetézi Lajos 37 éves, Mező I. u. 10. – 1988); A Kozma-hegy kincse (Elmondta: id. Gyallai Gábor 78 éves Losonczi u. 1. – 1988); Isak bég (Elmondta: id. Papp József 71 éves, Kisizsák, Gedeon dűlő 38. – 1950); A szélmalom kútja (Elmondta: id. Gyallai Gábor 78 éves, Losonczi u. 1. – 1988); Szajor elnevezése (Elmondta: Papp János 83 éves, Kinizsi u. 13. – 1983).

Ezt a történetet is meghallgathatja Györgyi Anna színművésznő előadásában. Ehhez okostelefon vagy tablet kamerájával olvassa le a kódot, majd indítsa el a megjelenő linket.

Az izsáki juhász

A kis Tóni sokadik gyermekként érkezett a családba, édesanyja belehalt a szülésbe. Szegény édesapja egyedül maradt annyi poronttyal, hogy maga is alig tudta számontartani. Még szerencse, hogy öreg nagyapja szívesen játszott az unokákkal, s a juhászmesterség nagyapáról és apáról egyszerre szállt a kis Tónira.

Szaladt az idő, s Tónikából Antal, majd Tóni bá' lett. Megöregedvén egyre szívesebben időzött a szamárvárosi kocsmá borfoltos asztalánál.

Szamárváros a juhászokról kapta nevét, mivel Izsákon sok pásztorember lakott, és mind-egyiküknek volt szamara. A túrót és a sajtot szamarháton vitték a szomszédos falvakba, városokba eladni. Jártukban-keltükben beugrottak a kocsmába, a szamarukat meg kikötötték az épülettel szemben lévő akácfákhoz. Volt, amikor ötvenen-hatvanan is összejöttek, a kocsmárosné jó boltot csinált velük.

A juhászok másik kedvelt helye a morgókúti kocsmá volt, a főutcán. Volt előtte egy láncos kút, s minden szomjas vándor kedvére húzhatott belőle magának vizet. Ha valaki ezt meg is tette, az idős kocsmáros mindig kikiáltott:

– Ne vizet igyál, béka nő a hasadban!

A kocsmárosnak fiatal volt a felesége, és igen szemrevaló. Sok juhász nem a kocsmá savanyú boráért, hanem a csinos kocsmárosné miatt járt oda. Tudta ezt az öreg is, emiatt mindig morgott a fiatalasszonyra. Ezért hívták a népek a kocsmá előtti kútot morgókútnak.

Tóni hol az egyik, hol a másik kocsmában ücsörgött. A fiatalok szerettek az asztalához ülni, mert rengeteg történetet ismert a falu életéből. Amíg ő mesélt, hűséges kutyája, Szajor vigyázta éberén a nyáját. Amikor Tóni megjött egy-egy útjáról, mindig megsimogatta a kutyát:

– Na, Szajor, minden rendben?

Ha valamelyik báránnyal baj volt, a kuvasz rögtön odavezette.

Amíg az idős juhász ücsörgött a szamárvárosi kocsmában, társai meg is jegyezték:

– S a birkákra ki ügyel?

– Ügyesebb bojtárom van, mint ti együttvéve – mondta nekik ilyenkor, s ivott még egy pohárral.

Az izsáki juhász

Egyik reggel, amikor megkondult a nagyharang, az öreg a templom felé biccentett:

– Bőg a Damásdi bikája!

– Hogy is van ez, Tóni bá? – nógatták az öreget.

– Damásdi János nagygazdának volt a faluban a legtöbb marhája. A Bikatorok körül tartotta a jószágát. Egyszer szántás közben az ökrei hatalmas vasládát forgattak ki az ekével. A láda tele volt arannyal. A Bikatorokban táborozó törökök áshatták el. Damásdi igen hívő ember volt, ezért a református egyházra hagyott 20 000 váltóforintot, 3 hold szőlőt pedig a lelkészre. A templomnak két harangot is vett, az egyik nagyon nagy volt. Ezzel harangoznak még mindig. Hallhatjátok, olyan a hangja, mint a bikáé.

– Én meg azt hittem – mondta erre egy fiatal juhász –, hogy ennek a mondásnak a Bikatorokhoz van köze. Az hogy is van, Tóni bá?

– Régen sok volt itt a futóhomok – kezdte az öreg, és ráhúzott a flaskára. – Ha jött egy nagyobb vihar, fákat, házakat temetett be. A homok között meg ott voltak a legelők. Egy vihar alkalmával a futóhomok pillanatok alatt betemette a legelő marhákat, csak a bika szája látszott ki. Messzire elhallatszott fájdalmas bőgése. Azóta azt a buckát Bikatoroknak nevezik.

Az izsáki juhász

– S mi a helyzet a Kozma-hegy kincsével? – kérdezte egy bojtárlegény.

– Ha hozol még egy pohárral, megtudod, komám – kacsintott az öreg, mire a bojtár hozta az innivalót. Tóni folytatta a mesélést:

– Ezt még az öreg Gyallai Mihálytól tudom. Ő váltig állította, hogy azt a hegyet a törökök hordták össze. A lábánál ástak egy nagy kutat, az látta el őket ivóvízzel. Éjjel-nappal őrizték, nehogy az izsákiak megmérgezzék. A hegyről időközönként sárgás fény csapódott az égre, amely bevilágította a falut is. Izsákon ilyenkor mindig nagy riadalom támadt. Elterjedt a hír, hogy a Kozma-hegy belsejébe a törökök temérdek aranyat rejtettek el, és az időnként felfénylik. Miután elmentek a törökök, a falusiak ásóval, kapával hetekig túrták, fúrták a hegyet, de semmit sem találtak. Na, gondolták, biztos magukkal vitték a pogány disznók.

– S az igaz-e, hogy a falu a nevét egy törökről kapta?

– De igaz ám! Isák bégről.

– Az hogy is volt?

– Ez az Isák – kezdte az öreg – magyar gyerek volt, ebben a faluban született, de a törökök elrabolták, és kinevelték janicsárnak. Amikor felnőtt, rettenthetetlen harcos lett. Sok dicsőséget szerzett a harcban, melynek jutalmaként a szultán bégnek nevezte ki, s még földet is kapott Magyarországon, ahová öregségében visszajárt. Az a falu lett a birtoka, ahol megszületett. Innen kapta a nevét: Izsák. És én is – fejezte be az öreg a mesét. – De most már hagyjatok, még ebédet is kell főznöm.

– Aztán mi finomat főz, kend?

– Még nem tudom. Talán szuszogót.

– Nagyanyám azt mondja, azt csak a szélmalom kútjának a vizével jó megfőzni.

– Jól tudja a nagyanyád. Annak a gémeskútnak olyan a vize, hogy egész más lesz tőle az étel íze. Jegyezzétek meg: jó szuszogót csak azzal a vízzel szabad főzni! – állt fel az öreg az asztaltól.

– Bár lehet, hogy inkább görhenyt sütök. Még nem tudom.

Lassan baktatott hazafelé, a bortól kicsit bizonytalanul vitték a lábai. De még így, kába fejvel is érezte, ahogy egyre közeledett, hogy valami nincs rendjén... Szajor nem futott elébe, mint máskor.

– Mi történhetett? – morfondírozott magában.

Mikor hazaért és körülnézett, majdnem megállt a szíve. A földön egy csomó élettelen birka feküdt, s mind csupa vér. Szajor is ott volt közöttük. Alig lehetett ráismerni, épp csak szuszogott. Amikor meglátta a gazdáját, próbált felállni, de összeroskadott.

– Ó, Istenem! – szörnyülködött a juhász. – Ez megveszett, és elpusztította a fél nyáját.

Ahogy még jobban körülnézett, meglátta, hogy kicsit odébb széttépett farkasok hevernek. Mindent megértett. Egy toportyánfalka támadt a nyájra. Sok bárányt megöltek, mire Szajor végezni tudott velük.

Az öreg térdre rogyott hű kutyája mellett, úgy simogatta:

– Ó, én balga – törtek fel könnyei. – Még azt hittem, ezt te tetted...

A legenda forrása

Soltszentimre határában áll a Csonka torony. A templomrom Szent István király egykori birtokán található. A legenda szerint első királyunkat nagyon megviselte fia elvesztése. A ma is látható templomot maga Szent István király építtette Imre fia emlékére. Imre herceget 1083-ban szentté avatták. Ezután a templom védőszentje ő lett, és a település nevét is neki köszönhetjük.

A pusztaszentimrei templomromról az a hagyomány van elterjedve, hogy azt Imre királyfi építtette és itt élt a kolostorban.

Egyes vélemények szerint Imre herceget nem vadkan ölte meg, hanem egy Vadkan nemzetiségű felbérelt besenyő.

Forrás: Lakatos Vince: Nyolcszáz pengő miatt el kell pusztulnia az Alföld egyetlen Árpád-ház kori emlékének. NEMZETI ÚJSÁG 1937. nov. 21.

Ezt a történetet is meghallgathatja Györgyi Anna színművésznő előadásában. Ehhez okostelefon vagy tablet kamerájával olvassa le a kódot, majd indítsa el a megjelenő linket.

Imre herceg

Mikor Szent István királynak újra fia született, tiszteletére templomot és klostromot építtetett a pusztán, hogy ezzel is az Isten kedvében járjon. A fiú a keresztségben az Imre nevet kapta – édesanyja, bajor Gizella kívánságára –, mivel nagybátyja, Henrik császár nevének ez volt a magyar megfelelője.

Gyerekkorának nagy részét a herceg a fehérvári palotában töltötte, de mindig szívesen időzött a pusztában. Nagyon szerette bámulni a végtelen láthatárt, és olyankor táguló tüdővel lélegezte be a puszta illatát. De talán még ennél is jobban kedvelte a könyvek illatát!

A király szenvedélyesen szerette fiát, és nagy gondot fordított a nevelésére. A legjobb szerzeteseket bízta meg a tanításával. A gyermek korán megtanult olvasni, attól kezdve falta a könyveket, s csak úgy szívta magába a tudást.

Mikor az ifjú herceg 7 éves lett, egy nagy tudású bencés szerzetes érkezett Pannónia földjére, aki Velencéből éppen a Szentföldre tartott. A király rögtön felismerte Gellértben a rendkívüli képességű embert, aki elmondhatta magáról, hogy „nincs könyv, amelyet ne olvastam volna”. Felkérte, hogy maradjon az ő szolgálatában, és legyen a fia tanítója. Imre herceg hét évig tanult kiváló mesterétől, és nem volt olyan tudomány – a grammatikától a nyelveken át a vallásig –, amelyet ne sajátított volna el magas szinten. A trónörökösnek azonban egyéb tudományokban is jártasságot kellett szereznie, ezért amikor tizenöt éves lett, atyja maga mellé vette, hogy megtanítsa az államirányítás, a diplomácia és a hadviselés tudományára. Uralkodói útmutatásait írásba is foglalta, s személyesen fiának címezte: „*Intelmek Imre herceghez*” – ez állt a borítón.

István elérkezettnek látta az időt, hogy fia a hadviselést a gyakorlatban is megtapasztalja. Imre ekkor Csanád mellett a Rábához indult a sereggel, hogy felvegyék a harcot Konrád császár német zsoldosaival. Csanád leleményességének köszönhetően a császári csapatok súlyos vereséget szenvedtek. A ravasz parancsnok úgy tiporta meg őket, hogy szinte ki sem állt ellenük. Imre jó tanítómestert kapott, elleshette a csalafinta hadi fortélyokat.

Miután átesett a tűzkeresztségen is, a herceg lassan készen állt arra, hogy ha eljön az idő, átvegye a trónt. István szerette volna mielőbb fia fején látni a koronát, Gizella pedig saját kezűleg varrta már koronázási palástját. Hogy az utódlást is jó előre előkészítsék, a királyi pár egy bizánci hercegnőt kívánt megkérni fiuk számára.

Imrét a Rába melletti csata nagyon megviselte, jobban kedvelte a tudományt és a könyveket, mint a csatazajt. A házassághoz sem igen fűlött a foga, jobban szeretett visszavonultan imádkozni. Egy nap, amikor már túlságosan gondterheltnak érezte magát, befogatott, és elhajtott a pusztába, az „Imre-templomhoz”, ott mindig lecsendesedett. Ezúttal azonban elszámította magát, mert alig merült bele a végtelen puszta csodálatába, amikor a tanácsnok kopogtatott be a terembe, ahová visszavonult.

Az udvari kísérő meghajtotta magát:

– Felség, a környező birtokosok tudomást szereztek jöttödről, és mindenáron egy vadászattal szeretnének megtisztelni. Mit mondjak nekik?

Imre elgondolkodott:

– Ettől félttem – mosolyodott el halványan. – A nagy hangú bárók seregétől meg a terített asztalaiktól. Nem kedvelem az efféle véres szórakozást. Nem bújhatok ki a meghívás alól?

– Attól tartok, felség, hogy nem. Nagyon nagy sértés lenne számukra.

– Jó – döntött a herceg. – Üzenem nekik, hogy részt veszek a vadászaton, de egyedül megyek. Ne szólj közbe! – intette le a tanácsnokot. – Adjanak valakit mellém, s legalább járok egy nagyot. Aztán az esti vacsorán majd kiengesztelem őket, mert ugye, azt sem úszhatom meg?

– Nem, felség, azt biztos, hogy nem.

Imre herceg

Ebben maradtak. A herceg átöltözött, és várta a kíséret. Amikor megpillantotta, azon gondolkodott, hol látott már hozzá hasonló fizimiskát, de bárhogy törte is a fejét, nem tudott rájönni.

Nagydarab volt a vadász, vastag karjai egy medvével is elbírtak volna. Durva vonású arcáról nem sok érzelmet lehetett leolvasni. Apró szemével bizalmatlanul pislogott. Haját kétoldalt befonta, bőrből készült ruhájára ráfért volna már némi javítás. Övében hosszú pengéjű tőr lapult, hátán íj és tegeztartó, kezében rövid nyelű kopja.

– Felség – mutatta be a vadászt a tanácsnok –, ő Csurbaj. Úgy ismeri a környéket, mint a tenyerét. A besenyők nemzetségéhez tartozik.

Csurbaj nem szólt semmit, csak enyhén meghajtotta a fejét. A herceg ebben a pillanatban rájött, honnan ismerős neki. Csanádnak voltak ilyen pogány emberei.

Lóra szálltak, kilovagoltak a klostromból. Már egy fél órája ügettek, de a besenyő még egy szót sem szólt.

– Nem vagy valami beszédes – mondta neki a herceg, csak hogy megtörje a csendet. – Tudsz egyáltalán a nyelvünkön?

– Tudok – szólalt meg végre a vadász.

Imre herceg

– Mit jelent a neved? Mindig érdekelték a nyelvek. Jó néhányat beszélek is, de a besenyőt nem.

– Vadkan.

„Na, ez szép – gondolta a herceg és elnyomott egy mosolyt. – Itt lovagolok a pusztában egy Vadkan nevű besenyő vadással, aki ha akarna, megehetne reggelire. Este pedig várnak a bárók, és vacsorára, meglehet, ők esznek meg”.

Lovaglás közben a besenyő a tájat fürkészte, idegesen forgatta fejét. A hercegnek olyan érzése támadt, mintha nem is a vadakat fürkészne. De akkor mit?

A távolban feltűnt néhány paraszt. Csurbaj mérgesen horkantott egyet, mintha azt kérdezte volna: mi a nyavalyát keresnek ezek itt?

Aztán feltűnt egy őz, de a vadász semmi jelét nem mutatta, hogy szándékában állna leteríteni vagy üldözni.

A herceg egyre jobban kezdett zavarba jönni, s azon morfondírozott magában, hogy tanítója, Gellért most mit tanácsolna. Csanád, a híres vezér mit tenne? Már megbánta, hogy legalább néhány testőrt nem hozott magával.

Aztán a semmiből hirtelen egy vaddisznó bukkant fel. Meglátta a két lovat, és megtorpant. Csurbaj hirtelen megváltozott. Ez a vad már nagyon is érdekelte. Levetette magát a nyeregből, és egyenesen ráugrott. A disznó menekült volna, de esélye sem volt. Hiába visított, a besenyő medvekarjából nem tudott szabadulni. Villant a kés pengéje, s hamarosan abbamaradt a visítás.

Csurbaj felnézett a hercegre, s pillantásától a herceg megborzongott.

– Ki vagy te? – kérdezte Imre remegve.

– Bese, Barcsa, Talmocs, Kend...

– Kik ők?

– Pogány testvéreim, akiket apád elveszejtett.

A hercegben szinte megfagyott a vér, s egyszerre mindent megértett:

– Atyám ellenségei pedig most téged küldtek, hogy te engem veszejts el, és az egész úgy legyen feltüntetve, mintha egy vadkan végzett volna velem.

A besenyő arcára most először ült ki halvány mosoly.

– Nem hiába tanultál annyit, úrfi, jól gondolod – s azzal lépett egyet a herceg felé...

Hiába várták vissza a vadászatról Imre herceget. És hiába várta vissza fiát a király Fehérvár-ra. A tanácsnok halálra váltan állt az uralkodó előtt.

– Ismételd meg! – dörögte a király.

A tanácsnok lehajtott fejjel, akadozó hangon ismételte el, amit az előbb már elmondott:

– Felség, a fiad halott...

A király, miután végre felfogta, részletesen kifaggatta a tanácsnokot, s mindenkit kizavart a trónteremből. Kétségbeesetten roskadt a trónszékbe.

– Nincs fiam, nincs örökösöm. Kinek a fejére száll a koronám?

Aztán megkeményedett. Kikiáltott az ajtónállóknak:

– Hívjátok Csanádot!

Jött is a katona, aki már értesült a hírről. Szálfaegyenesen megállt ura előtt.

– Mit kívánsz, királyom?

– Vedd a fejét! Hallod, Csanád? A fejét akarom a gyilkosnak!

Csanád azonnal felnyergelt és kilovagolt a várból. Addig ment, amíg meg nem találta, akit keresett.

– Öreg – szólt az idős táltosnak –, szükségem van rád.

Imre herceg

Miután elmondta neki, mit akar, az öreg bevonult a sátrába. Csanád fülét hamarosan dobszó ütötte meg, majd füst szállt fel a sátorból. Nemsokára megjelent az öreg a sátor előtt.

– Ott van – mondta révedő tekintettel, s pontosan körülírta a helyet, mely lelki szemei előtt megjelent.

Csanád három nap múlva akadt a besenyő nyomára, ott találta, ahol az öreg táltos mondta. Csurbajnak hiába volt medvekarja, a küzdelem nem sokáig tartott. Ahogy Csanád a nagy-ősi csatában levágta Ajtony fejét, úgy vágta most le Csurbajét...

A nép száján pedig életre kelt a legenda, miszerint Imre herceggel egy vadkan végzett vadászat közben.

Imre herceg

A legenda forrása

Parasztvármegye

A Duna melléki parasztvármegye 1663. április 2-án gyűlést tartott a Kunszentmiklós közelében található Fekete-halmon. A gyűlés, korabeli szóhasználatnál élve 'concurus' a parasztság kétségbeesett próbálkozása volt az egyre romló közbiztonság kezelésére. Az eseményt leíró oklevél kezdő sorai szerint a „Duna mellyikin, Es kin az pusztán egynehány Faluk őszve gyűlvin, Fekete halom nevű Dombhoz, helyeknek megh maradasaert az rajtok hatalmaskodók ellen akik az Magyar partrul vadnak.” E kezdő sorokból megtudjuk, hogy a magyarok, azaz egészen pontosan a végvári katonaság miatt határozták el magukat a gyűlésre. Az 1663-as gyűlés jegyzőkönyvébe azt is belefoglalták, hogy aki felvidéki katonának („főlföldi palócznak”) adta el az állatait, annak írásba kell foglalnia az egyezséget. A vevő így bizonyíthatta, hogy állatai nem lopottak. Fontos kiemelni, hogy a létrejött önvédelmi szervezet jogai nem terjedtek ki az igazságszolgáltatásra. Ha bűncselekményt tapasztaltak, az ilyen célra felállított 12

fő s testületnek („cirkálók”) kellett közbelépnie, vagy ha kevésnek bizonyultak, jelenteni kellett az esetet a budai török, vagy a felvidéken székelő vármegyei hatóságnak.

Tsolyós (Csólyospálos)

„Kis Kun Pusztá Félegyháza Váraszáé, melyet éjszak felől a Majsai Terrenum, napkeletről az Egri Káptalanhoz tartozó Kömpölcz nevezetű, és Szegedi Balás pusztá, napnyugatról Pálos, és Ágasegyháza Kun Puszták környékezik.

A földje homokos, és nagyobb részént sovány butzkákból áll, azért tsak marha legeléssel használtik. Ezen Pusztáruul emlékezetes az, hogy 1659-ben Gróf Balassa Bálint a Török előtt szaladván itt a nagy sován homok miatt meg-akadott, és a népét-is a Törökök el-érték 900 magyar Vitézzeivel együtt, azon dühös Törökök által megölettetett.”

Forrás: Marjanucz László: Üllés története és népelete

Ezt a történetet is meghallgathatja Györgyi Anna színművésznő előadásában. Ehhez okostelefon vagy tablet kamerájával olvassa le a kódot, majd indítsa el a megjelenő linket.

Parasztvármegye

A török időkben a lakosságot nemcsak a pogány hódítók, hanem a zsold nélkül maradt végvári vitézek és a kóborló szabad hajdúk is zaklatták. Gyakran megsarcolták, kirabolták a népet, hatalmaskodva garázdálkodtak. Főleg a gazdag marhakereskedőket fosztogatták, akiket a nép „törökösséggel” vádolt, és sokszor nem alaptalanul... Nem véletlenül hízott a tőzsérek a bugyellárisa.

Hasztalan lépett fel a fosztogatók ellen a nádor, azok évente többször is megjelentek, és öltek, raboltak, erőszakoskodtak. A legemlékezetesebb eset az volt, amikor Balassa Bálint leányei portyára indultak. Nem számoltak azonban a törökökkel, akik lesben vártak rájuk. A csólyosi kun puszták földje homokos, így amikor a magyar vitézek menekülőre fogták, a lovak megakadtak a homokban. A törökök 900 magyart vágtak le, s az ütközet a csólyosi csata néven híresült el. Ezzel azonban nem lett vége a fosztogatásoknak.

A parasztek összefogtak, s megpróbálták a rabló had ellen védekezni. Egy írástudó deákkal levelet írtak, amelyben megfenyegették a vármegyét: ha nem vizsgálja ki a panaszaikat, a királyhoz fordulnak, s ha az sem segít, saját kezükbe veszik az ügyet.

Mivel a levélnek semmi foganatja nem lett, 1663 tavaszán gyűlést tartottak a Kunszentmiklós közelében található Fekete-halmon. Jöttek a parasztek Fülöpszállásról, Izsákról, Tassról és a környező falvakból.

Az összegyűlték megalakították a parasztvármegyét. Kötelezték a tagokat, hogy figyeljék a határt, mivel a fosztogatók a könnyen elhajtható és pénzzé tehető marhákat és lovakat zsákmányoltak leginkább. Ha állatokat hajtó idegent látnak, fel kell őket tartóztatni, és megtudakolni tőlük az állatok származási helyét.

No, erre már a vármegye is ráharapott. A nagyurak még örültek is neki, egy gonddal kevesebb. Csak azt kötötték ki, hogy a parasztek önhatalmúlag nem bíraskodhatnak és fegyvert sem viselhetnek, kivéve a fokost. Ha rablást vagy fosztogatást tapasztalnak, a 12 főből álló „cirkálónak” kell közbelépnie. Ha ők is kevésnek bizonyulnak, jelenteni kell a vármegyének vagy a budai pasának.

A parasztek nagy hévvel kezdtek neki a felkészülésnek. A falvak határában megfigyelőpontokat alakítottak ki. A legalkalmasabbak erre a határhalmok, más néven a kunhalmok voltak. Hajdanán ide temették el a kun előkelőségeket.

Parasztvármegye

Ahol nem volt halom, ott megtette egy magas nyárfa. Ahol nem nőtt fa, oda messzebről hoztak kivágott, vékony nyárfatörzseket. A „látófa” két oldalára lyukakat fúrtak, s karvastagságú ágakat dugtak belé, majd leásták a földbe. A létraszerű alkalmatosság tetejéről aztán messzire láthattak. Ha feltűnt a fosztogatók által keltett porfelhő, tüzet gyújtottak. Így adták tovább a hírt a többi őrszemnek, a parasztok pedig felkészülhettek a nem várt vendégek fogadására.

Egy nap a Kecskések kisebbik fia volt az őrszem. Unatkozva gunnyasztott a látófa tetején. Egy atyafia, aki a földjére ment kapálni, odaszólt neki:

– Olyan vagy, mint egy ázott varjú!

A gyerek, hogy elúzza unalmát, a repülő madarakat leste. Látott magasan körözni két ölyvet. Aztán feltűnt egy sas, de túl messze volt. Ahogy meresztette a szemét, porfelleget vett észre a távolban.

„No, ezek biztos nem madarak” – gondolta, és sebesen lemászott a látófáról.

A fa mellett szalmaboglya állt. A legényke ügyesen tüzet csiholt, a száraz szalma rögtön láng-
ra kapott. A füstjét észrevették a többi helyen, készülődhettek a hívatlan vendégek fogadására.

A füstöt Kunszentmiklóson is látták. A férfiak abbahagyták a munkát, és szaladtak, hogy elő-
vegyék a kiegyenesített kaszákat, vasvillákat. Nem kellett félteni ezeket a csavaros eszű kunokat. A vármegye csak a fegyverviselést tiltotta meg, a szerszámokra nem vonatkozott a rendelet.

Mire megérkeztek, a falu felkészült a lovasok fogadására. Majd’ harmincan lehettek, s kó-
borló végvári vitéznek nézték őket. Talán Gyuláról jöttek, talán Egerből. Nem számítottak
ellenállásra.

– Nézzétek a hős parasztjait! – röhögött fel kényszeredetten a kapitány, amikor meglátta
szemközt a felsorakozott sereget. – Hisz még szabályos csatasorba se tudnak állni – s azzal
kivonta a kardját. – Tisztuljatok innen! Összeszedünk pár dolgot, és már itt sem vagyunk. Min-
denki jól jár.

– A kardhoz is úgy ért, mint a beszédhez? – lépett ki az összegyűlt parasztok közül egy meg-
termett legény.

A kunszentmiklósi Erős Miklós a szülőfaluja után kapta a keresztnévét. Vezetékneve is talá-
lónak bizonyult, mivel már siheder legényként nem volt nála erősebb a pusztában. Fiatalkor
ellenére aratáskor ő volt az első kaszás, s az ökröket pusztára kézzel taglózta le. Egyszer elsüllyedt
a homokban egy szekér, s a két ökör meg sem bírta mozdítani. A tanácstalan parasztok szét
akarták szedni a szekeret, hogy darabokban vigyék át a homokos részen, mire Miklós fogta az
ökrök szarvát, s egyedül kirángatta a kocsit.

A kun legényt még a nagyapja tanította meg a fokos forgatására.

– Hiába vagy olyan erős, mint egy bivaly – okította az öreg –, ügyességre is szert kell tenned!

Mint utóbb kiderült, a legény nemcsak erős, de ügyes is volt. Mesterien megtanult bánni a
fokossal.

Meghökken a kapitány, amikor Miklós elébe állt, de meghökkenek a vitézei is. Ilyen szem-
telen paraszttal még soha nem volt dolguk.

– Nézzenek oda, egy lovag! A parasztvármegye paraszt lovagja – folytatta a kapitány a gú-
nyolódást, mire vitézei felnevettek. – Aztán mit akarsz, öcsém?

– Bajvívást – nézett Miklós egyenesen a kapitány szemébe.

No, erre aztán hangos kacagásban törtek ki a katonák. Még a könnyük is kicsordult.

– Komolyan gondoltam... – szólt a legény csendesesen, de határozottan.

– Ha ennyire meguntad az életedet, hát legyen – s azzal a kapitány leugrott a lováról.

Parasztvármegye

Tágult a nép, helyet hagytak a viaskodóknak. A kapitány felemelte kivont kardját, hogy le-
sújtson a fegyvertelen legényre.

Ekkor füttyszó harsant, s egy fokos repült pörögve a levegőben. Miklós nagyapja dobta oda.

A legény ügyesen elkapta, majd ugyanazzal a mozdulattal rácsapott a kapitány kézfejére úgy,
hogy a kard rögtön kihullott belőle.

A vitézek felkiáltottak, s kivonták a szablyáikat. A parasztokat sem kellett féltetni. Ők is fel-
hördültek, és előrántották kiegyenesített kaszáikat. Így állt egymással szemben a két csapat.

Ekkor puskalövés dördült, és a tizenkét cirkáló a vármegye emberével bevágatott a faluba.
Ők is látták a jelzőtüzet.

A végvári vitézeknek két lehetőségük maradt. Az egyik, hogy felveszik a harcot velük. Ebből
azonban komolyabb bonyodalom is kerekedhetett volna, hisz itt volt a törvény hivatalos embe-
re is. Nem beszélve arról, hogy a cirkálókkal megerősödve változtak az erőviszonyok. A másik
lehetőség, hogy kereket oldanak.

Emellett döntöttek. A kapitány a sérült kézfejét szorongatva visszaült a nyeregbe, és embe-
reivel szégyenszemre elvágatott. Még a kardját is otthagya.

A parasztok közben mindenről beszámoltak a cirkálóknak. A hadnagy lehajolt a kardért, és
átnyújtotta Miklósnak.

– Nekünk tilos a fegyverviselés – hökkent meg a legény.

– Nem is azért adtam, hogy használd – húzta össze a szemöldökét a kapitány tettetett felhá-
borodással. – Csak próbálgasd – s azzal rákacsintott a legényre. – Aztán ha már valamennyire
kitanultad, keress meg a vármegyeházán. Talán tudnék neked munkát szerezni...

A legenda forrása

*Forrás: Kecskeméti Katona József Múzeum Néprajzi Adattára
Felsőszentiván szélmalma*

*Ezt a történetet is meghallgathatja Györgyi Anna színművésznő előadásában.
Ehhez okostelefon vagy tablet kamerájával olvassa le a kódot, majd indítsa el
a megjelenő linket.*

A molnár és a szélbanya

Iván szemügyre vette a malomkereket, nem talál-e rajta repedést. Gyakorlott kézzel megszírta a fogaskerekeket, majd megszögelte a garat elkorhadt deszkáit. Aztán a széllapát vitorlái foltozta meg, s ha már felállt a létrára, a lyukas zsindelyeket lecserélte a tetőn. Végül jó alaposan kitakarította a lombárt.

Büszkén nézte a malmát, amelyet apjától örökölt, és még gyerekként elleste tőle a mesteriséget. Szinte mindegyik falunak volt szélmalma. Kisebb-nagyobb, ósdibb-modernebb, de a szentiváni volt a legkülönb a környéken.

A falu nagy ünnepre, az éves búcsúra készült. Mielőtt elkeződik az aratás, utoljára még mulatnak egyet, mert aztán nem lehet majd megállni a munkában. Tavasszal elég eső esett, és sokat süttött a nap, bő termés ígérkezett. A molnármesterek is alig várták, hogy nekikezdenek a munkának.

A szomszéd falubeli molnár nem készült olyan lelkesen, mint Iván. Az öreg hátratolt kalappal azon merengett, lesz-e az idén elég örölnivalója. A malma pont olyan viharvert volt, mint ő maga. A vitorla szakadozottan lógott, a fogaskerekek rozsdásan nyikorogtak, s a lombárban egerek fészkeltek. Nem csoda, ha a falusiak inkább a szomszéd faluban öröltették a gabonát.

A tata megtömte a pipáját, és kísért a kerítéshez. Nemsokára feltűnt egy maszatos purdó. Az öreg odaintette:

– Menj, és szólj a vajákos Vicának, hogy dolgom van vele.

A gyerek elszaladt, a tata meg visszament a malomhoz, és tessék-lássék foglalatoskodni kezdett valamivel.

Délután megnyikordult a kertkapu, és egy nőszemély lépett az udvarra. A korát nehéz lett volna megbecsülni. Első látásra öregasszonynak tűnt, de ha megmozdult, szinte megfiatalodott. Tekintete olyan volt, hogy egyből megszédült, aki a szemébe nézett.

– Megint a háta fájdogál? – szólt a molnárnak köszönés helyett.

Jól ismerték egymást. Ha az öreg megemelte magát, Vica hozzáértő kezeitől hamar meggyógyult. Ha meghűlt vagy egyéb nyavalya kínozta, az asszony főzete kúrálta ki.

– Most nem az én hátamat kellene kezelésbe venni... – kacsintott a tata, s azzal előadta a tervét.

– S mit kapok cserébe? – kérdezte kihívóan az asszony.

– Amíg élek, ingyen őrlök neked.

Még egy kis ideig alkudoztak, aztán megkötötték a vásárt.

A szomszéd faluban közben elkeződött a vigadalom. Szólt a hegedű, a brácsa és a nagybőgő, a fiatalok a főtéren táncoltak. Körben a padokon anyák és nagyanyák lesték árgus szemmel, kivel táncol épp eladósorba került leányuk, unokájuk. A férfinép a boros poharat emelgette buzgón, s közben arról folyt a szó, milyen lesz az idei búzatermés.

Iván is ott állt közöttük, és a pohara mögül figyelmesen hallgatta, mit beszélnek az öregek.

– Te meg miért nem mész táncolni? – ütött a vállára egy erős férfikéz.

– Én inkább magukat hallgatom, keresztapám.

– No, attól nem házasodsz meg. Indulás táncolni! – szólt az öreg, s jó erősen hátba vágta a legényt, hogy megadja neki a kellő löketet.

Iván kihörpintette poharát, és szétnézett, kit kérhetne fel. Nem volt valami ügyes táncos, az őrléshez sokkal jobban értett, de igaz, igen vágyott már valami fehérrépre...

A molnár és a szélbanya

Ahogy fürkészte a táncolókat, feltűnt neki egy szép szőke lány. A Tímár Anna! „Őt szívesen megforgatnám” – gondolta, s már csak a gondolattól is melege lett.

A lány elkapta a pillantását, de aztán az egyik legény táncba vitte.

Iván most egy másik nőszemélyre figyelt fel, látásból ismerte. A vajákos Vica a szomszéd faluból! Míg élt az apja, néhanapján náluk is megfordult és megdöngönyözte a molnármester hátát. Súlyosak voltak a lisztes zsákok, nehéz volt azokat emelgetni még egy erős embernek is.

Vica elkapta a legény pillantását, és mélyen a szemébe nézett. De úgy, hogy a legény nem tudta róla levenni a szemét. Állt megbabonázva, magatehetetlenül. Olyan forróság áradt szét a tagjaiban, mint a legforróbb nyári napon a malomban. Izzadt a homloka, hátára rátapadt az ing.

Aztán mire a legény feleszmélt, az asszony eltűnt. Iván visszament a pulthoz, hogy igyon egyet, de a keresztapja visszazavarta a táncolók közé. Kiszáradt szájjal, még mindig megbabonázva járt körbe, s egyszer csak szembetalálkozott Tímár Annával. A lány ugyanolyan megbűvölt tekintettel nézett rá. A vajákos Vica őt is megdelejezte.

Iván nyújtotta a karját, és egy perc múlva már ott ropták a sokadalom közepén. Úgy táncolt a fiú, mint ha előtte tánctanárhoz járt volna.

„A szerelem csodákra képes” – mondják a vének, és igazuk lehet. A két fiatal az est hátralévő részében csak egymással táncolt. Iván minden legényt egy pillantásával elhessegetett, aki le akarta kérni Annát.

A legény anyja, látva, hogy fia teljesen a lány bűvkörébe került, összecsapta a kezét, és így panaszkodott a szomszédasszonynak:

– Nyakunkon az aratás, ennek meg pont most csavarták el a fejét?! – sópánkodott. – Mi lesz így a munkával?

Iván azonban nem esett melankóliába a szerelemtől, mint a legtöbb legény. Sőt mintha megtáltosodott volna: úgy emelgette a búzával teli zsákokat, mint ha pihével lennének teli.

Forgott a malom szélkereke, kattogott a fogaskerék, szállt a por a levegőben. Az emberek nem győzték a liszttel teli zsákokat feldobálni a lovas szekerekre.

Iván nappal dolgozott, éjjel pedig kisurrant kedveséhez, aki az aratóknál a kévét kötözte. Bármilyen hosszú volt is az éjszaka, a reggel mindig tette készen érte a legényt a malomban.

A tata kissé elszámította magát. Azt találta ki ugyanis, hogy Vica babonázza meg a fiatal molnármestert. Gondolta, a szerelemtől majd elhanyagolja a munkát, ezért az ő malmába viszik az emberek a búzát.

Elszámította magát egyrészt azért, mert nem kellett volna különösebb babonáság ahhoz, hogy a két fiatal, akik már egy ideje távolról méregették egymást, hirtelen szerelembe essen. Másrészt a vajákos asszony delejezése a visszájára sült el, mert nemhogy elapasztotta volna a munkára való hajlandóságot a fiatalokban, de Iván három ember helyett dolgozott!

– Ez így nem lesz jó – vakarta fejét a tata. – Találj ki valami más fondorlatot – mondta az asszonynak, amikor az legközelebb nála járt.

– Jó – bólintott Vica –, de az drága lesz.

– Megalkudunk, ne félj... – hunyorított az öreg.

Aznap, mikor Iván hazatért Annától, csak úgy ruhástól ledőlt az ágyra, hogy napfelkelte előtt egy órát még szunyókáljon. Ahogy elaludt, feltámadt a szél, s belekapott a malom kerekébe.

A legény hangos kattogásra ébredt. Az álom tüstént kiröppent a szeméből. A Nap még nem kelt fel, de a szürkületben jól lehetett látni, hogy a szélkerék őrült sebességgel forog, félő,

A molnár és a szélbanya

A molnár és a szélbanya

hamarosan szétesik. A vitorla már cafatokban lógott a vázon, fülsértően csapkodott minden egyes fordulatnál. A malomépület úgy remegett, hogy bármelyik pillanatban megrepedhetett a fala.

A legény azt sem tudta, hová kapjon. Apjától megtanulta: a viharos szélben az a legveszélyesebb, hogy a sebesen forgó tengely annyira felgyorsul, hogy tüzet fog a malom.

Ahogy ott állt, s a porfellegbe burkolózó szélkereket nézte, hirtelen feltűnt egy sötét árny. Nem látta rendesen, mert a szél a homokot a szemébe vágta, de mintha egy kendős alak körözött volna vesszőseprűn a malom körül...

A vajákos Vica a bűbáj segítségével szelet is képes volt kelteni. Szállt seprűjén a forgó szélkerék körül, s a légáramlat ereje egyre nőtt. A legény tehetetlenül állt.

Ekkor a pirkadó égbolton feltűnt egy négylovas hintó, de Iván a napkorongtól ezt sem látta tisztán.

A molnár és a szélbanya

A kétkerekű fogatot gyönyörű asszony hajtotta, fejét búzavirágból font koszorú ékesítette. Naptól barnára sült kezével biztosan tartotta a gyeplőt. Búzavirágzeme kiviláglott a szélviharból.

– Gyí, paripáim! – biztatta a négy fényes szőrű lovat.

A fogat viharos sebességgel közeledett, majd elszáguldott a malom felett. A hintó úgy oltotta ki a vihar erejét, mintha titáni óriások fújták volna el. A fogat elvágtatott, és vele együtt a szél is elült. Ahogy eloszlott a por, a seprűs alaknak nyoma veszett.

Iván a szemét dörgölte, s fülében ott csengtek Nyárasszony szavai:

– A kenyér szent dolog! – mondta a hintóról, miközben paripái lába alatt elült a vihar.

A vajákos Vicáról többet senki nem hallott. A tata is hiába várta vissza roskadozó malmába.

Fekete mágia ide, fekete mágia oda, az ÉLET rendjét nem lehetett feltartóztatni. A malom épen maradt, és annyi búzát őröltek benne abban az évben, mint addig soha. Iván még szüretkor feleségül vette Tímár Annát, és boldog szerelemben éltek, amíg meg nem haltak, de utódaik még utána is folytatták a molnárok ősi mesterségét.

A legenda forrása

A fejezetben eredeti forrásból származó szöveget használtam fel lerövidítve, néhol kiegészítve, kiszínezve.

Forrás: Cantio de militibuspulchra / Szép ének a katonákról – 1561

Ezt a történetet is meghallgathatja Györgyi Anna színművésznő előadásában. Ehhez okostelefon vagy tablet kamerájával olvassa le a kódot, majd indítsa el a megjelenő linket.

Gyulai vitézek

A gyulai vitézek már hat hónapja nem kapták meg a zsoldjukat, s emiatt békétlenkedtek. A koszt is egyre soványabb lett, lötyögött rajtuk a dolmány.

Hegedűs János összehívta az elégedetlenkedőket.

– Én azt mondom – szólt hozzájuk –, menjünk követségbe Kercsényi kapitányhoz, és követeljük a jussunkat.

– S ha megtagadja? – kérdezte Beke Pál.

– Akkor majd jól kupán vágjuk – válaszolta Hegedűs, mire a legények jót nevettek.

– Menjünk – bólogattak.

– Kapitány uram, instálom – kezdte Hegedűs –, üres az erszényünk, és három napja nem ettünk egy tisztességes falatot. Fával nem lakunk jól.

A kapitány zordan mordult rájuk:

– Csak itt henyéltek naphosszat, s a király kenyerét ennétek. Mikor voltatok utoljára portyán? – szegezte rájuk szúrós tekintetét. – Mikor szereztetek foglyot, akit aztán jó pénzért kicserélhetnétek? Mikor húztatok karóra török fejet utoljára?

Elcsendesedtek a legények, hisz igaza volt a kapitánynak. Jó ideje már csak henyéltek a vár falain belül. Lesütött fejjel elszéledtek.

– Próbáljunk szerencsét – tanácsolta Beke –, hátha sikerrel járunk.

A tanácsot tett követte. Megfújták a trombitát, majd lenyergelték a lovakat. Másfél száz embernyi csapat állt össze.

Egész éjszaka lovagoltak. Átúsztottak a Tiszán, napkeltére elérték a bugaci homokot. Úgy döntöttek, megpihennek, s éjszakára is maradnak. Az egyik halom tetéjére őrt állítottak, s lenyergelték a lovakat.

Alig pihentek le, amikor az őrt felkiáltott:

– Katonák!

Beke nyomban felzaladt hozzá, és ő is a messzi távot fürkészte.

– Pogánynak nézem őket, vörös a zászlajuk.

– Hányan lehetnek? – ért oda Hegedűs.

Gyulai vitézek

– Öt-hatszázan – becsülte meg őket Beke. – Túl sokan vannak hozzánk képest. Én azt mondom, lapuljunk meg, míg továbbállnak.

Hegedűst erre elfutotta a méreg:

– Azért lovagoltunk ennyit, hogy gyáva nyulak módjára üregbe bújjunk? Itt a jó alkalom, hogy zsákmányt szerezzünk.

– Bolond vagy, János – védekezett Beke. – Túlerőben vannak.

– Hát akkor majd elvállik az ocsú a búzától. Elvállik, ki a vitéz, és ki nem. Kinek bátor a szíve, amikor belenéz a pogány disznók szemébe!

A tábor is két részre szakadt. Voltak, akik Bekéhez hasonlóan a józan eszükre hallgattak, a többség viszont pont olyan heves volt, mint Hegedűs.

Közben a török felderítők felfedezték őket. Eldőlt a kérdés. Villámgyorsan újra felnyergelték a lovakat, és elindultak a pogányok felé.

– Jézus, segíts! – kiáltották a magyarok.

– Allah irtalmazzon! – üvöltötték a törökök.

Összecsapott a két tábor. Porzott a homok a lovak patái alatt, szisszentek a nyílvesszők, csattogtak a kardlapok.

– Disznó pogányok! Gyaur kutyák! – röppentek az ég felé a szitkok.

A törökök létszámfölénye hamarosan megmutatkozott.

Jóval odébb egy öreg kun legeltette unokájával a barmait. Felfigyeltek a csatazajra.

– Nagyapa, nagyapa! – kiáltotta a legényke. – Nézd! A pogány disznók vágják a mieinket.

Jól látták, hogy a turbánosok sokkal többen vannak.

– Segítsünk nekik! – mondta az öreg.

– De hogyan?

Az öreg kun megvakarta fejét a süvege alatt, miközben mandulavágású szeme ravaszul megcsillant.

Közben a gyulaiak elkeseredetten védekeztek, de tudták, már nem sokáig tarthatják magukat.

– Most aztán belenézhetsz a szemükbe! – kiáltotta Beke a társának, miközben levágott egy pogányt.

Hegedűs elszántan küzdött, egyszerre ketten is támadták.

Ekkor hatalmas porfelleg közeledett a viaskodók felé. Felnéztek. A törökök tudták, hogy nincs a közelben másik csapatuk. Azt hitték, erősítés érkezik a magyaroknak. Elbizonytalanodtak.

A gyulaiak kihasználták a zavart, s újult erővel támadtak nekik, mire a törökök teljesen összezavarodtak. Hirtelen jobbnak látták megfutamodni. Hátat fordítottak, s iszkoltak, ahogy csak a lovuk lába bírta.

A magyar vitézek ekkor szemügyre vették a közelgő sereget.

– Vajon kik lehetnek? – találgatták.

Hát, amint közelebb ért a felmentő csapat, akkor látták, hogy nem katonák, hanem egy csorda marha vágtat feléjük. A csalafinta kun meg a fia hajtotta őket a megmentésükre.

Elkapták az öreget, és hangos éljenzések közepette a levegőbe dobálták.

– Éljen! Éljen! – harsogott a bugaci pusztá.

Miután kiujjongták magukat, körbenéztek a csatatéren. Temérdek pogány feküdt mindenütt, jó néhányan csak megsebesültek. Számba vették a saját veszteségüket is. A csapat fele, 75 jó magyar vitéz odalett.

– Hegedűs, Hegedűs! – kiáltozta torkaszakadtából a csupa vér Beke. – Élsz?

Gyulai vitézek

– Élek... – jött az alig hallható válasz két török alól –, de már csak alig.

Beke odaugrott, lehúzta róla a törököket, és talpra rángatta félholt pajtását.

A vitézek összeszedték halott bajtársaikat, s az elesettekhez méltón elföldelték őket. A közeli ligetből fákat vágtak ki, leszúrták a sírokhoz, s teletűzdelték az ellenség levágott fejével.

A sebesültek között volt a törökök parancsnoka, egy vajda.

– No, ezért szép pénzt fizetnek majd – mosolygott fáradtan Hegedűs. – Látod, én megmondtam, hogy támadjunk.

– Meg, az öregapád térde kalácsát – s azzal Beke jól hátba vágta bicegő pajtását.

Esztendő sem telt, s a gyulai vitézek hőstettét megénekeltek a históriások:

*„Emlékezünk az király végházárúl,
Körös mellett az Vég-Gyula várárúl,
Vég-Gyulában gyulai vitézkrül...”*

A legenda forrása

„Terbe Dezső tanyáján laktunk a csongorádi uton, Halesz szélbe. Egy reggel menni akarok ki szénát gyűhteni, szembe gyön velem nagy kalapos két szürkankós öregember. Köszönünk egymásnak illően, akkor azt mondják, messziről gyűttek, elfáradtak meg éhesek. Három kutyám volt a tanyán, még a fejüket se vették föl, amikor visszamentem velük. Kértek aztán tojást, tejet. megitták a tejet, a tojás végit bekopogtatták és azt is megitták. Az asszonyt is látni akarták, annak visszaadták a tojáshéjat, hogy tegye vissza a kemence vállára a többi közé. Megköszönték és elindultak, bementek a Szarka Vince tanyájába.

Cigány fösvény ember volt, nem adott az nekik még egy marék szalmát se. Azt mondta, nincs semmije. Erre azt mondták: azt is vegye el az Isten, amiye van! Vince még váltig hajtogatta:

Kibotolom még a Jó Istent is, ha kéregetni gyünne. Megbánja ezt még kend, mondták. Kencseredett ám egy szürkankó nagyságu főjhő és eltűnt a két ember. Utána gyűtt olyan itéletidő jéggel meg széllle, hogy a Vince portáját teljesen elsöpörte, a jég meg mindent elvert. De nálam egy kiadós esőnél más nem volt.”

Forrás: Táltosok (Csík Antal)

Ezt a történetet is meghallgathatja Györgyi Anna színművésznő előadásában. Ehhez okostelefon vagy tablet kamerájával olvassa le a kódot, majd indítsa el a megjelenő linket.

A két garabonciás

Csík Antal tanyája Majsza határában a csongrádi úton, a Halesz szélében állt. Antal már nem volt fiatal, de a tanyát pedáns rendben tartotta. Egyik nap kora reggel, mikor szénát ment gyűjteni, két nagy kalapos, cifraszűrös idegen jött vele szemben az úton. Az egyik fiatal, a másik öreg.

– Adjisten! – köszönt előre a fiatal.

– Maguknak is – válaszolta a gazda. – Mi járatban errefelé?

– Messziről jöttünk, elfáradtunk, éhesek is vagyunk – válaszolta a fiatalabb.

Az idősebb csak hallgatott, de ahogy Antal rápillantott, a nézésétől le kellett sütnie a szemét, és megborzongott.

– Jöjjenek – mondta, s azzal visszafordult velük a tanya felé.

Három mérges komondor őrizte a házat, de még csak a fejüket se vetették fel, amikor a gazda a vendégekkel befordult az udvarra. Az egyik ugyan morgott egyet, de az idős vándor egy pillantásával elhallgattatta.

A két garabonciás

– A felesége itthon van? – kérdezte a fiatalabb.

– Itthon – válaszolta Antal.

– Szóljon neki, hogy jöjjön ki!

Antal először habozott, de aztán ránézett az idősebbre és már kiáltotta is:

– Anyjuk, gyere ki! Vendégeket kaptunk.

Előkerült a gazdaasszony is, kezét a kötényébe törölgette.

– Jó napot! – köszönt. – Hát maguk?

– Messziről jöttek – válaszolt az ura –, megéheztek, megszomjaztak. Hozz nekik valami elemózsiát.

– Jöjjenek be! – invitálta őket az asszony barátságosan. – Reggelire tojást sütök, jut belőle maguknak is.

– Nem akarnánk nagyon zavarni – mondta erre a fiatalabb. – Megelégszünk egy pohár tejjel. A tojást elfogadjuk, de nyersen.

Csodálkozott az asszony, de aztán bement a konyhába, és már hozta is a két köcsög frissen fejt tejet meg egy szakajtó tojást.

A két vándor az ibrikeket fenéig ürítette, majd a tojások végét bekopogtatták a körmükkel és csak úgy nyersen kiitták.

– Köszönjük, igazán finom volt – törölte meg bajszát a fiatalabb.

Végre az idősebb is megszólalt:

– Ezeket tegye a kemence tetejére – mondta a gazdaasszonynak, s visszaadta az üres tojás-héjakat. – Még jól jöhet!

A gazda és a gazdaasszony csak bámulta a két távolodó idegent a ház előtt állva.

– Mi volt ez? – kérdezte az asszony.

Antal a fejét vakarta:

– Szerintem garabonciások voltak.

– Egyszerre kettő?

– Igen – bólintott a gazda. – Láttad? Az idősebb nem szólt szinte semmit, de a nézésétől kivert a hideg verejték. Én azt mondom, most tanította a garabonciásmesterségre a fiataalt.

– Igazad lehet – bólogatott az asszony. – Nagypám sokat mesélt róluk. Ő még táltosoknak hívta őket.

– Táltos, garabonciás, egyre megy – válaszolta Antal.

Közben a két idegen megérkezett a következő tanyára. Szarka Vince nem volt olyan vendégszerető, mint a szomszédja, emiatt sok vitás ügyük is volt az évek során. A két hívatlan vendéget be sem engedte az udvarára. Két loncsos kuvasz rohant elő hátulról, de aztán megjuhászodtak, s viassomfordáltak, ahonnan jöttek.

– Hát maguk? – nézett rájuk Szarka Vince ellenségesen, kezében vasvillával, épp a teheneket ganyézta.

– Messziről jöttünk, elfáradtunk, éhesek is vagyunk – mondta a fiatalabb.

– Rossz helyre jöttek, nincs nekem semmim – tárta szét két kezét a házigazda.

– Azt is vegye el a Jóisten – szólalt meg keményen az idősebb.

– Még neki se adnék, ha kéregetni jönne – mondta erre Vince, s azzal köszönés nélkül visszament az istállóba.

– Megbánja ezt még kend! – szólt utána az idős vándor, de a gazda ezt már nem hallotta.

Ebben a pillanatban szellő söpört végig a pusztán, majd hirtelen felerősödött. Egy hatalmas fekete felhő takarta el a napot. A semmiből jött vihar teljes erejéből lecsapott oda, ahol a két

A két garabonciás

idegen állt. A forgószélről semmit nem lehetett látni, úgy felkavarodott a homok. A két idegen szőrén-szálán eltűnt.

A forgószél végigszágulott a Szarka Vince tanyáján. A portát pillanatok alatt elsöpörte, a jég pedig elverte a termést az utolsó szálig.

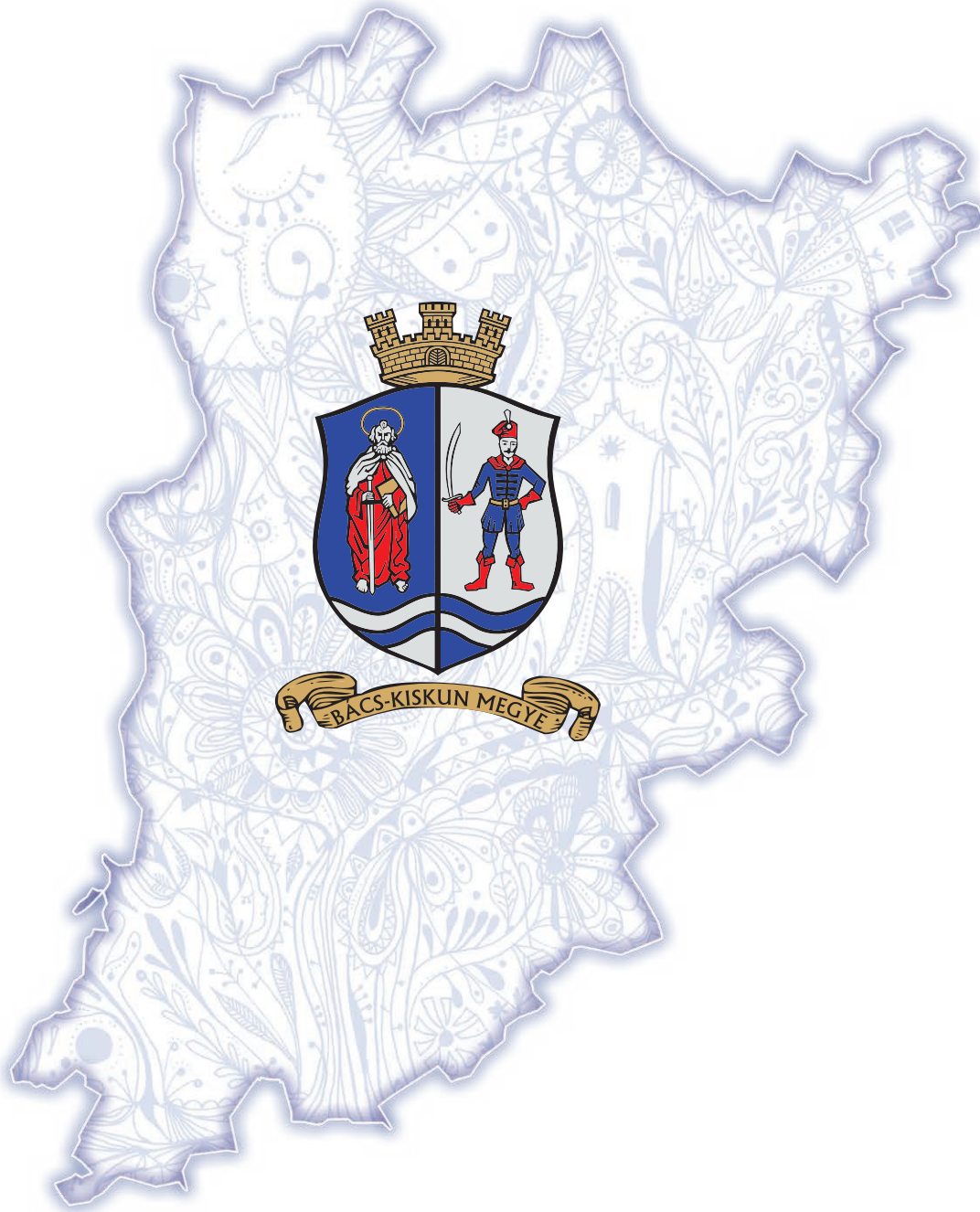
Csík Antal tanyájának semmi baja nem lett, a kiadós eső pedig bőségesen megöntözte kiszikkadt szántóföldjét.

A legenda forrása

A történet A híros kecske címet viselő korábbi mesém előzménye.

Forrás: Császár Levente: Meseföld

Ezt a történetet is meghallgathatja Györgyi Anna színművésznő előadásában. Ehhez okostelefon vagy tablet kamerájával olvassa le a kódot, majd indítsa el a megjelenő linket.

Bács apó és Kun pajti

A parázs vörösen izzott, füstje egyenesen szállt fel az égre. Az idős pásztor krumplipaprikást főzött a bográcsban, körülötte jóllakott kecskék szenderegtek. Délután egy dús legelőhöz értek, kedvükre legelészhettek.

Elkészült a vacsora, s az öreg jóízűen megette. Megtörölte bajsztát, majd ledőlt a földre, s a hamvadó parazsat nézte.

Bács apó világeletében kecskepásztor volt, gondos gazda hírében állt. Bölcs volt az öreg, az élet sok mindenre megtanította. Úgy tartják, a pusztánál nincs jobb tanítómester.

Arra gondolt, milyen jólesne egy korty pálinka, de üres volt a butykos. Előző héten, amikor átjött gyerekkori jó barátja, Kun pajti – aki birkákat tartott –, megitták az utolsó cseppig. A két öreg kicsit be is csípett.

Míg ezen gondolkodott, feltámadt a szél, felizzott a zsarátnok, és szemébe kergette a csípős füstöt.

– Csak nem eső készül? – kémlelte az eget Bács apó.

De nem. Csillagos volt az ég, a telihold is feljött, ezüstös fénye beragyogta a pusztát.

A szél egyre erősebb lett, s egyszer csak tölcser alakban átfutott a tűzön. Szikrázott a felizzott parázs. A forgó szélroham felkapta a homokot, és a levegőben jól megtáncoltatta. Lefújta az öreg fejről a kalapot, és az üres bográcsot is felborította.

A forgószeleből kivált egy árny. Bács apó meredten bámulta a jelenést, s arra gondolt, hogy ha egy korty pálinkát sem ivott, akkor mi ez az egész.

Amilyen gyorsan jött, úgy ült el a szél, a por is elszállt. Az öreg előtt immáron egy szépséges asszony állt. Ezüsthaján megcsillant a telihold sugara. Bács apó belenézett a szemébe, és a káprázattól megszédült.

– Ki vagy te? – kérdezte, bár alig jött ki hang a torkán.

– Hozzád jöttem, jó pásztor – búgta az asszony.

– S mit akarsz tőlem?

– Egy kecskét.

– Egy kecskét? – ismételte az öreg értetlenül. – Aztán mire kell az neked?

– Add csak ide – folytatta az asszony –, adok érte egy csókot.

– Csókot? – nézett az öreg bambán, mire az ezüsthajú asszony lehajolt hozzá, és megcsókolta. Még szerencse, hogy Bács apó a földön ült, különben biztos összecsuklik a lába.

– Vidd, amelyiket akarod – mondta megbabonázva, mire az asszony fogott egy gidát, és magával vitte.

Hiába mekegett bánatosan szegény pára, az öreg egyre csak az ajkát tapogatta.

Mikor másnap reggel felébredt és felidézte az előző estét, nagyon elszégyellte magát.

„Vén számár” – ütötte meg a homlokát, míg kifelé terelte a jószágot. Aztán lassan elhalványodott az emlék a mindennapok dolgos egyhangúságában.

Eltelt egy hónap, és este újra forgószele söpört végig a pusztán. Mikor kilépett belőle az ezüsthajú asszony, Bács apó meg is lepődött, meg nem is.

– Már vártál – kacérkodott vele az asszony.

– Dehogy, dehogy – szabadkozott az öreg.

– Ma is megkötjük a vásárt? – évődött a nő.

– Nem, nem, nem lehet – próbált ellenállni Bács apó.

– Dehogynem – kacagott fel az asszony, és ismét megcsókolta az öreget, majd magával vitte a vásárfiát.

Bács apó és Kun pajti

Aztán ez így ment minden hónapban. Mikor felragyogott a telihold, jött az asszony a forgószéllel, elcsattant a csók, és egy kecskével kevesebbet számlált a nyáj.

Kun pajti, amikor legközelebb látogatóba jött, meg is jegyezte:

– Hova tűntek a kecskéid?

Bács apó lesütötte szemét, s próbálta elmismásolni a kérdést. Tettetett haraggal válaszolt:

– Hova tűnnének? Amott fekszenek, vak vagy?

Kun pajtinak furcsa volt ez a hang, meg az is, hogy szemmel láthatólag megcsappant a nyáj, de nem firtatta, inkább meghúzta a butykost.

Hanem legközelebb már nem hagyta szó nélkül, már csak azért sem, mert a barátja egyre sápadtabban nézett ki.

– Tán beteg vagy? – érdeklődött, de megint csak elutasító morgás volt a válasz.

Kun pajti meglegelte a mogorvaságot, felállt a tűz mellől, és hazament.

Hamarosan azonban mindenkinek feltűnt, hogy valami nincs rendben Bács apó körül. Lefogyott, s került mindenkit. Az a szóbeszéd járt a pusztában, hogy valami nagy baja lehet.

Kun pajtihoz is eljutott a hír. Félretette a haragot, és átment a barátjához. Döbbenet látta, hogy már csak négy kecskéje maradt az öregnek. S olyan gyászos volt az ábrázata, hogy alig ismert rá. A ruha is lötyögött rajta.

– Mondd már, mi a bajod, te hatökör!

– Hiába mondanám, úgyse hinnél nekem!

– Pedig én innen el nem megyek addig, amíg el nem mondod, mi folyik itt!

Addig-addig erősködött, míg Bács apó elmesélt töviről hegyre mindent.

– Ez nem lehet igaz – dadogta a pajti. – Állítom, a szamarad bölcsebb nálad.

– Látod, én megmondtam, hogy nem fogsz hinni nekem.

Kun pajti erősen törte a fejét. Szeme izgatottan szikrázott.

– Teliholdkor jön?

– Igen.

– Holnap telihold – gondolkodott hangosan a pajti. – Itt leszek veled.

Úgy is lett, másnap este ketten ültek a parázs körül. Nem telt bele sok idő, és feltámadt a szél.

– Jön – súgta Bács apó.

Alighogy kimondta, a forgószélből előlépett az ezüsthajú asszony.

– Ah – csodálkozott –, vendéget kaptunk?

– Itt te vagy a vendég, mégpedig nemkívánatos – kezdte Kun pajti, de aztán az asszony ráemelte tekintetét, mire az öregnek torkára fagyott a szó.

Az asszony Bács apóhoz lépett, megcsókolta, és már vitte is a jussát.

Kun pajti akadozó nyelvvel kiáltott utána:

– Birka nem kell? – de az asszony már messze járt, csak a kecske bánatos mekegése hallatszott.

A két öreg ezután alaposan felöntött a garatra, s reggel, mikor felébredtek, a fejük úgy lüktetett, majd' széthasadt.

Néhány nap múlva Kun pajti újra megjelent és előadta tervét Bács apónak, aki közben nagyokat pislogott.

– Gondolod, hogy sikerülhet?

– Vissza akarod kapni a kecskéidet?

– Vissza.

– Akkor nincs mese!

Bács apó és Kun pajti

Bács apó és Kun pajti

A telihold újra ezüstösen ragyogott az égbolton. Jött az asszony a forgószéllal, s már vitte is az újabb kecskét. Az apónak csak kettő maradt.

Az asszony maga előtt terelte a jószágot, s közben nem vette észre, hogy egy árny követi. Mikor egy tisztásnál megállt, Kun pajti – merthogy ő lopakodott utána – a holdvilágnál tisztán látta, hogy körben a réten a fű mind egy szálra ki van taposva.

Bács apó és Kun pajti

Hamarosan feltűnt egy sötét árnyék.

– Elhoztad? – kérdezte rekedten.

– Itt van.

A holdsugár ekkor rávetült a sötét alakra. Kun pajti majdnem felkiáltott: az ördög állt a tisztás közepén! A patás átkarolta az asszonyt, és táncra perdültek. Először lassan forogtak, aztán egyre gyorsabban. Ahogy ropták, az asszony úgy alakult át. Először meghajlott a háta, majd az arca lett egyre ráncosabb. Hamarosan a dús hajkoronából csak néhány szál kóchaj maradt, s már semmi fénye sem volt. A szép asszony rút banyává változott.

Keringtek körbe, mint a forgószél. Nem csoda, ha kitaposták a füvet. A végén még a levegőbe is felemelkedtek. Amikor a táncban kifáradtak, a banya egy kopott bográcsot hozott elő. Amíg tüzet rakott, a patás a kecskével foglalatосkodott. Hamarosan gőzölgött a bogrács, az asszony hozzáértő kézzel főzte a paprikást.

Amikor elkészült a késői vacsora, a patás megette az utolsó falatig. Hegyes szakálláról csöpögött a zsíros lé.

– Ízlett? – kérdezte reszelős hangon a banya.

– Finom volt, mint mindig. Megnyaltam utána a tíz ujjamat – röhögött fel a patás. – Hány kecskéje van még az apónak?

– Már csak kettő. S ha elhoztam az utolsót, utána a pásztor lelke is a tiéd...

Kun pajtinak több se kellett. Nesztelenül elosont, s amikor biztos volt benne, hogy már nem hallják, futásnak eredt.

Egy hónap múlva megint úgy zajlott minden, ahogy eddig. Jött az ezüsthajú asszony, és elvitte az utolsó előtti kecskét. Mire a letaposott réthez ért, a patás már várta. Táncoltak egyet, majd megfőzték a paprikást.

Amikor a patás jóllakott, észrevett valamit a rét szélén.

– Ez meg micsoda? – kérdezte, és odament.

Egy butykos volt. Felemelte, kihúzta a dugóját, és beleszagolt. Tetszett neki az illata. A szájához emelte és belekortyolt. Az ízével is meg lehetett elégedve, mert újból a szájához emelte. A szeme kidülledt, de nyelte a kortyokat.

– Mi ez? – kérdezte a banyát, s az orra alá dugta az üveget.

– Pálinka. Vigyázz, könnyen megtréfálhat!

A patás a tréfát is szerethette, mert reggelre mind egy cseppig megitták. A felkelő nap fényében ott hortyogtak mindketten a kitaposott rét szélén.

Kun pajti, aki a pálinkás butykost elrejtette, bement a faluba, és a templom ösz-szes szentelt vizét begyűjtötte egy vödörbe. Visszament a rétre, és az egészet a két hortyogó alakra öntötte.

Mint mikor a parázsra vizet loccsantanak, sisteregve felcsapott a gőz, nem lehetett látni semmit. Amikorra aztán elült a sűrű pára, üres volt a rét, csak Kun pajti állt ott egyedül.

Otthon Bács apó holtsápadtan várta. Úgy ült ott csontsoványan, beesett arccal, mint aki saját temetésére készül. Egy szem megmaradt kecskéje bánatosan mekegett.

– Sikerült?

– Attól függ – gyúlt ki a szokásos huncut szikra barátja szemében. – Ha a kecskéidet nem is lehet visszahozni, a lelkedet sikerült megmenteni – s azzal elővett a hóna alól egy teli butykost. – Fel kell, hogy hizlaljalak, te bölcs számár.

A legenda forrása

A történetbe beleszőttem A híros kecske, illetve a Kőkecske című mesémet.

Forrás: Császár Levente: Meseföld

Ezt a történetet is meghallgathatja Györgyi Anna színművésznő előadásában. Ehhez okostelefon vagy tablet kamerájával olvassa le a kódot, majd indítsa el a megjelenő linket.

Tóbiás

Kun pajti olyan birkapörköltet főzött, hogy öreg barátja megnyalta utána mind a tíz ujját, ahogy az ördög a banya főztje után.

Bács apó hamarosan felerősödött, de a kecskepásztorkodástól egy életre elment a kedve. Egyetlen megmaradt kecskéjét, a Tóbiást viszont nagy becsben tartotta, vigyázott rá, mint a szeme fényére. Semmi pénzért nem vallotta volna be, de ez a huncut kecske sokkal jobban a szívéhez nőtt, mint akármelyik másik, pedig volt neki bőven élete során.

– Tóbiás, Tóbiás! Merre vagy? Csak nem az ördög vitt el?

Bács apó dörmögő hangja betöltötte a tanya hátsó udvarát. Amilyen hatalmas ember volt az öreg, a hangja is oly erőteljesen zengett. Fütttyögetett néhányat, hisz kecskéje a füttyszót éppúgy értette, mint egy kutya, és hívására mindig előjött.

– Tóbiás, te hírös, tán megszöktél?

Bács apó a ház mögé került. A nádtetős épületet kajsziparackos vette körül, itt termett az öreg legkedvesebb gyümölcse. Frissen is nagyon szerette, de volt még valami, amit legalább annyira kedvelt: a kajsziparackból főzött pálinka. A szomszédok is csodájára jártak az itókának.

Az apó végre meglátta a kecskét, és pislogott egy nagyot.

– Ilyet még az öregapám se pipált... – törtek fel belőle a szavak.

Tóbiás a kert végében ült. Igen, ült, méghozzá a két hátsó lábán. Bács apó legkedvesebb állata úgy ült a kerítés tövében, mint egy kutya. A nyelve is kilógott.

S ha ez még nem lett volna elég, Tóbiás meg is szólalt. Igaz, csak halkán, de tisztán lehetett hallani:

– Beee, beee...

Az öreg hátratolta sipkáját:

– Még ilyet –, s hegyezte a fülét, hátha csak rosszul hallotta.

De nem, Tóbiás még egyszer hallatta a hangját:

– Beee...

– Uram, Atyám, ne hagyj el, ez béget – suttogta az öreg. – Akkor te most kecske vagy, vagy birka?

Választ sem várt, sarkon fordult, s indult segítségért Kun pajtihoz.

– Szomszéd, szomszéd, gyere, segíts, nagy a baj!

– Na, mi az, te nagy melák? – kérdezte Kun pajti, aki épp a juhait nyírta. Hunyorgó szemmel nézett fel az izgatott szomszédra.

– A birkáid megbolondították Tóbiást. Ott ül a kerítés tövében, és ... és béget.

No, erre már Kun pajtinak is megnyúlt az ábrázata:

– Az nem lehet!

– De bizony! Gyere, győződj meg erről magad is!

Ment a két öreg, a félig nyírt birkák bambán bámultak utánuk.

– Az áldóját, igazat szóltál – vakarta meg fejét a hegyes sipka alatt Kun pajti, miután megpillantotta a kecskét, aki bánatos bégetéssel köszöntötte őket.

– Megbolondult...

– Az eszét vesztette...

Aztán Kun pajti tekintete a kajszifa alatt álló hordóra tévedt. A jókora nyitott fakád cefrével, erjedt baracklével volt tele. Pezsgett a cefre, csaknem szétvetette a hordó oldalát.

Kun pajti keskeny szemében huncut szikra gyúlt:

– Hej, komám, tudod, mi a te Tóbiásod baja?

– Mi?

Tóbiás

– Ez rájárt a cefrés hordóra, és pityókás lett.

– A mindenit... – nézett nagyot Bács apó. – Igazad lehet, pajtikám.

Úgy történt valóban, ahogy a szomszéd mondta. Tóbiás addig-addig szaglászott a kajszifák körül, amíg két mellső lábával felágaskodott a hordó peremére, s megkóstolta a pezsgő cefrét.

„Hm, ez nem is rossz” – mondta volna, ha tud beszélni. De így csak mekegett, s nagy kortyokban nyelte az innivalót. Aztán gondolt egyet, és beleült a hordóba.

A nyelve egyre lassabban pergett, végül össze is akadt, s már nem mekegett, hanem bégetett.

Hát így esett, hogy Bács apó barackpálinkájától Tóbiás csak bégetni tudott bamba birka módjára. Másnapra szegény kecskének nemcsak a hangja, hanem a szeme is olyan lett, mint Kun paji birkáié. Bambán nézett a világba, és legelni sem nagyon akart.

Megtetszhetett neki a bódult állapot, mert a következő évben megint elkezdett sündörögni a cefrés hordó körül. Bács apó azonban – okulva a korábbi esetből – a hordót levitte a pincébe, nehogy kedvenc kecskéje még egyszer „felöntsön a garatra”.

Tóbiás csalódottan elkullogott, de aztán, ahogy beleszimatolt a levegőbe, valami megcsapta az orrát. Elindult a barackfa felé, s beleharapott az egyik hullott barackba, amelyik már erjedésnek indult. Rögtön felcsillant a szeme. Hamarosan megette az összes lehullott gyümölcsöt. Délután már a kert végében hortyogott. Bács apó ki is jött a házból, hogy leteremtse:

– Tóbiás, az üstöködet! Tán csak nem megint bepálinkáztál? – de a kecske nem sokat foglalkozott gazdája méltatlankodásával, a másik felére fordult, s már horkolt is tovább. Bács apó legyintett egyet, és visszament a házba. Meghúzta a pálinkás butykost, gondolta, ez majd segít visszaaludni.

Aznap egy idegen tévedt a környékre. Peti cigány néhány éve még drótos volt a mizsei Pusztatemplom környékén, de aztán a vakszerencsének köszönhetően gazdag ember lett belőle. Rábukkant egy kőkecskére, amelybe hajdanán a törökök rejtették el rabolt kincseiket.

Százötven esztendővel ezelőtt egy török dervis megátkozott egy kecskét, amiért az nem adott neki tejet. Szegény pára azon nyomban kővé vált. Ezután a dervis a rabolt kincseket ebbe a kecskébe rejtette, hisz a csodatevéshez is értett. Elkezdett körülötte táncolni, s közben varázsszavakat mormolt, mire a kőkecske szétnyílt. A dervis belerakta a kincseket, majd ismét elvégezte a rituálét, s a kecske újra egyben állt a helyén. Aztán odalépett, kezét a szarvára tette, szemét lehunyta, és még néhány varázsigét mormolt. Így „lakatolta le a kincses ládát”, s bizony, aki fel akarta volna nyitni, a kőkecske mindkét szarvát egyszerre, egy irányba kellett csavarnia.

A pogányok eltakarodtak az országból, a kőkecske azonban nem mozdult a Pusztatemplom tövéből. A népeknek eleinte bökte a szemét, hogy’ került oda ez a furcsa szobor. Próbálták megmozdítani, szétörni, de sikertelenül. Makacsul ellenállt csákánynak, kalapácsnak, fejsze fokának. Mintha odanőtt volna a földhöz. Nyomkodták a szemét, huzigálták a szakállát és a farkát, próbálták tekergetni a szarvát jobbra-balra, de hasztalan: jól védte a dervismágia. Egy idő után felhagytak a próbálkozással, és már senkit nem érdekelt.

Peti cigány járta a környékbeli falvakat, tanyákat, és a törött cserépedényeket összedrótozta. Ha valami kis pénzhez jutott, hamar elverte az utolsó garasig a legközelebbi ivóban.

Egyik este is ott járta mezítlábasan a kocsma döngölt padlóján, a sógora húzta a nótáját.

– Mit ugrálsz itt, mint egy bakkecske?! – szólt rá az egyik tanyasi, mire Peti jól megmérgesedett.

– Én? Bakkecske? – méltatlankodott, s kitámolygott a kocsmaajtón. Úgy hajították utána a kalapját. – A rókatáncra azt mondani, hogy bakkecske-ugrabugra?! – füstölgött, miközben lyukas kalapját úgy a fejébe húzta, majd’ leszakadt a karimája.

Mérge hamar elpárolgott, s énekelve indult hazafelé. A templom előtt tekintete a kőkecskére

Tóbiás

vetődött, és megint bedühödött. Mintha ez a kőből való bakkecske is csak őt csúfolná! Borgőzősen nekiesett és ütötte-vágta, ahol csak érte, bele is rúgott, csaknem eltört a mezítelen lábfeje. Fél lábon ugrálva átkozta a tanyasiakat meg a kőkecskét is:

– Hogy a devla gyűjjön rátok! – füstölgött.

Ekkor egy pillanatra elvesztette az egyensúlyát, belekapaszkodott a kecske mindkét szarvába. S láss csodát, a kőkecske azonmód szétnyílt. Peti lába előtt ott hevert a törökök összes kincse. Először az hitte, csak a szeme káprázik, talán tényleg túl sokat ivott. De aztán a látomás makacsul tartotta magát, s ahogy tapogatta a kincseket, nem foszlottak köddé a keze között. Levette az ingét, és amennyit csak tudott, beledobált, miközben a feje ide-oda járt, mint a mókusnak, nehogy meglepje valaki. Kettőt fordult, mire mindet hazacipelte. Hajnal előtt még egyszer visszatért, és úgy összedrótotta a kecskét, hogy messziről meg nem mondta volna senki, hogy bármi is történt vele.

Tóbiás

Peti másnap felkerekedett, és többé nem tért vissza. Beszélték ugyan, hogy cifra ruhában, új kalappal a fején, díszes fogatot hajtott a kecskeméti hetivásárban, de erre csak legyintettek a népek: persze, pont a Peti, akinek a kalapján annyi lyuk van, mint a tésztaszűrőn.

Beköltözött a városba, és két kézzel szórta a pénzt. Régen sem vetette meg az itókát, de ettől fogva soha nem volt józan. Három év alatt lefolyt a torkán minden kincs.

Mikor szembesült azzal, hogy csak néhány lyukas garasa maradt, betért egy ivóba, kikért egy flaska bort, majd egymagában járta a rókatáncot az ivó közepén. A kocsmáros megleélte az egyszemélyes multságot. Elkapta a grabancát, és kipenderítette az ajtón.

Miután kiadták az útját az ivóból, Peti szörnyű átkokat szórt:

– A devla gyűjön rátok!

Botorkálva indult el, s azt sem tudta, merrefelé viszi a lába. Elhagyta az utolsó házakat is, már az elszórt tanyák között járt. Az egyiknél birkák álltak az udvaron, bambán figyelték az idegent.

– Én is pont ilyen jámbor vagyok, mint ti – szólt nekik bánatosan. – Befogadnátok magatok köz?

– Bee, bee – válaszolták a juhok.

A gazdájuk, egy alacsony, szikár kun, sandán nézte a támolygó alakot.

– Szép kis birka lennél – dünnyögte a bajsza alatt –, igazi fekete bárány.

Peti egy másik tanyához ért. Megtorpant. Hortyogást hallott a kerítés túloldaláról. Felágaskodott, és belesett a kertbe.

– Ilyen szerencsém nem lehet – suttogta mámoros hangon –, találtam még egy kőkecskét!

Körbenézett, majd megpróbált bemászni az ágakból font kerítésen. Harmadik próbálkozására sikerült neki, és az alvó Tóbiás mellett lehuppan a földre. Remegő kézzel simított végig a kecskén. Kicsit furcsának tűnt, hogy szőr van a hátán, de annyira izgatott volt, hogy nem foglalkozott ilyen aprósággal.

„Hogy’ is kell szétszedni? Mit kellett rajta mektekerni?” – próbálta felidézni, hogy a pusztatemplomi szobornál miképpen csinálta.

Elszántan belekötött a tenyerébe. Megmarkolta az egyik szarvat, s jó erősen megcsavarta. Semmi. Ezután a másikkal próbálkozott. Tekerte, rángatta, de semmi sem történt. Ekkor mérgében jól meghúzta a kecske szakállát. No, erre már Tóbiás is kinyitotta a szemét. Ott pislogtak egymással szemben.

Tóbiás lassan felállt, s mint egy jó házörző, a ráfordult betolakodóra. Peti hátrtolta lyukas kalapját:

– Ennek a fele sem tréfa – motyogta, s igaza is lett.

A kecske leszegte fejét, és lábával kaparni kezdett.

Tóbiás

Petinek több sem kellett. Talpra ugrott, s már futott is, Tóbiás meg a nyomában. Amikor elérte, szarvával bökött egyet a menekülő hátsóján, hogy Petinek leesett a kalapja. Futás közben a maradék garasai is kipotyogtak lyukas zsebéből, miközben torkaszakadtából segítségért kiáltozott.

No, erre Bács apó kis kijött a házból, és Kun pajtival csodálkozva nézték a fogócskázást.

– Ez meg mi a csuda? – kérdezte.

– Úgy látom, a kecskéd fogott egy fekete bárányt – felelte a pajti, s jót kacagtak, még a könnyük is kicsordult.

A KÜRT

A legenda forrása

Lehel vezér ereiben Árpád fejedelem vére folyt. Volt egy csodaszép, díszes kürtje, ezzel adta meg a jelet a csatákban. Amikor fogságba esett, Konrád császár színe elé vezették. Így szólt hozzá a császár:

– Lásd, kegyelmes vagyok hozzád, ezért megválaszthatod a halálodat.

Lehel így válaszolt: – Add oda a kürtömet, had fújjam meg utoljára.

A szolgák hozták a kürtöt és eloldozták a vezér kezét, hogy meg tudja szólaltatni. Lehel nagy levegőt vett, de ahelyett, hogy belefújt volna, magasra lendítette, s úgy vágta fejbe a császárt, hogy az rögtön szörnyethalt. Míg a testőrök lefogták, így szólt a halott császárhoz: – Elöttem fogsz menni a másvilágra s ott a szolgám leszel!

Mert a szittyák szentül hitték, hogy akiket életükben megölnek, azok a szolgáik lesznek a másvilágon.

*Forrás: Lehel kürtje
(Képes Krónika)*

Ezt a történetet is meghallgathatja Györgyi Anna színművésznő előadásában. Ehhez okostelefon vagy tablet kamerájával olvassa le a kódot, majd indítsa el a megjelenő linket.

A kürt

Egy ideje rémisztő hírek érkeztek a gyászos kimenetelű mohácsi ütközetről. Ha hinni lehet a szóbeszédnek, a király sem élte túl a csatát. Oda a teljes magyar sereg, szabad az út a török hódítók előtt. Ezen töprengett Torba, ahogy a Tisza vizének zúgását hallgatta, mely nem messze kanyargott a szántástól. Aggódott a földért is, amit oly gondosan művelt, és az ökreiért, akik hű barátai voltak. Nem is gondolta, hogy milyen közel van már a veszedelem...

Délidő volt, épp megpihenni készült. Elővette a kenyeret és a szalonnát, hogy éhét csillapítsa. Aztán elővette kürtjét, melyet még dédapjától örökölt. Akár öröm feszítette, akár bánat nyomta a lelkét, belefűjt a csontkürtbe, hogy így adja ki magából azt, ami a mellkasát feszítette. Ezt is, mint sok minden mást, dédapjától tanulta, aki sokat játszott vele kisgyermekkorában. Grabán pásztorember volt, s míg az állatokat legeltette, szívesen töltötte idejét faragással. Csodálatos mintájú csontkürtök kerültek ki a keze alól, s dédunokáját is megtanította, hogyan szólaltassa meg a hangszert. Sokat mesélt neki dicső felmenőikről, a jászok népéről, akik a kunokkal együtt léptek erre a földre.

A jászok mindig dolgos emberek voltak, s Torba sem pihent sokat, hamar megfogta az eke szarvát, hogy folytassa a munkát. Ökrei egyre mélyebben szántották a barázdát, s egyszer csak az eke kifordított egy nagyobb földdarabot.

– Hééé! – rántotta meg a legény a gyeplőt, mire a két ökör megállt. Ő maga pedig leguggolt, és két kézzel tisztogatni kezdte a földből kifehérlő valamit.

A szíve akkorát dobban, hogy az ökrök is meghallották. A földdarab egy hatalmas méretű csontot rejtett. Gyorsan elszaladt az iszákjáért, hogy vízzel tisztára mossa. Alig akart hinni a szemének. Egy gazdagon faragott csodálatos csontkürtöt talált! A faragás mesteri volt, ezt már az első pillanatban megállapította. Mindenféle állatok képei voltak belevésve, ilyeneket még nem is látott soha.

„Vajon milyen csontból faraghatták? – merengett, miközben gyengéden végighúzta rajta a kezét. – Ekkora állat nincs is a világon.”

Miután kívül-belül gondosan megtisztogatta, szájához emelte és belefűjt. Semmi. Még egyszer próbálkozott, s ekkor sikerült valami halk, rekedtes hangot kicsikarnia belőle. Újra belefűjt, de nem lett sokkal jobb az eredmény. Torba azonban nem adta fel egykönnyen.

A kürt

„Hát miféle jász vagyok én, ha nem tudom megszólaltatni, ahogy illik?” – buzdította magát. S addig-addig próbálkozott, mígnem gyönyörű, öblös hang hasított bele a pusztába.

Míg Torba szorgosan dolgozott a földön és a kürtöt próbálgatta, a török had elérte az ő faluját is. Tiszaug népe bemenekült a templomba, onnan esdekelték égi segítségért. A turbános katonák azonban hamar betörték a templom ajtaját, kiterelték és rabszíjra fűzték az embereket, hogy a fiúkat janicsárnak, a lányokat a háremekbe vigyék. Sírt és jajveszékelt mindenki.

A törökök közben felforgatták a házakat is, összeszedtek mindent, ami mozdítható volt. Néhány katona az állatokat fogdosta össze. Gágogtak a ludak, visítotak a malacok, miközben a szekerekre dobálták őket. A marhákat és a juhokat egybeterelték, hogy elhajtsák a foglyokkal együtt. A nagy hangzavarban a portyázó had vezére, a basa egy mélyen felbúgó hangra lett figyelmes. Rögtön magához rendelt néhány janicsárt, hogy eredjenek, és derítsék fel a hang forrását.

A lófarkas katonák hamarosan a basa elé vezették a leszíjazott kezű Torbát, és átadták neki az elefántcsont kürtöt is. A basának felcsillant a szeme. Egyből látta, hogy micsoda mives darabra akadt. Hogy kerülhetett ez ide? Talán valamelyik kalandozó népcsoport hozta magával egy távoli országból...

Mivel maga is zenekedvelő ember volt és több hangszeren játszott, kezébe vette a kürtöt. Megfújta, de egy mukkanás sem hallatszott. Újra próbálkozott, de hasztalan. S ahogy ott erőlködött, Torba csak nézte, és eszébe jutott az a történet, amelyet Grabán dédapa mesélt neki, és amelyet minden jász ismert:

„Lehel vezér ereiben Árpád fejedelem vére folyt. Volt egy csodaszép, díszes kürtje, ezzel adta meg a jelet a csatákban.

Amikor fogságba esett, Konrád császár színe elé vezették. Így szólt hozzá a császár:

– Lásd, kegyelmes vagyok hozzád, ezért megválaszthatod a halálodat.

Lehel így válaszolt:

– Add oda a kürtömet, hadd fújjam meg utoljára.

A szolgák hozták a kürtöt, és eloldozták a vezér kezét, hogy meg tudja szólaltatni.

Lehel nagy levegőt vett, de ahelyett, hogy belefújna volna, magasra lendítette, s úgy vágta fejbe a császárt, hogy az rögtön szörnyethalt.

Míg a testőrök lefoglák, így szólt a halott császárhoz:

– Elöttem fogsz menni a másvilágra, s ott a szolgám lesz!

Mert a szittyák szentül hitték, hogy akiket életükben megölnek, azok a szolgáik lesznek a másvilágon.”

Míg a basa hasztalan próbált a kürtből hangot csikarni, Torba azon merengett, talán éppen Lehel kürtjét találta meg ezen a vészterhes napon, és éppen akkor törött le belőle az a kis darab, mikor Konrád császár fejéhez ütődött...

– Gyaur kutya! Tiéd az a kürt? Hallani akarom a hangját! – mondta mérgesen a basa, és magához intette Torbát, akinek kezét rögtön eloldozták a janicsárok.

A kürt

A legényt egy pillanatra megkísértette a gondolat, hogy akképp cselekedjen, mint Lehel vezér hajdanán, de arra gondolt, hogy talán másképp jobb szolgálatot tehet a népének. Kezébe vette a kürtöt, és befűjt.

Gyönyörű érces hang hasított a levegőbe. Az embereket és állatokat mintha bűbáj érte volna, mindenki elcsendesedett. Az állatok elnémultak, a foglyok abbahagyták a sírást, a katonák az ordítózást. Mintha mély békesség szállta volna meg az embereket. A basa könnye kicsordult.

Miután a csodálatos kürt hangja lecsengett, és a basa is feleszmélt a meghatottságtól, így szólt Torbához:

– Talán varázsló vagy, ifjú? Magammal vislek, szolgálomba fogadlak, falud népének pedig megkegyelmezek – s ahogy mondta, úgy is tett.

Katonáinak meghagyta, hogy a jószágot és az embereket engedjék szabadon. Hamarosan továbbálltak, hogy más vidéken folytassák a portyát.

Tiszaug népe pedig sírva ölelkezett össze, s még sokáig – vagy legalábbis a következő török portyáig – hálásan foglalták imáikba Torbát és csodálatos kürtjét.

A legenda forrása

Az égig érő fa

Az égig érő fa ágai között lakik a Nap és a Hold, a tetején turulmadár ül. Gyökerei a föld alatt éppoly mélyre érnek, mint ágai a föld felett, s az a lenti világ kígyókkal, békákkal, férgekkel van teli. Csak a táltos tudja, hol áll ez a fa, s csak az arra kiválasztott mászhat fel rá.

Forrás: Képes Krónika

Csodaszarvas

Hunor és Magor vadászni indult. Űzőbe vettek egy csodálatosan szép szarvasbikát, akinek a homlokán a Nap ragyogott, oldalán a Hold és a csillagok, agancsának ezer ágán ezer fáklya égett. A szarvas új hazába vezette őket, ahol elrabolták a király két szépséges leányát, és feleségül vették őket. Gyermekükből lettek a hunok és a magyarok.

Forrás: Képes Krónika

Emese álma

Emese várandós volt, amikor álmában megjelent neki a turulmadár. Emese azt álmodta, hogy méhéből bő vizű patak áradt, amely folyóvá duzzad, s idegen földre folyik. A jövőmondó úgy magyarázta neki az álmát, hogy hamarosan megszületendő gyermeke új hazába vezeti a népet, és utódaiból dicső királyok lesznek. Ő lett Álmos.

Forrás: Képes Krónika

Ezt a történetet is meghallgathatja Györgyi Anna színművésznő előadásában. Ehhez okostelefon vagy tablet kamerájával olvassa le a kódot, majd indítsa el a megjelenő linket.

Fajsz fejedelem

A pusztai jeges szél örülten verte a jurtán a takaróbőröket. Ha nem hozzáértő kezek kötözték volna a tartórácsokhoz, már rég leszakadtak volna. A sátor közepén fiatalasszony vajúdott. A szél beszökött a jurta felső nyílásán és felizzította a parazsat. Az asszony férje rakott rá pár ágat, úgy figyelte felesége izzadt arcát.

A jurta berendezésén, a bőrökön, a takarónemezen látszott, hogy nem egyszerű család lakja. A szállásnak Jutas, Árpád fejedelem fia volt a vezére, ő várta elsőszülött gyermekének megérkezését.

A fiú éjfél után született meg. A szél még mindig csapkodott, de a csecsemő olyan hangosan sírt fel, hogy túlharsogta a vihar moraját.

– Jó erős tüdeje van – mondta atyai büszkeséggel Jutas, s karjába vette a maszatos csöppset.

– Mi legyen a neve? – kérdezte a pihegő asszonyka.

– Fajsz – válaszolta a férfi, és gyönyörködve nézte elsőszülött fiát.

Aztán tekintete a gyermek lábára tévedt, s elkomorult az ábrázata. A csöppség lábfejen hat ujj volt.

Reggel aggódva mutatta a szállás táltosának, mire az öreg Káskánnak felderült az arca:

– Nagy ember lesz belőle, mint a nagyapja és a dédapja volt! Sorsát az Öregisten eleve elrendelte. Célja van vele...

Elmúlt a tél. A szállás felszedelőzködött, és átvándorolt a nyári szálláshelyre, a Bakony hegyei közé. Lassan kizöldültek a fák. A kis Fajsz hamar totyogni kezdett, majd mikor a korabeli gyerekek még csak próbálgatták a lépéseket, ő már szinte szaladt. Látszott rajta, hogy erős légiénykévé fog serdülni.

Amikor elolvadt a hó, Árpád fejedelem lóra ült, s elvágatott a távoli Bakony hegyei közé, hogy megnézzze unokáját. Érdeklődve hallgatta az öreg táltost, s ő is elgondolkodott:

Fajsz fejedelem

„Vajon milyen feladatot szánt ennek a gyermeknek az Öregisten?”

– Táltost kell nevelni belőle – mondta Káskán. – Aki foggal vagy hat ujjal születik, annak ez az út van kijelölve.

– Jó – bólintott a fejedelem –, tanítsd meg a tudományodra. S ha majd netán fejedelem válik belőle, hasznát veheti.

Árpád elment, s többet nem jött vissza. A győztes pozsonyi csatát, ahol a magyarok legyőzték a támadó keleti frank és bajor sereget, még megérte, de aztán rövidesen eltávozott az élők sorából. A fejedelmi címet Solt fiának adta tovább.

Jutas a magyar sereggel kalandozott szerte Európában, Fajszot közben az öreg táltos tanította. Mesélt neki a magyar népről, a távoli őshazáról és a hosszú vándorlásról. Fajsz itta minden szavát. Különösen a meséket szerette. Az öreg nem győzte őket ismételni:

– Az égig érő fa ágai között lakik a Nap és a Hold, a tetején turulmadár ül. Gyökerei a föld alatt éppoly mélyre érnek, mint ágai a föld felett, s az a lenti világ kígyókkal, békákkal, férgekkel van teli. Csak a táltos tudja, hol áll ez a fa, s csak az arra kiválasztott mászhat fel rá.

– A két testvért meséld el! – kérte a gyerek.

– Hunor és Magor vadászni indult. Űzőbe vettek egy csodálatosan szép szarvasbikát, akinek a homlokán a Nap ragyogott, oldalán a Hold és a csillagok, agancsának ezer ágán ezer fáklya égett. A szarvas új hazába vezette őket, ahol elrabolták a király két szépséges leányát, és feleségül vették őket. Gyermekükből lettek a hunok és a magyarok.

– Üknagyanyámról is mesélj – kérte Fajsz.

– Emese – kezdte a táltos – várandós volt, amikor álmában megjelent neki a turulmadár. Emese azt álmodta, hogy méhéből bő vizű patak árad, az folyóvá duzzad, s idegen földre folyik. A jövendőmondó úgy magyarázta neki az álmát, hogy hamarosan megszületendő gyermeke új hazába vezeti a népét, és utódaiból dicső királyok lesznek. Ő lett Álmos, a te dédapád, aki Árpáddal, a nagyapáddal erre a földre vezetett bennünket magyarokat.

– Az hogy’ volt?

– A hét törzs hét vezére – Álmos, Előd, Ond, Kond, Tas, Huba és Töhötöm – vérszerződést kötött, és fejedelemnek Álmost választották. Megvágták kezüket, és vérüket egy kupába csurgatták. „A mai naptól kezdve téged vezérünké és parancsolónkká választunk, s ahová a szerencséd visz, oda követünk téged!” – mondták el fogadalmukat, és kézről kézre adták a kupát, hogy mindegyikük igyon belőle. Így szentesítették az esküt.

– Hány fia volt nagyapámnak?

– Árpádnak öt fia született: Levente, Tarhos, Üllő, Jutas, aki az apád, és Solt. Mindegyiknek máshol van a szállásterülete, csak télen vonulunk egymás közelébe, a Duna két partjára.

– Ha felnövök – mondta elszántan a fiú –, az én szállásom ott lesz, a Duna partján.

– Addig még sokat kell tanulnod, úrfi – mondta neki az öreg táltos, és barátságosan a vállára ütött.

Káskán ezután a táltosok tudományára tanította. Megismertette vele a különböző füveket, melyik gyógyító, melyik mérgező. Aztán a gombákat vették sorra:

– Látod – mutatta az öreg –, ez a légyölő galóca. A főztje elbódít. Ez pedig – emelte fel vészjóslóan a kezét – a gyilkos galóca. Egy falat is elég belőle, hogy halált okozzon.

Megmutatta a gyereknek, hogy’ képes révületben meglátni a jövendőt.

– A lelked ilyenkor messzire száll, egész a csillagokig, s azok mutatják meg a helyes utat – mondta. – És van még egy fontos dolog: ha majd felnősz, kék és vörös lángok, szürke és pej csődörök vagy fekete és fehér bikák alakjában viaskodnod kell. Ha te győzol, meg tudod vál-

Fajsz fejedelem

toztatni az időjárást. Szárazság idején esőt fakasztasz a felhőből, vagy jégesőt küldhetsz oda, ahová csak akarod.

– Már egyszer beszéltél a táltos paripáról, az hogy is van? – kérdezte a gyerek.

Amikor Fajsz hétéves lett, édesapjától egy csikót kapott. Aki nem tudta, miféle jószág valójában, azt mondta volna, girhes kis gebe, s nem éri meg a nyarat.

Fajsz viszont megtanulta az öreg táltostól, hogy minden este égő parázzsal kell etetni. Egy hónap után aztán úgy megtelt erővel, hogy játszi könnyedséggel ugrotta át még a legmagasabb akadályt vagy a legszélesebb árkot is. Igazi aranyszőrű táltos paripa lett belőle, s a fiú Babunak nevezte el.

Amikor legközelebb a téli szálláshelyre vonultak, Babu úgy ugratott át a jeges Dunán, mint-ha csak patak lett volna.

Fajsz körbenézett, a szavak önkéntelenül törtek fel belőle:

– Ez lesz a szállásom!

Amikor legénnyé serdült, az apja magával vitte az első csatába, és Fajsz Babu hátán vívta meg első ütközetét, aztán sorra az összeset. Talán ezért hitte mindenki legyőzhetetlennek.

Fajsból idővel fejedelem lett,
Solt halála után a vezérek pajzs-
ra emelték. Ő is végigdúlta

Nyugat-Európát. Vezetett hadjáratot Burgundiába, a Németalföldre, Frankföldre egész az Északi-tengerig. Nem hiába imádkoztak Európa templomaiban:

„A magyarok nyilatól ments meg, uram, minket!”

Ám aki e világra születik, annak egyszer el is kell távoznia. Még akkor is, ha az égiek táltosnak címezték a földi sorsban.

A szerencsétlen ki-menetelű augsburgi csatában ő is ott vészett a Lech folyó partján Lehellel és Bulcsúval. A fejedelmek sorában Taksony követte, majd Géza, végül Vajk, aki István néven lett a magyarok első királya.

A legenda forrása

A fejezetben eredeti forrásból származó szöveget használtam fel.

Forrás: *baon.hu*

Hraskó István: *A pestis tombolása idején egész éjen át temették a halottakat*

Pestis Kecskeméten

Csuma, csoma, pestises csoma: kolduló, összetöporodott, rút, nyomorék. Egyes adatok szerint egy lólábú férfi és egy lúdlábú nő söprűvel, ill. gereblyével járnak (egyik a csoma, másik a kole-ra, vagy azonos a kettő, vagy csumák járnak) sírva, jajgatva. Ahol enni adnak nekik, nem vagy kevesebben halnak meg.

Forrás: *Néprajzi lexikon*

Ezt a történetet is meghallgathatja Györgyi Anna színművésznő előadásában. Ehhez okostelefon vagy tablet kamerájával olvassa le a kódot, majd indítsa el a megjelenő linket.

Dögvész

1735-ben kirobbant az orosz–osztrák–török háború. Az oroszokkal szövetséges osztrákok a Balkánon támadták a törököket, s végül a változó sikerű harcok során 1739-re a pogány hadak kerekedtek felül. A Habsburg Birodalom összes balkáni bódítását elvesztette, a török még Nándorfehérvárt is ostrom alá vette. Az osztrákok, látva a török haderőt, gyorsan békét kértek.

Még a harcok idején, 1738-ban megjelent a pestis a háború dúlta balkáni területeken. 1738 júniusában a harcokból hazatérő katonák magukkal hozták a betegséget Arad és Temes vármegyébe.

A császári udvar – látva a pestis gyors terjedését – 1738 júliusában Baja–Csongrád között a Duna–Tisza közét vesztegzár alá vette. A közlekedést a katonaság bevonásával korlátozták. Szegeden fel kellett függeszteni a szokásos sóárusítást, és minden átkelőhelyet lezártak Szegedtől kezdve a Tisza dunai torkolatáig.

1738 augusztusában betiltották a kereskedők utazását, katonákkal lezárták a dunai és a tiszai átkelőket, hogy lassítsák a pestis terjedését. A fertőzékenységű személyeket karanténba, 40 napos megfigyelés alá helyezték.

*Ezzel egy időben rendeletben tiltották meg a diákok, a mesteremberek, a rácok, az örmények, a cigányok és a zsidók vándorkereskedését, és a posta sem közlekedhetett bizonyos útvonalakon. A Kecskemétről Szegedre vezető postautat is lezárták, helyette Csongrád felé kellett ke-
rülni, ott átkelni a Tiszán, és a folyó mentén lehetett Szegedre lejutni.*

*1738 októberében a pestis elérte Bács vármegyét, emiatt a Duna–Tisza közén egészségügyi vesztegzárat hoztak létre. A magasabb hal-
mokra strázsákat állítottak, és fegyverrel mindenkit visszafordítottak, aki a betegség sújtotta területekről érkezett.*

A hűvös októberi napon köd szitált. A kecskeméti városkaput két marcona őr strázsálta. Sok dolguk nem akadt, fázósan álltak egyik lábukról a másikra. Az emberek nem nagyon mozogtak, inkább bezárkóztak házukba és imádkoztak. A dögvész rémisztő híre már minden településre eljutott.

A két őr valami zajt hallott, mire kissé előreléptek, de a sötét miatt nem sokat láttak. Az idősebbik a viharlámpát magasra emelte, de a szitáló köd elnyelte a fényét. Hamarosan egy alacsony alak bontakozott ki a homályból.

– Nézd csak – szólt oda társának –, egy gyerek!

– Ez meg mit keres itt ilyenkor? – meresztette szemét a fiatalabb.

Aztán ahogy közelebb ért és a lámpa fénye megvilágította, az őrk már látták, hogy nem gyerek. Mindketten keresztet vetettek!

Dögvész

– Mária, segíts! – suttogták.

Koszos göncökbe öltözött, összetöpörödött nyomorék állt előttük.

– Na, vitéz urak – szólalt meg reszelős hangon –, tán rémet látnak? – s gonoszul elvigyorgott.

A két őr moccanni sem mert, halálra váltan, remegő kézzel markolták alabárdjukat. Ilyen csúf törpét még soha nem láttak. S a szem! Mintha a föld minden nyomorúsága ott táncolt volna benne.

A törpe elsétált előttük, hátára vetett foszlott zsákjában mintha csontok zörögtek volna. Meztelen lábfeje cuppogott a sárban.

A törpe nyomában még két szakadt koldus alak is feltűnt. A nő söprűt tartott a vállán és lúd-lába volt, a férfinak lólába, és gereblyét szorongatott a kezében. A rémületükben megdermedt őrök mellett így sétáltak be mindhárman a városba, nyomukban patkányok osontak.

Mikor eltűntek a szemük elől, az idősebb őr mélyet sóhajtott. Mintha mázsás kő gördült volna le mellkasáról.

Dögvész

- Jelentenünk kéne, nem? – szólalt meg bátortalanul a fiatalabb.
- Tudod, ki volt ez a törpe? – kérdezte az idős, és suttogóra fogta. – Csuma.
- Csuma?
- A pestis hordozója. Nagyanyám sokat mesélt róla. Ahol ő megjelenik, ott felüti fejét a dögvész.
- Akkor jelentenünk kell.
- S mit mondunk, agyalágyult, hogy simán beengedtük őket? – füstölgött az idős férfi. – S aztán ne adj’ isten, vissza talál jönni, és...
- A városban egy teremtet lélek sem járt az utcán, mindenki bezárkózott.
- A rongyos törpe odament egy házhoz, bedörömbölt az ajtón. A síri csöndben úgy hatott, mintha ágyú dörgött volna. A szomszéd házba pedig a kolduspár kopogtatott be. A hangra egy kutya felugatott, de a házban nem adtak életjelet.
- Zörgess még egyszer – szólta a férfi, mire az asszony újra dörömbölni kezdett.
- Ki az ilyen későn? – szólta ki valaki a csukott ajtón keresztül.
- Majd megtudja, ha kinyitja!
- Motozás hallatszott, majd résnyire kinyílt az ajtó. A résben egy rémült menyecske tűnt fel.
- Mi járatban?
- Egy kis alamizsnát kérnénk – szólta az asszony.
- Meg valami tetőt a fejünk fölé, ahol megszállhatunk – folytatta a férfi. – Jó lesz az istállóban is.
- Kik azok? – kérdezte egy hang a házból.
- Koldusok – válaszolt a menyecske. – Enni kérnek, meg szállást.
- Zavard el őket – szólta erősebben a hang.
- A menyecske közben jobban szemügyre vette a két koldust, és éppúgy halálra rémült, mint a kapuőrök. Az asszonynak lúdlába volt, az embernek meg lólába.
- Teremtő atyám, ne hagyj el! – suttogta a menyecske. – Itt a dögvész... – s azzal becsapta az ajtót.
- De itt ám! – sipítozott kárörvendőn az asszony, s táncra perdült a párjával. – Itt van ám, meghoztuk! – kurjongattak, és kapkodták a lábukat, mintha csak búcsúban mulattak volna.
- Másnap futótűzként terjedt a városban a hír: a dögvész felütötte fejét a város falain belül! Lett erre nagy riadalom. Az emberek eddig sem nagyon mozdultak ki a házukból, de ezután egy árva lelket sem lehetett látni.
- Ezért volt furcsa, hogy egy köpönyeges alak jár az utcán, fején csuklya. Ahogy a Hold kikan-dikált a felhők mögül és ezüstfénye a köpönyeges alakra vetült, már az is látszott, hogy kaszát tart a kezében.
- No, bátyám, hát ideért végre! – köszöntötte Csuma.
- Már azt hittük, elveszett – sópáncodott a két koldus.
- Ne aggódjatok – szólta a köpönyeges –, én mindig időben érkezem.
- Ezután együtt folytatták útjukat.
- Közben Kecskemét előjáróinak főtt a feje.
- Arat a kaszás – szólta komoran a városi tanács ülésén a főbíró.
- De arat ám – bólogatott az egyik tanácsnok. – S jó termése lesz, ha nem teszünk ellene valamit.
- Mit tehetnénk a dögvész ellen? – néztek egymásra a többiek.

Dögvész

S valóban, a halál egyre kaszálta az embereket. Tízeseivel, húszasával hullottak a kecskeméti-ek, mint aratáskor a búza.

A vármegyei szolgabíró, két seborvos és két esküdt végigjárta a várost, és sorra megvizsgálták a házakat. Arcuk elé kendőt kötöttek, s nagyon bíztak abban, hogy az megvédi őket a ragálytól. Mindenütt elkékült holtak feküdtek, a házak udvarán patkányok szaladgáltak.

– A fekete halál! – suttogta az egyik esküdt.

A szolgabíró utasította a város vezetését, hogy a külső temetőbe temessék a halottakat, ruháikat pedig égessék el. A kecskeméti-ek közül sokan méltatlankodtak, nem akartak beleegyezni, hogy a városon kívül földeljék el hozzátartozóikat.

– Inkább meghalunk, de nem engedjük, hogy a halottainkkal így bánjanak! – lázongott a nép.

Néhány napra rá aztán a kedélyek valamelyest csillapodtak, s a kecskeméti-ek beleegyeztek, hogy a városhatáron belül, egy közös sírba temessék a halottaikat.

Egész éjszaka ásták a hatalmas sírt. Koporsókkal nem győzték, ezért zsákba dugva, lepedőbe csavarva hantolták el őket.

A ragály azonban nem állt meg. Akasztón, Patajon és Solton is kitört a járvány, majd áterjedt Izsákra és Tiszakécskére. A falvakat körbezárták, s lezárták a Kecskemétről kivezető utakat is. A kecskeméti határ felügyeletében nagyőrösiek is segédkeztek. Három ór az örkényi, három pedig a vacsi utat figyelte. A városba így sem bemenni, sem onnan kijönni nem lehetett. A vármegye folyamatos jelentést igényelt, de kérték, hogy a leveleket melegítéssel, ecettel és füstöléssel fertőtlenítsék.

A halál nem válogatott. Nem nézte, ki gazdag, ki szegény. Ahogy a főbíró mondta: tömegesen kaszál. Sokan az utcán feküdtek, testüket duzzanatok borították, a láztól félrebeszéltek. Akiben már nem volt élet, kétkerekű kordéra dobták, s vitték a közös sírba.

De nem volt elég a betegség: jött a tél, és nem volt elegendő tűzrevaló. A Ráday család 200 öl fát hozatott Pest megyei erdejéből a város számára, bár az sem sokáig tartott. Az élelem is fogyóban volt, éhínség kezdte felütni fejét. Előbújtak a zshiványok is, raboltak és fosztogattak.

Az idős orvosdoktor a szobájában ücsörgött. Már vagy századszor átolvasott minden könyvet, minden iratot, amelyek a ragályról szóltak. Először Nostradamus írásait tanulmányozta, majd Charles de Lorme feljegyzéseit, aki a Medici család és XIII. Lajos francia király udvari orvosa volt. Hosszú éjszakákon át készítette jegyzeteit.

Aztán bőrt kerített, és köpenyt szabott belőle, majd nekiállt maszkot készíteni: csirizzel összeragasztott valami hegyes végű hengeres formát, a szem helyére két kerek üveget ragasztott, s a csőrszerű részbe szárított gyógyfüveket tömött. Az ingét és buggyos nadrágját valami bűdös kotyvalékban órák hosszat főzte.

Szolgálója ijedten figyelte a doktor ténykedését. De akkor rémült csak meg igazán, amikor meglátta gazdáját a maskarában: úgy nézett ki a doktor, mint egy hatalmas, fekete varjú! Mielőtt elindult, zsebébe egy üvegcsét rejtett, és kezébe pálcát vett.

Sokat ő sem tehetett, de megpróbált gondoskodni a betegekről. Kézzel nem nyúlt hozzájuk, a pálcával felemelte az ingüket, hogy szemügyre vegye, megjelent-e rajtuk lágyékduzzanat vagy kék foltok a bőrön. Piócat tett rájuk, vagy eret vágott, de ha úgy látta, hogy a szerencsétlen beteg már nagyon kínlódik és közel a vég, elővette az üvegcsét. A „varázsital” valójában gyorsan ölő mérge volt, ezzel segítette át a menthetetlen beteget másvilágra. Ha kellett, tanúskodott a végrendeleteknél, de legfontosabb feladata mégiscsak az volt, hogy lajstromba vegye az újabb halottakat.

– A pestisdoktor... – sűgött össze háta mögött a nép.

Dögvész

Ahogy ment hazafelé holtfáradtan, az egyik utcasarkon egy törpe alakba botlott. Rögtön felismerte.

– Nem takarodsz még el? – szólt oda fásult hangon.

Csuma vigyorogva rázta fejét:

– Még nincs itt az ideje... – röhögött gúnyosan, azzal továbbsétált. A következő sarkon a lúdlábú asszony és a lólábú férfi csatlakozott hozzá.

Aztán nagy nehezen végül eltakarodtak: 1739 nyarán vonult el a járvány. Kecskemét 20 000 lakosából 6200 személy – a város egyharmada – esett áldozatul a nagy kaszásnak...

A legenda forrása

A fejezetben még 2 eredeti forrásból származó szöveget használtam fel nagyobbrészt szó szerint, néhol kiegészítve, kiszínezve.

Forrás: Kaszap táltos kútja (Kada Elek)

Ezt a történetet is meghallgathatja Györgyi Anna színművésznő előadásában. Ehhez okostelefon vagy tablet kamerájával olvassa le a kódot, majd indítsa el a megjelenő linket.

Kaszap táltos kútja

Békésen szunnyadt a szállás. A kora nyári reggelt madárdal köszöntötte. A rigó rászállt a lármafa tetejére, ott fújta szédítő énekét. A sátrakon megcsillant a felkelő nap sugara. Középen állt Árpád úr nagy, díszes jurtája, bejáratát hófehér lókoponya díszítette. A tágas sátor mellett húzódott meg a többi, kisebb jurta. Odébb a szolgák földbe vájt veremviskói, körülöttük lovak, marhák, kecskék és birkák legeltek. A falu közepén bő vizű forrás bugyogott. Na de nem volt ez mindig így...

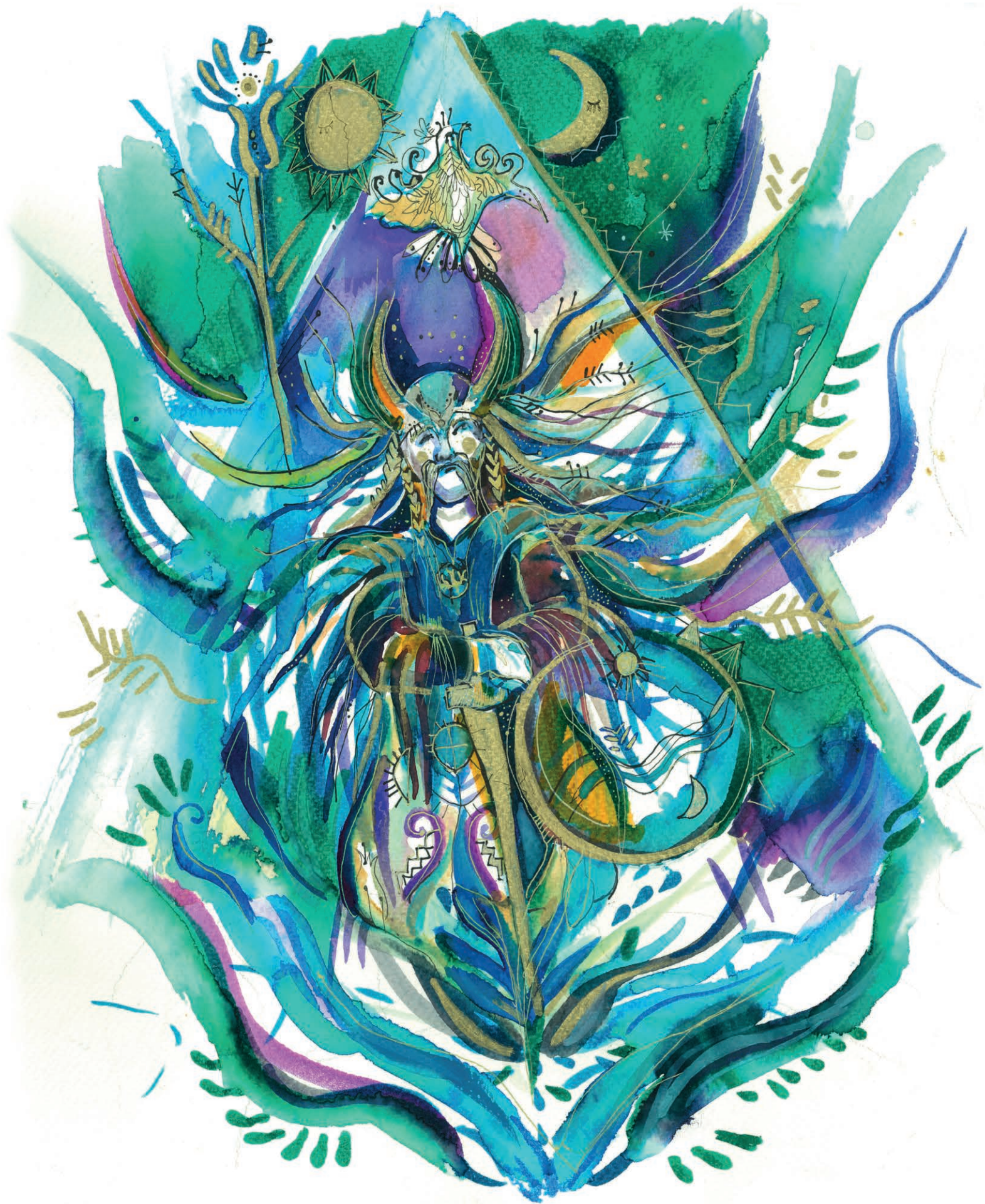
A hét törzs vezérei a nagy vándorlás után nyílhúzás útján osztották fel az elfoglalt földterületet. Árpád nemzetségének a Duna–Tisza köze homokos tája jutott. Amikor meglátták a pusztát, alábbhagyott lelkesedésük. Sehol egy forrás, sehol egy patak. Mi lesz így az állatokkal, a lovakkal? És mi lesz a néppel?

Az emberek méltatlankodni, majd panaszkodni, végül zúgolódni kezdtek. Árpád érezte, hogy valamit tennie kell. Hiába a sok ima, Boldogasszony nem hallgatta meg őket.

A vezér nem volt már fiatal, de még biztos kézzel feszítette meg az íjat, biztos kézzel hajította el a kopját. Félték is a szállás népei, az urak és a szolgák egyaránt. Szava törvény volt. Számtalan győztes csatát vezetett már, de most komoly aggodalmak gyötörték. Ha nincs víz, a népe szomjan hal! Elindult hát, hogy tanácsot kérjen az öreg táltostól.

Kasza tálto kútja

Kaszap táltos kútja

Kaszap sátra a szálláson kívül állt. Mikor a vezér belépett, a százesztendő öreg egy kopott gyékényszőnyegen ült, és vak szemével a távolba révedt.

– Az Öregisten elfordult tőlünk – nyitotta szóra fogatlan száját. – Víz kell, különben hiába tettünk meg ilyen hosszú utat, itt veszünk mindannyian – s azzal világtalan szemét a vezérre emelte, hogy Árpád beleremegett. – Segíts felállnom! – nyújtotta csontos kezét.

A táltos egyik kezét a vezér vállára tette, a másikban faragott botját tartotta, úgy lépett ki a sátrából. Ruháján madártollak, fején ökörkoponya. A hátára vetett tarisznyában csodaszerei: italok, gombák s minden egyéb, amik a csodatevéshez kellenek. A mívesen faragott lármafához ment, öreges léptekkel körbetáncolta, miközben ütemesen verte dobját, s érthetetlen szavakat motyogott. Az emberek távolabbról figyelték a szertartást, a gyerekek az anyjuk szoknyája mögé bújtak.

Kaszap addig járta táncát, amíg révületében összeesett, s dobja messze gurult. Egy álló napig feküdt a homokban, szájából nyál csordogált. Mikor magához tért, Árpád segítette fel.

– Fejedelmem – szólt a táltos rekedten –, add ide a kardod, amit annyi dicsőséggel forgattál a honszerző csatákban!

Árpád úr kihúzta ősi fegyverét és az öregnek nyújtotta. Kaszap két kézzel megmarkolta s a magasba emelte.

– Eddig vér hullott utána, most vizet fakasszon! – kiáltotta, és azzal a kardot teljes erejéből a homokos földbe szúrta.

Az emberek szájtátva figyelték, egy pisszenést sem lehetett hallani. Az öreg újból érthetetlen szavakat mormogott. Aztán egyszer csak iszonytató hangon felüvöltött, világtalan szembogara csaknem kiugrott gödréből, majd hirtelen kirántotta a földből a kardot. A nép felhördült.

A kard nyomán bőséges forrás bugyogott fel a mélyből.

– Hahhh, a vizek vize – nyögte a táltos révületben –, Árpád véreinek örökké folyjon!

Az emberek mohón kortyolták a vizet, s miután csillapították szomjukat, megállapították, hogy ilyen finomat még soha nem ittak.

A forrás azóta sem apadt ki, még a legnagyobb szárazságban is ontotta bő vizét.

Közben évtizedek és évszázadok folytak bele az idő tengerébe. A tehetősebb kecskeméti-ek kőházakat építettek és villannyal világítottak. Az emberek, ha messzebbre utaztak, vonatra szálltak.

Az 1910-es években még működött a Kaszap kútjának nevezett húzós kút. Vízéről azt tartotta a nép, ha egyszer valaki iszik belőle – akár idevalósi, akár messziről jött –, az ízét soha nem felejtí, s mindig visszavágyik rá, bármilyen távolra fújja is a szél.

KUTYAFEJŰ TATÁROK

A legenda forrása

A történet némi változtatással megegyezik a Szank vezér címet viselő korábbi könyvem Tatárok című fejezetével.

Forrás: Dr. Rosta Szabolcs: Szank története

Ezt a történetet is meghallgathatja Györgyi Anna színművésznő előadásában. Ehhez okostelefon vagy tablet kamerájával olvassa le a kódot, majd indítsa el a megjelenő linket.

Kutyafejű tatárok

Tudták az emberek, hogy a rettenetes mongol had bármelyik pillanatban lecsaphat rájuk. A tatárok rémisztő képe, mint egy rossz álom, folyton a falu népe fölött lebegett.

– Mikor jönnek? Mit tegyünk? – kérdezték folyton Tamás atyát, de szegény pap tanács-talan volt. Csak ezt tudta mondani:

– Majd a Jóisten gondoskodik rólunk.

Egyre rémisztőbb hírek érkeztek. „A tatár már az országot dúlja!” András, az egyik katonaviselt paraszt még azt is tudni vélte, hogy egy Muhi nevű falu mellett ott veszett az uralkodó serege, s Béla király is épphogy csak el tudott menekülni. Nincs, aki feltartóztatná Batu kán gyilkos hordáját.

– Szűzanya, irgalmazz! – zsoltosmázták vég nélkül a templomban és a templomon kívül.

Pétermonostor kolostorát a tatárok porig rombolták, a környező településeket, Kecskemétet, Pálmonostort, Móricgátyát feldúlták, a házakat felperzszelték, a templomokat lerombolták. Tamás atya felügyelte, ahogy a férfiak a hadviselt András irányítása alatt kitartó munkával meredek falú árkot ástak a falu temploma köré, mégpedig nem is egyet, hanem mindjárt kettőt. A belső árok oldalát a kiásott földből megmagasították, a tetejére sárral-agyaggal kirakott karósáncot húztak. A külső árok teljesen körbeért, a belsőt viszont a templom bejárata előtt megszakították, s András ide kis kapu védművet építtetett, amelyen keresztül mozogni tudtak. Nagyon remélték, hogy a sánc megvédi őket.

Az emberek vagy a mocsarakba húzódtak, vagy a templomban kerestek menedéket, s bíztak az isteni gondviselésben. A tatárok, ha megérkeztek egy helyre, az asszonyokat és a gyerekeket beterelték a templomba, a férfiakat pedig maguk előtt hajtva lerohanták a következő települést.

Ha az ott lakók védekeztek, legelőször szerencsétlen foglyok estek áldozatul. A tatár alapos munkát végzett: nem kímélte a hátramaradt asszonyokat és gyermekeket, és a templomokat is lerombolta.

Kutyafejű tatárok

Feltartóztathatatlanul jött a mongol had, nyomukban mindenütt füst és könny maradt.

András a szőlőjét szántotta a határban, amikor a távolban hatalmas porfelleget vett észre. Lélekszakadva rohant a faluba.

– Emberek, emberek, itt vannak a kutyafejűek!

A templomhoz futott, és tüstént félreverte a harangot. Aztán sietve felöltötte régi páncélját, sarkantyúját, és levette szögre akasztott fegyvereit: kardját, buzogányát, harci csákányát.

Látták, ahogy a tatárok a falutól nem messze egy tanyán 17 asszonnyal és ugyanennyi gyermekkel végeztek, akik Pétermonostorról menekültek. Szegény páráknak érem kincseiket, dénáraikat ugyan még sikerült elásniuk, hogy ne kerüljön a pogány kezére, de ők maguk áldozatul estek.

– Gyorsan, gyorsan, mindenki a templomba! – járt Tamás atya házról házra. – Csak a legfontosabb holmitokat hozzátok magatokkal! És élelmet...

Az emberek sietve összekapoltak, s batyuikkal, kosaraikkal rohantak a templomba. A férfiak magukkal vitték a fegyvernek szánt szerszámokat: baltát, villát, kiegyenesített kaszát...

Erzsébet egy taligára fektette édesanyját, s kitolta a házból.

– Jaj, lyányom – sopánkodott az asszony –, hagyj engemet itt, magadat mentsd!

– Hallgasson már! – intette le a lány, és nekifeszült a kordénak.

– Megjöttél? – derült fel a pap gondterhelt ábrázata, amikor megpillantotta Erzsébet aranyhaját, és a segítségére sietett. Együtt húzták be az asszonyt a templomba. – Most meg hová rohansz? – kiáltott utána, mikor a lány a kordéval visszaindult.

– A szomszéd Mári néne... – válaszolt lihegve Erzsébet, és már ment is vissza az üres taligával.

– Te lány, te lány... – csóválta fejét a pap, és futott, hogy egy újabb érkezőnek segítsen.

Erzsébet épphogy csak visszaért Mári néne házához, amikor az első lovas felbukkant a falu utcáján. A lány alaposan szemügyre vette, s rögtön tudta: ezek nem könyörülnek senkin!

A templomban a légy zümmögését is hallani lehetett, olyan csöndben várakozott a nép. Az asszonyok és a gyerekek megfogták egymás kezét, s könnyes szemmel ölelték egymást. A zsindelytetőn annyi galamb gyűlt össze, mint még soha.

– Jaj, jaj, mi lesz velünk? – sopánkodott az egyik öregasszony, de lepisszegették.

Teljes csönd ereszkedett rájuk. Aztán egyszer csak kurta, idegen szavak ütötték meg a fülüket, s tűz pattogását hallották.

András kilesett az ablakon:

– Égnek a nádtetők – suttogta, mire az asszonyok közül többen felzokogtak.

Hamarosan lángoltak a házak, recsegett, ropogott a nád és a fa. Fáklyát dobtak a templom zsindelyére is, füstje lassan bekúszott a szentélybe.

– Szűzanya, irgalmazz! Uram, segíts! – kiáltották az asszonyok, s azzal belefogtak a Mi-atyánkba.

A füsttől többen köhögni kezdtek, s ruhájukkal próbálták eltakarni arcukat. A gyerekek hangerősen sírtak, a férfiak a fogukat csikorgatták tehetetlenségükben.

András a társaira nézett.

– Hát ezeket miért hoztuk magunkkal? – s felemelte hosszú kardját. – Csak nem hagyjuk, hogy reszkető nyulak módjára végezzük! – mondta, s megindult a templomajtó felé. A többi férfi lassan felállt, s kezükben a szerszámokkal elszántan követték.

De hiába volt az elszántság. A mongol nyilak süvítve csapódtak le, sűrűn osztva a halált. A kevéske oltalmat nyújtó karósánc mögül a védők a templom köveit hajították a támadókra. A dupla árok ugyan védett valamit a kutyafejűek rohamával szemben, de a bátor falusiakat végül

Kutyafejű tatárok

mind egy szálíg levágták. A templomban hamarosan megszűnt a jajveszékelés, csak az égő nád-
tetők ropogását lehetett hallani.

Aztán a füsttengerből egyszer csak előtűnt valaki. A tatárok parancsnoka nem akart hinni a
szemének: a pusztítás kellős közepén ott állt egy aranyhajú lány. Szemét lehunyta, szája imára
nyílt.

A templom lángoló tornya mögül előbújt a nap, és sugarait a lányra vetette. Hamarosan meg-
jelent egy galamb, és a vállára szállt. Aztán még egy és még egy. Hamarosan nem lehetett látni
a lányt, a galambok teljesen betakarták. Amelyik madár nem talált magának helyet, az fölöt-
te röpdösött. És csak jöttek a madarak, csak jöttek. Már nem csak a galambok. Rigók, fecskék,
cinegék... Aztán a nagyobbak is: ölyvek, sólymok, sasok... Eltakarták a füsttel borított eget. A
szárnysuhogás és a vijjogás még a tűz ropogását is elnyomta. Mintha a puszta összes madara
odaszállt volna. De nemcsak

a pusztáé, hanem az egész
megtiport magyar földé.

A tatár parancsnok
meredten bámulta a je-
lenést.

– Uram – szólalt
meg a tisztje –, ez bű-
báj, mágia. Meglásd,
rontást hoz ránk. Az
egész csapatra. A hitet-
lenek gonosz varázs-
latra képesek, tudod te
is...

A parancsnok egyre
csak nézte a lányt és a
röpködő madársereget,
miközben azt sutto-
gta: „boszorkány”. Közben
a sasok és a sólymok
célba vettek néhány
katonát. Éles csőrükkel
és hegyes karmaikkal
karmolták őket.

– Uram – szólt re-
megő hangon a katona.
– Meglásd, nem lesz jó
vége.

A parancsnok halálra
vált emberére pillantott,
s akadozva mondta:

– Elvonulunk!

A legenda forrása

A 2 fejezetből álló történet I. része

1780-ban a templom a község legnagyobb részével együtt leégett, de 1814-ben újra felépült. 1864-ben, szeptember havában szintén nagy tűzvész pusztított, melyben a helység java része áldozatul esett.

Dusnok szláv eredetű helységnév, a dusenik szó magyarosodott alakja, jelentése: lélekváltó.

Forrás: Kecskeméti Katona József Múzeum Néprajzi adattára

Ezt a történetet is meghallgathatja Györgyi Anna színművésznő előadásában. Ehhez okostelefon vagy tablet kamerájával olvassa le a kódot, majd indítsa el a megjelenő linket.

Sárkányszív

I. RÉSZ

- Mesélsz, nagyapa?
Az öreg halász mosolyogva kérdezte unokáját:
– Ma melyiket? Azt, amikor Matily és Perity levágta a török basa fejét?
– Inkább a sárkányosat.
– Jó – bólintott az öreg –, akkor legyen ma a sárkányos...

* * *

Széles patak szelte át a vidéket. A juhászok a partján legeltették a nyáját, az emberek ebből öntözték a földjüket, nyáron itt hűsöltek és persze halásztak, mert vize halakban is bővelkedett.

Három fura szerzet élt a vidéken. Kurta lábuk, nagy hasuk, rusnya ábrázatuk, sunyi tekintetük miatt elég visszataszító látványt nyújtottak. Ráadásul rettentő gonoszak is voltak. Egymás között egyfolytában veszekedtek, csak akkor fogtak össze, ha valami komisszágot akartak elkövetni.

Egy dologhoz viszont nagyon értettek a törpék: a halfogáshoz. Nem is kellett nekik semmi szerszám, pusztá kézzel fogták ki őket. Jó vásárt is csinálhattak volna a gazdag halfogásokból, de a falusiak nem szívesen vásároltak tőlük; ha tehették, nagy ívben elkerülték őket. Így aztán a kifogott zsákmányt mind megették. Talán ettől nőtt olyan nagyra a hasuk...

Most is a parton ültek, és parázson sütötték a halat.

– Én már nagyon unom ezt a kosztot – fintorgott Lenes. – Ti nem ennétek egyszer valami mást?

– S mire fáj a fogad, te nagyokos? – kérdezte gúnyosan Garáb.

– Báránypecsenyére.

– Nem rossz! Akkor megszünk téged – gúnyolódott Sipsa. – Eléggé birka vagy.

– Áh... – tódított Garáb –, nagyon rágós lenne.

Így bosszantották egymást a hamvadó parázs mellett. Aztán megsült hal, és jól belakmároztak. Ebéd közben megegyeztek abban, hogy vacsorára megpróbálnak valami csemegét keríteni.

Nem messze a táborhelyüktől Vajas egy hársfa árnyékában ücsörgött. Birkái a tűző napon legelészték a gyér fűvet. Az ifjú juhász az eget kémlelte.

„Ha ez így megy tovább, és nem jön végre eső, a termés az ördögé lesz” – gondolta, mikor furcsa zajra lett figyelmes. Odébb, a bokrok mögött mintha mozgott volna valami. A puli kutya is felkelt az árnyékból, fülét hegyezte, majd vakkantott egyet.

– Ki jár ott? – emelkedett fel a földről a legény.

A puli nekilódult, és csaholva eltűnt a bokor mögött.

– A mindenedet! – méltatlankodott egy reszelős hang, majd rögtön a hang gazdája is felbukkant két társával együtt. – Hívd vissza, vagy végigverek rajta! – szólt oda Vajasnak.

Vajas fütttyentett egyet, mire a puli visszaszaladt, igaz, közben azért morgott a bajsza alatt. A legény ráismert a fura szerzetekre.

– Mit kerestek itt? – kérdezte tőlük kemény hangon. Nem látszott rajta, hogy különösebben megijedt volna tőlük.

Azok először csak tébláboltak, majd Garáb végre megszólalt:

Sárkányszív

– Szopós bárányt jöttünk cserélni – mondta sunyi tekintettel, a többiek gúnyosan elvigyogrodtak.

– Aztán mire cserélnétek?

– Mire, mire? – morgott a másik. – Hát halra.

– Aztán hol a hal?

Garáb erre hirtelenjében nem tudott mit válaszolni, hisz még a vak is láthatta, hogy üres kézzel jöttek. A botokon kívül egyebet nem hoztak.

– Ne aggódj, holnap megkapod – szólt Sipsa alattomos vigyorral.

– Úgy – felelt Vajas, majd lassan elindult feléjük. – Nem inkább arról van szó, hogy csere helyett csórni jöttetek? – kérdezte vészjóslóan, és elindult feléjük.

Erre aztán inukba szállt a csúf törpék bátorsága, legszívesebben sarkon fordultak volna...

Vajas nem habozott, gyors mozdulattal elkapta Garáb grabancát, és mélyen a szemébe nézett.

Ekkor egy kislány érkezett karján kosárral. Natka volt, a juhász kishúga, az ebédet hozta.

– Mi folyik itt? – szólalt meg aggódva.

Vajas erre elengedte Garábot, az meg visszahuppant a földre. A három betolakodó szó nélkül sarkon fordult, gyorsan eliszkoltak, csak úgy rengett a hasuk, ahogy kapkodták rövid lábukat.

– Megállj, legközelebb elkaplak... – mormogta maga elé Garáb lihegve.

A másik kettő loholás közben nem szólt semmit, csak magukban gondolták:

„Akkor most miért nem kaptad el?” Mindhárman tudták: Vajassal még hárman együtt sem bírnának el.

Közben a legény elmondta kishúgának, hogy mit akartak a törpék.

– Mindig csak a baj van velük – csóválta a fejét Natka, és a batyuból elővett egy cseréptálat. A kockás vászonkendőt leterítette az árnyékba. – De akkor sem bánthatod őket! – kelt a védelmükre. – Hisz kicsik, mint a gyerekek.

A méltatlankodásban a leányka csinos arca egészen kipirult. Bátyja csillogó szemmel figyelte. „Mindig a gyengék védelmére kel. Még ezeket a mihasznákat is védi” – gondolta, de csak ennyit mondott:

– Hagyjuk őket, húgocskám – legyintett. – Inkább azt mondd meg, édesanyánk ma milyen finomságot küldött? – De aztán nem várta meg a választ, kibontotta a kendőt, és hangosan felnevetett.

– Mi olyan vicces? – kérdezte értetlenül a leányka.

– A három csirkefogó is ezt ígérte holnapra – kacagott az ifjú juhász, és jóízűen nekilátott az illatozó sült halnak.

Miután a három törpe visszatért a tanyájára és kifújták magukat, megrakták a tüzet, hogy megsüssék a szokásos napi adag halat. Nyammogás közben Sipsa odaszólt Garábnak:

– Féltél!

– Én bizony nem! – nézett vissza rá elszántan Garáb.

– De bizony féltél! – adott igazat társának Lenes.

Garáb elkapta róluk a tekintetét, és lesütött szemmel, halkabban folytatta:

– Na, jó, egy kicsit. De ti is be voltatok rezelve...

Ezután hallgatagon ültek, a parázs pattogását hallgatták. Garáb nagy sokára megszólalt:

– Ugye, ismeritek a legendát a sárkányszívről?

– Üres fecsegés. A falusiak altatják vele a gyerekeiket.

Sárkányszív

– És ha mégis igaz? – folytatta a vezér. – Képzeljétek el, ha sikerülne megszerezni egy sárkányszívet, melynek az erejével semmi sem vetélkedhet, mi lehetnénk a környék leghatalmasabb urai. Az ilyen Vajas-félékkel játszva elbánnánk.

Ezután megint a hamvadó lángokat bámulták, de Garáb szavai még sokáig ott lebegtek a felszálló füstben: „Mi lehetnénk a környék leghatalmasabb urai...”

Aznap éjjel mindhárman a sárkányszív legendájával álmodtak.

„Sok-sok évvel ezelőtt – hogy milyen régen, arra talán még a legöregebbek sem emlékeznek – sárkányok jártak a vidéken, illetve többnyire a levegőben szálltak. Aztán ki tudja, miért, teljesen visszahúzódtak föld alatti barlangjukba. Van, aki úgy tartja, azért rejtőztek el az emberek elől, mert azok rájöttek, hogy a sárkányszívben rejlik a legnagyobb erő a világon. A sárkányok meg úgy gondolták, jobb az óvatosság, s azóta nem mutatkoznak... Senki nem tudja, hol van a titkos föld alatti barlangjuk bejárata. Ha valaki mégis rátalálna, elpusztulna odalent a hőségben, hiszen a sárkányok – mint ahogy az köztudott – tüzet okádnak, s barlangjárataikban elviselhetetlen hőség uralkodik.”

Sárkányszív

S valóban, az ember számára kibírhatatlan meleg uralkodott a föld alatti birodalomban. A boltozatos termek minden zugát átjárta a forróság, az egyik teremben egy kis sárkány cammogott oda az öreg sárkány mellé.

– Taníts meg engem is lángot fűjni! – kérlelte.

– No, nem bánom, gyere – bólintott az öreg –, így kell, nézd – s azzal mélyen beszívta a levegőt.

Dusnok is megszívta magát, kitátotta száját, és fűjt egy nagyot. Levegőn kívül azonban más nem jött ki a száján.

– Próbáld még egyszer! – biztatta az öreg. – A szívedből fűjd, mert ott az erő, ott a tűz, nem a gyomrodban vagy a tüdődben. A szívedben!

Dusnok nekiveselkedett, és fűjt még egy nagyot. Láng még mindig nem jött a száján, de a levegő, amit kifűjt, már forró volt.

– Jó lesz, jó lesz... – biztatta az öreg.

Ezen felbuzdulva Dusnok végre ki tudott fűjni egy lángcsóvát. Nem volt valami nagy, de mégiscsak lángcsóva volt. Elsőre nem is rossz...

– Láttad? – kérdezte gyermeki lelkesedéssel, és fűjt még egyet.

– Láttam – bólogatott az öreg sárkány, s a szeme elhomályosult a büszkeségtől és a meghatottságtól.

Dusnok – most, hogy ráérezett szíve erejére – önfeledten fűjta a kis lángcsóvákat. Annyira nekibátorodott, hogy azt kezdte forgatni magában, a szárnyait is hamarosan kipróbálja, bár szigorúan megtiltották neki, hogy felmenjen a föld felszínére. Az idősebb, tapasztaltabb sárkányok tudták, hogy bár erős a sárkányszív, a kis Dusnoké azonban még nem, és jaj, neki, ha odafent gonoszsággal találkozik.

Dusnok arról ábrándozott, milyen lesz majd a határtalan eget hasítani, s ettől olyan izgalomba jött, hogy rögtön felizzott szívében a láng. A kifűjt lángcsóva is erősebb lett. Erre még inkább felbátorodott, és elhatározta, hogy – tiltás ide, tiltás oda – mégiscsak kipróbálja a szárnyait.

Egy este, amikor már minden sárkány elaludt, a felszínre vezető titkos járathoz lopakodott, és nekiindult. Ahogy egyre feljebb ért, mind hűvösebb lett. Pikkelyekkel borított teste megbor-zongott. Mikor aztán kidugta fejét a titkos vájat bejáratán, szinte már fázott. De aztán olyan izgalomba jött a látványtól, ami elé tárult, hogy ettől kimelegedett. A Hold sárgán ragyogott, a szél végigsimított a víz tükreán. Dusnok megbabonázva nézte a tükröződve csillogó holdfényt. Táguló tüdővel szippantotta be a kinti világ illatát.

Lent a barlangjukban százszor elképzelte, milyen lesz majd az első szárnycsapás, s most végre eljött a pillanat! Széttárta pikkelyes szárnyát és csapott egyet. Érezte, hogy lába egy pillanatra elemelkedett a földtől, de aztán visszahuppant. Kicsit csalódott volt, mert úgy érezte, mindent beleadott.

Reménykedve csapott még egyet. Ismét elemelkedett a földtől, most már magasabbra, s csapott még egyet a szárnyával. Egész magasra sikerült felemelkednie, s mintha távolabb, a vízparton parázsló tüzet látott volna. A repülés mámorító érzésétől akaratlanul is felkiáltott. Ettől maga is megijedt. Néhányat még vert a szárnyával, de aztán visszapottyant a földre, s jól megütötte magát.

„Mára elég lesz – gondolta, miközben fájósan dörgölte az oldalát. – Tényleg parázsló tüzet láttam, vagy csak képzelődtem?” – morfondírozott magában.

Még egy pillantást vetett a tájra, de innen lentről a sötétségen kívül mást nem látott. Utoljára még egyszer beszippantotta a kinti világ illatát, majd visszatért a föld alatti birodalomba. „Senki

Sárkányszív

nem vette észre, hogy kint jártam” – lélegzett fel megkönnyebbülve, miután bevackolta magát a barlangjában. Az oldala ugyan sajgott még, de aztán lecsukódott lassan a szeme. „Holnap ismét megpróbálom” – gondolta, s azzal boldog, megelégedett álomba szenderült.

Folytatjuk

A legenda forrása

A 2 fejezetből álló történet II. része

1780-ban a templom a község legnagyobb részével együtt leégett, de 1814-ben újra felépült. 1864-ben, szeptember havában szintén nagy tűzvész pusztított, melyben a helység java része áldozatul esett.

Dusnok szláv eredetű helységnév, a dusenik szó magyarosodott alakja, jelentése: lélekváltó.

Forrás: Kecskeméti Katona József Múzeum Néprajzi adattára

Ezt a történetet is meghallgathatja Györgyi Anna színművésznő előadásában. Ehhez okostelefon vagy tablet kamerájával olvassa le a kódot, majd indítsa el a megjelenő linket.

Sárkánytűz

II. RÉSZ

Dusnok tévedett. Ha a sárkányok nem is, valaki mégiscsak észrevette. Amikor felszökkent a levegőbe és önkéntelenül elkiáltotta magát, a folyó túlsó partján felriadt a parázs mellett szunyókáló Garáb. Szeméből rögtön kiröppent az álom.

Először persze azt hitte, álmodik. Nem messze a tanyájuktól, a másik parton egy sárkány csapkodott a szárnyával, majd egyszer csak eltűnt a szeme elől. Mintha lezuhant volna.

Annyira izgatott lett, hogy nem is tudott visszaaludni. Azt leste, hátha felbukkan még egyszer, de hiába. Egyre csak az járt a fejében: „Szóval mégiscsak léteznek?”

Társainak nem szólt semmit, hanem másnap egész éjjel virrasztott, s a tüzet hagyta kialudni. Nem kellett sokáig várakoznia, a sárkány hamarosan feltűnt az éjszakai égbolton.

Garáb megbabonázva figyelte, ahogy a kis folyó felett tett egy kört a levegőben. Jól látszott, hogy repülése még bizonytalan, de már biztos volt abban, hogy sárkányt lát.

– Ébredjetek, ébredjetek! – suttogta társainak, akik mérgelődve pislogtak fel álmukból.
– Oda nézzetek! – mutatott a folyó felé.

Sipsa és Lenes pont úgy csodálkozott, mint előző este ő maga.

– Sárkány... – suttogták maguk elé.

– Én nagyobbban képzeltem a sárkányokat – fitymálta Lenes.

– Hát, tényleg nem valami nagy – húzta el száját Sipsa.

– Ostobák! Az még jó is nekünk! – förmedt rájuk Garáb. – Annál könnyebben tudjuk csapdába ejteni!

– Micsoda?! – csodálkozott a másik kettő. – Csapdába ejteni? De hát hogyan?

– Majd meglátjátok, ostobák – mondta Garáb fölényesen, s nagy hévvel előadta tervét. – Ha tüzet gyújtunk, kíváncsi lesz. Iderepül, és akkor...

Megegyeztek, hogy ezt fogják tenni, de közben féltek is. Félték a sárkánytűztől. Mi lesz, ha rájuk fújja a lángcsóvát? Aztán arra gondoltak, hogy mégiscsak kihagyhatatlan lehetőség egy kis sárkányt foglyul ejteni. Ha megszerzik a szívét, övék lesz a legnagyobb erő és hatalom. Akkor aztán megmutatják mindenkinek!

Ahogy leszállt az éj, ellopták a halászok legerősebb hálóját. Nem volt nehéz dolguk, a halászok álmukban sem gondolták, hogy valaki hálót lopna tőlük. Aztán megrakták a tüzet, és feszülten vártak. Nem sokáig kellett tétlenül ücsörögniük. Hamarosan szárnyzuhogás hangját hallották.

– Ez ő lesz – figyelmeztette társait Garáb. – Készüljetek!

Dusnok boldogan hasította a levegőt. A folyóparti tüzet már messziről észrevette. „Akkor a múltkor is jól láttam” – lelkesedett, s arrafelé vette az irányt.

Aztán észrevett a tűz mellett valami alakokat is. „Vajon kik lehetnek?” – töprengett, de aztán kíváncsisága legyőzte óvatosságát. Leszállt a tűz mellé.

– Üdvözlét! – köszönt. – Ti kik vagytok?

Garábnak úgy izzadt a tenyere, mint még soha. Kurta lábai remegtek, csaknem összecsuplott. „Csak nyugi – csitította magát –, hisz egész barátságos.” Megszólalni azonban alig bírt. Nagy nehezen nyökögte csak ki:

– Mire vártok, ostobák?! – jött meg végre-valahára a hangja. – Dobjátok már rá!

Két tarsa is megmozdult. A sárkányra hajították a hálót.

Dusnok fogoly lett, és szörnyen megrémült. Amikor közvetlen közről belenézett Garáb szemébe, hideg gonoszság sütött felé. A kis sárkány ilyet még soha nem tapasztalt, és megbor-zongott.

Sárkánytűz

Próbált volna a szárnyával csapni egyet, de belegabalyodott a hálóba. Pánikba esett. „Mit tegyek, mit tegyek?” – hajtogatta magában. Aztán hirtelen eszébe jutott valami: „Hiszen már fújtam ki lángot! Megpróbálom újra!”

Kitátotta a száját és fújt egy nagyot. Sikerült! Lángcsóva csapott ki a száján. Fogva tartói azonban fel voltak készülve. Vödrökben vizet készítettek elő, Garáb felkapta az egyik vödört, és a lángra loccsantotta. Gőzfelhő csapott föl.

- Erre nem számítottál, mi? – kérdezte Sipsa gúnyosan a reszkető Dusnokot.
- Igaz, hogy a sárkányszív rejtje a legnagyobb erőt a világon? – tudakolta Garáb.
- Igaz... – rebegte alig hallhatóan a fogoly.
- S a te szíved milyen erős? – nézett mohón Dusnok szemébe a vezér.
- Hát... az enyém még nem elég erős... Láthattátok, repülni is csak most tanulok, s a lángcsóvám is igen gyenge még.
- De ha megnősz, akkor erős lesz a szíved, ugye?
- Akkor igen...
- Na, akkor majd mi felnevelünk – fejezte be negédes hangon a vallatást Garáb.

Sárkánytűz

Aznap Vajas a hársfa alatti árnyékban ücsörgött, és egyre az eget fürkészte. Még csak délelőtt volt, de a hőség kibírhatatlaná vált. A puli lógó nyelvvel ügyelt a nyájra.

– Eső kell, különben odavész minden. A fű, a termés. Koldusbotra jut a vidék – mondta a kutyának, s a puli mintha csak megértette volna, bánatosan nézett vissza gazdájára.

Vajas elterelte gondolatait. Garábék jutottak eszébe, s hogy már régen találkozott velük. Nagyon nem hiányoztak neki, de mégis furcsállotta, hogy így eltűntek.

– Valamiben megint mesterkednek. Jó lesz, ha a körmükre nézünk – mondta a pulinak, aki helyeslően csóválta a farkát.

Mindeközben a három mihaszna a lekötözött Dusnokot hallal tömte.

– Egyél, ettől majd megerősödsz – biztatta Garáb.

– Nem ízlik? – kérdezte Sipsa.

– Ízlik, ízlik – felelte teli szájjal Dusnok –, de értsétek meg, egy falat sem megy le több a torkomon.

– Dehogynem – mondta fenyegetően Garáb, és még egy halat gyömöszölt a fogoly szájába.

– Hát ti meg mit csináltok? – szólalt meg ekkor egy érces hang a hátuk mögött.

Ijedten fordultak meg mindhárman. Vajas állt előttük, lábánál a puli mérgesen vicsorgott. A legény a fokosát fenyegetően a magasba emelte, de aztán leengedte a kezét. Tág szemmel nézte a lekötözött foglyot.

– Egy... sárkány – mondta alig hallhatóan, majd Dusnokhoz szólt. – Te meg hogy' kerülsz ide? És egyáltalán... ki vagy?

– Foglyul ejtettek – válaszolt a sárkány sírós hangon.

– Ez igaz? – nézett a legény keményen a három törpére.

– Ehhez neked semmi közöd – szólt Garáb, és szemével a botja után kutatót, de sehol nem látta. Ezért aztán mást gondolt. Hirtelen behízeglő hangra váltott. – De meg is egyezhetünk. Ismered te is a legendát. Tudhatod, ha valakinek birtokába jut egy sárkányszív, a környék ura válhat belőle. Nagy a környék – nézett alattomosan a juhászra –, elférnénk itt négyen is...

Vajas mindent megértett, és szinte elfehéredett.

– Ti ennek a szerencsétlennek a szívét akarjátok, bitangok...! – de nem várta meg a választ, a fokosával lecsapott mindhárom gaz törpe fejére, azok meg sorra elterültek.

Ebben a pillanatban érkezett Natka az ebéddel, és értetlenkedve nézett körül.

– Mi folyik itt, bátyuskám?

Vajas mindent elmesélt neki. A leányka szörnyülködve hallgatta, majd Dusnokhoz lépett, és megpróbálta kiszabadítani a kötelek szorításából.

– Ezt tették veled? – simított végig a sárkány pikkelyes hátán. – Ó, azok a galádok!

Ekkor a semmiből hirtelen szélroham söpört végig a tájon. A fák ágait megcibálta, a satnya füvet megdöntötte, a folyó vizét felkorbácsolta. A két testvér dermedten nézett az égre.

Hatalmas, felbőszült sárkányok szelték át a levegőt. Mellkasukban izzott a tűz, ahogy megszívták magukat. Legelől az öreg sárkány repült. Lenézett a földre, és meglátta a foglyul ejtett Dusnokot. Rettentő haragra gerjedt.

– Pusztítsátok el a falut! – hörögte a többieknek, ő pedig siklórepülésben szállt a föld felé. Szárnyalás közben kitátotta száját, mire Dusnok elkiáltotta magát:

– Neee...!

Az öreg sárkány erre viasszívta a lángcsóvát. Óvatosan leereszkedett a földre, bár a szárnya nyomán kelt szél majdnem feldöntött mindenkit.

– Mi folyik itt?! – kérdezte mennydörgő hangon, s a szájából sűrű füst csapott ki.

Sárkánytűz

– Képzeld – kezdte Dusnok –, ez a három galád foglyul ejtett, de ez a bátor juhász kiszabadított.

– Így volt? – nézett szúrós szemmel az öreg sárkány Vajasra.

– Így – bólintott a legény.

– A többiek hová repültek? – kérdezte Dusnok rosszat sejtve.

– Elpusztítják a falut – felelte az öreg, hangjában még mindig izzott a harag.

– Ezt nem tehetik! – kiáltott fel Natka. – A falu nem olyan gonosz, mint ez a három itt!

– Igaza van a leánynak... – állt mellé Dusnok, de már késő volt. A falu felől félelmetes morajlás hallatszott, s hamarosan vörös lett az ég alja.

Az öreg sárkány egy pillanatra elgondolkodott, majd így szólt:

– Ha ez igaz, állítsd meg őket!

Dusnoknak nem kellett kétszer mondani. Felröppent a levegőbe és erejét megfeszítve elrepült a lángoló falu felé. Már messziről kiáltotta társainak:

– Állj, álljatok meg!

Az öreg sárkány most a három törpe felé fordult, akik lassan éledezni kezdtek. Felnyitották szemüket, de ijedtükben nyomban le is csukták. A sárkány megszívta hatalmas mellkasát, s szívében a tűz újra felhevült. Kinyitotta száját, mire Natka elébe állt.

– Ne bántsд szerencsétleneket – emelte fel esdeklőn a kezét –, nagy hibát követtek el, tudom, de kérlek, ne vedd el az életüket! – azzal megérintette a sárkány pikkelyes, acélnál is keményebb bőrét.

Az érintésbe beleborzongott az öreg sárkány. A leányka szemébe nézett, s lecsillapodott. Némán bólintott.

– Mi legyen velük?

– Ha megúszták a tüzet, kapjanak a vízből – felelte Vajas, majd Garábhoz fordult.

– Indulás! Fogjátok a csónakotokat, és többet meg ne lássunk benneteket a környéken!

A három törpe felszedelőzködött, csónakjuk lassan eltűnt a szemük elől. A sárkányok közben visszatértek.

– A fél falu már lángol! – kiáltotta Dusnok.

– Sajnos már nem tudjuk visszafordítani – szólt az öreg sárkány –, de talán valamit még tehetünk – s azzal jelt adott a többieknek, hogy forduljanak vissza.

Szárnyaikkal akkora szelet csaptak, hogy összetorlódtak a felhők, és nemsokára zuhogott a megváltó eső, mintha dézsából öntötték volna. Hamarosan elaludtak a lángok, csak a füst csípős szaga terjengett a félig leégett falu fölött. A két testvér az öreg sárkánnyal a hársfa alól nézte a vihart. Dusnok is ott rőpködött a többi sárkány között.

– Az idejére sem emlékszem, mikor voltam utoljára a felszínen. Megváltozott minden – merengett el az öreg. Aztán Dusnokra nézett, aki most már elég magabiztosan szárnyalt a levegőben. – Mi lesz vele, ha mi már nem leszünk?

– Ne félj! – mondta Natka csillogó szemmel. – Itt leszünk neki én és a bátyám. Majd mi gondját viseljük...

* * *

A kisfiú csillogó szemmel hallgatta a mese végét, s bár már többször hallotta, mégis izgatottan kérdezte:

– A kis sárkány a barátjuk lett?

– Az – bólintott az öreg halász.

Sárkánytűz

- Nagyapa, sárkányok még mindig vannak?
 - Talán vannak, talán nincsenek. Ki tudja? Lehet, hogy Dusnok még mindig él, hisz a sárkányok több száz évig élnek.
 - S akkor lehet, hogy itt van valahol a föld alatt? – faggatózott tovább a fiú.
 - Meglehet.
 - És nagyapa, mit is jelent a Dusnok?
 - Lélekváltót.
 - Azért, mert a sárkányok addig kerülték az embereket, és a mesében még el is akarták pusztítani őket, de a kis sárkány a védelmükre kelt?
 - Talán... – bólintott az öreg.
- A kisfiú szóra nyitotta száját, de nagyapja leintette:
- Több kérdés nincs, irány az ágy!

Vége

A FEJETLEN BARÁT

A legenda forrása

Úgy tartották az öregek, hogy mikor jöttek a törökök, megszólaltak a harangok, és figyelmeztették a szentimreieket. A falu népe a nádasba menekült, a barát pedig misézni kezdett. A harangok meg csak szóltak. Ágyúgolyó találta el a templomot, a torony ledőlt, de a harangok tovább zúgtak. Aztán megindultak a nádas felé, nehogy a pogány kezére kerüljenek, és belesüllyedtek a lápba. Nem lehetett kiásni onnan. Ahogy ástak a harangok után a törökök, azok egyre lejjebb és lejjebb kerültek. Néha, csillagfényes nyári éjszakákon ma is hallani lehet a harangok hangját.

Forrás: Lakatos Vince: A lefejezett barát temploma

Azt mondták, hogy királyok kincse van a templom alá ásva. Aranykoporsó, meg hét bivalybőrbe varrva töméntelen arany. Holdtöltekor lehet megtalálni, mert akkor pontban éjfélkor kicsap a toronyból a láng. De nem lehet kiásni a kincset, mert a barát szelleme őrzi azt, s aki megpróbálja, a koponyájával dobálja meg...

Forrás: Lakatos Vince: A lefejezett barát temploma

Ezt a történetet is meghallgathatja Györgyi Anna színművésznő előadásában. Ehhez okostelefon vagy tablet kamerájával olvassa le a kódot, majd indítsa el a megjelenő linket.

A fejetlen barát

Boldog emlékezetű Szent Imre herceg tiszteletére építtetett a falu templomot azon a helyen, ahol a hagyomány szerint a vadkan halálra sebezte a szerencsétlen királyfit. De a védőszent hiába járt közben az égieknél népe érdekében, ő sem akadályozhatta meg, hogy a török megszállja a vidéket. Jött a pogány feltartóztatlanul, annyian voltak, mint a varjak az őszi szántáson. A szentimreiek elmenekültek a nádasokba, lápokba. A papot is buzdították, hogy tartson velük, de ő nem mozdult:

– Öreg vagyok én már. Ez a templom az otthonom, én biz’ a el nem hagyom – s azzal nekiállt egymagában misézni.

De a török ezzel nem törődött. Hömpölygött a had, s amikor megpillantották a tornyos épületet, már messziről ágyúzni kezdték. Hanem az ágyúdörgés hangjai közé más hang is vegyült: bim-bam, bim-bam... A templom harangja magától megkondult!

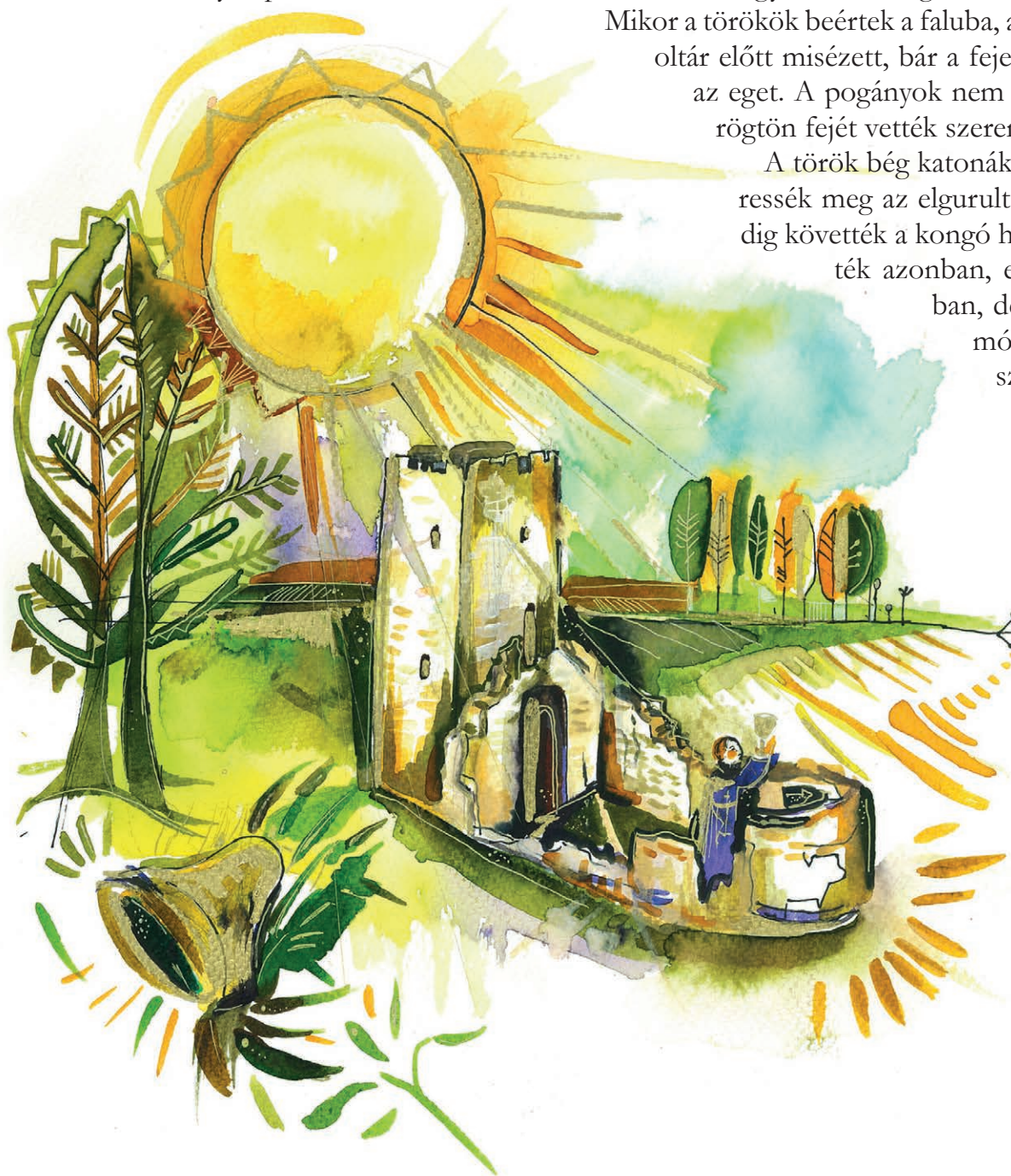
Aztán egy ágyugolyó eltalálta a templomtornyot, a harang lezuhant, és gurulni kezdett a láp felé. Súlyos pereme felszántotta a földet, miközben egyre csak kongott.

Mikor a törökök beértek a faluba, a pap még mindig az oltár előtt misézett, bár a feje fölött látni lehetett az eget. A pogányok nem sokat teketóriáztak, rögtön fejét vették szerencsétlen papnak.

A török bég katonákat küldött, hogy keressék meg az elgurult harangot, azok pedig követték a kongó hangot. Hiába keresték azonban, elsüllyedt a mocsárban, de a hangja – csodás módon – még mindig szólt a mélyről.

Mikor a pogányok eltakarodtak, a falubeliek előmerészkedtek a nádasokból. Megsiratták a papot és a csonka tornyú templomot. Nekiszedelőzködtek, és megkeresték a kongó harangot, ahol aztán felépítették új falujukat, melyet a harangszó után Csengődnek neveztek el.

Telt-múlt az idő, s a csengődiek emlékezetében már csak legendaként élt a török

A fejetlen barát

veszedelem. A szomszéd faluban, Akasztón azt tartották, hogy az elárvult templom tövében arannyal teli koporsó és hét bivaly bőrébe varrt rengeteg gyémánt van elásva. Holdtöltekor lehet megtalálni, pontban éjfélkor, ha a romos toronyból kicsap a lángcsóva.

Egy falubéli úgy gondolta, ő bizony megkaparintja a kincset. Egyik este nekikészült: viharlámpájába új gyertyát tett, megélezte az ásóját, s a többi szerszámmal együtt feldobálta az ökrös szekérre. Kerített egy vastag kötelet is arra az esetre, ha mélyre kellene lemásznia.

Amint leszállt az éj, befogta két ökrét a szekérbe. Ahogy közeledtek a csonka torony felé, a jószágok egyre lassabban lépdeltek, végül megálltak. A paraszt bárhogyan ösztökélte is őket, nem mozdultak.

– Ej, a mindeneteket! – szidta őket, s lekászálódott a kocsiról.

A kötelet derekára tekerte, szerszámaint vállára vette, szabad kezébe fogta a viharlámpát, és nekiindult gyalogosan. Közben azon mérgelődött, mi lesz, ha kiásta a temérdek kincset. Kézben csak nem viheti haza!

Ahogy közeledett a templomhoz, és a holdvilágban feltűnt a torony csonka árnya, egy pillanatra megállt, és megborzongott. Mondták ugyan, hogy nagyon kísérteties a hely, de ő akkor csak mosolyogva legyintett. Most, hogy a hideg futkosott a hátán, már elhitte.

Aztán csak megemberelte magát, és újra nekiindult, bár foga vacogott a félelemtől. Egyre csak a temérdek kincsre gondolt, az adott neki némi bátorságot.

Ahogy a szóbeszéd járta, éjfélkor a toronyból valóban halvány lángcsóva csapott ki, és a fénye megvilágított egy kapavágásnyi helyet. Az ember meggyújtotta a viharlámpát, beleköpött a tenyerébe, és ásni kezdett, ahol a fény mutatta. Puha volt a föld, gyorsan lehetett haladni. Néha megállt szusszanni, majd folytatta a munkát.

Egyszer csak valami keményen koccant az ásó hegye.

– Itt van, itt van... – suttogta mámorosan, s még gyorsabban ásott.

A gödör egyre mélyült. Ahogy a Hold előbukkant a torony mögül, és odavilágított, az alján fény csillant.

– Az aranykoporsó... – suttogta, és remegő kézzel emelte fel súlyos fedelét.

A nyikorgó hang kissé félelmetes volt, de a látvány annál csodálatosabb. A koporsó a törökök rabolt kincsével volt tele. Gyémánt és arany szikrázott a holdfényben.

Ekkor koppant valami az aranykoporsó fedelén. A síri csöndben úgy hatott, mintha ágyút sütöttek volna el. Az akasztói ember szíve csaknem megállt.

Aztán újabb koppanások verték fel az éjszaka csendjét, és az ember rémülten látta, hogy kődarabok koppannak. Valaki őt dobálja!

Felnézett, és ekkor tényleg kihagyott a szívverése. A toronyban a barát állt, akinek hajdanán a törökök a fejét vették. Ő dobálta az egykori szentély köveivel. Még holtában is a templomát védte!

Az akasztói ember úgy megrémült, hogy hanyatt-homlok elmenekült, s örökre elment a kedve az elrejtett kincs keresésétől.

A fejetlen barát

A legenda forrása

1599 tavaszán a dunai naszádosok a hajdúk támogatásával, Pálffy Miklós vezérlete alatt fényes győzelmet arattak a törökök fölött, akiknek élelemszállító hajóit Foktő és Uszód között szétverték. A csata leírását Pálffy Miklós életrajzi írásaiból nagyjából változtatás nélkül használtam fel.

Forrás: Wikipédia

Ezt a történetet is meghallgathatja Györgyi Anna színművésznő előadásában. Ehhez okostelefon vagy tablet kamerájával olvassa le a kódot, majd indítsa el a megjelenő linket.

Víz alatt

Az 1599-es év nyarának egyik reggelén hét ágra sütött a nap, a Duna pedig békésen hömpölygött. Az ifjú halász beszállt kopott ladikjába, és elindult, hogy ellenőrizze az előző este kihelyezett hálókat. Zsigereiben érezte, hogy nem mindennapi fogás várja. Nagyon reménykedett, hogy sok halat talál a hálókban, mert a rekviráló törökök mindenüket elvitték. Kiürítették az összes csúrt, és elhajtották az állatokat.

Kende már evezés közben észrevette, hogy az egyik partközeli hálója igen mélyre merült. Míg hozzáértő kézzel húzta az evezőt, elcsodálkozott, mert a jobb fogásokra inkább a mélyebb vízben lehetett számítani.

A ladikkal bekanyarodott a hatalmas fűzfa alá, amelynek lecsüngő ágai a vízre hajoltak. „De hisz ide nem is tettem hálót...” – gondolta, és félrehajtotta az egyik ágat.

Keze megállt a mozdulat közben. Meredten nézett a vízre, s nem tudta, hogy ébren van-e, vagy csak álmodik.

A hálóban egy hatalmas hal verdesett. Vagyis csak félig hal! Eszébe jutott nagyapja meséje: „Az öregek úgy tartják, ha egy halász megpillantja a folyó tündérét, rögtön a hatalmába kerül, s attól kezdve mindig csak őt lesi. A megbabonázott férfi addig ücsörög a parton, míg el nem sorvad a vágyakozástól.”

A hálóban hatalmas uszonyával egy vízilány vergődött! Felsőtestét hosszú haj takarta. Gyönyörű arca volt, de szemében rémület ült.

– Hát mégis igaz... – dadogta Kende, majd megköszörülte torkát. – Te a folyó tündére vagy? – kérdezte most már hangosan.

– Igen – bólintott a lány. – Mit a szándékoz velem? – kérdezte, majd hogy nem kapott választ, folytatta. – Ha szabadon engedsz, teljesítem egy kívánságod.

No, erre már megjött a legény hangja:

– Egy kívánságomat? – kérdezte, és kihúzta magát. – Egy csókot kérek! – mondta nagy bátran.

– Előbb szabadíts ki a hálóból.

A legény fogta kését, kivágta a hálót, mire a vízilány kicsusszant belőle, és eltűnt a szeme elől. Kende azt hitte, hogy jól rászedték, de a lány egyszer csak kibukkant a hullámok közül.

– Gyere közelebb – mondta, s azzal megcsókolt a legényt.

Kende még fel sem ocsúdott, mire a vízilány belevetette magát a habok közé, csapott egyet hatalmas uszonyával, és eltűnt a folyó mélyén.

A legény üres kézzel tért haza. Nagyapja értetlenkedve nézett rá:

– Hát a mai fogás?

Kende csak legyintett, és másra terelte a szót:

– Nagyapa, szerinted létezik a folyó tündére?

Az öreg gyanakodva nézte unokáját.

– Csak nem megbabonázott? – kérdezte. – Vigyázz vele, már sok férfiember a Dunának ment miatta!

Kendével attól fogva nem lehetett bírni, reggeltől estig a fűzfa alatt ücsörgött. Harmadik nap hajnalán csobbant a víz, és újra megjelent a lány.

Víz alatt

– Csak nem engem vártál? – kérdezte évvődve.

Kende nem szólt egy szót sem, ő is beugrott a folyóba. Attól kezdve szinte ő is vízilénnyé változott, naphosszat a habok között úszkált vagy a parton ücsörgött. Ha néha véletlenül hazatévedt, nagyapja csak a homlokát ráncolta. „Ezt bizony megbabonázták” – gondolta, s csak remélni tudta, hogy nem lesz belőle nagyobb baj.

Kende szokása szerint a vízparton ücsörgött, s várta a lány felbukkanását. Álmodozó tekintettel nézte a folyót, de vízilány helyett egyszer csak hajók bukkantak fel a láthatáron.

„Mi a csoda?” – meresztette a legény a szemét.

A törökök hadiflottája volt, Péterváradról tartottak Budára, s a falu vonalába érve megálltak.

– Ezek tábort vernek... – suttogta Kende a lánynak, aki közben odaúszott a fiúhoz. – Figyelmeztetnem kell a falut!

– Nagyon vigyázz! – mondta a lány, s búcsúzóul megcsókolta a legényt.

A törökök lehorgonyozták a hajókat, csak egy őrsajka úszott feljebb éjjeli szolgálatra.

Kende lélekszakadva rohant a faluba, hogy megvigye a hírt, de addigra már mindenki tudott az érkező törökökről, és nyüzsgött az egész falu.

– Te meg hol csatangoltál? – mordult rá a nagyapja. – Itt fognak megütközni.

– Kik? – kérdezte értetlenül Kende, mire az öreg összevonta szemöldökét.

– A magyar flotta már várja őket – s Uszód irányába biccentett.

Pálffy Miklós, a dunai hadak főparancsnoka híret vette a közeledő török hadnak, és sajkáival elébük indult. Ezek lapos fenekű, egyárbócos, gyors mozgású hajók voltak. Kétoldalt a katonák feszülő inakkal húzták az evezőket. Középen fegyveres hajdúk ültek, s időközönként váltották egymást.

Estére Uszódhoz értek. Lehorgonyoztak, és várták a kedvező alkalmat, hogy titokban le-rohanják az ellenséget. Körültekintőnek kellett lenniük, mivel a törökök háromszor annyian voltak. De talán a meglepetés ereje segíthet...

Uszód táján a Dunát kanyargós szigetek szabdalták, s a hajlatok elzárták a kilátást. Pálffynak 1600 hajdúja várakozott a hajókon, kétszázadnyi gyalogos pedig a sziget csúcsánál foglalt állást. Amikor leszállt az éj, Pálffy a hadnagyaival haditanácsot ült:

– Hajnal előtt egy órával támadunk – szólt a parancsnok. – Foglyokat nem ejtünk, egy pogány sem maradhat életben!

Az éj leple alatt csatarendbe álltak a hajók. A Dunát egész szélességben elfoglalták, majd nagy csendben elindultak a sajkák. A hajdúk kiemelték az evezőiket, hogy még a víz loccsanását se lehessen hallani, a sodrás vitte őket egyre lejjebb. Csak a kormányosok ügyeltek a hajók irányára, hogy a kijelölt csatavonal meg ne bomoljon.

Nemsokára megszólalt az árbóc tetejéről az őr:

– Látok egyet, a Duna közepén vesztegel.

A török őrsajka volt. Feltűnt az első napsugár, amikor lőtávolba értek. Az elől úszó sajka parancsnoki padjáról Pálffy kiadta a parancsot:

– Tűz!

Az ágyú telibe kapta a török sajkát, faszilánkok hullottak a vízbe.

A dőreje a török tábor is feléledt, s rögtön viszonozták a lövéseket. Mozsár dörgött, puska csattant, záporoztak a lövedékek. A török sajkák azonban nem indultak el. Pálffynak gyanússá vált a dolog. Ahogy egyre közelebb ért, már azt is látta, hogy a hajók süllyedni kezdtek, s a fedélzetén hatalmas a fejtelenség.

A magyar sajkák egyre közelebb értek, s aztán belerohantak a törökökbe. Megcsáklyázták őket, s kézzel folyt tovább a tusa. A parton pihenő pogányokat menet közben meglepték a ma-

Víz alatt

gyar gyalogosok. S ahogy a parancs szólt: a hajdúk senkinek sem kegyelmeztek. Csak egyetlen török menekült meg, Kalender, az eszéki bég fia, aki félelmében elbújt az egyik sajka belsejében, és csak később fedezték fel.

A török flotta nagy mennyiségű rizst, búzát és egyéb gabonát szállított. Több sajka fegyverrel és lőporral volt tele, és sok láda arany- és ezüstpénz is előkerült. A hajdúk alig tudták megmenteni a zsákmányt, mielőtt a teljes török hajóhad elmerült volna a Dunában.

– Nem értem – töprengett Pálffy hadnagyai körében –, mitől kezdtek el süllyedni a pogányok hajói, amikor még nem is lőttük őket?

A titokra hamarosan fény derült. Egy hajdú Kendét kísérte a parancsnok színe elé.

– Uram – kezdte a katona –, azt mondják a parasztok, ez az ifjú halász fúrta meg a sajkákat az éj leple alatt.

– Így volt? – nézett Pálffy a legényre.

– Így, kapitány uram.

Miután a leszállt az éj, Kende leosont a partra egy fúróval. Ügyesen kikerülte az őrszemeket, és lemerült a víz alá. Nem volt a halászok között olyan, aki jobban úszott nála, és tovább bírta volna a víz alatt, mint ő.

Odaúszott az első sajkához, nyomában ott úszott a vízilány is. Amint odaért a hajóhoz, elkezdte fúrni az oldalát. Ha elfogyott a levegője,

a lány csókra nyújtotta száját, s a legény teleszívta a tüdejét éltető oxigénnel, így tudott a víz alatt is „lélegezni”.

Egyszer sem kellett a felszínre úsznia, nyugodtan munkálkodhatott. Mire felbukkant a nap, Kende az összes sajkát megfúrta.

Pálffy és a hadnagyok hitetlenkedve hallgatták a történetet. Végül a parancsnok 1000 ezüstöt adott a legénynek, bár őt nem nagyon érdekelte, hogy egyszeriben gazdag ember lett. Egyre csak a folyó felé pislogott...

A magyar sajkák már régen elhajóztak, de Kende nagyapja még mindig az ezüstöt számolgatta.

– Ennyi pénz! – vakarta fejét az öreg. – Most már csak a gyereknek kellene észhez térnie.

De tudta, ez hiú remény, hiszen unokája megint a parton ücsörög.

Mert akit a vízitündér egyszer megbabonáz...

A legenda forrása

A Mayossa címet viselő, 4 fejezetből álló történet I. része.

Forrás:

Kiskunmajsza néveredete

Mayossa Hagyományőrző Egyesület neve

Csík Antal: Majsza története

*Ezt a történetet is meghallgathatja Györgyi Anna színművésznő előadásában.
Ehhez okostelefon vagy tablet kamerájával olvassa le a kódot, majd indítsa el
a megjelenő linket.*

Kötöny

Mayossa
I. rész

A kislány lelkesen futott a tűzpillangó után. Néha letottyant, de aztán ugyanúgy folytatta az önfeledt kergetőzést. Édesanyja mosolyogva nézte.

A gyermek aztán letelepedett a fűbe, és kinyújtotta a karját. A pillangó rászállt a mutatóujjára, mire a leányka felkacagott. A pillangó tovalibbent, folytatta kecses táncát a levegőben.

A gyermek ezután virágokra kezdett „vadászni”. Gyönyörű csokrot szedett, és átadta édesanyjának, aki szinte belebódult, amikor beszippantotta az illatát. Ekkor megszólalt a falu harangja. A kislány felkapta a fejét, és felkiáltott:

– Harangoznak!

– Elvisszük a csokrot templomba, jó? – mondta az édesanyja – Az atya örülni fog neki.

– Legalább az angyalkák is megszagolhatják – válaszolt a kislány nevetve, s már előre elképzelte, mekkorát tüsszentenek majd, ha beszippantják a mező illatát.

– Gyere, Virág! – mondta az asszony, s talpra állította gyermekét.

Leporolta a leányka arannyal hímzett drága ruháját, s körbenézett a síkon. A pusztai szél belekapott dús hajába.

Ameddig a szem ellátott, a földek és falvak mind a férje birtokai voltak...

* * *

A szél a távoli havasok fenyőillatát hozta. Belekapott a jurta ajtófüggönyébe és meglengette. A sátor előtt vak öregember ült, a zajra odakapta fejét. Aztán az égbolt felé fordította arcát, hogy a napsugarak megsimogassák ezer ráncból szabdalta ábrázatát.

Az idős férfi mellett kisfiú aludt. Az öreg néha rátette kezét, érezze, ahogy lélegzik. Hiába volt világtalan, a tenyerével mindent érzékelt. Most is tudta, hogy a gyerek valami különlegeset álmodik, mert néha megrázkódott.

Álmában a kisfiú egy hatalmas medvét látott. A medve lassan közeledett felé, s mikor már egészen közel ért – s a gyerek azt várta volna, hogy lecsap rá karmos mancsával –, szóra nyitotta száját. Mondott valamit, de a fiú nem értette. Nemsokára egy szarvas jelent meg, s ő is beszélni kezdett. Aztán jött egy farkas és egy hód, majd két madár – egy sas és egy bagoly. A gyerek kicsit távolabb mintha egy rókát is látott volna...

Mind beszéltek, de ő nem értette egyetlen szavukat sem. Mintha némán tátogtak volna.

Az öreg gyengéden felébresztette a rázkódó fiút.

– Mit álmodtál, Kötöny?

– Furcsát... – kezdte a fiú, és elmesélte, amit látott.

Az öreg elgondolkodott:

– Az istenek szólnak hozzád: Szarvasisten, Sasistennő... Csak még nem érted a szavukat – simogatta meg a gyerek izzadt homlokát. – Ne félj, hamarosan megérted.

„Ha igaz a fiú álma – morfondírozott magában öreg –, az isteneknek valami tervük van vele. Nem hiába kapta Kötöny fejedelem után a nevét.”

Nyüzsgött a szállás Kumániában. A felszálló füst rátelepedett a falura, ahol az emberek mindennapi teendőjüket végezték. Egy idős asszony egy kormos bográcsban ebédet főzött. Mellette idős férfi ült, és szakadt bőrruhát javított. Két maszatos gyerek tűzre való faágakat

Kötöny

húzott maga után, nyomukban kutyák csaholtak. Egy fiatalasszony kancatejjel teli ibriket vitt a szomszédba. Egy csoport kunsüveges férfi hozzáértő szemmel a csikókat nézegette. Azt vitatták meg, hogy melyiket cseréljék el a szomszédos szállással. A bekötőúton ökrös szekér közeledett, egy rajnyi gyerek ricsajozva futott elé. Néhány fiatal legény lóháton a marhacsordát kerülte meg. Vadászatra indultak, kopjaik hegyén megcsillant a napfény.

Elröppent néhány esztendő, mióta Kötöny álmában a némán üzenő állatokkal találkozott. A fiú azóta megerősödött, és nőtt néhány arasznyit. Csinos, barna arcát édesanyjától örökölte, alkatra édesapjára kezdett hasonlítani. Pajtásaitól elmaradozott, jobban szeretett magában játszani, de leginkább a körülötte történő dolgokra figyelt. Azt mondták az idősek, akik még emlékeztek arra, hogy az ükapjának volt ilyen nézése hajdanán.

Még pár év, és a fiút férfivá avatják. Azután a vadászaton apja mellett lovagolhat, a tanácskozáson mögötte állhat.

Harka – Kötöny édesapja – volt a szállás vezére, a kunok nyelvén: a bej. Kemény kézzel irányította a falu életét, s a népek tisztelték. Ha szükséges volt, szigorú ítéletet hozott, de tudott nagylelkű is lenni. Kötönyt már korán megtanította az íj használatára. A fiú ügyesen lőtt célba, és a lovat is úgy ülte meg, hogy azt a szálláson bárki megirigyelhette volna. Nemhiába, hisz neve azt jelentette: lóra termett.

Ükapja, Bese, mindezt nem láthatta, de tökéletesen érzékelte. Az öreg sámánnak fontos szerepe volt a fiú nevelésében, ő tanította meg a kun nép történetére és az istenek tiszteletére.

Miután földi látását elvesztette, az öreg már csak lelki szemei előtt látta a rét színes virágait, a

Kötöny

folyó hullámzását, a távoli hegyek havas csúcsait, amikor felidézte emlékeit. Látott viszont sok egyebet is lelki szemei előtt. Látta a közelgő időket.

Az öreg sámán Harkával ült a jurtában, Harmat, a vezér felesége szolgálatkészben állt mögöttük, hátha a két férfinak szüksége lehet valamire.

Bese aggódva fordult Harka felé:

– Mozgolódik a rettenetes tatár had, hogy lerohanja a nyugati világot!

– Igazat beszélsz, öreg! Éppen ma érkezett a fejedelem futára azzal a hírral, hogy a tatár horda készül lerohanni Kunországot, mert éppen az útjában állunk! Azt is mondta, hogy a fejedelem tanácskozott a magyarok királyával, aki befogadna minket.

– Persze hogy befogadna – mondta az öreg, és szájához emelte a kumiszos kupát. – Szüksége van az újainkra. Velünk talán fel tudja venni a tatárok elleni harcot.

Lassan elhalt a neszezés, és kialudtak a fények. Békés csend borult a szállásra, a kutyák is elnémultak. Csak az örök figyeltek éberen.

Kötönynek minden éjszaka visszatért az álmok kép a némán beszélő állatokról. Néha mintha már hallotta volna a hangjukat – medvedörmögést, farkasüvöltést, sasvijogást –, de a szavak értelmét nem tudta kihámozni, bárhogyan igyekezett. Reggelente csatakosan ébredt.

A fiú nyugtalanul forgolódott a medvebőrön. Ezen az éjjelen is megjelentek álmában az állatok, s megtörtént a csoda. Megértette őket.

A medve kilépett közülük, és érthető nyelven szólt hozzá:

– Üdvözöllek, Kötöny! Már régen várunk erre az alkalomra – dörmögte az állat.

– Kik vagytok? – rebegte a fiú.

– Mi vagyunk a Mindenség – dörmögte a medve. – Ő itt Szarvasisten – mutatott a szarvasra –, ő meg Sasistennő... – és sorra vett mindenkit.

Ekkor egy róka is odaólkodott, de a medve gyorsan elzavarta.

– Mit akartok tőlem? – kérdezte a fiú.

– Hamarosan útra kel a néped egy új hazába – vette át a szót vijjogva Sasistennő. – Magaddal kell vinned legfontosabb dolgokat.

– Mik azok?

– Hamarosan megtudod – vijjogta Sasistennő, s azzal szétfoslott az álmok függőnye.

Kötöny reggel rögtön Bese sátrához sietett, és elmesélte neki az álmot.

Az öreg szótlánul ült a gyékényen, s lassan legördült egy könnycsepp világtalan szeméből.

– Miért sírsz? – rémült meg a fiú. – Ez bajt jelent?

– Egyáltalán nem – mosolyodott el az öreg fogatlan szájával. – Hatalmas megtiszteltetés ez neked és egész családnak számára. Az istenek téged választottak. Te leszel a kilenc család vezetője...

– Mind a kilenc családnak? – kerekedett el Kötöny szeme.

Jól ismerte a környék szállásait, akikkel szoros vérszerződésben éltek. Bese talán ezt tanította meg neki legelőször: a Kömpöc, Bodoglár, Tázlár, Csólyos, Orgovány, Balota, Bócsa, Szank és sajátjuk, a Harka család nevét.

Folytatjuk

A legenda forrása

A Mayossa címet viselő, 4 fejezetből álló történet II. része.

Forrás:

Kiskunmajsza néveredete

Mayossa Hagyományőrző Egyesület neve

Csík Antal: Majsza története

Ezt a történetet is meghallgathatja Györgyi Anna színművésznő előadásában. Ehhez okostelefon vagy tablet kamerájával olvassa le a kódot, majd indítsa el a megjelenő linket.

Az istenségek

Mayossa
II. rész

Másnap Kötöny hátára vette kis íját, melyet apja készített neki, és nekivágott az erdőnek.

Ahogy lépdelt, sas vijjogására lett figyelmes, majd hamarosan a madár is feltűnt az égen. Széttárt szárnyakkal vitorlázott a levegőben. Kötönynek még ilyen távolról is feltűnt, hogy milyen hatalmas ez a madár, nem látott még hozzá hasonlót.

– Gyere közelebb... – suttogta, s közben egy nyíl vesszőt a húrba illesztett.

A sas, mintha csak megérezte volna, hogy lesnek rá, irány váltott.

Kötöny felszisszent:

„Milyen hatalmas! Jól kell céloznom, különben a rövid vesszőmmel nem sokra megyek” – gondolta, s megfeszítette a húr.

A sas egyenesen ahhoz fához repült, amelyik mögött a fiú rejtőzött, és leszállt az egyik ágára. Kötönt ez annyira meglepte, hogy nem lőtte ki a vesszőt. Csak állt dermedten a megfeszített íjjal.

– Én a helyedben leengedném, fiú – szólalt meg vijjogva a sas.

Kötöny döbbenten engedte le az íját.

– Te vagy Sasistennő?

– Ha istennő nem is, de sas vagyok, és nem is akármilyen – vijjogta a madár, s azzal leröppent az ágról. Óriási volt! Szinte akkora, mint a fiú. – Szállj fel a hátamra! – mondta Kötönynek.

– Mi? Micsoda? – értetlenkedett a fiú.

– Szállj fel, gyere!

– Miért?

– Nem szeretnél repülni?

– De igen – bólintott a fiú, s bátortalanul felmászott a madár hátára.

– Kapaszkodj! – vijjogta a sas, s azzal elrugaszkodott a földtől.

Kötönyben benne maradt a szusz. Meredeken szálltak felfelé, alig bírt megkapaszkodni. Rádőlt a sas hátára, hogy le ne fújja a szél.

Óvatosan lenézett. A lába alatt hamarosan feltűnt a szállás a füstölgő jurtákkal, körülötte pedig az emberek, mint a hangyák, úgy nyüzsögtek. Aztán a sas egyre feljebb szállt. Elrepültek a folyó kanyargó vizeitől, majd hamarosan feltűntek előttük a havas hegycsúcsok. Kötöny tárgoló tüdővel szívta magába a hóval borított sziklák fagyos illatát. Úgy érezte, a napkorongot is meg tudná érinteni.

Aztán a sas megfordult, s egyre lejjebb ereszkedett, míg végül leszálltak ott, ahonnan elindultak. Kötöny leugrott a hátáról. A madár búcsúzóul csapott egyet a szárnyával és újra felröppent. Szó nélkül hagyta ott a fiút, aki szemével követte még egy ideig a madár kecses vitorlázását, míg el nem tűnt a felhők mögött.

A fiú elindult vissza a szállásra, egyenesen felkereste ükapját, hogy elmesélje neki az élményt.

Az öreg végighallgatta, majd megkérdezte Kötönt:

– Mit tanított neked ez a sasmadár?

A fiú elgondolkodott, aztán lelkesen így szólt:

– Megmutatta, hogy milyen a könnyedség, a szabadság, a szárnyalás. A saját bőrömmön érezhettem.

– Úgy bizony – mosolyodott el az öreg. – Eljött az ideje, hogy ne csak az álmodból üzenjenek neked, hanem a valóságban is találkozz az istenségek képviselőivel, és megtanuld tőlük mindazt, ami szükséges. Holnap új lecke vár rád – simogatta meg a fiú fejét.

Az istenségek

Másnap Kötöny ismét elindult az erdőbe. Miután már jól bent járt a sűrűben, egy kidőlt fatörzsön megpihent. Ahogy ott ücsörgött, horkoló hangra lett figyelmes. Odanézett, a fűben egy szunyókáló medvét látott.

„No – gondolta –, ő bizonyára Medveisten küldötte, aki a mai leckét megtanítja.”

Odalépett hozzá, lábával finoman megbökte, mire az állat kinyitotta szemét.

– Te mit fogsz mutatni nekem? – kérdezte kíváncsian a fiú.

A medve erre morgott egyet, majd két lábra állt, s akkorát bődült, hogy a kidőlt fa beleremegett. Karmos mancsával a fiú felé csapott, Kötönynek épphogy csak sikerült elhajolnia előle. A medve még egyet suhintott. A fiú érezte magában a sas hátán megtapasztalt könnyedséget, újra elhajolt, de közben rossz érzése támadt. Mi van, ha hiba csúszott a számításba? Mi van, ha *ez* a medve nem *az* a medve?

Nem sok ideje maradt ezen töprengeni, mert a bős állat megint támadásba lendült. Kötöny ekkor megfordult, futásnak eredt, s rohant, ahogy a lába bírta. Úgy érezte, mintha a sas hátán repülne, mégis egyre közelebből hallotta háta mögött a medve zihálását. Ekkor oldalról feltűnt egy másik, még nagyobb medve, és rávetette magát az üldözőjére.

Az istenségek

Szörnyű birkózás kezdődött. Harapta, karmolta egymást a két felbőszült vadállat, mancsaikkal csapkodták egymást, hatalmas sebeket ejtve. Kötöny rettenettel figyelte a gigászi küzdelmet. Üldözőjét végül hátulról elkapta és földre kényszerítette a másik medve, s ahogy felnézett Kötönyre, megszólalt:

– Na, fiú – dörmögte zihálva –, ma mit tanultál?

– Az erőt... – suttogta Kötöny akadozva.

Mikor este a jurtában beszámolt ükapjának újabb kalandjáról, az csak ennyit mondott:

– A medve ereje... – sóhajtotta. – Nincs nála erősebb a földkerekségen.

Kötönyt a reggel ismét az erdőben érte. Keresztül-kasul járt a fák közt, de még csak egy nyulat sem látott. Már éppen indult volna haza, amikor távoli farkasüvöltés verte fel az erdő békés csendjét.

„Ez az” – derült fel a fiú ábrázata, hiszen emlékezett arra, hogy álmában egy farkast is látott.

Hamarosan feltűnt az első vad, majd több is követte. Egy egész falka közelített felé.

Kötönynek hevesebben kezdett dobogni a szíve:

„Mi van, ha megint úgy járok, mint a medvével? Ezek ráadásul sokan vannak és gyorsan szaladnak, esélyem sem lenne.”

Az ordasok felhúzott ínnyel, felborzolt szőrrel indultak meg a fiú felé, akinek mind jobban remegett a lába. Egyre csak a csattogó agyarukat látta, s hátborzongató morgásukat hallotta. Az első farkas már csak egy kőhajításnyira volt tőle, éppen elrugaszkodott, hogy rávesse magát.

Ekkor ág recsent, s az erdő fái között feltűnt egy szarvasbika. Kötöny még rémületében is rácsodálkozott az agancsára. Ilyen hatalmasat még soha nem látott.

A bika egy ugrással mellé szökkent.

– Ugorj fel a hátamra! – bögte a szarvas.

A fiú belekapaszkodott az agancsába, és egy mozdulattal a hátán termett. A bika elindult. Bokrokat taposott le, gödrökön ugrott át. A farkasok dühös kaffogással a nyomába eredtek.

A szarvas széleseben futott, de a falka ott lihegett mögötte. Már tíz perce vagy tán fél órája tartott a vágta, amikor a fiú hátranézett, és úgy látta, hogy az üldöző falka lassan kezd leszakadni, de agyaraikat még mindig vadul csattogtatták.

A bika elbődült:

– Kapaszkodj!

Mire Kötöny feleszmélt, már át is szökkentek egy hatalmas vízmosás felett. A farkasok közül néhányan nem tudtak idejében megállni, és a szakadékba zuhantak. A falka maradéka vicsorogva, dühödt vonyítással nézett a túlparton menekülő zsákmány után.

Hamarosan a bika is megállt. A lába reszketett, a háta csurom verejték volt.

– Ebből mit kellett megtapasztalnom? – kérdezte a még mindig remegő fiú, de a lihegő bika helyett valaki más szólalt meg a háta mögött:

– Két dolgot – vakkantotta egy óriási farkas.

Kötöny először szörnyen megrémült, de aztán látva, hogy az ordasnak esze ágában sincs támadni, visszanyerte lélekjelenlétét. Lassan felismerés gyúlt benne:

– A farkasok kitartását... – mondta lihegve.

– Bizony ám – szólalt meg végre a szarvas. – Ha nincs a szakadék, rosszabbul is végződhetett volna az üldözés. Hiába vagyok gyors, ők soha nem adják fel.

A fiú a szarvas szavaiból rájött még valamire:

– S a gyorsaságot... – válaszolta még mindig lihegve, mire mindkét állat elismerően bólintott.

Az istenségek

Aznap este az öreg sámán némán hallgatta unokája beszámolóját, s közben arra gondolt, milyen szerencsés a gyermek, hogy ilyen fiatalon mindezt megtapasztalta. Ő, a 120 éves öregember, aki azt hitte, már mindent látott, mindent megélt, tökéletesen el tudta képzelni, mire lesz képes a fiú, ha eléri azt a kort, amit ő.

Kötöny a következő reggel megint az erdőbe ment. Leült az egyik fa alá, és izgatottan várta, mit tartogat számára a nap. Gondolatban újra átélte az előző kalandokat.

A nap egyre feljebb hágott, de nem történt semmi szokatlan. Néhány madár csipogott a fákon, de semmi egyéb. Elmúlt a dél, majd a délután is, még mindig semmi. Kötöny hasa néha akkorát kordult, hogy a madarak felreppentek az ágról. Lassan lebukott a nap, és a fiú arra gondolt, ideje lesz hazamenni. Felállt, kinyújtóztatta elgémberedett tagjait, és elindult a szállás felé.

Alig lépett azonban néhányat, megállt. Furcsa gondolata támadt. Aztán újra elindult, de újra megállt. Végül megfordult, visszament a fához, és leült a helyére.

Lebukott a nap, a levegő egyre hűsebb lett. Kötöny összehúzta magán az ingét, és várt. Nem tudta, mire, de úgy érezte, ezt kell tennie. A nagy várakozásban aztán lassacskán elszenderedett.

Valami zajra riadt fel hirtelen. Nem tudta, mennyit aludt. Szemével megkereste a holdat, hogy az állásából megbecsülje az időt. Éjféltajt járhatott.

A hold fénye ekkor a fára vetült. Egy bagoly ült az ágon. A fiú talán arra ébred föl, amikor a madár leszállt.

– Hát te? – kérdezte ásítva. – Tőled mit várhatok?

– Tőlem? Semmit – huhogta a bagoly. – Csak annyit mondhatok, hogy törd kicsit a fejed – azzal felröppent az ágról, és elnyelte a sötétség.

Kötönynek egyből kiröppent szeméből az álom.

„Mit is csináltam ma?” – próbált visszaemlékezni, és sorra vett mindent.

De hasztalan törte a fejét, semmi különlegest nem tudott felidézni. A furcsa érzésen kívül, ami nem engedte hazamenni, semmi egyéb nem jutott eszébe. Csalódottan indult vissza a faluba.

A szálláson nem tudták elképzelni, hol maradhat ilyen sokáig. Harka lovasokat akart utána küldeni, hogy kutassák fel, de az öreg Bese leintette:

– Jó helyen van, bárhol legyen is. Az istenek vigyáznak rá!

Mikor a fiú belépett a jurtába, édesanyja odarohant hozzá, és úgy szorította magához, hogy majdnem megfulladt.

Miután szülei megnyugodtak, a fiú átment ükapja sátrába és elmesélte, amit tapasztalt.

– Nem értem...

Az öreg elgondolkodott, majd így szólt:

– Azzal, hogy képes voltál egy helyben, nyugton ülni egy hosszú napon át, megtanultad a mai leckét – kezdte az öreg. – A türelem mindig jó tanácsadó. Fontolj meg mindent alaposan, s akkor mindig jó döntéseket fogsz hozni.

– S egyszer majd olyan bölcs leszek, mint te? – kérdezte a fiú.

– S mint a bagoly – mosolygott az öreg.

Kötöny másnap szokásos felfedezőútjára indult. Odaért a fához, ahol előző nap ücsörgött. Nézte a faágat, amelyiken a bagoly ült, majd hirtelen ötlettől vezérelve továbbment. Hamarosan a folyóparthoz ért. Figyelte a csillámló hullámokat, és megsimogatta a vizet. A nap erősen sütött, gondolta, felfrissíti magát. Kibújt a gönceiből, és belegázolt a vízbe.

Hideg volt a víz, libabőrös lett tőle. Biztos karcsapásokkal beúszott a folyó közepéig, majd visszafordult, de sodrás lejjebb vitte.

Az istenségek

Ahogy mászott ki a vízből, a vízcsobogás mellett más zaj is megütötte a fülét. Az egyik part menti vékony fa törzsét hódok rágták. A fa egyszer csak kidőlt, és nagyot puffant a földön. A hódok ekkor sorra elkezdtek lerágni a fatörzsről az ágakat.

„Várat építenek” – jött rá Kötöny.

Körbenézett, s meglátta a vízparton épülő várat. Míg elnézte a pontos munkát, amelyet bármelyik ácsmester megirigyelhetett volna, nem tudta megállni, hogy fel ne kiáltson:

– Micsoda ügyesség!

A hódok ekkor megálltak a munkában, és felnéztek a fiúra. De nem sokat foglalkoztak vele, nagy szakértelemmel újra nekiálltak a vár építésének.

Kötöny épp indulni akart, hogy a parton feljebb összeszedje a ruháját, amikor egy hód közeledett felé. Két foga kiállt elől, s ettől elég mulatságosnak hatott. A fiúnak uralkodnia kellett magán, nehogy felnevessen.

A hód szuszogva megállt előtte, mintha valamire várna. Kötöny így szólította meg:

– Ügyesek vagytok – s elismerően biccentett.

A hód erre némán viszonzta a biccentést, majd visszament a többiekhez.

Miközben Kötöny este elmesélte a kalandját, ükapja sűrűn bólogatott:

– Mi sem tudjuk különkülön felépíteni a sátrainkat, mint ők a váraikat – szólt az öreg, és körbemutatott a jurtában. Félretolta a takarónemezt, belekapaszkodott az egyik tartórácsba, és megmozgatta. – Nézd csak meg, milyen biztosan áll!

Folytatjuk

A legenda forrása

A Mayossa címet viselő, 4 fejezetből álló történet III. része.

Forrás:

Kiskunmajsza néveredete

Mayossa Hagyományőrző Egyesület neve

Csík Antal: Majsza története

Ezt a történetet is meghallgathatja Györgyi Anna színművésznő előadásában. Ehhez okostelefon vagy tablet kamerájával olvassa le a kódot, majd indítsa el a megjelenő linket.

A tűz

Mayossa
III. rész

Lovas futárok jöttek, lovas futárok mentek, hozták-vitték a híreket egyik szállásról a másikra.

A falu is készülődni kezdett a hosszú vándorlásra. Az asszonyok szétszedték a jurtákat. Összetekerték a nemezeket és a bőroket, majd erős szíjakkal összekötözték a tartórácsokat. A ruhákat zsákokba, az edényeket faládákba tették, majd mindent felpakoltak az ökrös szekerekre. A sátor tartórúdrait a lovak hátához erősítették, azokat is magukkal viszik. Ki tudja, lesz-e elegendő fa azon a vidéken, ahová mennek. Lóvérrel kenték be őket, így soha nem korhadnak el.

A férfiak először a fegyvereket csomagolták el: kopjákat, késeket, csákányokat. A szabályára különös figyelmet fordítottak, hiszen ez volt a legfőbb fegyverük. Csak azokat hagyták elől, ami az útra kellett.

Amikor ezzel elkészültek, az állatokat terelték össze.

– Mennyi ideig leszünk úton? – kérdezte Harmat.

Harka a család ősi kardját nézte, amely apáról fiúra öröklődött.

– Nem tudom – vont a vállát. – Ilyen messzire még soha nem kalandoztunk el.

Az asszony végzett a farkasirhák összetekerésével, s a vastag medvebundákat kezdte hajtogatni.

– Vajon mi vár ránk? – kérdezte merengve.

– Ezt sem tudom – rázta meg a fejét Harka.

Együtt rakták fel a súlyos bőroket a szekérre. A férfi felpillantott az égre, majd körbenézett, mintha örökre az emlékezetébe akarná vésni a tájat, a távoli havas hegycsúcsokat. Amikor visszafordult, elkapta felesége aggódó tekintetét.

– Minden rendben lesz, ne félj! – simított végig az asszony ébenfekete haján.

– Nem magam miatt aggódom, hisz tudod.

Kötöny az ükapjával ült a jurtában. Már csak egy sátor állt, az öregé. Azt nem bontották le.

– Nem gondoltad meg magad? – kérdezte Harka az öreget, ahogy belépett, majd ő is leült a gyékényre. Kötöny fel akart állni, de az apja leintette.

– Nem – rázta meg a fejét lassan az öreg. – Én maradok. Ez a föld szült, itt akarok nyugodni is.

Harka tudta, hiába vitatkozna vele. Csak ültek csendesen, s hallgatták a kinti készülődés zaját.

– Egy dolgot még kérnék – szólalt meg hosszú hallgatás után a vén Bese. – Kötöny holnap reggel kíséren fel a barlanghoz – mondta, aztán több szó már nem esett közöttük.

Este hatalmas tábortűzet raktak a falu közepén. A férfiak komor arccal itták a kumiszt, az asszonyok szótlánul bámultak a lángokba. Mindenkinek ugyanaz járt a fejében:

„Mi vár rájuk a messzi ismeretlenben?”

A tűz

A vén sámán elővette bőrdobját, s monoton ritmussal ütni kezdte. Aztán több dob is előkerült. Egy legény felállt, s lépegetni kezdett az ütemre. Hamarosan csatlakozott hozzá egy társa, aztán még egy, majd a

negyedik is, az asszonyok pedig ültükben hajladoztak a dobszóra.

A szállás férfi tagjai lassan mind a tűz köré gyűltek, s járták búcsútáncukat a dobok ritmusára. Néha valamelyikük felrikoltott.

K ö t ö n y nézte a férfiak táncát, ahogy lábukat emelgették, majd lelassultak, s csak a felsőtestüket ringatták. De csak azért, hogy aztán annál hevesebben kezdjék újra, s az önkívületig pörögjenek-forgogjanak.

A fiúnak a látványtól felpezsdült a vére. Már apja is ott járta közöttük. Ahogy elnézte Harka nehézkes mozgását, a tűz hevétől kivörös-

A tűz

södött arcát, arra gondolt, hogy apja medvemozdulataiban mekkora erő van. Aztán Harmat is felállt, s csatlakozott a férfiakhoz. Pörgött a szoknyája, a tűz majdnem belekapott. A fiú olyan kecsesnek látta anyja lépteit, hogy szinte a könnye is kicsordult. Az asszonyok és a lányok is követték Harmat példáját.

Kötöny egyszer csak azt vette észre, hogy őt is magával ragadja a hév. Beállt a többiek közé. Ahogy járta, szinte önkívületben, beléhasított a felismerés: a táncban benne van mindaz, amiket az elmúlt napokban megtapasztalt: erő, könnyedség, kitartás.

Révületében pillantása a máglyára esett. A tűz lángjaiban ott járta velük Szarvasisten, Sasistennő és a többi istenség...

Kötöny tisztán értette a szavukat:

– A magyar lánynak olyan a tekintete, mint a tűz – víjjogta Sasistennő. – Benne megleled mindazt, ami benne van a táncban, és most már benned is megvan.

A tűz

Nem emlékezett a fiú arra, meddig tartott a búcsúmulatság. Mikor ellobbant a tűz, a szállás népe ledőlt a pislákoló parázs mellé, és lassan álomba szenderült.

Hamar hajnal lett. Ahogy az első napsugár kibújt a havas sziklák csúcsa felett, Kötöny az ükapjával már a hegyi ösvényt járta. A fiú ment elől, az öreg a vállára tette a kezét, úgy követte. Nem sok szó esett közöttük.

Amikor felértek a barlang szájához, az öreg a messzeség felé fordította az arcát. Világtalan szemével úgy nézte az alatta elterülő tájat, mintha mindent látna.

– Arra lesz az új hazátok – nyújtotta ki a kezét. – Ne feledd: ott is élnek emberek. Lehet, hogy nem pont olyanok, mint mi, de emberek. Esznek, isznak, alszanak, dolgoznak... Törekedj velük a békére, hiszen az a föld az ő hazájuk. Ti sokáig csak vendégek lesztek. S ha majd megtanultok egymás mellett békében élni, akkor mondhatjátok azt a földet a magatokénak.

– Nagyapa – rebegte Kötöny –, biztos, hogy nem tartasz velünk?

– Ne félj – simított végig az öreg a gyerek fején –, lélekben mindig veled leszek. Ezt soha ne feledd!

– Én örülnék, ha mégis velünk jönnél...

– Már nincs szükséged rám – mondta derűsen az öreg. – Az állatistenségek megtanítottak mindarra, ami bennük lakozik. Kell ennél több?

A fiú tétovázott. Ekkor megszólalt egy hang a fejében:

„Őt bízd csak ránk!” – vijjogta Sasistennő.

– Gyere – nyújtotta kezét az öreg, mintha ő is hallotta volna a hangot.

A fiú megölelte, s noha a szíve hevesen dobogott és torka összeszorult, nem sírt. Az öreg ezt megérezte.

– Férfi lettél... – suttogta.

Sokáig álltak így, aztán az öreg kibontakozott az ölelésből.

– Most menj – mondta. – Hamarosan indulnotok kell.

Kötöny egyedül tért vissza a hegyről. Az öreg Bese még sokáig meredt utána.

Ahogy a fiú visszaért, elindult a szállás. A férfiak lóháton, az asszonyok, az idősek és a gyerekek ökrös szekéren vonultak. A kutyák ott szaladgáltak körülöttük. A menetet az állatsereg zárta: juhnyájak, marhacsordák.

Kötönnyel a hátán egy királyi agancsú szarvasbika lépdelt legelől. Jobbról a medve, balról a farkas kísérte. A fiú vállán a bagoly trónolt, mögötte a hód feküdt összegömbölyödve, felettük a sas körözött.

Egyszer csak egy róka toppant eléjük. Megállt a csapat.

– Ez már megint itt ólálkodik! – vijjogta a sas.

– Kicsipkézzem a bundáját? – dörmögte a medve.

– Szóba ne állj vele! – üvöltötte a farkas. – Ez az oktondi csak a saját farkát képes kergetni.

– Szerintem inkább hallgasd meg – huhogta a bagoly.

Kötöny csendre intette kísérőit, majd mikor elhallgattak, felemelte a kezét:

– Beszélj!

– Vigyél magaddal! – vakkantott a róka.

– S tőled mit tanulhatnék?

– Küldj előre néhány lovast, és ha visszatértek, megtudod.

Harka és a katonák meredt szemmel figyeltek. Még soha nem voltak tanúi, amikor a fiú az állatok nyelvén beszélt.

– Apám – szólt Kötöny –, küldj előre néhány lovast!

A tűz

Harka kijelölte a katonákat, majd útjukra bocsátotta őket. Hamarosan vágatva tértek vissza.

– Tatár felderítők... – lihegték. – Majdnem beléjük futottunk.

– Nos? – vakkantott a róka.

– Azt mondd – kérdezte a fiú összehúzott szemmel –, a ravaszság sosem árt?

– Te mondtad – vakkantotta a róka, mire Kötöny a fejével intett, hogy álljon be a sorba.

A többi állat zúgolódott kissé, de végül megbékéltek.

– Aztán megbecsüld magad – dörögte a medve.

– És semmi ármánykodás – vicsorgott a farkas.

Kötöny jelt adott az indulásra. Kikerülték a tatár felderítőket, és hamarosan csatlakoztak a többi szálláshoz, hogy együtt folytassák útjukat új hazájuk felé.

Folytatjuk

A legenda forrása

A Mayossa címet viselő, 4 fejezetből álló történet IV. része.

Forrás:

Kiskunmajsa néveredete

Mayossa Hagyományőrző Egyesület neve

Csík Antal: Majsja története

*Ezt a történetet is meghallgathatja Györgyi Anna színművésznő előadásában.
Ehhez okostelefon vagy tablet kamerájával olvassa le a kódot, majd indítsa el
a megjelenő linket.*

Mayossa

Mayossa
IV. rész

Hosszú volt az út, elképzelhetetlenül hosszú, míg elérték a magyarok földjét. Sok idős emberüket elvesztették a vándorlás alatt, de legalább ugyanannyi újszülöttel gyarapodtak. Amikor megérkeztek, a király írástudó deákjai lajstromba vették név szerint a kun családokat, s még a nevek jelentését is feltüntették.

Kömpöc – lószerszám díszes csüngője

Bodoglár – ágak

Tázlár – tar, kopasz

Csólyos – halom, rakás

Orgovány – orgonás

Balota – balta

Bócsa – gazdag

Szank – madárürülék

Harka – vezér

A deákok a nevek jelentésén jót derültek, de aztán amikor meglátták Kötönyt a szarvas hátán, lehervadt arcukról a gúnyos mosoly. Bizalmatlanul méregették a medvét és a farkast:

– Uram-atyám – dünnyögték –, ezek nem csak a füstös jurtaikat hozták magukkal...

A vármegye emberei elkezdtek a kun családok letelepítését. Egy-egy magyar falu mellett jelölték ki a szállásterületüket, s csak remélték, hogy a kunok letelepedése nem jár majd túl sok bonyodalommal.

A falvakban izgatottan várták az idegen nép érkezését. Rengeteg rémhír terjengett róluk: „pogányok, vért isznak, rosszabbak még a tatároknál is”.

Az emberek nem tudhatták, mire számítsanak, minden faluban, minden utcafordulón erről folyt a szó.

A fiatal leányt, aki a mezőről tartott hazafelé egy csokor virággal, nem érdekelte az üres feleség. Amikor elhaladt egy-egy trécselő csoport mellett, az emberek elhallgattak, és tiszteletudóan meghajtották magukat. A leány néha az orrához emelte a virágcsokrot, mélyet szippantott a friss illatból.

Belépett a templomba, a csokrot az oltárra helyezte. Nem vette észre a papot, aki a sarokban térdepelt.

– Virág – szólt rá az atya –, te meg mit csinálsz? Ma nincs mise.

– Nem a misére hoztam.

– Hát akkor?

– A kunoknak – mosolyodott el derűsen a leány.

– A kunoknak?

– A vendéget méltón illik fogadni, nem?

A pap megcsóválta a fejét, s folytatta a buzgó imádságot.

Virág mindig is bolondos természetű volt, talán ezért szerette mindenki. Pedig az urakat nem mindig kedvelte az egyszerű nép. Ameddig a szem ellátott, a leány apja birtokolta a földet, falvakat.

Délutánra az egész falu összecsozdult. A templom előtt álltak, s némán várták a kunok érkezését. Döbbsen figyeltek a szarvas hátán lovagló fiatal legényt és a körülötte lévő állatokat.

– Pogányok – suttogták egymás között.

Mayossa

Virágnak azonban felcsillant a szeme, amikor meglátta a szarvas hátán lovagló fiút szokatlan kísérői körében. A lány tekintetében gyúlt csillagot talán még a vak sámán lelke is látta Kumánia hóval borított hegyei között...

A kunok letelepedése nem ment úgy, mint a karikacsapás. A bevándorlók nehezen szokták meg, hogy legelő állataikat ne a parasztok megművelt földjeire hajtsák. Azok meg bizalmatlanul méregették az állig felfegyverkezett lovasokat, akik a legtöbbször füttyültek a kijelölt mezsgyére. Munka közben a férfiak keményebben szorították a vasvillák nyelét és a cséphadarók szárát.

A kunok el sem tudták képzelni, hogyan lehet azokban a földbe süllyesztett veremlakásokban élni, hiszen ott még levegőt sem tud venni az ember. Ahogyan azt sem, mit keresnek minden vasárnap abban a magas tornyú házban, amelyiknek kereszt van a tetején. S a harang zúgásától meg lehet süketülni, azt meg végképp nem értették.

Az udvarház nyitott ablakán beszökött a lágyszellő s magával hozta a mező illatát. Virág szeméből egyből kiröppent az álom. Kinézett az ablakon, s látta, hogy nyüzsgő a falu népe. Két paraszt kapával a vállán dolgozni indult a földekre. Egy asszony ökröt vezetett kötőféken. Az atya a templomajtóban a vármegye emberével vitatkozott. Egy osztagnyi lovas katona poroszkált az úton, járőröztek.

Virág aztán a távolba nézett. „Arra van a kunok szállása” – gondolta. Felöltözött, és elindult a mezőre virágot szedni.

Mayossa

– A kunokkal azért vigyázz! – kiáltott utána az anyja, de Virág ezt már nem hallotta. Ha hallotta is, nem foglalkozott az intelemmel.

Bár a kunok már egy ideje itt voltak, ő még nem találkozott eggyel sem. Messziről ugyan látta őket, mikor a templom előtt elvonultak, de azóta sem tudta megnézni őket közelebbről. Pedig nagyon kíváncsi volt. Különösen a szarvasbika hátán vonuló fiúra, akit nem tudott kivenni fejéből.

Amíg ezen ábrándozott, összegyűlt egy csokornyí virág a markában. Ahogy újabb szálért nyúlt volna, egy farkast pillantott meg nem messze a fák alatt. Rögtön tudta, hogy ez az állat a kun fiú kísérője.

A farkas elindult felé. Óvatosan lépdelt, néha beleszagolt a levegőbe. Virág mozdulatlanul állt, és furcsamód semmi félelmet nem érzett.

A farkas egyre közelebb ért, s egyszer csak ott állt a lány előtt.

Virág lassan kinyújtotta a kezét, s mint ahogy a kutyákkal szokta, hagyta, hogy a farkas megszagolja. Az megnyalogatta a kezét, megcsóválta a farkát, majd leült elé a földre.

Ág reccsent, s feltűnt az állat gazdája. Kötöny és Virág ott állt szemtől szemben. A fiú mondott valamit a farkasnak, mire az lefeküdt a földre. Ezután a leányhoz szólt a saját nyelvén:

– Ne félj, nem bánt.

Virág ugyan nem értette az idegen szót, de tökéletesen tisztában volt azzal, mit mond a másik.

Mayossa

– Nem félek – válaszolta, azzal lépett egyet előre, és átnyújtotta a csokrot.

Kötöny csak nézte a virágot, de nem nyúlt feléje.

– Ez sem bánt – szólt mosolyogva a leány, s ahogy a fiú belenézett a szemébe, szinte elvakította a ragyogása, és egyszerre úgy érezte, tűz lobban föl a bensőjében. Fülében ott vijjogott Sasistennő hangja:

„A magyar lánynak olyan a tekintete, mint a tűz. Benne megleled mindazt, ami benne van a táncban, s most már benned is megvan...”

Önkéntelenül nyúlt a csokorért...

A jóslat beteljesült, a tatárok elindultak a nyugati világ meghódítására. Felégettek mindent, ami útjukba esett, csak pusztaság, füst és hamu maradt utánuk.

A király feje azonban nem csak a közeledő kutyafejű had miatt fájt. A magyar urak már kezdettől fogva rossz szemmel nézték a kunok letelepítését. Egyáltalán nem volt ínyükre, hogy a pogányokra nem vonatkozott az adózás törvénye, és hogy csak a király rendelkezett felettük, sőt a csaknem tízezer főt számláló hadseregük is kizárólag az uralkodónak engedelmeskedett.

Mayossa

A magyar urak összefogtak, és Pesten megölték a kunok fejedelmét. A kun szállások ettől teljesen felbolydultak. Zúgtak-búgtak, és nyílhegyeiket élesítették. Egymás között lovas futárok vitték a híreket. A kilenc bej Harka jurtájában gyűlt össze tanácskozni. Tázlár kopasz feje vöröslött a dühtől.

– Ekkora gyalázatot! – füstölgött. – Megérdemelnék, hogy kardélre hányjuk mindnyájukat.

– Pusztítsuk el az összes magyar falut! – kiáltotta fejszóját lóbálva Balota.

– Igen! Igen! – helyeselt lelkesen Bócsa és Bodoglár.

Nehezen tudtak lenyugodni. Harka szeretne volna őket lecsendesíteni, de az ő lelke is háborgott.

– S mi az északi szállások véleménye? – kérdezte Csólyos.

– Ők azt mondják, hogy vonuljunk ki az országból – válaszolta Harka –, s hagyjuk magukra a magyarokat. Egyék meg, amit főztek.

– Egyék! – helyeselt Orgovány.

– Úgy bizony! – bólintott Kömpöc is. Harka ekkor csendre intette az összegyűlt bejeket. Azt javasolta, vonuljanak vissza, és később folytassák a tanácskozást. Ő maga hátrament, hogy szót váltson Kötönnyel. Habár a fiúnak még nem volt szava a bejek tanácsában, tudta az apja, hogy Kötönyt az istenségek megáldották, és ifjú kora ellenére sámáni képességei vannak. Szerette volna kikérni a véleményét.

A vezérekhez hasonlóan Kötöny is érezte lelkében a medve támadásra kész erejét, de a bagoly a fejében huhogott, és a róka is vakkantott néhányat.

– El kell hagynunk az országot – szolt megfontoltan. – A családok külön-külön eldöntik, hogy a falusiakon bosszút állnak-e a fejedelem csúfos haláláért, vagy békében távoznak... Aztán közösen keresünk egy helyet, ahol kivárjuk, mit tartogat számunkra a jövő.

Mikor Kötöny előadta a tanácsban a javaslatot, a bejek helyeslően bólogattak, s végül ebben maradtak. Reggel elbontják a szállást, és déli irányban kivonulnak az országból.

Virág apjának udvarházában hasonló megbeszélés zajlott. A földesúr a vármegye embereivel tanácskozott.

– Mostanra már mindenki tudja, mi történt a kun fejedelemmel – mondta a király futára.

– Most az a kérdés – vette át a szót István úr –, hogy mit lépnek erre a kunok. Szerintem készülünk fel a legrosszabbra.

– Arra gondol kegyelmed – kérdezte a rend fenntartásával megbízott kapitány –, hogy bosszút forralnak?

– Meglehet...

Virág a fűben hasalt, és a nyitott ablakon keresztül hallgatta a férfiak beszédét.

„Tényleg... – gondolta –, mi lesz most?”

Estére már kétszer annyi katona állt készenlétben. A falusiak szemére nem jött álom. Ha a kunok készülnek valamire, biztos, hogy az éj leple alatt teszik. Az udvarházban is virrasztottak. A fehérnép imádkozott, a férfiak felfegyverkezve várakoztak.

Lassan virradt meg, a hold mintha ólomlábakon járta volna szokásos útját. Reggel a kapitány vágatva érkezett az udvarházhoz.

– Elvonult a szállás – jelentette megkönnyebbülten.

Nem minden falu volt azonban ilyen szerencsés. Sok helyen égő nádtető ropogására ébredtek, és a kunok a népet sem kímélték. Íjaikat a bosszú feszítette, csak úgy röpködtek sziszegő nyílvesszők.

Hanem az emberek még fel sem ocsúdtak a kunok bosszújából, már a tatárok nyilai rep-

Mayossa

kedtek felettük. A magyar sereg Muhinál odaveszett, szabad prédává vált az ország. A király is épphogy csak túlélte a csatát. Délen keresett menedéket.

István úr nem volt ilyen szerencsés. A király oldalán harcolva egy kopja végzett vele, és embereinek nagy része is odalett. Miután megkapta a szomorú hírt, a ház asszonyának nem maradt ideje a gyászra, a tatárok már a környéket dúlták.

A nép a templomba menekült. A kis szentély tetejére állatbőröket terítettek, alaposan meglocsolták vízzel, hogy ne fogjon olyan könnyen tüzet. A férfiak kiegyenesítették a kaszát, marokra fogták a vasvillát, úgy várták a pogányokat.

Édesanyjával és a cselédekkel Virág szintén a templomba menekült. Amennyi élmük volt, mind magukkal hozták, és szétosztották az emberek között. Úr vagy szolga most egyre ment: a foguk egyformán vacogott a félelemtől.

Dél körül járhatott az idő, amikor feltűntek az első vágott szemű lovasok. A parancsnoknak megakadt a szeme az udvarházon. Utasításokat osztogatott, mire néhány katona fáklyát gyújtott, és a szalmatetőkre dobta. A földbe vajt viskók nyomban lángra kaptak. Pár tatár az udvarház kifosztására indult.

Egyik lovas a nyílhegyet a fáklya lángjába tartotta, s amikor az tüzet fogott, kilőtte a templom tetejére. Közben néhányan kifeszegették a szentély ajtaját, hogy az épületbe hatoljanak. Egy bátor paraszt előreugrott, és a betörő katonát felnyársalta a villájával. Szerencsétlennek több szúrásra nem maradt ideje, számtalan nyílvesző járta át a testét.

A parancsnok böszön ordított, mire még több égő nyilat lőttek a templom tetejére. A nedves bőrök alatt lassan tüzet fogott a faszindely, a sűrű füst az épületbe hatolt. A katonák kifeszített íjakkal várták, hogy a megrémült nép kitóduljon a templomból.

Ekkor távoli farkasüvöltést hozott a szél. A tatárok felkapták a fejüket. Nem sokkal ezután királyi agancsú szarvasbika jelent meg egy ifjúval a hátán.

A parancsnok értetlenül bámulta a jelenést, de nem volt ideje tovább csodálkozni. Farkasok bújtak elő a bokrok mögül, és vicsorogva az embereire vetették magukat. Mielőtt parancsot oszthatott volna, egy ordas ráugrott, és átharapta a torkát. Igaz, hogy az íjászok jó néhány vadat leterítettek, de azok csak egyre többen jöttek, a négy égtáj felől egyszerre özönlöttek. Közben a nép kimenekült a templomból, s a férfiak a farkasfalka segítségére siettek. Egyesült erővel estek neki a betolakodóknak. Hamar eldőlt a csata. Miután a kilenc kun család felkerekedett és elindult délre, a bolgárok földje felé, Kötöny lelkében nagy csatát vívott a bagoly és a róka:

„Menj tovább!”

„Fordulj vissza!”

„Menj tovább!”

„Fordulj vissza!”

Végül a fiú fél útról visszafordult. A róka büszkén vakkantott. A sas rá is mordult:

– Már megint csak galibát okozol!

Kötöny közben a vágózó szarvasbika hátáról utasította a farkast:

– Szedd össze a testvéreidet!

Mikor aztán látta, hogy a falka és a falubeliek térdre kényszerítik a tatárokat, fellélegzett. Hát még akkor milyen hatalmas kő gördült le szívéről, amikor a lángoló templomból előbújtak az asszonyok, és megpillantotta közöttük az ismerős, ragyogó szempárt, amely még a lángok között is a legjobban lobogott. Majd' megvakult a tekintet tüzétől.

* * *

Mayossa

Miután a tatárok elvonultak az országból, a király hívására a kunok visszatértek magyar földre. A Duna és a Tisza között együtt próbálták meg felépíteni a romokat.

A kun fiú és a magyar leány egymáséi lettek – ahogy azt az istenségek megjövendölték a máglya tüzeiben.

Amikor elsőszülött gyermekük megszületett, Kötöny megkérdezte:

– Hogy nevezzük el?

Virág egy pillanatig sem gondolkodott:

– Atyám ősei után kapja a Mayossa nevet...

Vége

